

ÄTTARTAL

1. ALLMÄNNA BILAGOR

MER OM
JOSEFIN OCH JOHAN
BÄGERFELDTS
FÖRFÄDER

(version 2018-07-21)

Alla bouppteckningar i föregående versioner
är flyttade till en egen volym.

Lars Bägerfeldt

Innehåll

LARSSONS förfäder	4
Nils Nilssons (F 1) självmord	4
ÅKERLUNDS förfäder	6
GEOGRAFISK SPRIDNING	6
Stockholms skärgård	6
Södermanland och Närke	7
Östergötland	7
Dalarna	8
Åland och Finland	8
Utlandet	9
ÅKERLUNDS SKILSMÄSSA 1916	10
SOLBERGA- och SÖDERBYBORNA 1795-1921	12
Jordaköp och skiften	13
Arvet efter Johan Stenström	15
Bomärken	18
BULLERÖ- OCH ASPÖBORNA	19
Bulleröborna 1800-1880	19
Aspöborna 1822-1912	22
NORRSUNDABORNA	23
Översikt av lotsarna	23
Arv och skifte 1543-1610	24
Arv, skiften och storbråk 1667-1675	27
FLER FRÅN RUNMARÖ	37
Lotsen Mats Göransson i Styrsvik (K 353)	37
Lotsen Staffan Matsson i Styrsvik (J 177)	38
ÅLÄNNINGAR	40
Marby i Eckerö socken	40
Det stora bybråket i Eckerö 1505-1606	41
Marktvister mellan Marbybönder och Överbybönder	41
Flykten till Sverige 1714-1722	44
BORGARE I STOCKHOLM	45
Gerlak van Emden	45
HANS HÖIJERS och ELIN OLOFSDOTTERS förfäder	60
Jost Höijer, skeppare Olof Eriksson, Gerlak van Emden och Mattis Skofat	60
Höijer, Jost och sonen Hans	66
Jost guldsmed, Jost Höijer och sonen Hans Höijer	72
Skeppare Olof Eriksson i källorna	97
Anna Gerlaksdotter, tiden som änka i källorna	122
Skeppare Olof Erikssons gravvård i Storkyrkan	123

Gerlak van Emden och Mattis Skofat i källorna	126
RÄTLINDOR I LEKSAND	132
Erik Nilssons levnadsstandard	132
SLÄKTEN BILLSTEN	136
SLÄKTEN HÖIJER	157
Från rikedom till fattigdom under fem sekler	157
Jost Höijer (O 6145)	158
Hans Höijer (N 3073)	158
Reinhold Höijer (M 1537)	161
Johannes Reinhold Höijer (L 769)	161
Lorentz Höijer (K 385)	162
Lorentz Lorentzson Höijer (J 193)	162
Per Höijer (H 97)	162
Christoffer Höijer (G 49)	163
Henrik Wilhelm Höijer (F 25)	164
Johan Höijer (E 13)	164
Carl August Höijer (D 7)	165
Margareta Sofia Höijer (C 4)	165
JOST HÖIJERS FÖRFÄDER	167
Argument angående en identifiering med Jost Hoyer	167
Margareta Vasa och Johan av Hoya	173
FÖRFÄDER TILL MARGARETA (VASA) OCH GREVE JOHAN AV HOYA	175
Släktavlans utformning	175
Adliga ätter i Margareta Eriksdotter (Vasa) släkträd	179
Kungliga svenska ätter i Margareta Eriksdotter (Vasa) släkträd	180
YRKEN & UPPDRAG	181
Lotsar	181
Inkomstbringande yrken eller uppdrag	185
SKARFELTS och HAMMARS förfäder	187
RÄTTSFALL	187
Kettil Hasslesson (H 37) och Hassel Gullbrandsson (J 73)	187
Några exempel på omnämmanden i tingsprotokollen	187
Mordet på en piga i Köla socken 1583	189
YRKEN och UPPDRAG	191
Skarfelt	191
Hammar	192
Präst, prost och superintendent	193
Några fler gravstenar från prästerna	198
NORDMARKS och JÖSSE härader	199
Skillingmark	200
KRIG SOM BERÖRT SKILLINGMARK	201
Skillingmarks kyrkor	206

LARSSONS förfäder

Nils Nilssons (F 1) självmord

Kyrkans dödbok i Hjälstads socken har följande tillagda text från den 4 aug 1764 i samband med Nils Nilssons självmord den 19 juli samma år. Osäker läsning anges med punkter när något saknas samt kursiv stil när läsningen inte är tillförlitlig. Texten lyder som följer:

Nota. denne man Nils Nilsson i Sörg. Smeby miste sin hustru den 19 sistl. Julii, som ofwanföre synes. Söndagen näst före han tilgrep det oråd, att mörda sig sielv, war han sin afl. hustru fölgaktig til dess hwilorum, och bewistade gudstiensten b... ther derpå lät han bauplekning för sig gå under dessa heräningar har hos honom mycken oro och ängslan upkomit, och det som han före aflidandeth bekände allmännl, i synnerhet för den hårdhet han bråkat mot sin hustru under dess treåriga siukdom. För 8 år sedan berättas han äfwen hafwa warit angripen af mycken ängslan och Melancholie. Alt sedan före sijsta Julhälig har han warit mycket begifwen på bränwin, hwarföre han ock af prediko-Embetet flere resor blifwe warnad. Fåfängt tal, och swåra utlåtelse om sitt lifs förlorrande, har han en eller annan gång hytt för husfolket, som dock sådant aldeles förtegit tils nu.

Om Torsdagen war han med en af sina grannar i Mariestad, och där så wäl som under hemresan, beklagaade han sig, att han skulle blifwa arresterad.

Om fredagen gick han ängslig och orolig, och begärte at Präst skulle komma til honom; men hans granne skal hindrat at ingen lämnade Presterskapet underrättelse om hans tilstånd. Natten tilbragte han i större oro, hwarunder ingen war tilstädes mer en dess tienstepiga och 2nn dess barn. Än låg han, än steg han åter up, och wankade af och an på gålfwet. Pigan underhöll jemn eld i spisen, och skal efter sitt begrep och insigt tröstat honom af guds ord med böners och psalmers läsande hwari han med merendels instämde.

Om lördags morgonen yttrade han åter sin åstundian få Präst till sig, och pigan gick i anden gården til dess styfmåg, som på begäran kom til honom, och tilfäste sig att gå til Präst, men hindrades henne en stund af något giöromål. Emedlertid hur han tre gånger gådt ut på logen, och då pigan kommit efter honom samt nödgat honom in i huset tillbaka har han sagt, det han gådt och sedt om ej Prästen skulle ännu komma. Så snart pigan gådt til sin syssla i brygghuset, har han återsmygt sig ut, gådt genom logen in i ladan, och der stött en tålg knif in i halsen, samt giordt et ristande, at *w*nder strupen war mäst afsargad. Wid Prästens ankomst war han af pigan funnen, som med fleries tilhielp wändt honom ur blodet, och slagit kläden om halsen. Han talade, och betygade hiertelig ånger öfwer sin grofwa gierning, bedjandes af all...gt gud om nåd och förskoning. Anhölt tilika om den högwärdiga nattwarden, och giordes altså derom behörig anstalt han skriftades, och bekände både för gud och människor offentligen sin ...ng gierning, under betygan af innerlig ånger och böner om en nådig förlåtelse. Prädiko-Embetet ämnade honom derpå aflesning och samma med thet. Sedan detta war

förättat, gick han under stödd af karlar in i huset, afkläddes, och i sängen förhalptes hans tröstlöse barn framhades, som med starkaste rop och tårar anhölle om himmelens hielp för sin äländiga faders sak. Under detta satt han i sängen bad om förlåtelse, at han så swåra bedröfwat dem, och förtredde dem så i Gudh och sina förra wänners hägn och omwårdnad. Han befattade sig sedemera med intet annat, än att ropa till Gud om hielp, under rörande betygelser af sin hierteliga ånger, och oupförliga böner om förlåtelser Jesu Christi skull de bewekeligaste af lämpeliga Psalmer förelästes, hwaruti han fölgde med, ända intil hälften af sista versen: Som Jesu då min frälsarman, då han utan minsta rörelse afled. Hwad Gud giordt med honom lämnas derhän, men wi hafwa god anledning att ahoppas det bästa. Herren beware både mig och alla mina åhörare så wäl som andra mskor, ifrån diefwulens frestelser, och behålle oss, under all lekamlig och andlig ängslan och anfäktan, i en fast tro på vår dyre frälsare, att inijom ... oss något dylikt hända må !
Amen !!!

Enligt Urtima Tings Rättens dom af d 24 Augustri är kroppen i stillhet begrafwen d 3 septemb. på sätt som kong förordningen af d 27 Oct. 1725, och förklaringen kräfwer at d 4 Aug 1727, föreskrifwen.

ÅKERLUNDS förfäder

ANNALES DE FAMILIA AGRINEMORENSE

GEOGRAFISK SPRIDNING

Nedan följer en genomgång av den geografiska spridningen av släkträdets, i de fall det gäller en mer permanent bosättning och inte bara var något kortvarit och för exempelvis en enda familj.

Stockholms skärgård

Rut Åkerlunds föräldrar kom från Aspö och Runmarö i Stockholms skärgård och denna skärgårdssläkt utslocknade med Margareta Sofia Höijer död 1921. De allra flesta av deras förfäder kom också från detta område. Ju längre tillbaka i tiden vi kan följa dem generation för generation, desto större blir spridningsområdet. Förutom några utlöpan- de grenar till helt andra områden, bodde de på gårdar från Torö (landsort) i söder till Åkersberga i norr.

Ryssarnas krigståg sommaren 1719

Ryssarnas plötsliga antall mot Sverige under juli och aug 1719 drabbade inte bara delar av Finland samt Åland, utan även stora delar av kusten utanför Stockholm och ännu längre söderut. Målet för deras angrepp var Stockholm, vilket avvärjdes långt inne i Stockholm skärgård. Stora delar av kustområdet skövlades och brändes. Boskap och lösöre stals, men befolkningen lämnades ofta i fred. När ryssarna återvände var skärgården ödelagd och många av de bofasta fick skattelättnader för att kunna bygga upp sina gårdar igen.

Runmaröborna

En relativt stor del av dessa förfäder bodde på Runmarö i Djurö sn. mellan 1693-1832 är 22 lotsar kända i släkten varav de flesta bodde på Runmarö. I detta sammanhang är även namnet Runmarö intressant, eftersom det på 1500-talet hette Roddme eller Rodmi, vilket tolkats som roddarnas ö. Här tycks en viktig led ha gått sedan forntiden och Runmarö var det forna landskapet Rodens södra utpost, innan Roden tillsammans med tre andra små landskap bildade Uppland år 1296. För skärgårdsborna var sällan jordbruket en huvudnäring. Fisket tillsammans med fågel- och säljakten var ofta

viktigare och ibland förenades detta med andra inkomstbringande sysslor. De flesta hushållen ägde en eller flera båtar och in på 1900-talet förekom det att man rodde från yttre skärgården in till Stockholm för att sälja överskottet från fisket.

Passage av Söderström på 1500-talet

Under 1500-talet bokfördes alla som passerade Söderström, som gick mellan Södermalm och Gamla Stan. I dessa anteckningar återfinns Anders Matsson (N 2817) och hans son Mats Andersson (M 1409), båda från Styrsvik på Runmarö, flera gånger 1573-75 när de betalade tull för att få passera med sin båtlast, som sannolikt bestod av fisk. Någon gång mellan 27-29 sept 1573 betalade Anders 2 mark i tull och han var då på väg västerut, vilket troligen var detsamma som att han kom från skärgården full med last. Vid samma tid mellan 27-29 sept året därpå, 1574, betalade Anders 8 mark i tull för att få färdas västerut till Stockholm med sin okända last. Redan den 3 okt 1574 återvände sonen Mats och betalade 4 mark för att få färdas österut i Söderström och några dagar senare, mellan 6-7 okt, betalade hans fader Anders samma summa för att slå följe med sin son hemåt. Året därpå, mellan 15-17 okt 1575, finns anteckningar om att Mats betalade 1 mark i tull för att få färdas västerut och en vecka senare, mellan 24-26 okt betalade han lika mycket för återfärden.

Södermanland och Närke

År 1813 kom den 15-åriga och föräldralösa Gustaf Wilhelm Berggren (D 5) till Nämndö i Stockholms skärgård. Han härstammade från Södermaland. Nästan inteting är känt om honom eller hans fader, men många av hans ättlingar har uppvisat tydliga sydländska drag, vilket antyder att de kan ha varit invandrare. Rut Åkerlund (A 1) hade i sin barndom fått höra att det bland hennes förfäder fanns ryska judar, något som inte går att bekräfta, men just vid tiden för Gustaf födelse infördes en ovanlig reform. År 1781 infördes Sveriges första religionsfrihetslag, som innebar att invandrare hade rätt att utöva sin religion. Året därpå antogs ett judereglemente där judar tilläts slå sig ner i Stockholm, Göteborg och Norrköping. Möjligen ingick Gustafs föräldrar i den grupp som slog sig ner i Norrköping på 1780-talet, såvida han inte var av en fattig ursvensk släkt från den östra delen av Södermanland.

Gustavs mor däremot härstammade å andra sidan från valloner och det kan vara på grund av hennes påbrå som deras ättlingar fick ett sydländskt utseende. På denna gren finner vi även hennes farfars far soldat Per Persson Wahl (H 73) som kom från okänd ort i Närke.

Östergötland

En gren av släktrådet härstammar från Östergötland och det är genom Henrik Wilhelm Höijer (F 25), se Slakten Höijer.

Dalarna

Under 1700-talet blev det vanligt att dalkarlar och dalkullor gästarbetade under sommaren runt Mälardalen, där det fanns gott om jobb för arbetslösa. En del av dessa återvände aldrig utan gifte sig och stannade kvar på de orter de kommit till. En av dem var Erik Andersson (F 27) som flyttade år 1786 för gott och kom till Utö i Stockholms skärgård där han fick arbete i gruvan. Tydligt hade han arbetat med järnbrytning i Dalarna, för strax efter sin ankomst kallas han "grefarweteran". Hans förfäder kommer från ett relativt begränsad område som omfattar Åls sn och nordöstra delen av Leksands sn, varur Djura sn senare har utbrutits. Dessa bygder kännetecknas av bönder som levde på boskapsskötsel och inte av järnframställning, vilket gjorde att de endast i begränsad omfattning berördes av inflyttade personer under medeltiden och seklerna därefter. Möjligen berördes de av de stora historiska händelserna, så som Engelbrektsupproret som startade i Dalarna 1434, eller Gustav Vasas resning av dalmasarna 1521 samt klockupproret i Dalarna som var vänt mot Gustav Vasas.

Åland och Finland

Två familjer i släkträdets härstammade från Åland. Det gäller dels Anders Hindriksson Brändstedt och hans hustru Christina Eriksson (E 5-6, se även Aspöborna), som kom från Föglö sn på Åland 1804. Deras förfäder var medelstora bönder och de kom från ett flertal av Föglös byar och gårdar. Tre grenar sträcker sig utanför Föglö socken. En gren berör ön Sottunga, som vid denna tid dock låg i Föglö sn, en annan gren kommer från Kimito sn vid Finlands sydvästra skärgård och den tredje grenen kom från Mickelsö som på den tiden låg i Sunds sn (numera i det utbrutna Vårdö sn).

Den andra familjen med härstamning från Åland är Erik Göransson Eckerman och hans hustru Brita Hansdotter (E 3-4, se även Bulleröborna), som 1798 flyttade från Signildsskär i Eckerö sn. Erik Göranssons fader var lots och han fick tre söner, varav den äldsta övertog faderns yrke. Erik och hans yngre bror flyttade då till Bullerön i Stockholms skärgård. År 1800 köpte Erik Göransson Bullerö tillsammans med en annan åländsk familj och de blev den första permanenta befolkningen på ön.

Ryssarnas krigståg 1719

Ålänningarna klarade sig förhållandevis bra under ryssarnas stora krigståg sommaren 1719, men deras besök blev betydligt mer långvarigt än längs den svenska östkusten. Många av den fasta befolkningen valde att fly till Sverige för säkerhets skull. I många fall dröjde det flera år innan de återkom.

Utlandet

Den vallonska grenen, med de inflyttade släkterna Lagrell la Jalhay och Cochois, vilka kom i början av 1600-talet, slog sig ner i Södermanland. Den kom från byn Jalhay i Belgien respektive Caux i Normandie i Frankrike.

Av de familjer som bodde i Stockholm under 1500-talet (se under Höijer), var det en gren som härstammade från hamnstaden Emden i nordvästra Tyskland.

ÅKERLUNDS SKILSMÄSSA 1916

Det var ytterst ovanligt med skilsmässor i början av 1900-talet. Trots det valde Matilda Sofia Åkerlund (B 2) att ansöka om skilsmässa. Hennes make Carl Ludvig Ernfrid Åkerlund (B 1) mottog stämningen den 11 okt 1918, där hon begärde äktenskapsskillnad samt 20 kr i månaden för de två yngsta barnen Gunnar och Sven, tills de fyllt 15 år.

Utdrag ur handlingarna den 23 okt 1918

"Till denna dag hade sjömannen Carl Ludvig Ernfrid Åkerlunds hustru Matilda Sofia Åkerlund, född Berggren, erhållit stämning å sin bemälde man. ... Vid upprop af målet inställde sig käranden personligen ... Svaranden tillstädeskom personligen ... På given anledning förmälte käranden, att hon nedsatte sitt yrkande på underhållsbidrag till tio kronor i månaden för hvarterdera af de båda yngsta barnen"

"Svaranden vitsordade, att makarna på grund af söndring lefvat åtskillda sedan den i stämmningsansökningen angifna tid och sade sig icke hafva något att erinra mot bifall till käromålet sådant det blifvit bestämdt.

Käranden anhöll härefter om vittnesförhör med fru Alma Juliana Elisabeth Ehrnborg, född Nilsson, hvilken vid pårop företrädde och då jäf emot henne hvarken anfördes eller kunde utrönas, fick aflägga vittneseden och om dess medförande förbindelse mottaga erinran, hvarefter hon hördes och därvid berättade: att hon kände makarna Åkerlund sedan omkring fjorton år och umgåtts med dem, att de lefvat åtskillda sedan december månad 1914, då mannen flyttat från hemmet; att vittnet till för omkring två år sedan ofta besökt hustru Åkerlund i hennes bostad men aldrig sett mannen där, samt att denne, enligt hvad vittnet hade sig bekant, under hela tiden bott på annat ställe än hustrun, tilläggande vittnet på särskild fråga, att det jämmt varit strider och oenighet mellan makarna.

Upprepadt och vidkändt.

För vidare bevisnings förebringande anhöll käranden härefter om uppskof med målet på fjorton dagar. Med bifall till denna anhållan utsatte Rrn målet att åter förekomma torsdagen den 7 nästinstundande november kl. 10 f.m., då parterna hade att ånyo vid Rätten sig befinna, käranden försedd med den vidare bevisning hvaraf hon ville i målet sig begagna.

Avsades. Afträdde."

Utdrag ur handlingarna den 7 nov 1918

"Vid upprop af den från den 23 nästlidne oktober till denna dag uppskjutna målet emellan sjömannen Carl Ludvig Ernfrid Åkerlunds hustru Matilda Sofia Åkerlund, född berggren, kärande, samt hennes bemälde man, svarande, inställde sig parterna personligen, käranden åtföljd och biträdd af fru Sonja Branting-Westerståhl.

Käranden anhöll om vittnesförhör med fru Hilda Charlotta Sandberg, född Nilsson, hvilken vid pårop företrädde och då ej jäf emot henne hvarken anfördes eller kunde utrönas, fick aflägga vittneseden samt om dess medförande förbindelse mottaga erinran, hvarefter vittnet hördes och berättade: att vittnet kände makarna Åkerlund sedan omkring 20 år och i mitten af 1890-talet bott i samma hus som de samt därvid umgåtts med dem, att vittnet fått det intrycket, att oenighet varit rådande i makarnas äktenskap: att svaranden varit fräck och brutal mot såväl käranden som barnen: att käranden en

sommar för c:a 3 ½ år sedan kommit till vittnet och bedt att få låna en krona till mat, under uppgift, att mannen icke skickat henne några hushållspenningar; att vittnet, som följt med henne till makarnes hem, därvid iakttagit, att barnen sett utsvulna ut; att svaranden sedan nämnda tid icke bott hemma, hvilket vittnet visste därigenom, att vittnet nästan dagligen sedan den tiden umgåtts med käranden, att svaranden på hösten 1914 varit hemma i makarne Åkerlunds bostad och där satt in en koffert, men att han sedan dess ej afhörts samt att, enligt vittnets mening, hustrun vore lämplig, men mannen olämplig att handhafva vårdnaden om makarnes barn.

Upprepadt och vidkändt.

Svaranden sade sig icke kunna i så måtto tillerkänna vitsord åt vittnesmålet, att han så godt han förmått bidragit till familjens underhåll samt att anledningen till att han för omkring 3 ½ år sedan lämnat makarnas hem, varit den, att han blifvit utvisad därifrån af hustrun.

Målet öfverlämnades härefter å ömse sidor till Rättens pröfning därvid käranden fordrade ersättning för stämningens delgifning med en krona femtio öre."

"Utslag: ...

Hustrun berättigas att hafva vårdnaden om makarnas omyndiga barn,

Rut Matilda Teresia född den 14 apr. 1900 (ANM. ska vara 18 april)

Adele Sofia Alvina född den 20 dec. 1901

Märta Eugenia Matilda född den 16 nov. 1903

Kurt Ernfrid Waldemar född den 28 feb, 1907

Elsa Gunhild Matilda född den 4 sep. 1908

Gunnar Walter Ernfrid född den 26 juli 1910

Sven Karl Valter född den 30 aug. 1912

och skall mannen till hustrun utgifva såsom bidrag till de båda yngsta barnens underhåll 10 kronor i månaden för hvarje barn, dock ej för längre tid än till dess barnet fyllt 15 år och kan sig själf försörja.

Mannen åläggges att ersätta hustruns rättegångskostnader med en korna 50 öre."

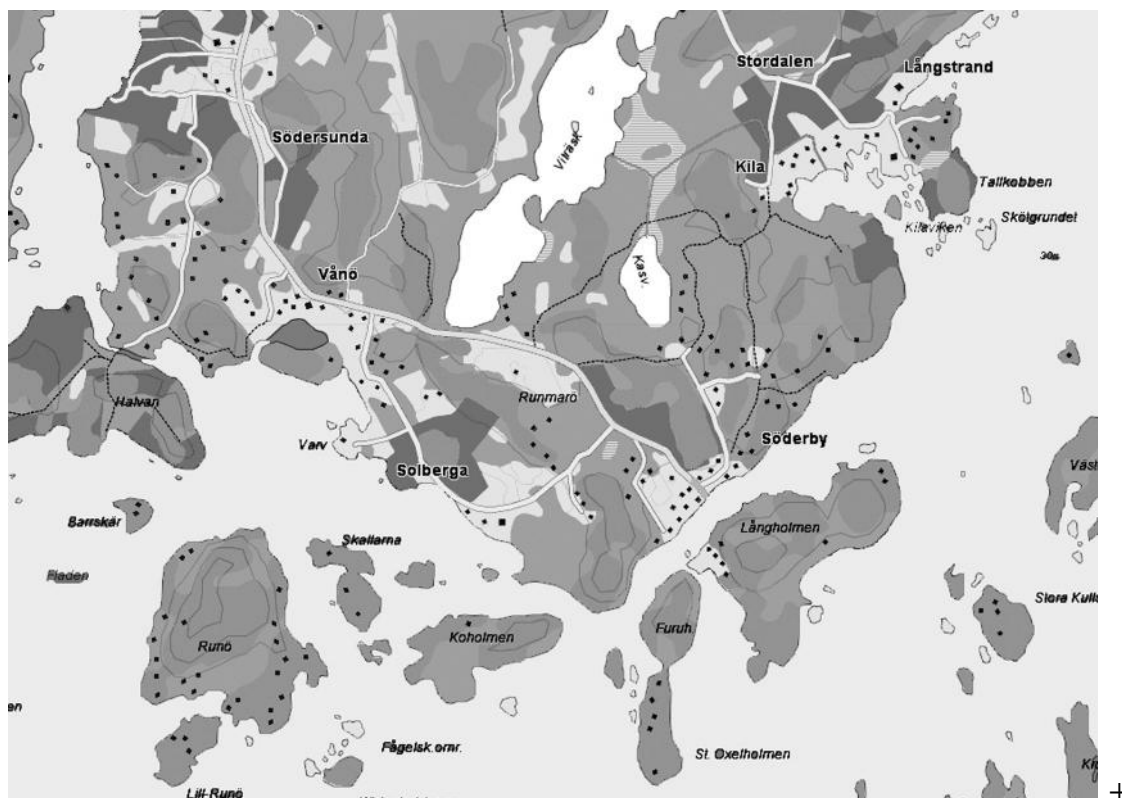
SOLBERGA- och SÖDERBYBORNA 1795-1921

Söderby ligger på Runmarös södra del och har varit bebodd sedan järnålderns slut eller tidig medeltid, när området blev torrlagt genom landhöjningen. De personer i släkten som hade något ägande i byn Söderby bodde ofta i Solberga och det gäller följande.

Jan Eriksson Runsten	(1766-1817)	E 11
g.m. Anna Maria Andersdotter	(1780-1848)	E 12
<i>deras barn var:</i>		

Maja (Maria) Elisabeth Runsten	(1805-1868)	D 6
g.m. Gustaf Wilhelm Berggren	(1798-1858)	D 5
<i>deras barn var:</i>		

Johan Gustaf Berggren	(1832-1908)	C 3	Johanna Carolina Berggren	(1838 - 1920-talet)	<i>ej förfäder</i>
g.m. Margareta Sofia Höijer	(1847-1921)	C 4	g.m. Adolf Ludvig Sjöblom	(1828-1899)	<i>ej förfäder</i>

Södra delen av Runmarö i Stockholms skärgård.

Jordaköp och skiften

Under 1600-talet ägdes Söderby av frälset och byns bönder betalade arrendeavgifter i stället för jordskatter till staten. Den 19 maj 1783 köpte Peter Juringius flera gårdar och byar på Runmarö, där ibland Söderby, men hans ekonomi hade under en längre tid varit dålig så han blev tvungen att avyttra sin egendom på Runmarö. På våren 1795 sålde han Söderby, bland annat till några lotsar från grannbyn Solberga. Två av dessa lotsar, Jan Runsten och Jan Boman i Solberga, fick den 24 febr 1802 fasta på 1/16 mantal i Söderby. Hela byn var på 1 mantal. Sannolikt köpte Jan Boman till lika mycket jord i Söderby själv inom den närmaste tioårsperioden, vilket visas av deras ägande 1816, men märkligt nog ägde Jan Runsten bara 1/64 mantal i Söderby vid sin död 1817. Det innebär att han måste ha sålt hälften av sin del 1816-17. Jan Runsten bodde i ett lotstorp i Solberga, vilket ägdes av kronan och han hade ärvt både yrket och indirekt arrenderätten till bostället efter sin fader som var lots i Solberga. Utöver detta ägde han 1/16 mantal i Solberga.

Den 19 juli 1814 bestämdes det att Söderby skulle genomgå Enskifte. Lantmätaren inställde sig i Söderby den 13 juni 1815 och skiftet kunde börja. Byns ägare var år 1816:

a	Nils Nilsson		3/8 mantal
b	Erik Steffansson		1/4 mantal
c	Johan Boman	3/32	
d	Johan Runsten	1/32	1/18 mantal
e	Johan Stenström		1/8 mantal
f	Anders Petter Wisell		1/8 mantal

Den 24 maj 1823 var skiftet och delningen klar och godkänd av alla. Tio dagar tidigare hade man beslutat att flytta byns byggnader till den så kallade "Sjöhagen" där de hade sina båtplatser. De sex ägarna fick varsin remsa med sjöstrand. Av den orsaken ligger i dag Söderbys bebyggelse vid vattnet och åkrarna ett stycke inåt land. Jan Runsten bodde kvar i Solberga trots sitt ägande av en lott i Söderby. Han dog den 29 aug 1817 och efterlämnade sin fastighet i Söderby till dottern Maria Elisabeth Runsten, som var född 1805 i Solberga. Hon gifte sig 1824 med en dräng i Söderby, Gustaf Wilhelm Berggren, som härstammade från Södermanland, men som vid den tiden bode hos sin morbror Johan Stenström som ägde 1/8 mantal i byn. Även detta par kom att bo kvar i Solberga där de fick fyra barn.

Johan Gustaf	1832
Sofia Wilhelmina	1835
Johanna Carolina	1832
Carl Reinhold	1841

Vid denna tid var det åter igen dags för skifte och Laga skifte ägde rum mellan 1850-53. Byns ägare var 1852:

A	secundalotsen Jan Erik Sjöberg i Solberga	71/320 mantal
B	mästerlotsen Jan Erik Wickberg	1/6
C	bonden Jan Sjöblom på Nämndö	1/12

D	bonden Anders Petter Wisell	1/8
E	änkan Anna Stina Bergdal	1/8
F	lotsen Carl Erik Holmberg	1/8
G	Anders Gustaf Lundgren	1/20
H	bonden Gustaf Wilhelm Berggren i Solberga	1/32
I	lotsen Gustaf Erik Boman	9/320
K	lotsen Jan Petter Bergström	7/320
L	änkan Granlund	7/320

Gustaf Wilhelm Berggren (H ovan) lämnade vid skiftet in önskemålet att få sin del i holmar och skär i stället för åkrar och hustomter, vilket beviljades. Han dog 1858 och hans hustru tio år senare. Efter hennes död delades fastigheten i Söderby på 1/32 mantal mellan de fyra barnen. Vid arvsskiftet framtogs Maria Elisabeth Berggrens (född Runsten) testamente, som löd:

Testamente

Till min måg Adolf Ludvig Sjöblom testamenterar och giver jag härmed min ägande stugubyggnad jämte /50/ Riksdaler riksmünt i kontanta penningar efter min död, vilket han bliver ensam ägare för det han troget vårdat mig utan minsta hinder och intrång av mina övriga arvingar. Sedan skall det övriga egendomen delas efter Lag mellan mina arvingar.

Solberga den 7 december 1868

Maria Elisabeth Berggren

Fastigheten på 1/32 mantal i Söderby delades i fyra delar så att de fick 1/128 mantal var. Någon verklig delning av ägolotten blev nog aldrig av, för Ludvig Sjöblom och hans hustru Johanna Carolina Berggren köpte ut de andra för 300 Riksdaler riksmünt. Den 2 nov 1869 gjordes köpet upp och den 10 febr 1870 bekräftades det köpeavtal som stadgade att syskonen Johan Gustaf Berggren, Sofia Wilhelmina Berggren och Carl Reinhold Berggren sålde sina 3/128 mantal. Ett fastebrev på dessa 3/128 mantal i Söderby samt på 1/128 mantal som hans hustru hade ärvt, skrevs ut den 7 febr 1871.

Huset i Söderby där Johan Gustaf Berggren (C3) bodde.

Arvet efter Johan Stenström

Johan Gustaf Berggren, som var son till Gustaf Wilhelm Berggren, föddes 1832 i Solberga. Efter att ha flyttat hemifrån 1850 kom han och hans blivande familj att bo på över tjugo ställen innan de kom till Söderby den 6 nov 1872, men de flyttade därifrån 1879 för att återkomma för sista gången 1885. Där dog han 1908 och hon 1921.

Vintern 1887 lämnade Johan Gustaf Berggren in en dödsförklaringsansökan på en släkting som inte hade hört av sig på 23 år. Den löd:

Som min kusin sjömannen Frans August Bergdal, född den 27/11 1843, icke låtit höra utav sig sedan han i februari år 1864 skrev ett brev till sin förmyndare från Norge och som hans vistelseort för mig under hela denna tid än är okänd får jag som närmaste släkting med stöd av Kungliga förordningen d. 27 november 1854 ödmjukast anhålla att bemålte Frans August Bergdal må för död anses om han icke inom föreskrivna tid sig anmäler.

Söderby på Runmarö d. 8 jan 1887

J.G. Berggren

Denne Frans August Bergdal var inte kusin men syssling till Johan Gustaf Berggren. Deras gemensamma härstamning gick ner till masugnsmästaren Jöns Stenström vid Stavsjöbruk.

Jöns Stenström och Maria Persdotter Lagrell F 19-20
(1744-1808) (1745-1798)

Johan Stenström (syskon) Maria Stina Stenström
(1767-1810) E 10

Anna Christina (kusiner) Gustaf Wilhelm Berggren
(1798-1858) D 5

Frans August Bergdal (sysslingar) Johan Gustaf Berggren
(1832-1908) C 3

Jöns Stenström och Maria Persdotter Lagrell (F 19-20) fick sonen Johan 1778 och han flyttade till Nämdö år 1800. Där gifte han sig med Stina Olofsdotter och fick med henne dottern Anna Christina Stenström. När Johan Stenström dog som änkling 30 jan 1852 efterlämnade han 1/8 mantal i Söderby på Runmarö som dottern fick ärva. Denna fastighet ägde han redan 1816 när det var Enskifte på ön och vid den tiden kom hans föräldralöse systerson Gustav Wilhelm Berggren dit och fick bo där som dräng, tills han gifte sig och flyttade till Solberga, trots att hans svärfader hade köpt en annan fastighet i Söderby.

Jöns Stenströms dotter Anna Christina Stenström gifte sig med Carl Johan Bergdal och flyttade till Nämdö. När hon dog som änka den 17 dec 1858 efterlämnade hon 1/8 mantal i Söderby till sitt enda barn Frans August Bergdal, som var född 1843 på Nämdö. Bara 15 år gammal var han föräldralös och sattes under förmyndare. Den 1 sept 1862 fick han ett frejdbrev som gav honom tillstånd att få gå till sjöss, vilket han gjorde strax senare. Ett brev från honom till hans förmyndare, avsänt i febr 1864 i

Norge, blev hans sista livstecken. Av det skälet ville Johan Gustaf Berggren få honom dödförklarad, vilket också skedde den 10 nov 1892 på Värmdö skeppslags ting. En bouppteckning efter honom hölls den 9 jan 1893 och delades i tre delar.

1. fiskaren Johan Gustaf Berggren i Söderby
2. (hans syster) Karolina Berggren, gift med hemmansägaren Ludvig Sjöblom i Solberga
3. (deras döde bror) Carl Reinhold Berggrens barn, som alla var omyndiga
Carl Gustav Ernfrid född 22 nov 1871
Helga Reinholdina född 17 juni 1877
Johan Reinhold född 3 nov 1879

Vardera part ärvde 1/24 mantal av Söderby. Carl Reinhold Berggrens barns arv såldes den 18 april 1894 av deras förmyndare för det högsta budet, som blev 310 kronor. Den som ropade in det var deras släkting Ludvig Sjöblom i Solberga och köpebrevet skrevs 13 okt 1894. Hemmansklyvningen av 1/8 mantal i Söderby verkställdes 13 maj 1895 och upprättades 5 aug 1895.

Ludvig Sjöblom 2/24 mantal 16 ha 28 ar 60m²
Johan Gustaf Berggren 1/24 mantal 6 ha 64 ar 70m²

Gemensamma byggnader var:

1. *Manbyggnad av timmer under tak av tegel.
9 m lång 5,4 m bred 2,1 m hög
Inredd med förstuga samt kök med spis och bakugn. Kammare med spis. Östra gaveln och södra långsidan brädbeklädd, timret till stor del murket. Taket dåligt. Det hela i förfallet skick.
Värderas till 175 kr*
2. *Källare, hälften av gråsten samt källarsvale med träböle. Det hela täckt med tak av tegel.
3,7 m lång 1,6 m bred 1,1 m hög
I tämligen gott skick.
Värderas till 50 kr*
3. *Fähus, svale och foderrum av timmer under tak av bräder.
10,8 m lång 4,2 m bred 1,5 m hög
Ryggåren avbruten, timret invändigt någorlunda, yttre timret uppruttnat. Det hela förfallet.
Värderas till 50 kr*
4. *Sjöbod av timmer, under tak av bräder.
4 m lång 2,7 m bred 1,7 m hög
Timret dåligt. Det hela i dåligt skick
Värderas till 16 kr*
5. *Hälften i logen samt en del i ladan på Söderbyängen.
Av timmer, under tak av halm. I skapligt skick.*

Värderas till 16 kr

6. Fyra stycken äppelträd.

Värderas till 12 kr

333 kr

Delningen gick till enligt följande.

Till Ludvig Sjöblom:

1. Manbyggnad	175 kr	
2. Källare	50 kr	
3. Fähus	50 kr	
4. Sjöbod	16 kr	
6. Fyra stycken äppelträd		12 kr
	<hr/>	
	303 kr	

Till Johan Gustaf Berggren

5. Loge i Söderby gårde	<hr/>	30 kr
		30 kr

Delningen som skulle ge Ludvig Sjöblom 2/3 och Johan Gustaf Berggren 1/3 slutade med en mellanskillnad om 81 kr som Ludvig Sjöblom blev pliktig att betala Johan Gustaf Berggren.

Johan Gustaf Berggrens egna byggnader i Söderby

Vid samma tillfälle beskrevs Johan Gustaf Berggrens egna byggnader i Söderby.

1. Manbyggnad av bräder, under tak av tegel.
4,2 m lång 6,2 m bred 2,8 m hög
Inredd med förstuga med kontor samt bod med uppgång till vinden.
Kök med spis. I tämligen gott skick.
2. Snickarbod av bräder, under trätak.
2,9 m lång 2,6 m bred 2,2 m hög
Byggd intill södra sidan av föregående byggnad. I tämligen gott skick.
3. fähus med svale och foderrum. Fähuset timrat, det övriga av bräder.
6 m lång 3,6 m bred 2,9 m hög
byggnaden är ännu inte färdig.
4. Svinhus av bräder, under brädtak.
1,4 m lång 1,3 m bred 1,2 m hög
I hjälpligt skick.

Om det boendehus som nämns ovan, där Johan Gustaf Berggren bodde, finns en muntlig berättelse bevarad. Han sägs ha köpt ett hus i Grönvik på Lidingön, som han monterade ner och fraktade till Söderby i två partier. Eftersom han som vanligt hade dåligt med pengar behöll kaptenen på fraktbåten det andra partiet som betalning. Därför fick huset bara halva storleken mot vad som var tänkt.

Utöver dessa uppräknade hus hade han även ett hus där änkan Öhman bodde och sannolikt fick bo så länge hon levde.

Avstyckning och försäljning

Johan Gustaf Berggren drabbades av reumatism och var under sista levnadsår oförmögen att arbeta. Hustrun Margareta Sofia, som kallades msoter Margret, fick hjärnblödning och vistades på sjukhus en tid, enligt en gammal muntlig berättelse. När hon kom hem igen var hon lam i ena armen.

Vid denna tid blev de tvungna att köpa mat på kredit i handelsboden i Gatan på Runmarö. En dag fick de inte kredit längre. För att klara sig var de tvungna att sälja sin mark. Från 1895 till 1906 styckades deras ägor i Söderby fyra gånger. Den 2 okt 1906 var det dags för den femte gången. Det enda de hade kvar därefter var huset de bodde i samt en tomtplats runt huset, som de enligt gamla berättelser sålde till rektor Ingegerd Granlunds föräldrar för att kunna betala sina skulder hos lanthandeln i Gatan. De fick dock bo kvar i huset så länge de levde.

Bomärken

Flera av de personer som bodde eller ägde mark i Söderby hade bomärken som fortfarande är kända.

Jan Eriksson Runsten (E 11)

Anna Maria Andersdotter (E 12)

Gustaf Wilhelm Berggren (D 5)

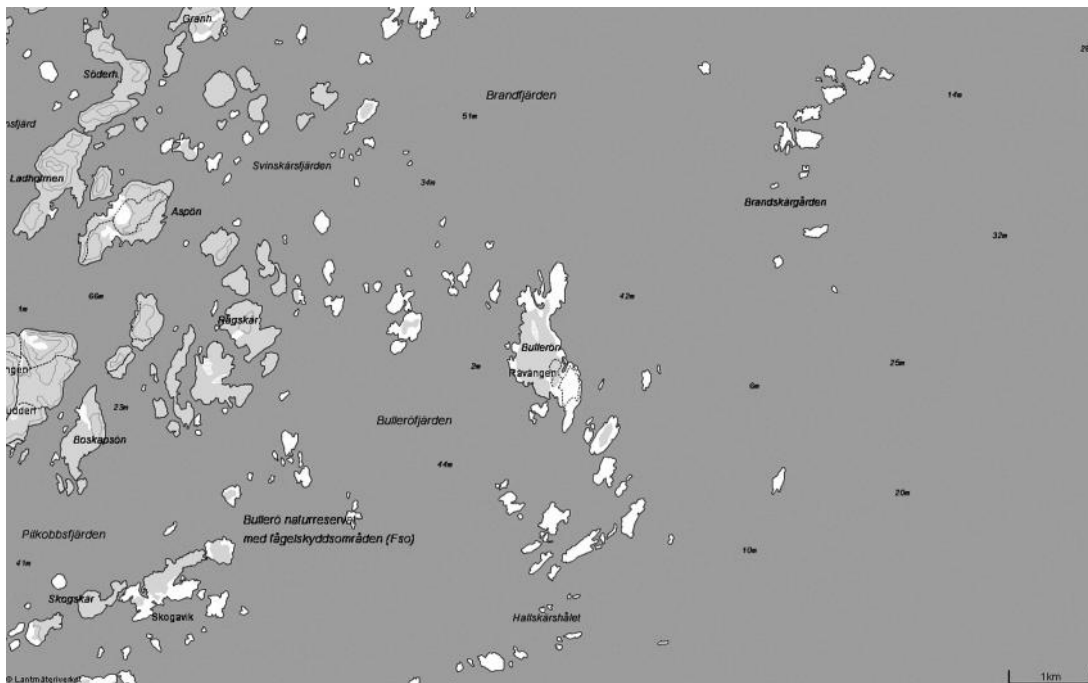
Johan Gustaf Berggren (C 3)

BULLERÖ- OCH ASPÖBORNA

Bulleröborna 1800-1880

Detta avsnitt berör följande personer i släktrådet.

Erik Göransson Eckerman	E 3
Brita Hansdotter	E 4
Carl Erik Eriksson-Åkerlund	D 1
Brita Lovisa Eriksson	D 2
Adolf Ludvig Åkerlund	C 1
Johanna Sofia Brändstedt	C 2

Bullerön och den yttre delen av Stockholms skärgård.

I den yttre delen av Stockholms skärgård ligger en ö vid namn Bullrö. Någon gång i slutet av 1600-talet byggdes ett torp här ute, men den första bosättningen tycks ha varit kortvarigt och av tillfällig art. Under hela 1700-talet verkar ön ha varit obebodd, men i slutet av 1700-talet lät häradshövding Magnus Blix, som var husbonde på Östanviks säter på Nämndö, anlägga en mängd nya torp på de underliggande öarna. I slutet av denna period bebyggdes även Bullerö, vars nybyggare bestod av två familjer från Åland, vilka senare friköpte ön. Bullerö var tillräckligt stor för att försörja dem. Boskapen betade fritt på ön eller de närliggande holmarna och för att dryga ut den kost som korna, fåren och getterna gav var fisket av stor betydelse. Även jakt på sjöfågel och säl var viktig.

Våren eller sommaren 1800 flyttade Erik Eckerman och hans familj till Bullerö. Förmodligen var de första åren hårda innan allt på gården hunnit bli färdigt och strax

senare dog han. Enligt kyrkboken "drunknade han under is" den 30 jan 1811, vilket möjligen skedde i samband med säljakt eller kanske bara på en färd mellan öarna. Han var då knappt 38 år gammal. Ovanligt nog gjordes en bouppteckning efter honom. Det var visserligen lag på det, men den efterföljdes dåligt. Arvingarna var hans hustru och en 11-årig dotter samt hans bror Göran Göransson som också bodde på Bullerö. Hans hustru gifte om sig och levde fram till 1843. Även hennes bouppteckning finns bevarad. Deras enda dotter, Brita Lovisa Eriksson, var född 21 juni 1799 och var bara ett år gammal när hon kom till Bullerö. Dotterns blivande man, Carl Erik Eriksson, hade flyttat ut till Bullerö 1813 och var bara 22 år när han blev dräng hos Göran Göransson. När det unga paret gifte sig 1817 skedde det i ett dubbelbröllop samtidigt som modern gifte om sig. Carl Erik Eriksson tog sig senare efternamnet Åkerlund, men det finns ingenting numera som kan avslöja varför han tog just det namnet. Efter ett långt liv på Bullerö dog han 28 juni 1864 och hans hustru 20 mars 1880. Dessa två blev den sista generationen i släktrådet som levde och dog ute på Bullerö. Från båda dessa finns det bouppteckningar bevarade.

Av deras fyra barn uppnådde tre vuxen ålder. Sonen Adolf Ludvig Åkerlund, född 1826, gifte sig 1860 med Johanna Sofia Brändstedt från Aspö, som ligger något längre in i skärgården. De bosatte sig i hennes föräldrahem. Kvar på Bullerön bodde hans bror Carl Gustaf Åkerlund som dog där ute på julafton 1909. Hans arvingar sålde sedermera Bullerön till den berömda konstnären Bruno Liljefors. Fortfarande har ett av torpen en flat sten framför ytterdörren där det står "ÅKERLUND" inhugget med året 1823.

Carl Gustaf Åkerlunds hus på Bullerön

Trappstenen framför ingången till torpet med texten "E.C.ÅKERLUND 823" men som kompletterats ovanför med det saknade R:et i efternamnet. Siffran 8 i året är otydligt, och kan också läsas som en 7:a eller som ett misslyckat försök att få dit en 1:a också.

Åkerlunds torp på Bullerön.

Aspöborna 1822-1912

Följande personer i släktträdet bodde på Aspö under perioden 1822-1912.

(Anders Hindriksson Brändstedt	E 5)
Christina Eriksdotter	E 6
Carl August Brändstedt	D 3
Anna Brita Jonsdotter	D 4
Adolf Ludvig Åkerlund	C 1
Johanna Sofia Brändstedt	C 2

På 1770-talet föddes Anders Hindriksson Brändstedt och hans hustru Christina Eriksdotter i Föglö sn på Åland. De gifte sig 1796 och flyttade 1804 med sina två barn till okänd ort i Stockholm. Han nämns i de åländska handlingarna som sergeant och hon kallas efter 1822 för skärgårdsstyrmansänka. Åren däremellan kan de dock inte återfinnas. Att vara skärgårdsstyrman innebar att han var långdistanslots för krigsflottan. Under just denna period utkämpade Sverige ett krig mot Ryssland 1808-09 och ifall han levde vid denna tid bör han ha tjänstgjort som lots mellan Sverige och Finska viken där drabbningarna stod och där manfallet var stort inom alla grupper i flottan, även lotsarna. Möjligen var Anders Hindriksson Brändstedt en av dem.

Hans hustru flyttade 1822 med sonen från okänd ort till Aspö i Nämdö socken i Stockholms skärgård. Aspö hade långt tidigare varit en del av Vitträsk, även kallat Vånö, som är en by på Runmarö. Där på Aspö dog hon i lungsot 28 jan 1829, dock utan att man skrev ner och bevarade någon bouppteckning.

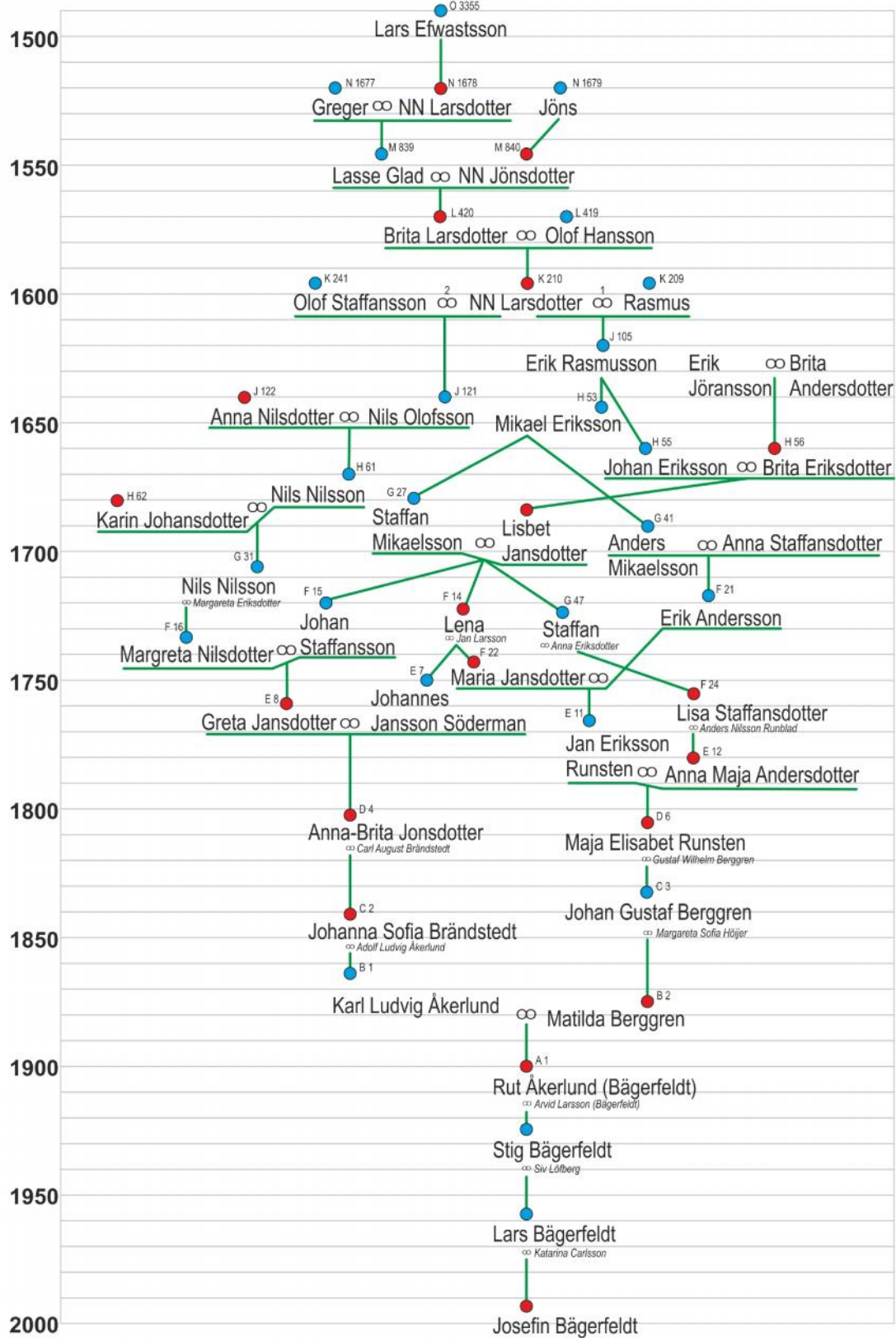
Deras son Carl August Brändstedt bodde kvar på Aspön. Han gifte sig första gången 1829 med Eva Cajsa Lind från Nämdö. Året efter flyttade hennes änkemoder Catharina Eriksdotter Lind till dem men hon dog året därpå. Några år senare, 1836, dog även hans hustru och lämnade deras tre barn i hans vård. Två år senare gifte han om sig med Anna Brita Jonsdotter från Runmarö och med henne fick han en dotter och det är genom henne som släkten går vidare i släktträdet. Hon kom från en släkt där både fadern och många av hennes förfäder hade varit lotsar i Stockholms skärgård. Carl August Brändstedt och Anna Brita Jonsdotter bodde kvar på Aspö så länge de levde. Han dog 1862 och hon 1883. Efter deras bårtgång upprättades ingen bouppteckning som finns bevarad i dag.

Deras dotter, Johanna Sofia Brändstedt född 1841, kom att gifta sig 1860 med Adolf Ludvig Åkerlund från Bullerön, som säreget nog var sonson till Erik Olofsson, fadern till Eva Cajsa Lind, som hennes fader först var gift med och som var moder till hennes halvsyskon. Till att börja med bodde de på Bullerön, men efter det att hennes fader dog 1862 flyttade de samma år eller senast året därpå till Aspö, där de stannade för gott. Hon dog 1901 och han 1912. Efter hans frånfälle upprättades en bouppteckning och det är den enda från alla dem i släktträdet som bodde på Aspö.

Karl Ludvig Ernfrid Åkerlund, som var äldste son till Johanna Sofia Brändstedt och Adolf Ludvig Åkerlund, flyttade tidigt från Aspö. Vid föräldrarnas död gjordes han arvlös, enligt hörsägen från hans barnbarn. Kvar på Aspön bodde i varje fall hans syster Hilma.

NORRSUNDABORNA

Översikt av lotsarna

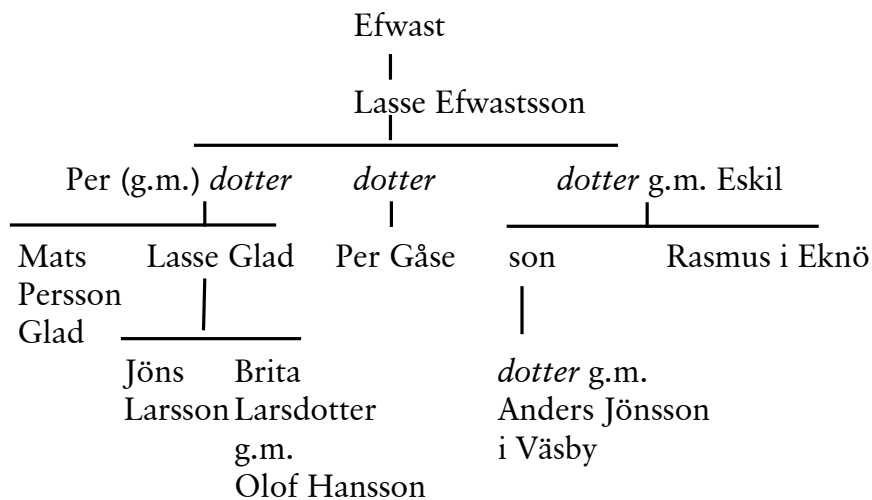

Arv och skifte 1543-1610

Följande personer i släktträdet berörs av dem som bodde och ägde jord i Norrsunda på Runmarö i Djurö socken under den aktuella perioden.

Lasse Efwastsson	O 3355
N.N. Larsdotter	N 1678
Lasse Glad	M 839
Olof Hansson	L 419
Brita Larsdotter	L 420

Under järnåldern eller en tidig del av medeltiden bebyggdes den by på den på den sydvästra sidan av Runmarö som från början kallades Sunda, efter det sund som löper längs denna sida av ön. Under medeltiden delades byn och när vi finner platsen i de skrivna källorna för första gången i mitten av 1500-talet fanns två skattelagda gårdar i Södersunda och en i Norrsunda. Bonden i Norrsunda hette Lasse Efwastsson år 1543 och är den första kända personen på platsen. När han dog skiftades aldrig gården av hans tre döttrar som var hans rätta arvingar, utan det skedde först i början av 1600-talet. detta fall finns nedtecknat i i domböckerna från Wärmdö tingslag och ger en ganska klar bild av hans ättlingar.

Mats Persson Glads skattefrihet

Mats Persson Glad kallas styrman, vilket i stort sett var detsamma som lots. År 1585 erhöll han av Sveriges kung Johan III livstids förläning, eller skattefrihet, på sitt hemman i Norrsunda. brevet lyder något avkortat:

Wij Johan then Trijdie med guds nadhe ... Göre vitterligit att wij aff gunst och nådhe så och för then skadan skull som thenne Breffwisaren Matts Persson udi thenne danske feigde Bekommitt haffuer på sine lemmar, haffue undt och efterlåtidt honom udi sin Liffstidt then skatt hem. Norrsunda benemndt uti Wärmdö Sockn wedh Diurehampn fritt för alla uttskyter ...

Nusvenska:

Vi, Johan III, med Guds nåd ... gör veterligt att vi av gunst och nåd för den skadans skull som denna brevmottagare Mats Persson i den danska fejden har fått på sina lemmar, har unnat och efterskänkt honom under hans livstid det skattehemmanet Norrsunda benämnt, i Värmdö socken vid Djurhamn, fritt för alla skatteutgifter ...

Denna skattefrihet fanns kvar ännu 1604 och inom några få år därefter dog Mats Glad. Långt tidigare hade hans bror Lasse Glad blivit antecknad i skattelängderna som den person som förestod gården, kanske på grund av broderns allvarliga skador från kriget. Lasse Glad står för gården 1572-1590 och dennes son Jöns Larsson år 1594. Mats Glad var barnlös och av den anledningen kom han inför Värmdö ting den 7 jan 1603. Tingsprotokollet förtäljer följande.

Kom för tetta Madtz Glaadh styrreman och besporde sig in för retten om halffbroder må ärffua sin oeckta halffbroder, och effter ickee var fader eller moder till i lijffue och huar the hade leffuad hade the ärfftt honom, så är inggen närmer än kuller erffuir kull effer lagen

Nusvenska:

Kom inför Rätten, Mats Glad styrman, och frågade rätten om halvbroder må ärva sin oäkta (född utanför äktenskapet) halvbroder när inte fader eller moder var i livet, och hade de levat hade de ärvt honom, så är ingen närmare än (barnakull efter barnakull, efter lagen.

Kristoffers landslag från medeltidens slut var i bruk till 1608 och i åttonde flocken i Ärvdabalken sägs just rörande halvsyskons och helsyskons arv att ifall det var två kullar och all avkomma var död efter den ena, då var den andra kullen arvtagare.

Mats Glad och Lasse Glad var halvsyskon. Deras gemensama moder, vars namn är okänt, tycks ha fått Mats innan hon gifte sig med en i övrigt okänd man vid namn Per. Därefter gifte hon sig och fick Lasse Glad, vars fader tycks ha hetat Greger. Mats Glad verkar inte ha fått några barn. I så fall dog de unga och före honom. Lasse Glad fick två barn, varav en dotter överlevde både Mats och Lasse.

Olof Hanssons förvärv av Norrsunda

År 1610 var de båda halvbröderna döda och Lasse Glads måg Olof Hansson kom till tinget den 5 juni 1610 för att skapa ordning kring det oskiftade arvet. Tingsprotokollet berättar följande.

Kom för rätten Oluff Hanson i Norsunda och inladhe i rätten ett Matz Andersons witnesbreff på den doom han sampt Häredznämd giffuit haffua then 21 Octobris åhr 1607, att för:ne Oluff Hanson skulle wara närmest att besittie Norsunda och wtlöse sin medarffuinge Peer Gååse, som åtte en systerdeel i Norsunda, och Oluff Hansen hade satt i rätten Peninger 6 daler ther the stodhe i trij åhr och effter Peer Gåse the peninger eij wille taghe, tå wptogh Kongl. Maitz : Befalninghzman, edele welbördigh Suen Månson, samma Peninger, och jorden dömdes Oluff Hanson till; än åtte Lasse Gladh Oluff

Hansons hustrus fader, en halff systerdeel i Norssunda, den arffde Oluffz hustru Britha Larsdotter effter sin fadher, och den andre brodren Matz Gladh i Stockholm åtte och en halff systerdeel i samma heman, den gaaff och skienchte han lagligen sijn broders dotter för:ne Brijta Lars dotter

Nusvenska:

Kom inför Rätten Olof Hansson i Norrsunda och inlade i rätten Mats Anderssons vittnesbrev på den dom som han samt häradsnämnden hade givit den 21 oktober 1607 att förnämnde Olof Hansson skulle vara närmast att besitta Norrsunda och utlösa sin medarvinge Per Gåse som ägde en systerdel i Norrsunda och Olof Hansson hade satt i rätten pengarna 6 Daler där de stod i tre år och efter det att Per Gåse pengarna ej ville taga då upptog Kungl. Maj:ts befallningsman, ädle välbördige Sven Månsson, samma pengar och jorden dömdes till Olof Hansson. Än ägde Lasse Glad, Olof Hanssons hustrus fader, en halv systerdel i Norrsunda, den ärvde Olofs hustru Brita Larsdotter efter sin fader, och den andre brodern Mats Glad i Stockholm ägde också en halv systerdel i samma hemman, den gav och skänkte han lagligen till sin broders dotter, förnämnda Brita Larsdotter.

Lasse Glad dog sannolikt 1606 och hans dotter Brita Larsdotter hade fått ära hans del av Norrsunda, en halv systerdel, det vill säga hälften av Lasse Glads arv efter Lasse Efwastsson, som fick tre döttrar. Den andra halvan av samma systerdel hade halvbrodern Mats lagligen skänkt sin brorsdotter. Mats Glad sägs ha bott i Stockholm, men det finns ingenting som antyder att han var släkt med den familj därstädes som emellanåt bar namnet Glad.

Brita Larsdotter var gift med Olof Hansson (nämnd i Norrsunda 1599-1637) och han blev som familjens representant tilldömd gården Norrsunda på tinget den 21 okt 1607. En medarvinge vid namn Per Gåse hade försökt få besittningsrätten till gården genom sitt arv av en systerdel i Norrsunda. Ärvdabalkens 13:e flock sade i fall rörande sådana förhållanden:

"Tvista några om arv och säga sig båda med rätt äga att ära, då är det både rätt och lag, att den skall taga arv, som har uppenbar skyldskap därtill enligt lagen. Är det något tvivel därom och finns ej uppenbar skyldskap därtill, då skall lagmannen på tinget låta utreda släktskapen för sig och tilldöma den arvet, som hans och de bästa närvarande mäns skäl visa honom vara mest sanning; och dock så, för tvivlets skull, att den som äger att taga arv efter domen, skall styrka sin släktskap vara sann och ej osann med tolv mäns ed, och fyra av dem bära vittne, två från fädernesläkten och två från mödernesläkten inom sjätte led. Och pröve envar sin släktskap förr än tre års hävd har tillkommit; i annat fall skall den äga arvet, som har det i händer."

Olof Hansson blev pliktig att lösa ut Per Gåse med 6 Daler, vilket han gjorde vid tinget 1607. Pengarna förvaltades av rätten i tre år, men när inte Per Gåse ville hämta ut dem, förmodligen i protest mot domslutet, upptog kungens befallningsman pengarna i hans ställe och dömdo Norrsunda till Olof Hansson vid tinget 5 juni 1610. I och med detta blev Olof Hansson tvungen att lösa ut alla medarvingar. Vid samma ting finns två jordaköp registrerade.

Änn haffuer Oluff Hanson köipt en broders deel wdi en syster deel aff Rasmus Eskilson i Eknöö för penningar - 4 daler

Enn haffuer oluff hanson bekommit en halff systerdeel aff Anders Jönson i Wesby som var hans hustrus Jordh, för Oluff hansons Hustrus iord i wesby, och Ligger samma heman mitt i byen i Norsunda

Nusvenska:

Därtill har Olof Hansson köpt en brodersdel av en systerdel, av Rasmus Eskilsson i Eknö, för 4 daler penningar.

Därtill har Olof Hansson förvärvat en halv systerdel (sannolikt den andra brodersdelen av en systerdel) av Anders Jönsson i Väsby (Värmdö socken) som var dennes hustrus jord, i utbyte mot Olof Hanssons hustrus jord i Väsby, och (den förstnämnda jorden) ligger i samma hemman mitt i byn i Norrsunda.

I samband med det andra köpet, som rätteligen var ett jordabyte, framkommer det att Olof Hanssons hustru Brita Larsdotter ärvt jord i Väsby. Det kan hon knappast ha ärvt av någon annan än av hennes moder, som var Lasse Glads hustru. Brita Larsdotters enda kände bror hette Jöns, vilket antyder att hennes morfar kan ha hetat Jöns och således bör vara identisk med Anders Jönssons fader i Väsby i mitten av 1500-talet. Med andra ord var sannolikt Brita Larssons moder och Anders Jönsson syskon.

Efter detta stod Olof Hansson som ensam ägare till Norrsunda från 1610. Det enda vi inte vet är hur det gick till när han löste ut sin hustrus broder Jöns Larsson, som bör ha haft den lagliga rätten att utlösa sina släktingar från gården. Det mest troliga, med tanke på att Lasse Glads broder skänker sin del av gården till Brita Larsdotter och inte till hennes broder Jöns, är att han redan var död vid det tillfället. I så fall gick den arvs-lotten till hans syster i ett tidigt skede, men sämjan dem emellan tycks inte ha varit god. Jöns ställdes inför tinget den 8 maj 1600 när Olof Hansson anklagade honom för att han hade blivit slagen av Jöns. Det är sista gången vi hör talas om honom.

Arv, skiften och storbråk 1667-1675

Följande avsnitt berör följande personer i släkträdets:

Erik Rasmusson (J 105) i Norrsunda

Mikael Eriksson (H 53) i Norrsunda

Nils Olofsson (J 121) i Södersunda

Staffan Matsson (J 177) i Styrsvik, vittne

Erik Rasmussons anspråk på Norrsunda 1667-1675

Olof Hansson och hans hustru Brita Larsdotter (se föregående avsnitt) fick två döttrar som är kända i källorna. Den ena gifte sig med Olof Staffansson och återfinns i Norrsunda från 1637 till 1650-talets slut. Den andra dottern lär ha gift sig tre gånger och i varje fall levtt sina sista år i Norrsunda. Hennes äktenskap och avkomma kan rekonstrueras på följande sätt.

Olof Hansson g.m. Brita Larsdotter

N.N. Olofsdotter

1. g.m.
Rasmus

Erik Melker
i Norrsunda
(J 105)

2. g.m.
Olof i Södersunda

Nils Staffan
i Södersunda
(J 121)

3. g.m.
Johan

Johan och hans syskon
i Norrsunda

På Värmdö ting den 7 okt 1667 gjorde Erik Rasmussons halvbror Staffan anspråk på halva hemmanet Norrsunda efter sin morfar Olof Hansson, som tidigare hade ägt hela Norrsunda och vars arv tydligen var oskiftat. Erik motsade sig detta, eftersom deras moder fortfarande levde. Erik själv står med i skattelängderna bland de boende i Norrsunda från denna tid och Staffan ska också ha bott där.

Erik Rasmussons moder dog sannolikt under våren eller försommaren 1671. Vid tinget i Värmdö den 9 okt nämnda år uppbjöds halva hemmanet Norrsunda till försäljning, vilket var nödvändig för att alla eventuella släktingar kunna hävda sin lagliga rätt till förtur att köpa jord som i annat fall skulle säljas till någon utomstående. Tre gånger skulle tinget ta upp denna planerade försäljning innan ägaren av jorden hade rätt att sälja den till vem han ville. De två andra tillfällena skedde den 15 mars 1672 och 15 maj samma år. Därefter kunde försäljningen genomföras och ett fastebrev skrivas, vilket motsvarade vår tids lagfart.

På Värmdö ting den 17 maj 1675 gjorde Erik Rasmusson och hans broder Melker åter igen anspråk på halva hemmanet Norrsunda och krävde ett fastebrev på sin ägorätt. Denna gång hade de bara sin halvbroder Johan Johansson mot sig och som även var ombud för sina syskon. Han samtyckte dock till en överlåtelse av halva Norrsunda mot att han och hans syskon löstes ut från sin arvelott med 200 Daler kopparmynt, vilket motsvarade värdet på 12 kor eller 135 dagsverken. I det fastebrev som skrevs strax därefter står det bland annat att denna Johan Johansson vid tidigare ting "altijd med fagra ord honom uppehålited tingen och dess emellan sigh widrig stält det". Tydligen hade en lång arvkamp utkämpats mellan dem, där Erik Rasmusson segrade till slut.

Bråket mellan Erik Rasmusson i Norrsunda och Nils Olofsson i Södersunda 1668-1672

Samtidigt som Erik Rasmusson kämpade för att lösa ut sina släktingar från halva hemmanet i Norrsunda, blosade en släktstrid upp mellan honom och hans halvbror Nils Olofsson i Södersunda. Någon gång mellan okt 1667 och febr 1668 fälldes Erik Rasmusson och fick betala 60 Daler kopparmynt i böter, vilket motsvarade ungefär 40 dagslöner, för ett slagsmål som hans dräng hade varit skyldig till. Vad drängen sedan fick för straff av Erik Rasmusson förtäljs inte, men Erik tycks ha varit upptagen med att utpeka en annan syndabock. Hans bitterhet föll mot halvbrodern Nils Olofsson i Södersunda, som på något sätt lär ha varit orsaken till domen mot Erik och böterna för drängens slagsmål.

Tingsprotokollet från Värmdö ting 15 mars 1672 berättar att Nils Olofsson reste till Stockholm i början av febr 1668. Där blev han så illa nedslagen av tre av flottans båtsmän från Norrbotten att han blev "aldeles ifrån sitt förstånd och sinnen" en lång tid därefter. Vem som låg bakom denna illgärning blev snart känt. Flera personer kunde vittna därom, men det dröjde fyra år innan ärendet fördes upp på tinget. När åtalet mot Erik Rasmusson behandlades på tinget i Värmdö den 15 mars 1672 tycktes anklagelserna mot honom aldrig ta slut. Det började med att Nils Olofssons hustru Anna Nilsson dotter anklagade Erik Rasmusson för att ha legat bakom misshandeln av hennes man. För att styrka detta lät hon flera personer vittna, vilka var släktingar eller bekanta till Erik. En av dem var Eriks egen broder Melker som intygade att när han och brodern Erik hade varit ute på isen och fiskat hade deras samtal berört det elände som Nils Olofsson hade råkat ut för. Då hade Erik svarat sin broder Melker: "iag sadefuller at någon skulle slijta ondt för mina 60 Dalers böter". Därefter kunde en viss Erik Nilsson berätta att Erik Rasmusson hade bekänt för honom att han för 3 mark eller 3 kannor öl (totalt 7,9 liter) hade betalt tre båtsmän från Norrbotten för att de skulle slå ner Nils Olofsson. Även Staffan Matsson (J 177) i Styrsvik på Runmarö kunde vittna mot Erik och han hade, förutom det ovan sagda, att berätta att överenskommelsen mellan Erik och båtsmännen hade skett vid Blockhustillen i Stockholm, nuvarande Blockhusudden på Djurgården. Detta hade Erik berättat för honom när de var ute och fiskade och han "lijtet drucken war". Till dessa berättelser lades också Margareta Andersdotters skriftliga vittnesmål att Göran Matsson, som var son till Mats Göransson (K 353) i Styrsvik, hade sagt till henne att hans svärfader Erik Rasmusson skulle ha varit orsaken till Nils Olofssons elände.

Trots alla dessa vittnen nekade Erik Rasmusson mot anklagelserna. Rätten ålade honom då att skaffa fram bevis för sin oskuld till nästkommande ting samt svara på varifrån alla dessa grova beskyllningar kom.

Vid samma ting den 15 mars 1672 kom nästa mål också att handla om Erik Rasmusson, som tydligen ville ge igen. Åter igen riktade han sig mot Nils Olofsson. Han påstod att Nils Olofssons häst hade skadat hans häst till döds, men detta tillbakavisades och Nils svarade att hans häst var en fåle om 4 år och att det var en vallack, vilket ingen skada kunde ha gjort. Detta käromål sågs av rätten som "onödigt och krafftlost" och blev därmed upphävt.

Erik Rasmusson nöjde sig inte med detta. Ännu en gång vände han sig mot Nils Olofsson och anklagade honom för skadgörelse av den skog som Erik ägde. En sådan anklagelse var inte lika lätt att genomskåda eller granska, varpå rätten gav tre opartiska personer i uppgift att undersöka den påstådda skadan. Eftersom detta ärende inte togs upp på något av de efterföljande tingen, kan vi anta att det lades ner så snart som det blev uppenbart att Erik Rasmusson ljugit eller grovt överdrivit skadans omfattning.

Efter detta mål fick rätten nog av Erik Rasmussons anklagelser. I det följande målet utsattes en bötessumma på 60 Mark silvermynt, ifall han ytterligare besvärade Nils Olofsson eller hans familj och släktingar med skällsord och anklagelser. Då först tystnade Erik och rätten kunde gå vidare med andra ärenden.

I det efterföljande ärendet steg Nils Olofsson i Södersunda åter igen fram, men inte för att vända sig mot Erik Rasmusson utan mot Staffan i Vitträsk (nuvarande Vånö). Han begärde en syn angående ägoförhållandet av marken mellan dem. Sådant var ganska vanligt vid denna tid när det inte fanns kartor och det var glest mellan gränsmarkeringarna.

Tjugonio mål senare vid samma ting, begärde en viss Anders Månsson en besiktning av den skada på hans skog som Erik Rasmusson skulle ha gjort. Inte heller i detta ärendet finns det någon fortsättning som berättar hur det slutade.

Det enda av alla dessa mål som det finns en fortsättning på togs upp på tinget två månader senare, den 15 maj 1672. Där nämndes i all korthet att Erik Rasmusson fick böta 3 Mark silvermynt till Nils Olofssons hustru Anna Nilsdotter, som hade varit den drivande kraften bakom åtalet mot honom. Efter detta försvinner Nils Olofsson och hans hustru ur handlingarna. Erik däremot framskymtar under de kommande åren i samband med arvstvisten med sin halvbror Johan Johansson om Norrsunda, vilken blev klar först 1675. En annan arvstvist började 1676 med halvbrodern Nils Olofsson i Södersunda. Erik fick ingen större glädje av detta, för han dog 1677 och hans halva av Norrsunda ärvdes av hans son Mikael Eriksson (H 53).

Utdrag ur Värmdö domböcker 1649, 1667-1675 samt ett fastebrev från 1675

Värmdö ting 1649

Noch kom för rätten Oloff Staffansson i Norsunda på Rådman och begärade af rätten fast och tingskötningh på Norragården i Södersunda then han köpt haffuer af Nils Rasmusson Styrman för 230 Dr:k:mt:: der af han haffuer betalt till Erich Rasmusson kalkfougde Cronans uthlagor 60 Dr Sölffr:mtt: och the öfriga 80 Dr:k:mtt: giffuit Nils Rasmusson siälffuan i händee, them och Nils Rasmusson hade honom qvitterat, tillijka medh öffuer leffuererat honom sitt der på tillförende fångna fastebref. Så aldenstundh ben:te Iordekiöp war Nämnden wäl kunnigt och iorden laghbuden coh lagstaånden, ty kunde iagh theer på Stadhfästelsse icke förwägra, uthan medh Nembdenes samtyckio dömbde samma iordekiöp stadigt och fast, och altså ben:te Södersunda medh all thess tillägom i wåto och torro när by och fierre inthet undantagandes aff alt det som der till ligger heller liggia bör under ben:te Oloff Staffansson hans hustru och arffuingom till ewärderligh wäl= och laghfången egendoom. Ty driste sigh ingen ther på qwälia widh sina 3 marker för Härads doombrått.

Anm:

Ovannämnde Erik Rasmusson är inte samma person som nämns nedan, boende i Norrsunda, utan en helt annan person med samma namn.

Värmdö ting 7 okt 1667

Stafan Oluf, Norsunda kiäradhe till Erich Rasmusson ibid och förmente at han skulle wara rådadhe een hallfwa hemmanet Norsunda, män Swaranden hans hallbroder som nu föreståår Stafan Olufsons moder berättate at han intet kan erffwa sin moder mädan hon lefwer och sit fäderne besitter hon effter sin S. fader.

Rlso^{tin} Rätten finner skiäligit at Parterne tw hålla hwar sit som det till Datum uthaf däm förlijkte ähro.

Värmdö ting 9 okt 1671

Nårsunda af Erich Rasmusson och hans bror Melchior 1 gn.

Värmdö ting 15 mars 1672

6.) hustru Anna Nielsdotter uti Södersunda på Ruman, med sin Broder Skeparenn Oloff Nielsson, berättade dett hennes man Niels Olson för fyra åhr sedann wedh Kynnerssmesse tijd i Stockholm, med ett sådant äländigt och wummerligt *a c c i d e n t* blef behäfftat, at han aldeles ifrån sitt förstånd och sinnen kom hwilket een lång tijd warade både honom till största plåga och wummer, henne till sorg och bedröfwelse och deras ringa lägenheet till mycken meen och förfångh. Och såssom man intet nogsampt kunde uthgrunda, hwadan ett sådant oförmodeliget tillstånd härrörde, så hafwer twifwelsutan Gudh then alldra högste, saningen till uplysning, och missgiärnigom till hembd, så förblindat Erich Rasmuson i Nordzsunda, det han frijwilligt för åthskillige bekiendt sig hafwa låtet förgiöra sin halfbroder Niels olson, för de 60 D^r p^r han i böter hafwer måst för slagmåhl, för hans dreng uthgifwa; Och emedan be^{te} hustru genom några witten denna sin *p r a h a m t i o n w i l l e C o n f i r m e r a*, altså effter aflagdan eed med hand å Book giordhe effterföllande denne berättelse. Melker Rasmuson *R e i* broder berättade när han eengång med sin broder på Nootijsen war stadder, förtällier han honom huruledes han hade förnummet det Niels Olofsson skulle wara befengder och uti stor äländigheet råkat, hwartill Erich Rasmuson swarade, iag sadefuller at någon skulle slijta ondt för mina 60 D^{rs} böter; Erich Nielsson gaff tillkenna det Erich rasmuson för honom sielf bekiendt hade, det han för 3 m eller 3 kannor öhl hade låtit förgiöra genom 3 Norrbåttens karlar Nils Olfsson och sådant alt för dee 60 D^s böter. Staffan Matzson i Styrsswijk *R e i* mågs broder, bewittnade det han hade hört *R e u m s* säijja, det han med 3 Närbåttens karlar kommet öfwereens wed Bläckhudztullen, det dee skulle förgiöra, den som orsaken har waret till det han 60 D^r skulle böta, hwilken bekiennelse han för honom giordt hade när dee drogo till fiske, då han lijtet drucken war. Lades och fram Margreeta Andersdotters, skrifftelige bewitnande, hwar utinnan hon förmäler det Giöran Matzson hafwer sagt hoos henne, det hans Swärfader skulle hafwa låtet förgiöra Niels olofsson; Till alt detta nekade Erich Rasmuson *h i m p l i c i t e r : R e s o l u t i o :*

Rätten pålade erich Rasmuson, emedan honom ofwanta de witten denne beskylningen till wiistades, det han till nästa ting antingen dhe närrbåtz karlarer i person, eller besked om dem skaffa skulle, och i fall det af honom intet blifwer effterkommet, skulle han wara förtenkter, på hwad sätt han een sådan groof beskyldning kunde af sig skulda.

7.) Erich Rasmuson emoot Niels Olofsson angående skadan hans häst af den andres hest, woro tillfogat, hwarigenom hästen dödde, Niels Olfsson swarade, det hans häst som skadan skulle giordt hafwa war een fåhle om 4 åhr, och wallackader, hwilken intet hade kunnat honom ombringa, *R e s o l u t i o :* detta kiäremåhl såssom onödigt och krafftlost blef aldeles uphäfwet

8.) *J t e m R e s o l v e r a d e s*, det Gabriel i Lökenäas och Per i Skärmare, samt Hans i diuröö skola effter Walborgmesse besichtigta den skadan på wed och Timberhygge Erich Rasmuson beswären sig lyden hafwa af Niels Olsson, hwilken *R e g e s e r a d e* för obyttan Skogh.

9.) Sattes af Rätten 40 m Sojlfwermyntz wijte Erich rasmussom om han *i n h o c p i m e t o* angående skeldzord som Skepparen Olof Nielsson, hans syster, och Broder, sig beswär skulle af honom på deras Fader wara uthgutet, sig wijdare *t e m e r e* skulle uthlåta.

10.) Niels Olson begiärer syyn emoot Staffan i Hwitträsk, skall stämmas till nästa tingh.

39.) Anders Månsson begiärade dett besicktigas måtte den åwerkan Erich Rasmusson honom på hans Skog gjort hafwer : Han skall stemmas till nästa Tingh.

(bland uppjudna hemman)
Norsunda på Ruman - 2 gn :

Värmdö ting 15 maj 1672

Erich Rasmusson i Nårsunda emoot hustru Anna i Södersunda p a o h e n t i a - 3 m
Sijlf^e M:^t

(bland uppjudna hemman)
Nårsunda på Rudman - 3

Värmdö ting 1 okt 1673

53) Johan Johansson i Oppeby emoth Erich och Melchior Rassmussöner angäendhe dhet dhe Norsundha i 8 åhrs tijdh brukatt, och ännu besittia, dher doch hans Sahl. Moder effter sin fadher Olof Hansson utj Norsundha ägde een Systerdeel, och han aldrig dhett ringaste der aff niuthitt, bediandes dett honom och hans Syster kunde till dheras Rätt förhielpas ; Tillspordes om Erich Rasmussons Moder wore tillstädhes? nekades : blef fördhenskull resolverat dhett hon till nästa Ting skulle sigh infinna som bästa wetenskapen här om hadhe.

Värmdö ting 17 maj 1675 (under saköre)

29) S.d. framträdde för Rätten, Erich Rasnunson och Mälker Rasnunson i Norrsunda och omhöllo det dem kunde fasta bewillias på Norsunda som är bade lagh budit och lagståndit, och ingen där å klandrat mehr än Johan Johanson deras halfbroder, huilken nu närwarande gaff sit samptycke till fasta allenast Rätten wille gifwa sitt betenkiande huru mycket des hemom för sitt afträde gifwa skulle, Altså effter noga öfwerläggande fann Rätten det, enär Johan Johanson medh sins syskon bekommer 200 D Kopp, skulle han och dee wara ifrån samma hemman, dock afdragandes de 60 mark han bekommit, hwar medh dee å alla sijdor woro nögde och blef fasta ofwan talde bewilliat, medh det snaresta fastebrefwet att uthgifuens ?

Värmdö ting 12 okt 1676

23.)
Nils Olofzons beswär emoth Norsundaborna, angäend hemmanet Norsunda, som hans halfbroder låtit biuda, och fasta på tagit, och han för sin siukdom, intet där af wetat, och der emoth kunnat i laga tijdh protestera, remitterades denna hans klagan underdånigt till höglofl. Kongh Rättens gottfinnande.

Värmdö ting 21 nov 1677

46.)
Det klander som Nills Olufsson j Södersunda gör på dett fasta är uthwerkat af Norsunda Boerne som äro hans halfbröder, och som befinnes honom uti sin Siukdomb

eij kunnat vigitera(?), underwarande lagfarande, ty effter begiäran recommenderades detta till den loflige Lagmans Rätten.

Fastebrevet den 17 maj 1675

Jagh Samuel Furubohm Häradz Rätt i min Wärio hafwande öfwer Swartlösa, Sootholms, Ökneboo och Wärmbdöö Härader Giör här med witterligit, dät åhr efter Christi börd 1675 den 17 Maij då iagh rätt laga Ting hölt medh Allmogen aff Wärmbdöö Häradet, närwarande Cronones Befallningzman Wäll:e Jon Pärsson och Underskrefwne Häradz Nämbd. Samma dag kom för Rätten, Ehrlig och Beskedelig Erik Rasmusson i Norrsunda och framlade ett fastebref giwitt 1610 d. 5 Junij åt hanss Morfader Oloff Hansson uppå heela hemmanet Norsunda, liggandes j Wärmbdöö Häradet, samma Sockn och Ruma fierding, Och emedan han tillijka med sin broder Melchior Rasmundsson, hela hemanet Norsunda dels ärfftt dels och igenom inlösning och owadde dommar är tillärkändt, ty begärade han uppå samma hemman till enn halff dehl fasta och Ting skiötning emedan det längst lagbudit och lagståndit. Rätten togh denna hans begäran j betänkiande och effter Protocollens ejenomseende fanns heela hemmanet Norsunda upbudit första gången - Anno 1671 Andra gången d. 15 Martij A:o 1672, tredie gången d. 15 Maij A:o och nu längst lagståndit, då ingen j medlertijdh där uppå yrkiadt undantagandes hans Syskionebarn Johan Johansson som på sine Egne samt sin systems wägnar klandrat, hwilken med domb af Nämbdens wärdering, är där ifrån kiänd, med Tuhundrade dahl:r kopparmynt afdragandes hwad han på bemälte Summa upburit, med hwilken domb han så mycket mehra nögd, som han Rätten j händer gifwit där uthinnan giöra och låta. Hafwer och dess uthan Erich Rasmundsson stor omkostnadt giordt, med lagsökiande wijd detta Tingzstället med denne Johan Johansson, som altijd med fagra ord honom uppehållet wed tingen och dess emellan sigh widrig stält det och Nämbden wijste sig på minna. Emedan nu intet wijdare lagligit åthal war, ty dömbde iag med Nämbdens consens och samptycke fasta på ½ gården Norsunda till Erich Rasmundsson, hanss hustru och barn och efter kommande Arfwingar, till ewärdeliga tjer, j huus, jord, Åker, Ängh, Öijom, holmar, näsom, strandom, Sandom och koobbom, att niuta, bruka, besitta, förpanta och aldeles så därom, som om sina annor, wähl och lagfångne Egendom att disponera. Fördrista sig fördenskull ingen å samma Jord, uthan Rätta Arfwingar, som j det 18 Cap. Jord. B.L. : L : förmähles, tala wed paen och straff som Sweriges Lagh förmähla wed sine 3 Dr Sölf M:t för Häradsdomb. Effterskrefne sutte j Nämbden, Häradzdomaren Oloff Nilsson j Staffsudda, Hans j Lenna, Gabriel i Löknäss, Mattz i Langnö, Israel i Giälno, Jöns i Tuna, Månss i Södernäss, Hans i Marum, Staffan i Tranwijk, Anders i Löka, Hans Larsson i Tuistwijk, Anders i Siälsmahra. Till Yttermehra wisso hafwer iag detta med egen hands under sättiande och Signetes undertryckiande bekräftat samt med härads Secret stadfäst.

På Rättens Wägnar
G Furubohm

Originallet på fastebrevet har en snarlik formlering, här återgivet med rätt radbrytning:

Fastebrev 17 maj 1675

Jagh Samuel Furubohm Häredz Rätt i min Wärio hafwande öf=

wer Swartlösa & Sootholms, Ökneboo och Wärmdböö Härader. Gör här med witterligt dät åhr effter Christi börd 1675:

d: 17 Majj då medh rätt Laga Tingh holt medh Allmogen aff Wärmdböö Häredet, nerwarande Cronones Befallningszman Wälb:t Jon Pärsson

och Vnderskrefvne Hereds Nämnd. Samma dag kom för Rätten Ehrilig och Beskedelig Erich Rasmundsson j Norrsunda, och framlade ett fastebref gifwit

1610 : d: 5 Junij att hanss Morfader Oloff Hansson uppå heela hemmanet Norsunda liggiandes j Wärmdböö Häredet, samma Sochn, och Ruma

fierding, Och emedan han tillika med sin Broder Melchior Rasmundsson, hela hemanet Norrsunda, delss ärfft, dels och igenom inlösning, och owadde

dommar är till ärkändt ty begärede han uppå samma hemman till een halff dehl fasta och Tingzskiotning emedan det längst lagbudet och lagståndit

Rätten togh denne hans begäran j betänkiande och effter Protocollens igenom seende fanns hela Hemmanet Norsunda, upbudet första gången

d: [*lucka i texten*] Anno 1671, Andra gången d 15 Martij A:o 1672, tredie gången d. 15 Majj 1672 och nu längst lagståndit, då ingen j medler tijdh, där

uppå yrkiadt undantagandes hanss Syskionebarn Johan Johansson som på sine Egne sampt sin systers wägnar klandrat hwilken med domb af Nämnd=

dens wärdering, är där ifrån kiänd, med Tuhundrade dahl:r Koppermynt af dagandes hwad han på bemälte Summa upburit, med hwilken domb han

så mycket mehre nögd, som han Rätten j händer gifwit där uthinnan giöra och låta. Hafwer och dess uthan Erich Rasmundsson stoor omkostnadh giordt

med Lagsökiande wijd detta Tingzstället med denne Johan Johansson, som altijd med fagre ord honom uppehållit wed tingen och dess emellan sigh

widrig stält dett och Nämnden wiste sig påminna : Emedan nu inthet vidare lagligt åthal war, ty dömbde iag med Nämndens consens och

samptycke fasta på 1/2 gården Norsunda till Erich Rasmundsson, hans hustru och Barn och efterkommande Arfwingar, till ewer =

deliga tijder i huus Jord, Åker, Äng, Skog, Mark, Torp Torpställen, watn Qvarnställen, fiskie, Öijom, holmom, Näsom, strandom, Sun=

dom och koobbom, att niuta bruka besittia, förpanta och aldeles så därom, som om sin annor, wähl af Lagfångne Egendom att disponera

Fördriste sig fördenskull ingen å samma Jord, uthan Rätt arfwingar samt j det 18 Cap: Jord B: L:L: förmähles tala wed paen

och straff som sweriges Lagh förmebla wed sine 3 mark Sölf M:t för Häredz domb brot : Effterskrefne sutto j Nämnden Häredsdomaren

Oloff Nilsson i Staffzudda, Hans j Länna, Gabriel j Löknäss, Mattz j Langnö, Jsrael j Gielnö, Jöns j Tuna, Måns j Södernäss, Hans

j Marum, Staffan j Tranwijk, Anders j Löka, Hans Larsson j Tiustwijk, Anders i Siälsmahra Till yttermehra wisso hafwer

iag detta med egen handz undersettiande och Signetis undertryckiande bekräftat sampt med häredz Secret stadfästat

Actum ut supra

På Rättens Wägnar

S Furubohm

ANM.

Några få latinska ord ingår i texten

- consens, eller consensus = samtycke
- "paen" eller poena = straff
- disponera = nyttja fritt
- secret = syftar på häradssigillet
- actum ut supra = utfört enligt ovan, vilket syftar på tidpunkten och platsen

Ovanliga ord i övrigt

- owadda dommar = bör förmodligen tolkas som domar vilka inte inlindats i lös och mjuk vadd, utan var hårda och odiskutabla.
- Tingzskötning = tingets domar och bekräftelse

Fastebrevet renskrivet till mer modern svenska:

Jag Samuel Furubom, häradsrätt i min värjo havande över Svartlösa, Sotholms, Öknebo och Värmdö härader, gör härmed veterligt det år efter Kristi börd 1675 den 17 maj då med rätt laga ting hållit med allmogen av Värmdö härad, närvarande Kronans befallningsman välbenämnte Jon Persson och underskrivne häradsnämnd. Samma dag kom för rätten ärlige och beskedlige Erik Rasmusson i Norrsunda och framlade ett fastebref givet 1610 den 5 juni att hans morfar Olof Hansson uppå hela hemmanet Norrsunda liggandes i Värmdö härad, samma socken och Runmarö fjärding. Emedan han tillika med sin broder Melker Rasmusson hela hemmanet Norrsunda dels ärvt, dels genom inlösning och ovadda (= skarpa?) dommar är tillerkänd, då begärde han uppå samma hemman till en halv del fasta och tingskötning emedan det längst lagbjudet och lagståndet rätten tog denna hans begäran i betänkande och efter protokollens genomseende (=granskning och genomläsning av gamla domar) befanns hela hemmanet Norrsunda, uppbjudet första gången den [*lucka i texten*] år 1671, andra gången den 15 mars år 1672, tredje gången den 15 maj 1672 och nu längst lagståndet, då ingen emellertid (= under den tiden) där uppå yrkat, undantagandes hans syskonbarn Johan Johansson som på sina egna samt sin systems vägnar klandrat, vilken med dom av Nämndens värdering är därifrån känd, med tvåhundra daler kopparmynt av dagandes (= till denna dag) vad han på bemälte summa uppburit, med vilken dom han så mycket mera nöjd, som han rätten i händerna givit därutinnan [att få] göra och låta [vad de vill]. Haver och dessutom Erik Rasmusson stor omkostnad (= ansträngning) gjort med lagsökande vid detta tingställe med denne Johan Johansson, som alltid med fagre ord honom uppehållit vid tingen och där emellan sig vidrig ställt, det också nämnden visste [och kunde] sig påminna. Emedan nu intet vidare (= ytterligare) lagligt åtal var, då dömde jag med nämndens consens (= samtycke) och samtycke fasta på 1/2 gården Norrsunda till Erik Rasmusson, hans hustru och barn och efterkommande arvingar, till evärdeliga tider i hus, jord, åker, äng, skog, mark, torp, torpställen, vattten, kvarnställen, fisken, öar, holmar, näs, stränder, sund,

och kobbar, att njuta, bruka, besitta, förpanta och alldeles så därom, som om sin anor, väl av lagfångna egendom att disponera

Fördrista sig för den skull ingen (= Må ingen förivra sig) å samma jord, utan rätt arvingar samt i det 18 kapitlet i jordabalken förmåles tala vid poena (=straff)

och straff som Sveriges lag förmåla vid sina 3 mark silvermynt [i böter, ifall ärendet förs upp på nytt] för häradsdomsbrott. Efterskrivna [personer] satt i nämnden [med] häradsdomaren

[nämligen] Olof Nilsson i Stavsudda, Hans i Länna (=Lännersta?), Gabriel i Löknäs, Mats i Lagnö, Israel i Gällnö, Jöns i Tuna, Måns i Södernäs, Hans

i Marum, Staffan i Tranvik, Anders i Löka, Hans Larsson i Tjustvik, Anders i Skälsmara. Till yttermera visso haver

jag detta med egen hands undersättande och Signets (= sigill) undertryckande bekräftat samt med häradets sekret (= sigill) stadfäst.

Actum ut supra (= utfört enligt ovan, vilket syftar på tidpunkten och platsen)

FLER FRÅN RUNMARÖ

Lotsen Mats Göransson i Styrsvik (K 353)

K 353-354

MATS GÖRANSSON, född omkring 1625 i Styrsvik på Runmarö i Djurö sn, av Göran Matsson och Brita (L 705-706). Mats och hans hustru återfinns i Styrsvik på Runmarö i Djurö sn från 1646. Han blev anklagad men friad på tinget 1649 för att ha lägrat den ogifta kvinnan Valborg, varvid framkommer att hans syster var gift med Nils Olofsson styrman i Styrsvik. Han dog c:a 1669-1678, varefter hon nämns som änka.

Följande barn är kända:

Göran	(?)	
Staffan	omkr 1650	(J 177)

Om Mats Göransson i Styrsvik på Runmarö kan vi läsa mer i domböckerna:

Tinget i Värmdö 1650:

Noch uthi Matses saak i Styrswijk wittnade Erich Masson i Rörstrand att för 4 eller 5 åhr sedan Lågh han medh sijn wedbååt i Erich Rasmussons siögårdh under Ladugårdzlandet, tå kom Matz om afftonen medh sijn båt och hade konan tår i medh sigh /: som tå tiänte honom :/ och wille in i Bertill Ringiares siögårdh, men slapp inthet tijt, tå ropade Erich honom till sigh, och tå han kom tijt hade Matz inthet att tiella öffuer sigh medh, ty badh Erich honom stiga i sijn bååt, och taga sijn saker medh sigh under hans tiell, dethan och giorde, omsider kom och Matz i Stafznäas därtill, kiöpte hwar sijn kanna ööl, och Matz blef heel druckin, lade sigh hoos Erich, och Walborgh tår näst, omsider waknade Erich tår wijd att konan sade till Matz gak af migh 3 resor, tå lågh Matz offuan på Walborgh och begge i sijn gångekläder om han något oloffligt medh henne bedref kunde han icke weta, uthan Matz lade sigh neder i sitt rum igen. Matz nekade sigh icke weta om han lågh på henne eller eij, men der thet åhr skett, så war det af ruus eller dröm, effter han swåra underligh åhr i dryckenskap, till sielffua gärningen nekade han stadeligen. Saken togh af Rätten i betänkiande, Och ändoch Matz hade lagt sigh uppå Walborgh, likwål emådan han icke åhr tagen i sielffua Acten war icke heller rum till sådana gärningh, hade och Matz stort ruus, och åhr i sådana hendelsee myckit få kunnigh och underligh, hans systrar som rychtet utfört haffua hans afwundz och wederdelomån och huffuudfiender, ty fann rätten skiäligt Matz för detta tillmåle att befrija, hemskiutandes saken /: såsom occult och myckit mörk :/ under Gudhz doom. Berättade och Oloff i Norsunda Tolfman att Nils Olsson Matzes Systeman hade hoos hedren(?) tillbudit willia böta för Matz förån doom i saken faller, war sökiandes tår medh att komma i orden ifrån honom och under sigh.

Tinget i Värmdö 1663:

Bewilliades Häradtz bewiss till effterskrefne Bönder, Hans Mattson i Stafnäs, Sigfridh Carlson i Eknöo Lars ibid: och Jöran ibid: Så och Mattes Jöranson i Styfwijck att dee af ålder hafwa warit Styrmän som på samma hemman bodt hafua och altidh emoot tagit Cronones Skep och farkoster och för sitt omack intet bekommit, Vthan wille nu sökia Kongl: Admiralitetet där att få sin löön.

Lotsen Staffan Matsson i Styrsvik (J 177)

J 177-178

STAFFAN MATSSON, lots, född omkring 1650 i Styrsvik på Runmarö i Djurö sn, av Mats Göransson (K 353-354). Han gifte sig med KERSTIN JÖNSDOTTER, född på okänd ort. De bodde i Styrsvik på Runmarö i Djurö sn. Han dog 11 febr 1694. Hon levde kvar på gården till 1700-talets början.

Följande barn är kända:

Erik	1672	
Jan	omkr 1690	(H 89)

Handlingen har följande textinnehåll.

Domboken för Värmdö häradsting 1686 den 23 febr, sid 870, förtäljer:

3/ Staffan Matsson i Styrsswijk, till=
tallte Nilss Olofsson i Södersunda,
för det han nästförledne Perssmäso
tjyd, woro kommen till hans hustru,
Kerstin Jönsdotter, i Staffan Matz=
sons fränwaro, och begiärt deras Sohn
Erich Staffansson om 13 åhrs ålder,
på en dag at föllia sig opp åth landet,
på hwilken reesa han hade seglat
bordt samme hans Sohn, hwilken en
månad dag dheer effter är blefwen
igenfunnen på en Söndag i Siöön,
Nilss Olofss in för Rätten när=
warabde, tillstod och sade sig warit up=
före währtan, till hägeernääss i Täby
Sochn, med fisk, at byta sig till Spannemåhl,
för Strömming, och när han war stadd
på heemreesan, med toma båthen, fö[rr]
warit en Fyrböhling, om en Söndag
middag, då han wist af ingen ting för=
än båthen gått kull, i stilla wäder, och
en båth som kommit ifrån Tähby
kyrka, hade honom uptagit uthur Siön
Hwarföre pålades honom till nästa
Ting, at bewijsa, med gode wittnen, hu=
ruledes hans tillstånd warit, enär dhe
taget honom uthur Siöön.

Domboken för Värmdö häradsting 1686 den 22 juni, sid 877f, förtäljer

27/ Såsom utaf Kyrkioheerdens utj Ry Sochn,
wällerdt H: Andreas Hellestadij och Fecht=
mästarens Frederich Couratz skriffel:e at=
ester befans, utj hwad lijfznööd nils olofsson
utj Södersunda warit , då han seglat bort
Staffan matssons Sohn, i Styrsswijk, som
så nästförledne winterting, warit angifwen,
Hwarföre kunde Rätten intet beläggia Nils

Olofsson effter så fattade omständigheet
med något wijdare Straff, Alldenstund
han sielf hans warit i sådan lijfnöd
och icke pröfwade wårdzlöst eller egen
wälligt wijss, bracht ben:te gässe om lijf=
wet, uthan betalar allenast till Staffan
Matsson i Styrsswijk, för begrafning om=
kostnad samt annan mödo och beswär.
18 D:k:mt.

Domboken för Värmdö häradsting 1684 den 7 mars

...

ÅLÄNNINGAR

Marby i Eckerö socken

Eskils Henrikssons ärenden på tinget 1606

Eskil Henriksson (K 79) och fadern Henrik Persson (L 157) återfinns i domböckerna från 1606.

Ting i Hammarlands socken den 19 juni 1606

Bertil Bengtsson och Eskil Henriksson, båda från Marby i Eckerö socken, blev tilltalade av Brita, Bengt Erikssons hustru i Torp i Hammarlands socken, som ville ha tillbaka de hedersgåvor som hennes framlidne broder Johan Tomasson hade givit Eskils syster, Brita Henriksdotter, eftersom hon nu också var död. Nämnden tilldömde henne halvdelen av dessa gåvor.

Ting i Eckerö socken den 21 juni 1606

Bertil Bengtsson i Marby tilltalade sin hustrus broder, Eskil Henriksson i Marby, eftersom denne brukade 2 Mark jord som var Bertils och nu skulle Henrik Olofsson Myra ha 2 Mark jord av Bertil. Nämnden avsade, såsom lagen och stadgarna förmäler, att den som mera jord äger löser ut den som mindre har, efter mätesmannens ord. De blev vänligen förlikta när Bertil straxt vid tinget gav Henrik Myra pengar, 4 Mark i Örtugar, för föreskrivna 2 Mark jord som ligger inom hans åkers råmärken.

Ting i Finströms socken den 25 juni 1606, samt i Jomala socken den 9 juli 1606

Eskil Henriksson och Bertil Bengtsson, båda från Marby i Eckerö socken, tilltalade Lasse Eriksson i Olofsnäs i Finströms socken eftersom han har hos sig framlidne Jöns Olofssons son, Måns Jönsson från Gävle. Denne Jöns var skyldig Eskils fader, Henrik Persson i Marby, 15 Daler för ett skepp som han hade fått av honom. När Lasse tog gossen till sig så anammade han med honom 8 daler och några gamla kläder av Jomalas nytillsatte länsman, Mats Larsson, vilken även var Eskils hustrus styvfader. Ärendet uppsattes till Jomala sockenting.

Vid Jomala sockenting framkom det att kvarlåtenskapen sjunkit till 5 Daler, en lång kjortel som Måns Jönsson slitit ut, en engelsk halvsliten kofta och ett par gamla röda byxor av rysk vadmal. Gossen var dessutom liten och omyndig samt behövde pengarna till uppehälle och föda. Nämnden avsade att Eskil fick söka sina pengar hos barnets målsmän, Lasse Gregorsson och Olof Andersson i Gävle. (Gävle domböcker saknas från denna tid.)

Det stora bybråket i Eckerö 1505-1606

Marktvister mellan Marbybönder och Överbybönder

Följande förfäder i Marby berörs från släkträdets, men ingen från Överby.

Clement Eriksson	L 153
Henrik Persson	L 157
<i>deras fäder</i>	
Erik Nilsson	M 305
Per Kristiansson	M 313
<i>den förstnämndes fader</i>	
Nils Rogelsson	N 609
<i>dennes fader</i>	
Rogel Månsson Brisse	O 1217

Eckerö socken omfattade 6 byar under järnålderns slut och genom hela medeltiden. Under lång tid var det gott om betesmarker, men under 1400-talet befolkades de gårdar som blev övergivna under digerdöden och medförde till slut att nya marker togs i drift samtidigt som gårdar delades syskon emellan. För att undvika konflikter angående ägandet av åker, äng och betesmarker satte man upp råmärken som visade var gränserna gick, men det var svårare att hävda sin rätt till utmarkerna. Stridigheter om äganderätten till vissa skogsområden och holmar hade säkerligen börjat redan i slutet av 1400-talet och en sådan strid möter vi i domböckerna från 1505 och hundra år framåt mellan Marbybönderna och Överbybönderna.

Det som på ett naturligt sätt åtskiljer Hammarlands socken från Eckerö socken är Marsundet, vilket betyder "det grunda sundet". Vid en av dess forna vikar, som nu till stor del har försvunnit på grund av landhöjningen, ligger byn Marby och dess höggravfält vars ursprung kan föras tillbaka till 700-talet eller något tidigare. Förmodligen blev de instängda när grannbyarna gjorde anspråk på land som steg upp ur havet eller sådana områden som de tidigare hade brukat samfällt.

År 1505 höll häradshövdingen på Åland, Knut Posse, en syn på omtvistade områden mellan Marbybönderna och Överbybönderna. Han dömde en holme benämnd Bodaholmen under Marbybönderna och inte under Överbybönderna som gärna ville komma åt den, men de gav inte upp. På vintertinget i Eckerö den 1 dec 1552 kom denna tvist upp igen. Häradshövdingen Olof Trotteson gjorde åter igen en rannsaking och dömde sedan likadant som sin företrädare. Ingen av dessa domar lyckades dock skapa en förlikning mellan byarna. På Eckerös ting den 22 nov 1588 dömdes en bonde i Överbyn till böter för åverkan på Marbys skog, vilket var emot den tidigare häradshövdingen Olof Trottesons dombrev från 1552. Till slut tröttnade Marbybönderna på denna ständiga markstrid och gick till kung Johan III. De begärde en kunglig stadfästelse på Olof Trottesons dombrev från 1552, vilket godtogs. Den 11 aug 1590 och även den 12 aug 1591 skrevs stadsfästelserna, vilket borde ha lett fram till ett slut på trätan mellan byarna, men så var inte fallet. Åter igen drogs detta fall upp i Eckerös ting den 21 juni 1606. Här sammanfattas alla turerna i detta mål från 1505 och framåt till Johan III:s brev samt avslutas med att lagmannen dömde som sina företrädare i målet, men ingen av parterna

var nöjda med detta. Orsaken var att Överbyns bönder hade gott om skog och mulbete medan Marbys bönder hade ringa utrymme utanför deras hägnader, eftersom Överbyn, Kyrkbyn och gården Björnhuvud låg runt omkring dem, vilket medförde att de var trängda ut mot Marsundet. I samband med detta omtalas också att Bodaholmen visserligen låg närmare Överbyns land än Marbys, men att holmen hade legat under Marby ända från hedenhös och alltid för deras utrymmes skull.

Troligen tvingade man parterna att komma överens i denna fråga, för den återkommer aldrig mer i domböckerna och striden föll i glömska precis som holmen, ty ingen vet längre med säkerhet vilken holme det var som de tvistade om. Kanske fortsatte striden ännu en tid tills slutorden i tingsprotokollet från 1606 gick i uppfyllelse: "The skjilias neppeligen ått, förr än föreskrefne Bodaholm kennes vnder Cronen til Casterholm slott eller Gregerbij gårdh. Och ther om äre the wel på både sijder tilfridz medh att the begge partherne ombäre holman. Affwunden gör mijckit ondt såsom the äre affwundz siuke hwar emot annan."

Rodger Olofsson (12 raden uppifrån) som nämns i ett köpebrev från 1427 bör vara en förfader till Rogel (Rodger) Månsson Brisse eller en nära släkting till dem.

Riksregistratur 1590 och 1591 angående Bodaholmen

Stadfestelse på Oloff Toyttensons
dombreff om then holma som Marby Bönder
i Ekeröö Sochn är tildömdtt benempd
Bodaholma Datum denn 11 August: ao 90 :

Wij Jahan, Göre witterligdtt att wåre undersåhtter och Skattshyllige bönder I Marby i Ekeröö Sochn på åland haffue här warditt och Klageligenn giffuidtt tilkenna huru dheras grannar som Boe i öffuerby i Samme Ekeröö Sochn hafuer trängtt sigh in på enn holma medh them benempd Bodaholma till att slå och berga två deelar af ded grász och höö som på samme holma wexa plägar emod dett dombref som framledne Oloff Tråttesonn häradttzhöfdinge dher på åland anno 1552 then 1 Decembris wttgifuidtt haffuer som sig grundar opå denn synn som Knuth Posze då alleradha för Otte tijd och fem åhr sedenn om samme holma hållitt hade det med man så well som Knuth Posze dömde för:de Marby bönder till samma holma och öffuerbyggere ifrå Begäredtt fördenskuld ödmiukeligenn och wnderdånligenn att wij framlidne Oloff Tråttesons bref bekräfftige och stadfäste willie huilchett wij för rättwijsenäs skuld icke hafue welett them förwägre förbiude för then skuld här med alfwarligenn samme öffuerby Bönder och alle andra att göra för:da Marby boer på denne holmann deras rätte ägendom nogett förfongh, awerkan, öffuerwold eller orätt Så framptt wij icke bliffue förordsakade hwar wij effter här om blifue bekymbrede att lathe them för olydno tilbörligenn straffuade blifue Ther för:de Öffuerby Bönder och hwar och enn haffuer sigh efftter rätta Schrifuidtt på Stocjolms Slott then 11 Augusti a o 90

Stadfestelse för Marby boer uti Ekeröö s.
på åland på en holme benempt Bodaholma
Datum Stocholm then 12 Augusti åhr 1591.

Wij Jahan, Göre witterligitt att wåre vndersåther i marby i Ekrö sochn på åland hafwe här waritt och klageligenn gifwitt tilkenne huru deras granner som boo i öfwerby i Samme Ekeröö sochn hafwe trengt sig in på en holma med them (benempd - Anm. ordet saknas i texten) bodaholma til att fiske och fare två delar af samme holme emott thett dombref som framledne Oluf Trotteson fordom häradzhöfdinge der på åland, anno 1552 den första decembris then tijd han i Marby winterting hölitt och gifwitt hafwer som sig grunder vpå en syn som Knut Posse så alrede för 85 åhr sedan om samma holma hollett hade, der med han så wäll som Knutt Posse dömbde för:de Marby bönder til samma holma och vnderdånligen att wij för:de Oluf Trottesons bref kraftlige och stadfäste wele, hwilkett Bref med och dett wäl synns lagligen wara vthgifwitt och derföre wäll kan af Oss gillas och Stadfestes. Lichwål effter thett att ofw:na Öfwebygerne begäre en lagmans Syn vppå for:te holma Derföre hafwe wij befaltt Oss elskeligh wår troo man och Rijkes rådth then ädle wälborne her Clas Bielke frijherre til Wijk lagman ther sammestadz, att han framdeles skall lathe then seden wederfaras hwad lagh och rätt förmåler Doch skole Marboerna i medler tijd som dombrefwett och gamble häfden, hafwe beholle offa:tte bodaholma förbiude för then skull här medh alfwarligenn öfwrby bönder och alle andra att göre för:de Marby boer i medler tijd här emott förfångh åwerkan öfwerwald eller Orätt, wid dett Straf som Sverigis Lagh förmåler. Datum vt supra.

Flykten till Sverige 1714-1722

Kriget mot Ryssland under Karl XII:s tid visade sig bli den mest omfattande katastrof som drabbat Åland i historisk tid. Ryssarnas annalkande ankomst var dock så uppenbar att ålänningarna hann fly i god tid. Redan runt midsommaren och fram till början av juli 1714 kunde befolkningen ostört sätta sig i säkerhet på det svenska fastlandet eller i Stockholms skärgård. När hösten kom var Åland i det närmaste avfolkat och kom så att förbi i närmare åtta år. Med tanke på hur många och emellåt stora båtar som förekom på Åland och då i synnerhet den västra och södra som sedan gammalt berörts av färdskjutser mot betalning, kunde folket föras över i stora antal. Kanske fick somliga med sig såväl bohag som boskap också. De boende i Eckerö socken kom främst till Väddö medan Föglöborna kunde söka boendeorter ända nere i Östergötland.

Det ryska anfallet var väntat. Tsar Peter hade målmedvetet byggt upp en mäktig flotta med galärer, krigsfartyg utrustade med både åror och segel. De var grundgående och lättmanövrerade och kunde ta sig fram också i svårnavigerade vatten. Den nya flottans första seger stod vid Hangöudd den 27 juli 1714. En liten svensk eskader fick ge sig efter en bitter strid. Sedan styrde den ryska armadan med över hundra galärer vidare västerut genom Skärgårdshavet, mot Åland. Svenska krigsfartyg fanns i vattnen, men drog sig undan och övergav Åland utan strid efter bara några dagar. Den 8 augusti 1714 seglade den ryska galärflottan in i de trånga farlederna i skärgården. De kom i snabba galärer, tog i land och gick hårt fram i landskapet. De inte bara brände, stal och misshandlade utan rövade också bort flera hundra åländska barn, men de allra flesta hade redan flytt. Oavsett var de flyende ålänningarna hamnade, var risken stora att tillflyktsorterna kom att drabbas av ryssarna slutliga anfall mot den svenska fastlandskusten under hösten 1719, bland annat i avsikt att försöka inta Stockholm, något som dock misslyckades oroväckande nära. I likhet med många andra arméer fick de ryska soldaterna stora mängder bröd till föda och det bakades lokalt i egentillverkade ugner. Sådana ryssugnar finns fortfarande kvar ute i markerna i stort antal, både på Åland och i Stockholms skärgård.

Först med fredstraktatet som undertecknades 30 aug 1721 kunde ålänningarna börja tänka på att återvända. En del hade redan dött, medan andra familjer hade ökat i antal. Många hemman var nedbrända eller förstörda på annat vis. Allt var plundrat och fick byggas upp på nytt.

BORGARE I STOCKHOLM

Gerlak van Emden

Stockholm var i början av 1500-talet en av Östersjöns stora handelsstäder, trots att det inte bodde fler än c:a 7000 personer i staden. Därtill kom tillfälligt boende handelsmän, främst från Tyskland, vilka genom sin erfarenhet och skicklighet snabbt och effektivt konkurrerade ut en stor del av de inhemska köpmännen. En av de inflyttade köpmännen vid denna tid var Gerlak van Emden (P 12295), som utifrån sitt namn tycks ha härstammat från staden Emden vid Nordsjöns kuster i nordvästra Tyskland. Han är numera nästan bara känd genom sina husaffärer i Stockholm.

Gerlak van Emden och hans husköp

Den 10 dec 1524 blev Gerlak tillsagd av Stockholms rådstuga att betala en person vid namn Björn för det hus han hade köpt av denne, men det framgår inte vilket hus det är.

Den 19 dec 1524 bekräftades ett annat husköp som Gerlak genomfört och det avsåg ett stenhus som låg på "lång gatune westa", det vill säga Västerlånggatan. Det hade han köpt av Severin Arvidsson för 600 mark (vilket var det värt lika mycket som 6400 dagsverken eller 300 kor eller 9600 kg fläsk).

Den 25 sept 1525 bekräftades Gerlaks försäljning av ett stenhus på Västerlånggatan, norr om Skomakarebrinken, vilket dock var ett annat hus än det han köpte året innan.

Sommaren 1526 sålde Gerlak en gård i Bengt Smälännings gränd och år 1529 nämns en skuld på 45 mark som Gerlak var skyldig kyrkan för en tomt som han hade köpt. Dessutom återfinns han 1548-1567 som husägare på Svartmangatan där han bodde.

Gerlak van Emden och sjörövarna

Genom ett brev från Gustav Vasas kansli vet vi att Gerlak på sommaren 1544 tillsammans med två andra handelsmän, där den ene var skeppare Olof (hans måg och identisk med Åkerlund O 6147), utsattes för sjöröveri på Nordsjön. Händelsen föranledde Gustav Vasa att skriva ut de rättigheter de tre borgarna hade för att få tillbaka vad de hade förlorat. Brevet som är daterat den 4 okt 1544 har i kortfattad version följande lydelse.

Under Gustav Vasas regeringstid hade handeln varit god mellan Sverige och Skottland, men under sommaren hade några skotska sjömän bordat Gerlak och två andra borgares skepp vid Nordsjön och beslagtagit både skepp, folk och gods som de sedan skickat till Skottland. Gerlak och de båda andra hade beklagat sig inför konungen att de dessutom blev behandlade som om de hade varit deras uppenbara fiender. De har underdånigt begärt av oss (=Gustav Vasa) att få arresteras eller kvarsätta de skotska skepp och köpmän som de här i landet kunde finna, vilket vi (=Gustav Vasa) har givit dem vår fullkomliga vilja och tillstånd att få antasta, arresteras eller besätta alla de skotska köpmän, deras skepp och gods varhelst de vill i rikets sjöstäder, dock utan att skada någon och bara till dess en förlikning och upprättelse har skett med skottarna.

Övriga händelser runt Gerlak van Emden

I september 1547 fick hans hustru böta 4 mark för att hon hade ägnat sig åt olaglig handel, sannolikt rörande textil eftersom det rör sig om 1 aln som hon sålt för 20 daler.

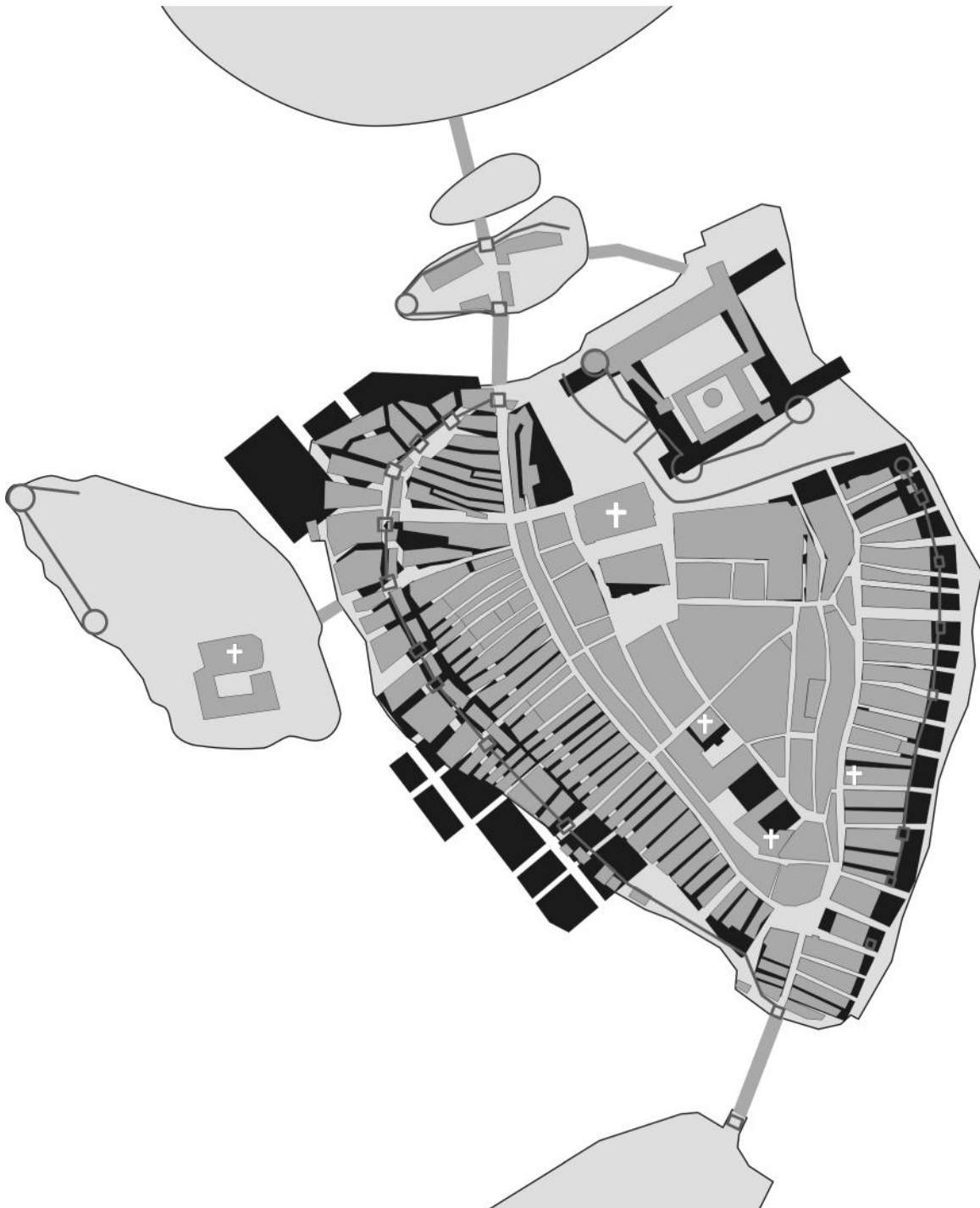
Den 19 juni 1553 blev Gerlak stämd inför Stockholms rådstuga, eftersom han hade gått i godo för en viss Markus Staede. Dennes fordringsägare Jöns Andersson krävde därför i stället sina pengar av Gerlak på grund av att Markus befann sig i Danzig. Gerlak fick dock tid på sig att först fara till Danzig och hämta pengarna, annars blev han pliktig att betala pengarna själv.

Året därpå, i juli 1554, lovade en viss Hans Mattias inför Stockholms råd att han skulle betala sin skuld till Gerlak.

Den 26 nov 1566 dog en person som finns antecknad bland de som dog i Storkyrkoförsamlingens(Nikolai förs.). Det står ”26 Nouebris aff en tysk ner **gerloffz hustrv** 250 mark” och innebär att denna begravning inbringade 250 mark till kyrkan, vilket var ett mycket högt belopp. Formuleringen ”en tysk ner” är förbryllande. Ifall det syftar direkt på Gerlak van Emdens hustru och att det var hon som dog detta datum och år innebär det att rekonstruktionen rörande hans äktenskap är felaktig, men det kan eventuellt också läsas som att det var en (rik) tysk som stod hustrun nära, men det förefaller ganska långsökt.

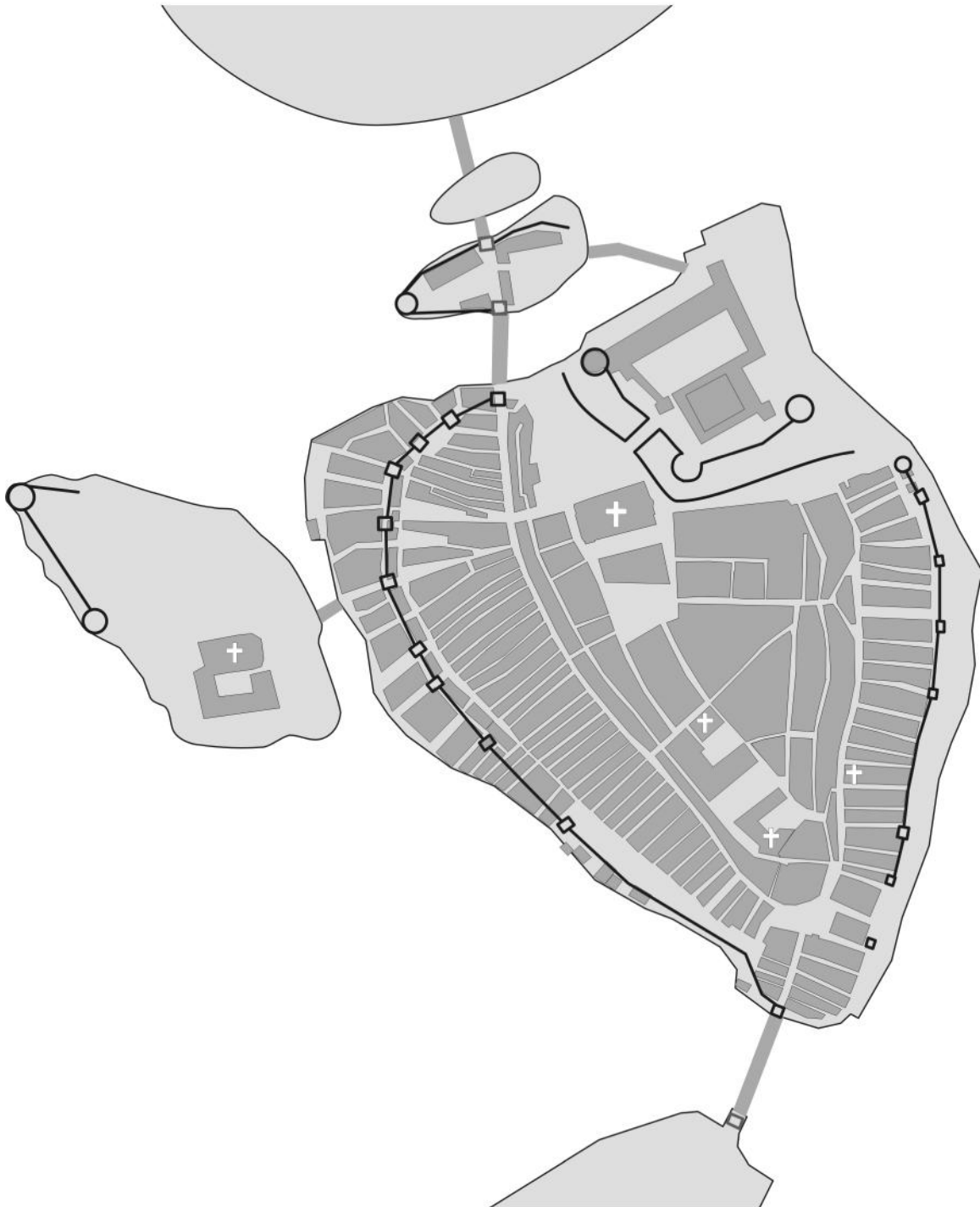
Gamla Stan i Stockholm

Gamla stan i Stockholm blev en viktig handelsplats från 1200-talets slut, men vis verksamhet kan ha förekommit här även under det förevarande seklet.

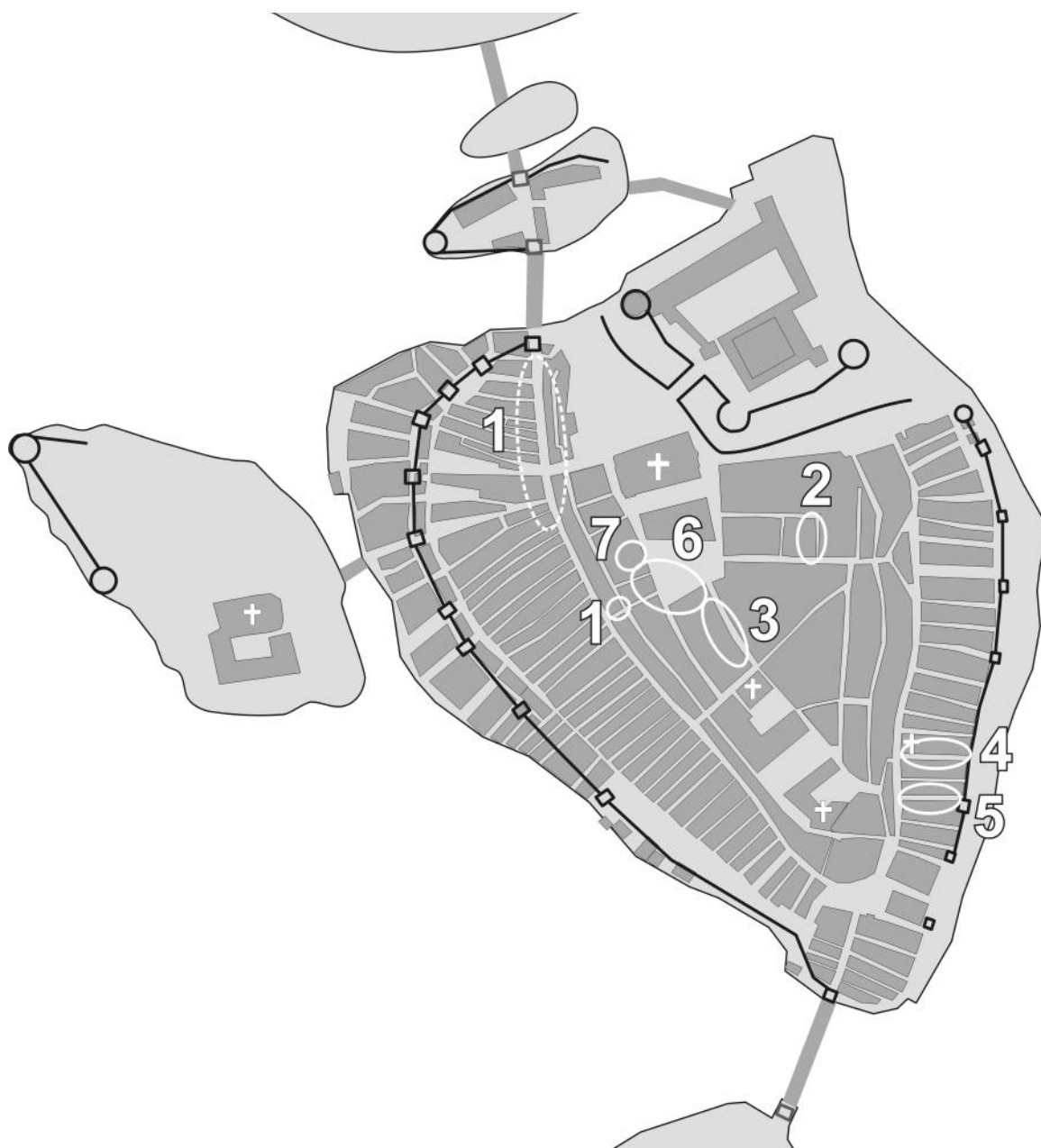

Karta över Stockholm, den nuvarande bebyggelsen (svart) jämfört med bebyggelsen under sent 1500-talet (grått), samt stadsmurar med torn. Återger 1500-talets strandlinje och dåtidens broar.

Utöver Storkyrkan, fanns både gråbrödernas och svartbrödernas klosterkyrkor under den yngre delen av medeltiden samt Johanniternas kyrka under ett par årtionden i början av 1500-talet, vilka drogs in till Kronan varvid verksamheten upphörde i början av Gustav Vasas regeringstid i slutet av 1520-talet när de revs, utom gråbrödernas klosterkyrka på Riddarholmen kom dock att stå kvar. Efter detta tillkom Tyska kyrkan som etablerades på 1570-talet.

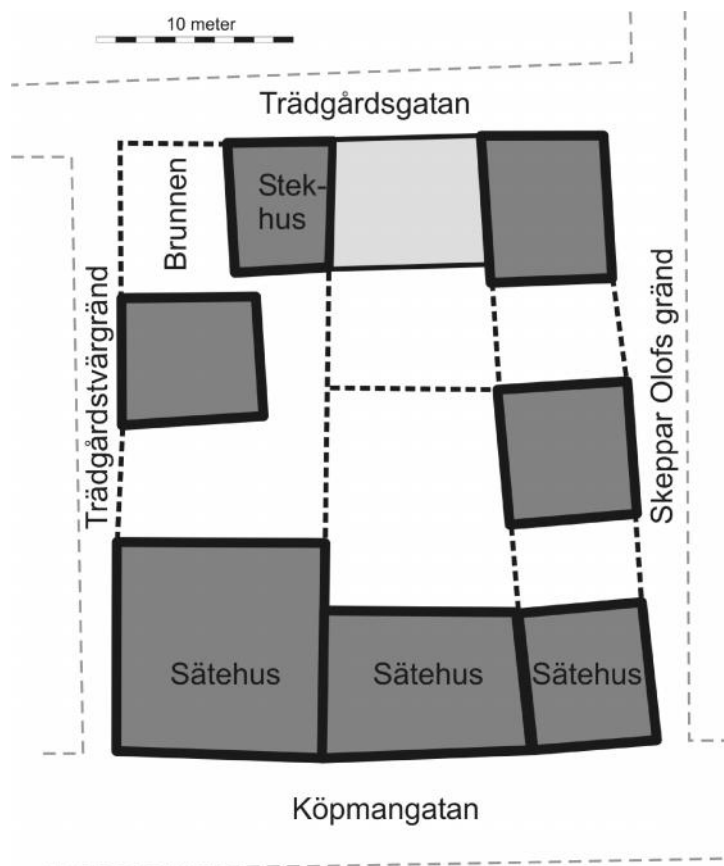

Karta över Stockholm, med bebyggelsen under sent 1500-talet (grått), samt stadsmurar med torn. Återger 1500-talets strandlinje och dåtidens broar.

- 1 = Gerlak van Emden (P 12295) ägde runt 1520-talet två fastighet på Västerlånggatan, dels på den norra delen och dels nr 50.
- 2 = Olof Eriksson (O 6147) bodde hörnet Köpmangatan och Skeppar Olofs gränd, som också bär hans namn, fram till sin död 1555.
- 3 = Svartmangatan beboddes under mitten av 1500-talet av Jost Höijer (O 6145; nr 6 – södra halvan) och hans son Hans Höijer (N 3073; nr 10 – norra halvan), samt av Gerlak van Emden (P 12295; nr 6 - norra halvan) och hans dotter Anna Gerlaksdotter (O 6148; nr 4).
- 4 = Hans Höijer (N 3073) ägde dels en tomt och dels ett hus i S:t Johannes gränd.
- 5 = Ursula (Q 24592) ägde ett hus på den norra sidan av Bengt Smälännings gränd, nuvarande Packhusgränd.
- 6 = Någon av fastigheterna på Stortorget, förmodligen på södra sidan eller i sydväst, ägdes i mitten av 1500-talet av Hans Höijer (N 3073).
- 7 = Stortorget nr 16 ägdes av Olofs Eriksson (O 6147) och hans första hustru, men ingick sedan i arvet till deras tre döttrar.

Den yttre stadsmuren och dess torn var mestadels i drift och delvis byggda under 1400-talet, men enstaka delar hade tillkommit så sent som under 1500-talets mitt. Denna mur ersatte den äldre stadsmuren från 1200-talet, vilken följde dels Västerlånggatan och dels Österlånggatan. När landhöjningen sedan medförde att man kunde bebygga platsen utanför den äldsta muren, flyttades den ut.

Försök till rekonstruktion av kvarteret Pygmalion under 1500-talets mitt, där de mörka områdena avser stenhus och de andra grå områdena hus som antingen var av trä eller av sten, samt deras öppna gårdar som var på väg att bebyggas. Skeppar Olof Eriksson ägde hörnhuset vid Köpmangatan och Skeppar Olofsgränd, samt två hus innanför.

Svartmangatan

Merparten av nedanstående text är hämtad, men fritt återgiven, från Frans de Bruns arbete "Holmiana et Alia", från 1922, som är mångfaldigad i 50 numrerade exemplar.

Kvarteret Ceres i Gamla Stan i Stockholm, mellan Stortorget på ena sidan och gatorna Svartmangatan, Skomakaregatan och Tyska brinken, består av hus som antingen hade ingång från Svartmangatan eller Skomakaregatan, på andra sidan. Husen längst Svartmangatan hade, till skillnad från husen längs Skomakaregatan, en tomt innanför husen som låg närmast gatan. Under 1500-talet fanns det inte längre några trähus på denna sidan av kvarteret, men ett av huset, eventuellt två, var korsvirkeshus medan de andra var stenhus. Tomternas storlek är inte alltid desamma när de återges i olika köpehand-

lingar, vilket försvårar slutsatserna om vem som har ägt vilken tomt. Trots denna svårighet går det att komma fram till att så gott som samtliga uppgifter nedan måste stämma, eftersom det finns indikationer som i ett avancerat närverk binder dem till varandra.

Kvarteret beboddes under 1500-talet av flera personer som ingår i denna släktforskning, där alla berörda fastigheter hade ingång från Svartmangatan. Det gäller:

- Jost Höijer O 6145 Svartmangatan 6 (södra halvan)
- Hans Höijer N 3073 Svartmangatan 10 (norra halvan)
- Gerlak van Emden P 12295 Svartmangatan 6 (norra halvan)
- Anna Gerlaksdotter O 6148 Svartmangatan 4

För att få en klarhet i dessa personers rätta adresser och eventuella detaljer om hus och tomter, återges nedan alla kända omständigheter kring ägarna i kvarteret Ceres längs Svartmangatan.

N:r 12 Svartmangatan - Västra hörnhuset vid Kindstugatan

1415: **Lambrikt guldsmed**, borgare i Stockholm, med sin hustru **Katarina Andersdotter**, sålde för 400 mark penningar (50 mark lödiga) sitt stenhus till **Uppsala domkyrka**, vars tomt var 19 alnar bred och 28 ½ alnar lång. Han hade köpt det av **Werner Gest**, borgare i Stockholm. Huset låg mitt emot S:ta Gertruds gillestuga (ersattes av Tyska kyrkan på 1570-talet), på den norra sidan. **Uppsala domkyrka** nämns som ägare fram till 1493.

1528: Kung **Gustav I** sålde huset näst intill S:t Gertruds gille, norrut och som tidigare hade tillhört Uppsala domkyrka, till sin buntmakare **Henrik Hansson** för 200 mark, vilken i sin tur pantsatte huset 1544 för 80 mark till bardskäraren mästare **Werner**.

1590: **Herman Lepperts** änka, hustru **Karin**, sålde stenhuset för 500 daler till **Dankvart Stywer**, i hörnet till Tyska kyrkan jämte tomten väster om samma hus, i längd 25 ½ alnar och i bredd 11 alnar. **Dankvart Stywers** hustrus moder var gift med **Jacob Eriksson** (borgmästare 1597).

1597 (eller 1596): Efter **Dankvart Stywers** död såldes huset av dennes barn till **Melker Volgers** änka, hustru **Gunnhild**.

1599: **Gunnhilds** måg, **Johan Bökman**, gift med **Marina Melkersdotter**, sålde stenhuset till mästare **Erik Olai Skeppar** (kyrkoherde i Storkyrkan), för 400 daler (à 32 öre) samt vissa andra hus. **Erik Olai Skeppar** hade redan 1596 köpt grannhuset på den norra sidan av sin svåger **Hans Andersson**. Arvskiftet efter **Erik Olai Skeppar** år 1623 omnämner detta stenhus i hörnet, bakhuset med gårdsrummet, huset intill på norra sidan, en liten bod västerut samt en lägerstad i Storkyrkan med sten över på södra sidan om högkoret.

1637a:

Hörnhuset av sten var 15 ½ alnar i längd, bredden vid Svartmangatan 15 ¼ aln. Längden på norra sidan 27 alnar och i bredd vid gårdsrummet 10 alnar 14 tum. Boden vid gårdsrummet hade längden 9 ¾ aln.

1637b:

Mellanhuset å brinken, längden vid gatan 22 alnar 3 tum, bredden av själva huset 8 alnar 4 tum, mellan gatan och "Schliemanns hus" 11 alnar, gårdsrummet på östra sidan var 10 alnar 7 tum, på västra sidan 11 alnar. Det lilla, nu försvunna, huset åt brinken, mellan hörnhusen, fanns icke till på 1590-talet, då det endast omtalas som tomten, men 1623 omtalas detta bakhus.

N:r 10 Svartmangatan, södra delen

1445: **Henrik Nienborg bygelmakare** sålde denna fastighet, om 34 alnars längd och bredden baktill 9 5/8 aln, till **Henrik Bolt** (vars hustru hette **Katarina**) för 69 mark. (samtidigt köpte **Henrik Nienborg bygelmakare** den norra delen av nr 10, som var bättre).

1452: **Lydeke skräddare** sålde den till **Markvard guldsmed** för 69 mark, varefter denna tomt sammanslogs med den strax norr därom till en enda enhet. Tillsammans mätte de 31 ½ aln (gammal) och bredden framme vid gatan (mellan fastigheterna som ägdes dels av Domkyrkan, i nr 12, och dels mästern Hans, i nr 8) var 16 5/8 aln (gammal) och baktill 19 7/8 gammal aln.

1471: Den södra delen av denna sammanslagning ingick i **Gerd Verdermans** testamente, ihop med sin hustru **Sigrid**, vilken 1474 övergick till **Magnus Olsson skräddare** för ett pris av 410 mark. Längden var 34 alnar och bredden 9 5/8 aln. Omfattade ett stenhus med stenbodnar, källare och träbyggnad.

1493: **Laurens Matssons skräddares** arvskifte, där hans hustru **Kristinas** fader (sannolikt **Magnus Olsson skräddare**) tidigare ägt fastigheten. Kristinas morföräldrar var **Botvid grytgjutare** och **Gunnhild**. Fastigheten står, trots arvskiftet, i **Laurens Matssons skräddares** namn ända fram till 1517. Först 1528 genomförs arvskiftet fullt ut, där arvingarna är en dotter, gift med mästern **Lukas**, och de tre sönerna **Mattes**, **Eskil** och **Hans**, vilka sålde egendomen till **Jörien van Sottern** för 450 mark.

Senare sammanslogs denna egendom med nedanstående.

N:r 10 Svartmangatan, norra delen

1445: **Klaus Masson** sålde egendomen för 150 mark svenska penningar, där tomten var 33 ½ aln i längd och bredden baktill 10 ¼ aln, till **Henrik Nienborg bygelmakare** (som samtidigt sålde den södra delen av nr 10, som var sämre).

1452: **Henrik Nienborg bygelmakare** sålde den vidare till **Markvard guldsmed** för 146 mark, där tomt, källare och byggnad ingick (som slog ihop den samma år med den södra delen, men fastigheten delades senast 1471). Den sistnämndes hustru hette **Sigrid**.

1474: Kallades för **Martin skrivares** egendom, men denne **Martin Hansson skrivare på Strand** hade varit skriven här från 1460-talet.

1496: **Birgitta**, änkan efter **Martin Hansson skrivare**, sålde fastigheten om två våningar till rådmannen **Martin Ulfsson**, som överlät den till **Själagården**. Bredden vid gatan var 16 alnar, längden vid Laurens Matssons hus (nr 10 södra delen) 37 alnar, bredden innanför i gården 19 alnar, längden på norra sidan vid herr Sten Stures tomt (nr 8) var 35 ½ aln.

1533 / 1534: **Nils Ugglå** sålde denna fastighet till **Laurents Andréé**, som i sin tur sålde den omkring år 1538 till mästare **Werner**, som bodde här ännu 1550, men år 1555 är det **Hans Wernekesson**, sannolikt företrädarens son, som står som boende här och efter honom hans till namnet okända **hustru**. Nästa hus på norra sidan (nr 8) låg närmast nedanför (söder om, d.v.s. nr 6 södra) "Gamla Myntet", vilken således befann sig på den sydligaste delen av tomten till nuvarande n:r 6.

1578: Stenhuset ägdes av myntmästaren **Hans Höijer**, vilket framkommer när han nämns i samband med ett husköp på andra sidan gatan.

1596: Rådmannen **Hans Andersson guldsmed** sålde stenhuset med gårdsrum innanför, mellan Herman Leppers (nr 12) och Mårten Rasmussons (nr 8) hus, till stadens kyrkoherde mästare **Erik Olai Skepperus** för 3600 mark (2 mark var 1 lod silver).

Hans Andersson, dog 1603, var först gift med en dotter till **Bengt Hansson Broms** och sedan med **Elin Olofsdotter**, änka efter myntmästaren **Hans Höijer** och dotter till rådmannen **Olof Eriksson skeppare** och hans hustru **Anna Gerlachsdotter van Emden**. Således var hustru **Elin Olofsdotter** syster till kyrkoherde **Erik Olai Skepperus**.

N:r 8 Svartmangatan

1452: Mästare **Hans** bodde alldeles intill nr 10, enligt köpebrev för den fastigheten, således i nr 8.

1469: **Elin, Ladewich Koks** hustru, sålde sin egen fastighet som omfattade ett stort stenhus, gård, stekhus, stall, örtagård med fritt dropprum, för 500 mark stockholmska och en läst malt efter 36 mark, till fru **Karin Eriksson på Lindholm**, änka efter herr **Sten Persson**. Längden var 37 alnar på den norra sidan liksom på den södra sidan, framme vid gatan 28 ½ aln i bredd på östra sidan och 31 aln i bredd på västra sidan. Till huset hörde bland annat 3 källare och 2 gatubodar. Nämnda fru kallas **Katarina Eriksson** när hon 1474 överlät egendomen, jämte tomten söder om stenhuset, till **Själakoret** i Stockholm, men det återlöstes 1480 av hennes arvinge **Magnus Karlsson** som vid samma tillfälle upplät det till **Sten Sture d.ä.** Själagårdens föreståndare fick 500 mark och ett stycke (40 alnar) leyskt samt 250 mark eftersom stenhuset hade förbättrats.

1504: Syster **Könne** i S:t Klara kloster i Stockholm, dotter till **Lodevik Kock**, sålde till **kyrkan** för 16 mark sin arvedel som hon hade i den tomt och byggnad som låg norr om huset som hennes fader och moder hade ägt, på den högra sidan när man går från torget till klostret.

1546: Fastigheten ingick i arvet efter **Ludvig bagare**, vars son **Rasmus Lodviksson** (Ludvigsson) fick stenhuset medan hans syster **Anna Lodviksdotter**, gift med **Peder Hermansson** (död senast 1549), ärvde ett hus västerut, näst nedanför "Gamla myntet" och ovanför mästern Werners hus, samt en kontakt penningssumma.

1576: **Rasmus Lodviksson**, som vid denna tid var Kunglig troman och sekreterare, upplät fastigheten, mellan Ponutus de la Gardie och Hans Höijers stenhus, till (sin systers sonhustru) **Margareta**, gift med **Mårten Rasmusson**, för 6300 mark klippingmynt, där 26 mark är 1 daler. Denna **Margareta** var tidigare gift med **Erik Pedersson**, son till **Anna Lodviksdotter** och **Peder Hermansson**, vars omyndige son **Per Eriksson** fick rätten att återlösa stenhuset om han så ville, vilket dock aldrig skedde. Ägandet gick vidare till **Mårten Rasmussons** och **Margaretas** son kammarrådet **Måns Mårtensson Palm**, som 1612 gifte sig med **Anna Kaspersson**. Längden av gårdsrummet innanför stenhuset på östra sidan var 19 ½ aln, bredden på såväl den norra som den södra sidan var 18 ¾ aln. Här ingick 4 fria murar, 2 källare och 2 bodar.

N:r 6 Svartmangatan, södra delen ("Gamla Myntet")

Sammanslogs med den norra delen i början av 1600-talet.

1479: **Laurens Mickelsson i Frösunda** sålde en tomt, bredvid fru Katarinas hus (nr 8 eller snarare 6 norra), med byggnad till **Peder Bagge kopparslagare**, för 60 mark, men på villkor att den skulle vara en prebende vid **S:t Katarina gille**, för vilket **Peder Bagge** var ålderman.

1480: **Nils Jute skomakare** upplät till samma gille (**S:t Katarina gille**) och prebende hälften av samma gård för 50 mark. Längden vid allmänningsgatan västerut var 36 alnar, bredden vid gatan 9 ½ aln och på västra sidan 11 ½ aln. Denna "allmänningsgata" var då en gränd som började vid den nuvarande porten till nr 6 och låg mellan Svartmangatan nr 6 och nr 8, men gränden ingår numera i fastigheten för nr 8.

1546: "Gamla Myntet" låg här och fastigheten kallades senare för platsen där Gamla Myntet hade legat, det vill säga Stockholms förutvarande myntverkstad (sannolikt den myntningsverksamhet som bedrevs i Stockholm, senast från 1523 och fram till 1538, när den flyttades till Västerås. Troligen bodde **Hans myntmästare** i Svartsjö i denna fastighet 1550-56, som en slags pension när myntverkastaden i Svartsjö lades ner, varefter han blev myntmästare i Åbo).

1566: **Margareta**, änka efter **Jost myntmästare**, lät uppbjuda huset, som fordom kallades "Gamla myntet". (Den återupptagna myntningen i Stockholm från 1556, under Jost Höijer guldsmeds ledning, skedde inte här utan på Gråmunkeholmen, nuvarande Riddarholmen, i de gamla klosterlokalerna söderom Riddarholmskyrkan.)

1567: Myntmästare **Hans Höijer**, sålde med sin systers och styvmoder **Margaretas** samtycke fastigheten, mellan Gerlag van Emdens hus (nr 6 norra) och Rasmus Ludvigssons hus (nr 8), med ett stenhus som hade ett fritt gårdsrum innanför, till mästern **Gilius byssejutare** (senare myntmästare i Stockholm) för 2000 mark.

1576: **Pontus de la Gardie** omtalas i denna fastighet i ett köpebrev rörande Svartmangatan nr 8.

1620: Kallades **Jesper Mattsson Kruus'** hus, vilket han ägde sedan tidigare när han även köpte nr 6 norra delen. Då kunde de båda delarna slås samman till en enda enhet.

N:r 6 Svartmangatan, norra delen

Ej säkerställd på denna adress, men sannolik:

1484: Hustru **Katarina**, änka efter **Peder skraddare**, sålde sitt stenhus för 160 mark till **Peder Prysse**, som låg på den högra sidan när man gick från Stortorget till klostret.

1548, 1567: Kallades **Gerlag van Emdens** hus samt år 1597 det hus som **Gerlag van Emden** fordom ägde. Han var skriven här 1545-1560. Han och hans hustru **Mechtild** hade de två döttrarna **Anna Gerlagsdotter**, som var gift med rådmannen **Olof Eriksson skeppare** i dennes andra äktenskap, och en till namnet okänd dotter som fick sonen **Didrick Hansson** som sedermera ärvde fastigheten och stod skriven här 1595-1598, men han sålde detta korsverkshus med gårdsrum år 1620 för 450 daler (à 32 öre) till riksrådet **Jesper Mattsson Kruus**, som redan ägde den södra delen. Grannen i riktning mot Stortorget var **Didrik Bökmans** arvingar.

N:r 4 Svartmangatan

1460: Rådmannen **Ladevich Kock** såldes ett stenhus med grund och halv källarehals, näst östan det stenhus på hörnet, till **Kerstin skraddare**.

1514: **Hans guldsmed** och hans hustru **Valborg** sålde för 400 mark fastigheten med ett stenhus, välv källare, stuga, 3 vindar och fyra fria murar, sunnan före hörnhuset på höger hand, till **Hans Andersson skomakare**, som var skriven i denna fastighet redan från 1505.

Omkring 1533: **Herr Jakob i Åbo** sålde stenhuset till **Erik pungmakare**, men år 1548 sägs det att **Erik pungmakare** ärvde denna fastighet, näst ovanför Gerlag van Emdens hus (nr 6), av sin hustru, innan han själv dog 1551 och ärvdes av sin syster vars make dock sålde fastigheten till Erik änka, hustru **Ingrid**, vilka måste ha blivit sammanvrigda högst ett par år tidigare. Hon står nämnd här fram till 1557.

1591: Den kungliga trotjänaren **Ivar Clementsson**, son till **Clement Hansson** och hustru **Karin**, sålde hälften av ett stenhus till hustru **Anna Gerlagsdotter**, skeppar **Olof**

Erikssons änka, vilken andel han hade köpt av hustru **Margareta, Lasse Dalboes**, för 200 daler. Den andra halvan köpte hustru **Anna Gerlaksdotter** vid samma tillfälle och även denna del för 200 daler, men då av hustru **Margits** barn i två kullar, **Jöns Persson** och **Margareta Persdotter** samt **Anna Eriksson** och förmedelst hennes två systrars män, **Anund** i Nybbele och **Lasse Mickelsson** i Hallinge i Slems socken. Samma år under sensommaren eller början av hösten dog **Anna Gerlaksdotter** och fastigheten med stenhus och gårdsrum samt den egendom som hennes barn ärvt enligt ett brev mellan **Anna Gerlaksdotter** och hennes systerson **Didrich Hansson**, till ett värde av 600 daler, gick till hennes son mästare **Erik Olai**. De andra syskonen fick pengasummor eller andra fastigheter.

Den halva som **Ivar Clementsson** sålde sägas ha legat mellan **Gerlag van Emdens** samt **Ivar Clementsson** och hans broder **Måns Clementssons** hus (nr 2) på Svartmangatan.

1599: Mästare **Erik Olai Skepperus**, kyrkoherde i Stockholm, upplät ett stenhus, del av korsverkshuset intill grunden, gårdsrummet med allt tillbehör enligt det brev som var skrivet mellan salig hustru **Anna Eriksson** och hennes systerson **Didrich Hansson**, till **Gunnild Persdotter**, änka efter **Melcher Volger**, som dessutom fick 400 daler i mellanskillnad för ett annat stenhus på Svartmangatan, i hörnet utmed Tyska kyrkan och näst intill mästare **Eriks** hus, vilket med gårdsrum sträckte sig in till mästare **Hans Kloetz** hus och hustru **Kristina, Nils Larssons** änkas, hus. Fastigheten som uppläts åt **Gunnild Persdotter** låg mellan **Didrich Hanssons** (nr 6 norra delen) och **Måns Clementssons** hus (nr 2) mot Stortorget.

N:r 2 Svartmangatan

1457: **Olof Tröbo** sålde en tomt med bodar ut mot Stortorget för 100 mark till **Trul Hakes** barn, vars förmyndare **Hans Helmholt** och **Heyne Frome** genomförde köpet. Längden på den norra sidan ut mot Stortorget var 23 gamla alnar och den östra sidan mot Svartmangatan var 8 $\frac{1}{4}$ gammal aln.

1460: **Hans Helmholt** nämns i ett köpebrev för fastigheten intill och han höll då på att bebygga tomten.

1503: Kallades salige **Knut Frisses** hus, på nordvästra hörnet vid Stortorget, i samband med Helgeandshusets rätt till en årlig ränta av 5 mark för **Mårten skrivares** änka, hustru **Birgitta** (se nr 10 ovan). Denne **Knut Frisse** skrev sitt testamente år 1495 tillsammans med sin hustru **Anna**.

1504: **Mattes Rynner** sålde detta hörnhus till **Martin Ulfsson**.

1505: Arvskifte efter **Martin Ulfsson**, mellan änkan **Elzebe (Elisabeth)**, sonen **Per Martinsson** och styvsonen herr **Tomas Henrici** i Storkyrkan, varvid sonen **Per Martinsson** fick huset om han fortsatte att ge 5 mark årligen till en evig mäsas i Helgeandshuset. **Martin Ulfsson** hade dock varit bosatt vid Fiskastranden 1501-1504 och hans hustru bodde kvar där året därpå, år 1505.

1516: Rådmannen **Olof Hansson** fick lov att hyra ut det hus vid torget, som **Per Mårtensson** hade pantsatt åt honom, åt vem han ville.

1517: **Per Mårtensson** sålde sitt stenhus till **Povel skinnare**, med 2 källare, 3 bodar, stuga, vind och våningar samt 4 fria murar för 530 mark.

1525: Riddaren **Peder Hård** sägs ha fått denna fastighet av kung Gustav Vasa, som av okänd anlending måste ha beslagtagit den. Han omnämns här fram till 1533.

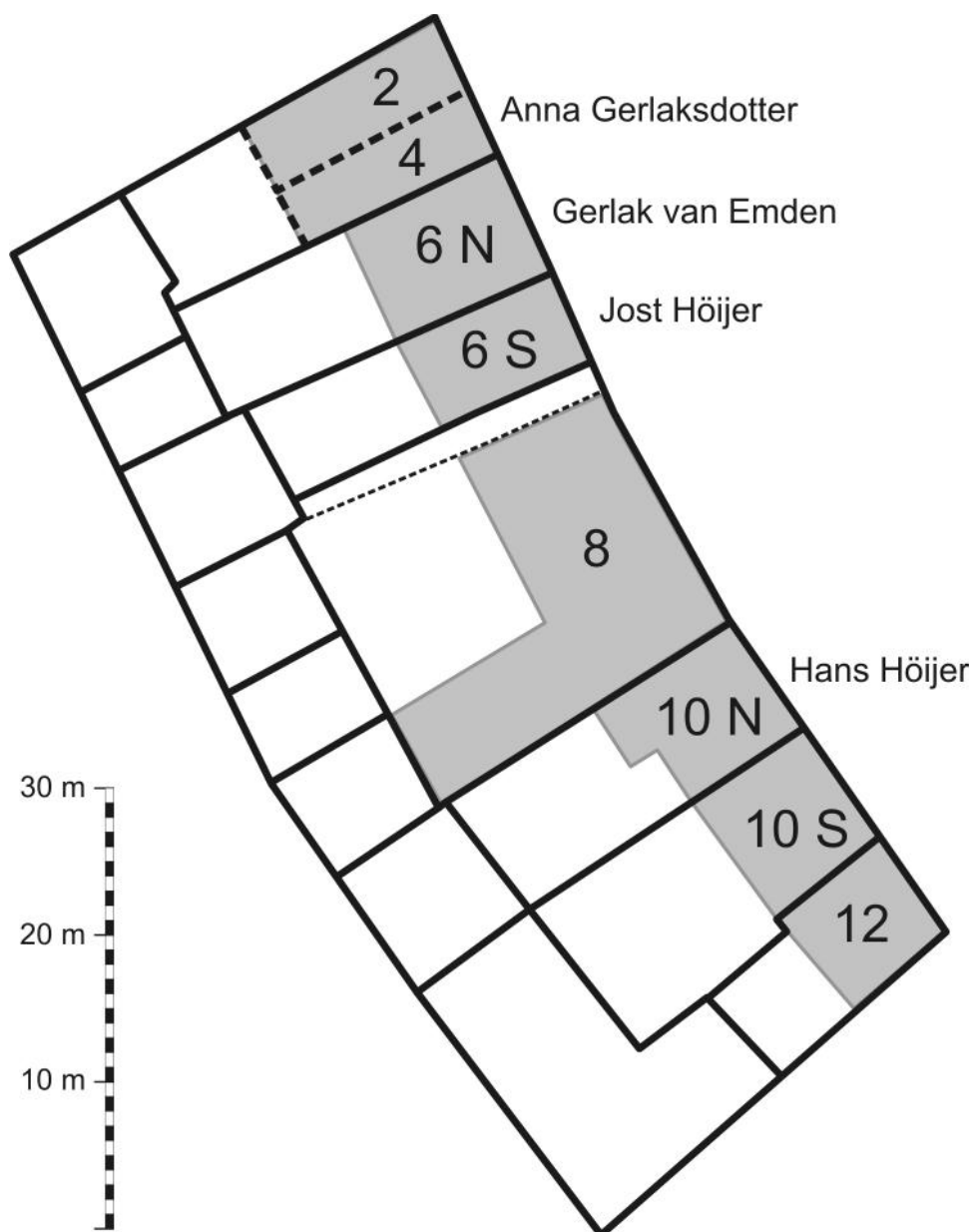
1576: Kallades **Jacob Turessons** hus, men eventuellt ägdes den då eller tidigare av **Clement Hansson** och hans hustru **Karin**.

1591: Kallades **Ivar Clementsson** och hans broder **Måns Clementssons** hus, vilka var söner till **Clement Hansson**, men från år 1599 kallades det endast **Måns Clementssons** hus, fram till 1624 då det såldes vidare. Det sägs då ha legat intill **Joen Tomassons** hus vid Stortorget.

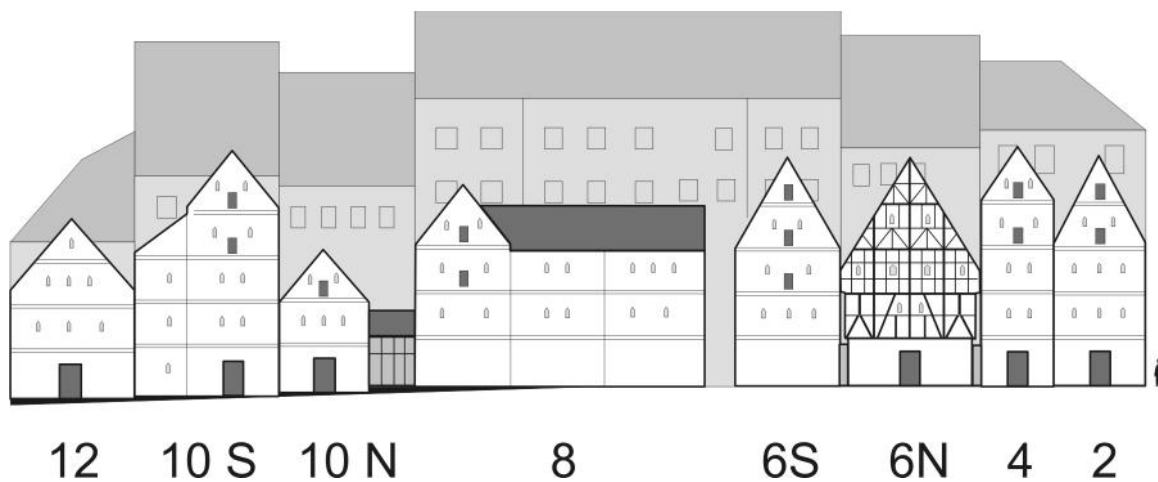
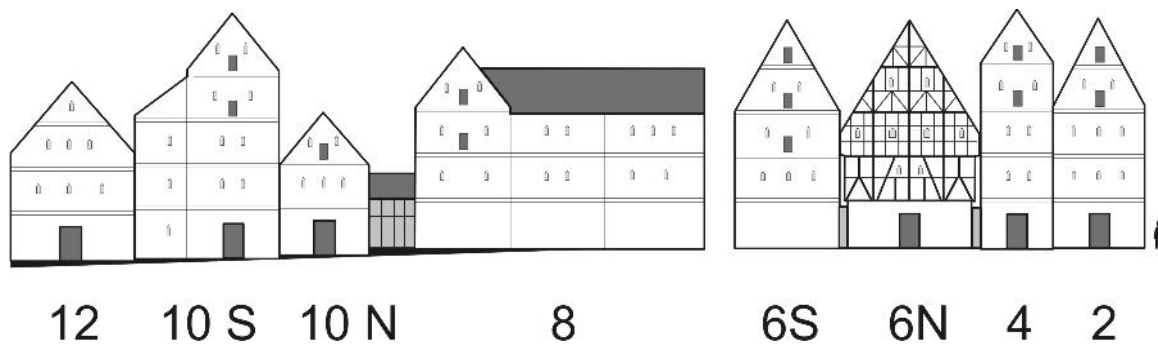
Odefinierade platser i detta kvarter av Svartmangatan

Övriga personer i detta kvarter av Svartmangatan (4-6, eller någonstans längs den motsatta sidan åt öster) (ej nr 8-12 och knappast nr 2, således berörs endela fastighet vid nr 4-6 såvida det inte är den vänstra sidan åt öster som avses)

1483: **Clemit Bengtsson** såldes ett hus till **Gerd pungmakare**, som år 1495 på sin dödsbädd hade fördelat lösöre och andra värden mellan dels de två sönerna **Jakob överskärare** och **Hans Brabender**, dels till hustrun. Fastigheten låg på den västra (eller vänstra?) sidan om man gick från Stortorget till Svartbrödraklostret.

Kvarteret Ceres i Gamla stan, Stockholm, och dess fastighetsgränser. Svartmangatan ligger på den östra sidan, Skomakaregatan på den västra, samt Stortorget norr om kvarteret. Svartmangatan nr 2-12 hade under 150-talet husen placerade längs gatan (grått fält) och tomt innanför, som ibland var bebyggd av trähus. Sådana tomter saknades för husen med ingång från Skomakaregatan. Såväl fastigheten med nuvarande nr 6 och nr 10 var på den tiden uppdelade i två separata hus med tomter. Nr 8 var osedvanligt stor och mellan nr 6 (södra) och nr 8 fanns på den tiden en allmänningsgata, som kan jämföras med en gränd, varför dessa två fastigheter hade sin ingång till husen från gränden och inte från Svartmangatan. Den dåvarande gränsen mellan nr 2 och nr 4 är okänd och endast höftad.

Ett försök att skapa en sinnebild av hur husen i kvarteret Ceres kan ha sett ut längs Svartmangatan, men den bygger i hög grad på en serie spekulationer och gissningar. Den nedre bilden har nuvarande hus skuggade i bakgrunden. Den forna gränden mellan nr 6 och nr 8 består nu av en ståtlig port från 1600-talet.

Alla eller de mesta av husen var stenhus, med undantag av nr 6 norra delen, som var korsvirkeshus. Nr 10 norra delen var bara i två våningar. Nr 8 och 6 södra delen, hade båda ingång från den nu försvunna gränden.

HANS HÖIJERS och ELIN OLOFSDOTTERS förfäder

Jost Höijer, skeppare Olof Eriksson, Gerlak van Emden och Mattis Skofat

Avskrifter från tänkeböcker och riksregistratur

Återgivningsprinciper

Notera att det kan förekomma enstaka skrivfel i denna avskrift.

- Kursiv stil = avser text som inte är utskriven utan är förkortad eller på annat sätt antytts genom pennstreck. Den symbol som används för mark respektive pund har ersatts med text som återgetts i kursiv stil. Undantag från allt detta gäller rubrikerna till varje enskilt stycke som anger källa och datum.
- Text inom klamrar [] = text som saknas men som borde ha stått där.
- Text inom parentes () = förklaringar eller närmare beskrivningar av skilda slag, ofta placerade före eller efter den återgivna texten.
- (...) = anger att det finns mer text, före eller efter den återgivna texten, som har med ärendet att göra men som inte berör de personer som ingår i utredningen.

Sammanfattning

N 3073-3074

HANS HÖIJER, myntmästare, född omkring 1545 på okänd ort, av Jost Höijer (O 6145-6146). Han kom tillsammans med fadern till Stockholm senast i början av 1550-talet och de var en av stadens många rika tyska familjer och de bodde på Svartmangatan nr 6 (södra halvan). Han gifte sig omkring 1560 med

ELIN OLOFSDOTTER, född omkring 1545, sannolikt i ett stenhus i hörnet vid Köpmangatan och Skeppar Olofs gränd (kvarteret Pygmalion) i Stockholm, av Olof Eriksson och Anna Gerlaksdotter (O 6147-6148).

De bodde i ett stenhus om två våningar på Svartmangatan 10 (norra halvan) i Stockholm. År 1568 fick han, förutom sitt rättmätiga arv efter fadern, dessutom 10000 mark av svärmodern eftersom han hade ekonomiska bekymmer. År 1567 och året efter hans faders död försvann 12000 mark från myntverkstaden och anklagelserna föll på Jost Höijers änkehustru Margareta, men det kunde aldrig bevisas. År 1575 kom en dom som avkunnade att Hans Höijer skulle betala hälften om 500 daler och hans svärmoder Margareta och hennes nye man den andra halvan på samma summa. I samband med en annan rättsprocess år 1575 som handlade om en obetald skuld på 4000 mark som hans fader Jost Höijer hade till Kronan, framkommer det att Hans Höijer har förlorat sitt ämbete som myntmästare, vars arbetslokaler låg i Gråbrödernas gamla klosterbyggnad söder om Riddarholmskyrkan. [Han dömdes 1575 att betala denna summa om 4000 mark själv. Före augusti 1575 satt han en kort tid i fängsligt förvar, men flera framträdande borgare i Stockholm ställde sig på hans sida. Sämjan var inte längre lika god med svärmodern och hennes nye man som hamnade i ett slagsmål med Elin Olofsdotter, eftersom ingen av familjerna ville

betala skulden till Kronan. Vid denna tid sålde han flera fastigheter, såsom ett hus vid Stortorget år 1575, en tomt vid Sankt Johannes gränd år 1575, ytterligare en tomt med måtten 13 x 11,5 alnar på den nordvästra sidan i Mäster Mikael's gränd år 1576 och slutligen för 100 daler ett hus, vars tomt mätte 7 alnar vid gatan och sträckte sig 22 alnar inåt, vid den norra sidan av Sankt Johannes gränd omkring år 1584. Han nämns aldrig som köpare av fastigheter, varför det inte går att avgöra vad han och hans hustru hade ärvt och vad de eventuellt hade köpt.

Han var död 1584, men dog sannolikt kort tid dessförinnan, varefter hon gifte om sig med HANS ANDERSSON, guldsmed och rådman i Stockholm, som ägde flera hus i Stockholm och bodde i ett stenhus på Österlånggatan. Hans Andersson sålde år 1596 hustrun Elin Olofsdotters hus på Svartmangatan 10 till hennes broder, Erik Olofsson, som var kyrkoherde i Storkyrkan i Stockholm. Året därpå, 1597, ävde hon två stenhus i kvarteret Pygmalion där faders forna sätehus låg vid Köpmangatan och det andra huset strax innanför med ingång från den västra sidan av Skeppar Olofs gränd.

Hans Andersson dog den 16 juli 1603. Hon dog 1618 och då blev det känt att hon hade testamenterat en tredjedel av arvet rörande två stenhus till en familj som hade hjälpt henne mycket under hennes sista levnadsår, samt att ingenting gick till brodern kyrkoherde Erik Skepperus eller hans barn, eftersom hon inte ansåg att de hade någon bra kontakt, utan tvärtom stod långt från varandra.

Antagandet att de var Reinholt Höijers föräldrar utgår främst från efternamnet, men också att namnet Reinhold var extremt ovanligt i Sverige vid denna tid, men innehades av fadern till den sista abbedissan i Klara kloster i Stockholm och hennes syster som bland annat uppehöll sig runt Svartmangatan i mitten av 1500-talet. Jakob Höijer, som bör vara Hans Höijers och Elins sonson, hade kontakter med Arboga 1611, där nämnde Reinholt Höijer bodde sedan tidigare.

Följande barn är kända (dock ej med säkerhet, utan efter rekonstruktion rörande de två sistnämnda):

(dotter)	omkr 1565	
Reinhold	c:a 1565	(M 1537)
(Christoffer?)	(omkr. 1565 ?)	

O 6145-6146

JOST HÖIJER, guldsmed och myntmästare, sannolikt född hösten 1525, av greve Johan av Hoya och Margareta Eriksson dotter Vasa. Den Jost som var son till dessa föräldrar blev landsförvisad med dem och sin yngre broder, samt hamnade i fångenskap en tid efter föräldrarnas död 1536. Brodern Johan av Hoya, som sedermera blev katolsk biskop (1553-1574) i Minden och Osnabrück i nordvästra Tyskland, förhandlade med morbrodern kung Gustav Vasa om sitt rättmätiga arv och fick till slut ut sin och broderns lott i reda pengar, men inte i jord eller titlar. Strax senare förekom uppgiften att Jost avlidit, men det har inte bevisats. I okt 1559 befanns brodern Johan av Hoya tillfälligt i Stockholm som Gustav Vasas gäst, men relationen tycks ha varit spänd, bland annat eftersom han var en katolsk biskop. En alternativ teori är att Jost inte dog utomlands utan att han återkom till Stockholm och benådades så pass mycket av kungen att han visserligen inte fick adelsskap men väl ett hedrande och ansvarsfullt yrke nära slottet. I så fall är han identisk med den Jost Höijer som 1556 tillträdde ämbetet som myntmästare, vilket skulle förklara hans förnamn och efternamn, sonens gifte samt antydning om att han ägde åtskilliga fastigheter i Stockholm. Dessa omständigheter antyder att så är fallet, men det kan inte bevisas. En annan tänkbar härstamning kan anas genom det faktum att han ägde det hus på Svartmangatan som kallades "Gamla myntet" eftersom det tidigare hade använts som myntverkstad, samt att en viss Jost myntmästare bodde i Stockholm 1496-1519, vilken skulle kunna vara hans fader, farfar eller morfar.

Han gifte sig omkring 1545 med

N.N., född på okänd ort. Efter hennes död, sannolikt strax efter 1552, gifte han om sig med änkan

MARGARETA. Detta äktenskap blev sannolikt barnlöst. Hon gifte senare om sig för tredje gången med Hans Wehus, borgare i Stockholm. Sitt första äktenskap ingick hon med Caspar Ylenfäldt bössejutere, som levde ännu 1552 och som hon hade barn tillsammans med.

Han återfinns som guldsmed i Stockholm möjligen redan från 1553 och blev 1556 utnämnd till myntmästare i Stockholm, ett ämbete han innehade till sin död 21 nov 1566. Arbetslokalerna låg alldeles söder om Riddarholmskyrkan i Gråbrödernas gamla klosterbyggnad.

Han ägde vid sin död ett stenhus på Svartmangatan nr 6 (södra halvan), som hans hustru sålde strax efter hans bortgång för 10100 mark, samt sannolikt även flera andra hus och tomter i staden, vilka sonen Hans Höijer tillkännagav som sitt arvegods.

Jost kända barn i första äktenskapet:

Hans	omkr 1545	(N 3073)
(dotter)	(?)	
(Burchard ?)	omkr. 1550)	

Tillägg:

Det hus som de bodde i på Svartmangatan kallades ”gamla myntet” eftersom det några årtionden tidigare hade varit en myntverkstad. Vid en rannsaking på 1560-talet och några år före Josts död, var en av åtalpunkterna att han hade grävt fram en skatt i huset som en föregående myntmästare hade gömt där samt att han i hemlighet hade fört ut stora belopp till Tyskland. Uppgiftslämnaren ville inte stå för dessa uppgifter i rätten när Jost nekade till anklagelserna, utan hävdade att detta behövde han alls inte göra eftersom han hade sin fädernesläkt och sitt arvgods i Tyskland där det fanns stora tillgångar. Däremot kom det fram att hans hustru några år tidigare hade sökt efter en skatt i huset, men utan att finna något och utan att han visste något.

O 6147-6148

OLOF ERIKSSON, skeppare, rådman, kyrkovärd och kamnär, född omkring 1490 på okänd ort av Erik och Malin (P 12293-12294). Han härstammade från Roden, den östra delen av Uppland, och kom i Gustav Vasas tjänst och blev kapten på fartyget Ugglan år 1526. Under en tid var han skeppsbyggmästare och förestod skeppsgården i Stockholm åren 1525-1545 samt var befälhavare för den svenska örlogsflottan. Han hade egna handelsskepp och importerade kryddor och specerier etc. Fick ett donationsbrev av Gustav Vasa den 31 maj 1540 på ett landområde kallat Svartmunkelederna i Solna socken. Sommaren 1544 blev han och två andra borgare (varav den ena var hans svärfader i andra giftet) utsatta för sjöröveri på Nordsjön och kung Gustav Vasa såg till att de fick tillbaka värdet på allt de förlorat genom att ge dem rätten att själva beslagta gods från skotska skepp i Stockholm. Han var under sin levnad en av Stockholms mest förmögna borgare och ägde flera hus i staden.

Han gifte sig med en till namnet okänd kvinna som med tanke på namngivningen av barnen kan ha varit rikare eller mer högättad än han. Efter hennes död, senast 1543, gifte han om sig omkring c:a 1544 med

ANNA GERLAKSDOTTER, född c:a 1527, av Gerlak van Emden och Mechtild (P 12295-12296). Hon var troligen född i Stockholm.

De bodde i Stockholm vid Köpmangatan i hörnhuset mot Skeppar Olofs gränd, som också bär hans namn. Omkring 1540 köpte han ett stenhus på Stortorget, nr 16. Detta hus ingick i arvskiftet år 1543 efter den första hustrun och delades mellan hennes tre döttrar, men år 1546 hävdade en släkting till föregående ägare rätten till halva huset, varpå Olof Eriksson då gav 400 mark i betalning för den delen.

Han dog år 1555, efter den 1 juni, och begravdes i Storkyrkan, där ett tremastat skepp och årtalet 1555 samt en omgivande text är inristat på gravstenen som ligger framför det Stenbockska epitafet, intill Sankt Göran och Draken. Denna gravsten omnämner även en måg till honom.

År 1590 nämns hon fortfarande som hans änka i samband med att hon den 1 juni 1590 köpte ett stenhus på västra sidan om Svartmangatan (nr 4) för 400 daler och 5 alnar engelskt kläde. Huset låg bredvid det hus som hennes fader hade ägt, på nr 6 (norra halvan). I maj 1591 sålde en viss Mats Månsson en bod med tomt på okänd plats, som han tidigare hade köpt av Anna för 100 daler. När hon dog 1597 ägde hon tre stenhus i Stockholm, varav hon bodde i det som låg på Svartmangatan, medan de andra låg i kvarteret vid Köpmangatan och Skeppar Olofs gränd, på grändens västra sidan.

Följande barn är kända i Olofs första äktenskap:

Anna	omkr. 1525
Katarina	omkr. 1525
Brita	omkr. 1530

Kända barn i Olofs äktenskap med Anna Gerlaksdotter:

Malin	omkr. 1545	
Elin	omkr. 1545	(N 3074)
Karin	omkr. 1550	
Erik	1555	(kyrkoherde i Stockholm)

P 12293-12294

ERIK, född på okänd ort. Han var gift med **MALIN**, född på okänd ort.

De lär ha bott någonstans i Roden, som var detsamma som Upplands skärgård, sannolikt i den norra delen med tanke på att deras frände Herr Greger i Vendel, troligen var kyrkoherde i nämnda socken. Malin och dottern Ingeborg bodde i det hus som herr Greger tidigare hade innehaft, och som sonen Olof fick av kung Gustav Vasa 1535.

Följande barn är kända:

Olof	omkr. 1490	(O 6147)
Ingeborg	(?)	

P 12295-12296

GERLAK VAN EMDEN, handelsman, född omkring 1500 eller möjligen något senare, sannolikt i Emden i nordvästra Tyskland. Han gifte sig strax efter 1520 med N.N., sannolikt född i Stockholm och då i den södra delen av Gamla stan, av Mattis Skoffat och Ursula (Q 24591-24592). Hon dog i slutet av år 1524, varefter han inom kort gifte om sig med **MECHTILD**, född efter c:a 1505, sannolikt född i Stockholm och då i den södra delen av Gamla stan, av Mattis Skofat och Ursula (Q 24591-24592). Hon namnges endast år 1570, men har antagits vara samma person som var Gerlaks hustru 1554, där de nämnda föräldrarna antyds.

Han nämns i Stockholm från år 1523. Som flera andra rika tyska borgare i Stockholm, köpte och sålde han hus och tomter i staden. År 1524 köpte han två hus, varav ett stenhus för 600 mark belägen på den västra sidan av Västerlånggatan. År 1525 sålde han ett annat stenhus vid Västerlånggatans västra del, norr om Skomakarebrinken, nuvarande Tyska brinken, vilket bör vara Västerlånggatan 50. År 1526 sålde han en gård i Bengt Smälänningsgränd (nuvarande Packhusgränd, strax nordost om Järntorget, tillhörande det östra kvarteret av staden, vilken

möjligen ägdes av hans svärmoder Ursula och endast såldes via honom). År 1529 nämns att han var skyldig kyrkan 45 mark för en tomt och för att betala detta, sålde han för 30 mark en träbyggd gård i Bredgränd (nuvarande Drakens gränd, tillhörande det östra kvarteret) på den sydöstra sidan, mellan två andra gårdar, vilken mätte 12,5 alnar både i längd och bredd. Han återfinns senare som husägare på Svartmangatan nr 6 (norra halvan), där han nämns 1548-1567.

År 1523 var han skriven innanför murarna, möjligen på Västerlånggatan (vars hus n:r 13-38 på den nordöstra sidan tillhör denna del av Gamla stan), men år 1524-1525 var han skriven i det södra kvarteret av Gamla stan, och nämns i mantalslistorna intill sin svärmoder. År 1539 bodde han åter någonstans innanför murarna när han för tillfället var en av några fåtal i staden som bedrev härbärg eller gästgiveri, och senast från 1548 bodde han på Svartmangatan nr 6 (norra halvan).

Sommaren 1544 blev han och två andra borgare (varav den ena var hans måg och tillika en av Stockholms mest förmögna borgare) utsatta för sjöröveri på Nordsjön och kung Gustav Vasa såg till att de fick tillbaka värdet på allt de förlorat genom att ge dem rätten att själva beslagta gods från skotska skepp i Stockholm. År 1553 omnämns en resa som han planerade att göra till Danzig i Polen, då han även skulle kräva in en skuld som han hade gått i borgen för till en borgare i Stockholm eller tvingas betala den själv. År 1558 fick han kung Gustav Vasa att skriva ett brev som uppmanade de personer i Kronans tjänst som var skyldig honom pengar att betala sina skulder.

Följande barn är kända:

Anna	c:a 1527	(O 6148)
(dotter)	(?)	

Tillägg till Gerlak van Emden:

Möjligen dog hans andra hustru den 26 nov 1566 och i så fall är hennes namn okänt, samtidigt som namnet Mechtild istället hör samman med en tredje hustru vars föräldrar är okända.

Q 24591-24592

MATTIS SKOFAT (senare även kallad **KOFFAT**), född på okänd ort. Han återfinns i Södra kvarteret i Gamla stan, Stockholm, från 1504 och fram till 1519. Han hade en broder vid namn Håkan Skofat som år 1524 bodde i samma hus som hans efterlämnade änka. Han var sannolikt redan gift år 1504 med

URSULA, född på okänd ort. Hon kallas i skattelängden år 1505 för hustru till "bertilz skofaat", vilket säkerligen är en felskivning för Mattis Skofat.

De bodde i Stockholm och då i det södra kvarteret av Gamla stan, senast från 1504. Han finns med i flera rättshandlingar från 1515. I ett fall år 1516 uppmanas han att betala klockaren för dennes ringning, vilket antyder att en nära släktning nyligen avlidit. Han blev både stämd ett flertal gånger och betalade böter varav en mycket hög bot på 40 mark för ohörsamhet mot överhet. Våren 1520 var han en av åtta borgare i staden som samlade in folkets frivilliga bidrag till reparationer av Klara kloster.

Efter hans död 1520 (eller tidigt 1521, vilket öppnar för en möjlighet att han avrättades vid Stockholms blodbad), bodde hon kvar i huset och nämns som hans hustru 1521-1525, varefter alla spår efter henne upphör, vilket kan innebära att hon dog eller gifte om sig vid denna tid.

En uppgörelsen mellan Gerlak van Emden å sin hustrus vägnar och Hans Mattisson(?) år 1554, tycks dels beröra ett arv och dels antyds att Hans var en broder till Gerlaks första hustru, vilket kan innebära att även Gerlaks hustru Mechtid var dotter till Mattis Skofat och Ursula samt således en bror till denne Hans Mattisson. Detta antyder vidare att Ursula dog strax före denna uppgörelse. Om inte dessa långtgående gissningar är korrekta, ska både Mattis Skofat och Ursula utgå ur detta släkträd.

År 1516 ägde han en gård strax ovanför, eller längre upp från bryggan, den grannen som hade en träbyggd gård och som samma år köptes av stadens Själagård, vilka låg på Hans Krokfots gränd, men ingen vet längre vilken gränd som avses med detta namn. Runt 1520-talet ägde hon hus på norra sidan vid Bengt Smälännings gränd (nuvarande Packhusgränd, strax nordost om Järntorget, men hon bodde knappast här eftersom denna gränd tillhörde det Östra kvarteret av staden).

(En annan (?) kvinna med det relativt ovanliga namnet Ursula förekommer i Stockholm vid samma tid och var gift med Håkan Kofartz, som skiftar arvet efter henne 1545, men uppenbarligen saknade hon ättlingar eftersom arvingarna var hennes syskon, länsman Mikael Koge och Kristina, båda från Bjernå socken. Denne Håkan hade två bröder, vid namn Hans och Kristoffer Kofartz. Namnet Håkan Kofart har viss likhet med Mattis broder Håkan Skofat, men också med den person vid namn Hans Krokfot som runt 1400-talets slut namngav gränden där Mattis Skofat bodde.)

Följande barn är kända:

(dotter)	(?)	
(Mechtild ?)	omkr. 1505	(P 12296)
(Hans ?)	(?)	

Höijer, Jost och sonen Hans

JOST MYNTMÄSTARE och JOST GULDSMED

Förnamnet Jost (Joest, Jobst etc) förekommer i enstaka fall runt 1500-talet i Stockholm, vilket främst gäller seklets början och dess slut då det finns två eller flera samtidigt med detta namn. Detta medför vissa svårigheter att urskilja den Jost som var myntmästare omkring 1560, även om de flesta med detta förnamn har ett avvikande efternamn eller på andra grunder kan sorteras bort.

Tiden 1496-1519

Under denna period uppträder en person med namnet Jost både som guldsmed och myntmästare, precis som hans namne i mitten av 1500-talet.

Stockholms tänkeböcker, den 25 april år 1496

*Samma dach stode her Antonius Kellere och besprakade xiiij rinske gullen vtj apotekaren mester Berendz gotz på **Josth guldssmidhz** wegne j Lubeke.*

Stockholms tänkeböcker, (infört under lördagen den 29 april år 1514, men avser ett brev skrivet 1496(?).)

*Jtem des bekenne ik Hinrik Gertzen, dat ik hebbe gekvfft van Las Was iij last ossemundes, de last vor xxxvj mark lübis, is txamende xc mark lubis, disse xc mark laue ik vm to betalende vp passcen negest kamen, wen Lasse wedder kümmpnt van Sünthe Jacob, auerdiss kope was **Kort van der Höijen**, Markus Hühman, Bertolt Peterssen. To getüchnisse der warheit is dijt mijn egen handt scriff vnd mijn singnijt hir vnder gescrieben an mandage na Sünthe Lücijen anno mxvcvj.*

Stockholms tänkeböcker, den 4 juni år 1505

*Samma dagh vistes Gerdt Bryningh och **Jost** til förlichen jnnen tette och annandagh.*

Stockholms tänkeböcker, den 21 augusti år 1514

*Samme dagh anamade her **Jost mynthemesteren** femtigi mark, som Johan ffan Mechelen war honum skyllig, och ther medh skal theris wad bestå, som the haffue them emellom om the skip etc.*

Stockholms tänkeböcker, den 27 juni år 1515

*Jtem sades konungx ffridh wid liff och goz emellom [**Jost**] myntemestaren och the bönder, som slogx med honum, och [kemere] foithen och kemmenere skole forlige them om tet slagxmal giort är, och ingen göre annen ffægd vid konungx frid, som scriffuit staar.*

Stockholms tänkeböcker, den 30 juli år 1515

[Jost] Myntemesteren.

*Jtem samme dag j för.ne gode mendz nerware fförbödd my herre **Jost myntemestere**, ath han jnthet skal beffate sig medh nogen köpslagen effter thenne dag, wtan at han wille sende noget godz med faste borgere til hans fetalie och visthus och aarskost.*

Stockholms tänkeböcker, den 15 oktober år 1515

Ytem **[Jost] myntemester[e]n** kome med sin tyg om tet han haffuer ligit Jacob Bone til effter hans broder.

Stockholms tänkeböcker, den 5 november år 1515

[Jost] Myntemesteren oc Jachim Bone.

Jtem skal Jakym Bone gåå lag jnnen tre rette dage sielff sätte, at han fick then kiortil, kedie, skeder och silff slagne kniffuer med sin broderss mynne och bärít alt igen och tesliges swerie, at han aldre haffuer en pening effter sin döda broder, Bertel Bone etc.

Stockholms tänkeböcker, den 19 november år 1515

Burmester.

Jtem än samme tid sades **Jost mynthemester** aff fför en ret, at han offörswmit skall betale och förnöie Hans Burmestere Bertil Bones kost, Gud hans siel nade, wtan alt hinder och hielperede, effter tet at myntemesteren haffuer beklandret sig med Bertils goz.

(...)

[Jost] Myntemesteren, Bertil Bone.

Jtem om **Josth mynthemesterens** ærende, som han hafffuer tale effter Jachim Bone och til hans broder B[er]til Bone, thet skall bestå til pinsdage nest komandes, om Bertil Bone kan tess förynnann komme her j staden igen, och **mynthemesteren** skal inthe beffate sig met Bertil Bones dreng jnnan thess wtan lathe drengen betale hans gel hwariom sith, och tet wtoffuer är j Bertils stenhús skal sta til städes, swa lenge Bertil her komme kan, och ther på äre godsmen god for drengen, at han jnthe skal wnffore aff hans godz.

Stockholms tänkeböcker, den 2 april år 1516

[Jost] Myntemesteren.

Tha sades **Jost** fföre, at han skal sätie mynthemesteren en wiiss borgan och fast, at han inthe skal förskingra wtaff sins hosbondes goz antige tet i bodhen ær eller hans wtestondendess gell her i landhit wtan betale huariom sith tet skeligen och witterlikit gell ære, och när thet swa giort ær, skal then bod och goz besates til retta ighen.

Stockholms tänkeböcker, den 2 april år 1516 (lös lapp)

(Uppräkning av personer som innehade skuld hos den avlidne Hans Koc:)

(...) **Jost** ij C mark (...)

Stockholms tänkeböcker, den 9 juni år 1516

[Jost] Myntemestere skal förlige sigh med tyskener.

Stockholms tänkeböcker, den 16 juni år 1516

Jtem sades före retta, at **[Jost] mynthemesteren** skall fornöie alt gell effter Bertill Bone, som giord ære, siden han ffiik viderlag med **myntemesteren**, som Lasse Larensen betygede for retten, at **myntemesteren** sig sielff bepligtade, then tid han anamade Bertils godz.

Stockholms tänkeböcker, den 21 juni år 1516

Jtem scole kemeneren[e] giffue **Jost** then tunne smör igen the hade besathit, och **Jost** skal gøre sit skoth för sin hosbonde.

Stockholms tänkeböcker, den 25 augusti år 1516

Skal [**Jost**] myntemesteren sætie borgan för alt tiltal om geld her i stadin.

Stockholms tänkeböcker, den 22 september år 1516

Jost skal satie borgan til onsdax.

Stockholms tänkeböcker, den 3 december år 1516

[**Jost**] Myntmesteren 2.

Stockholms tänkeböcker, den 10 december år 1516

[**Jost**] Myntemesteren, Niclis vagare, hustrv Margit, Kort Stöffuesand citati 3:o.

(...)

[**Jost**] Myntemesteren.

Jtem then besatning, **Jost myntemestere** hade gjort ner Karl gulsmed wppa **Tonius Michelsons** gotz i Lubek, gaffs quith j wor kere herres ahore oc med hans samtyke, oc **Anderss Karsson** skal tet goz aname effter **Tonius** maktbreff jnehollelsse, som borgemestere oc radit i Lubek them giffuit haffue wnder teris stadz secrete.

[**Jost**] Myntemesteren haffuer dag aff **Claus Bisterffel** til fastelagen på theris gell.

Stockholms tänkeböcker, den 30 mars år 1517

Jtem skal Hans Hafferbec fornöie [**Jost**] myntemestere sonen och tale siden til faderen.

Stockholms tänkeböcker, den 30 maj år 1517

Skal [**Jost**] myntemestaren sætie borgan för tet gell Hans weffuer taler honum til.

Stockholms tänkeböcker, den 24 juli år 1517(Anm. berör två olika personer med namnet Jost)

Jost.

Jtem tha sades for:ne **Jost** ffrii för [**Jost**] myntemesterens til tall effter hans *quittencia* breff.

Jtem skal och **Jost** komme med tygh om thet klädit, tw stycke alist.

Jtem recte han honden for vj mark, som slog **Eric Skorres** hustrv.

Stockholms tänkeböcker, den 23 oktober år 1518

Hans Burmestere citatus 2:o per **Jost mintemestere**.

Stockholms tänkeböcker, den 13 november år 1518

Jost mintemestere.

Samme tid samtyktes, at thet breff skulle besiglas, som **Jost mintemestere** haffuer tale **Jackim Bone** til med.

Stockholms tänkeböcker, den 12 mars år 1519

Mester Jost citatus primo per

(ANM. Forsättning saknas. Stämmingsmannens namn som ska stå sist i texten är inte utsatt i texten.)

Stockholms tänkeböcker, den 19 mars år 1519

[Jost] My[n]temestaren antiquus videlicet Jost citatus 3:o.

Jost av Hoya

och hans föräldrar greve Johan av Hoya och Margareta Vasa

Riksregistratur, Gripsholm den 28 april år 1537

(Till herr Birger Nilsson, om kungens syster Margaretas död och om åtgärder för att hennes son Per Brahe må återkomma till Sverige.)

Tiil Her Birge Nielson aff Gripsholm 28 aprilis 37

Wår etc Oss formoder her Birge, ati vtan tuiffuell well fornummet haffue hurvlunde then alzmechtigste gudt haffuer kallet wår käre Syster, **Frw Margareta**, vtaff thenne arme elende werldenn, vtöffuer huess siell gudt siig milleligen forbarne etc Szå effter thet her Birge ati äre forbe:de wore salige käre Syster jw endels, så well som wij (formidelst edre käre Husfruge) genom blid forwant, och bör for then sack skull, ath wetta hurv legenhetenn, vm eth eller annet (thett hemme tilkomber) siig begiffuer Och therföre vndrar oss icke lithet ati icke lathe eder någet yttermere worde i then sack än nw skeer, och besynnerligen om hennes szon Petter Bragde eder husfrugis broder, Tyckis oss förthenskull än nw gott och rådeligit ware, ee huad råd man ther till finne kunde ath for:ne wor syster son, Peter Bragde, motte med thet förste mögeligit wore kome hiit i landet igen, och icke lengre bliffue vppehollen ther vthe, i frå siit arff och egit, och besynnerligen hoss the Greffuer, effter the dog icke med någon rett kwnne tilegne siig, ath ware forbe:de Bragdes Målzman eller formyndere Och thet same Greffuer holle honum ther så lenge vppe, är inthet for hans beste skull, tileffuentyrs the ackte honum föge, opå thet the andre Grefuens barnn kunde löpe tess större arff och rett till, i theris möderne, Therföre synes oss mygit nyttigt ware, ati offorsumeligen willie scriffue effter honum, till forbe:de Greffuer, giffuendis så sakenn före, ati gerne wele wette ederss husfrugis anpart och skiffte the godz, som thom bådome tilkomber, thet i dog icke well göre kwnnw, för än Peder Bragde sielff tilstede wore Och haffue wij lathet Concipere her någre Concepter, huilke wij hurulunde oss tyckis lichast ware, ati scriffue skole Tesligis må i och lathe Frw Birgitta eders husfruge scriffue thom medt till, i thenn saack, vpå thet ath sakenn motte haffue tess större anseende Gudh eder her mett befalendis.

Wolmar den 28 oktober 1538 (Originallet på papper i Riksarkivet, saml. "Livonica" vol.14)

(Härmästaren i Livland, Herman von Brüggene, till konung Gustav om Jakob Streubing och hans änka samt rådet i Reval, greve Johan av Hoya samt hans efterlämnade änka och barn.)

Jrleuchtigster furst, Groszmechtigster Kunigk, Ewer Kuniglichen durchleuchtigkeyt seint vnser bereithwillige dienste vnnd wess wir mher liebs vnnd guts vermogen stets beuhorn: gnediger her vnnd freuntlicher geliebter Nachpar. Ewer Kuniglichenn Erl:t schreybenn den xvij Octobris disses jtzlauffigenn Jars, habenn wir jtzunt vnlangest vor datho enthphangen, Vnnd jres jnhalts erlesende vernomen. Wie E: K: E:t sich vnser gethane entschuldigungne jnn den spalltigen sachenn, zwischenn den Ersamen vnsern lieben getrewenn vnser Statt Reuall eins, Vnd

Weylande einem Jacob Streubingenn anders teils, gewant sein sollenn, also nachperlich wolgeuallen lassen, Thun wir vnns jegenn E: K: E:t empsichlich bedanckenn. Das aber E. K. E:t darbey verholett, wur vnser liebe getrewenn vann Reuall, Ewer K. E:t sowoll als vns, den rechten grundt der warheyt disser sachenn, nicht eroffenet, Sundern mitt verblumeten, faulen vermeintenn, Redsprechigenn der Statt processrenckenn, sich jhrer Verachtligkeit jtzunt gernn subtil vnd geschicklichen ausswickelnn, (...)

Ferner Alse E. K. E:t vnns vann wegenn Weilande Grauen **Johann vann der Hoyge** etc seligenn nagelassenen Wayselenn thun melden, Nachdeme dieselbigenn hier jnn vnsern landenn auffhaltenn, Derhalb E: K: E:t vann vnns eigentlich bericht sein woltenn, ob wir jnn disser sachenn, gegenn E. K. E:t vnd gemeinem jrem Reich, zw widerwertigkeyt vnd schadenn mitt derselbigenn missgunnern vnns jn Rath vermisschett etc Daruann wissen Wir E: K: E:t nachperlicher guter wollmeyunge nit zuuerhaltenn, Das sich die gedachtenn nachgelassenen Wayselen, bey vnns nitt enthaltenn, Wissen auch vann jren, ob der jhren Rathschlach vnnd furnemenn, gegenn Ewer K: E:t vnnd Jhre lobiche Chron zw Schwedenreich jnn alle ghar keine erfarnheit noch bescheidt, Vnnd Nachdeme Weylande vnser seliger voruatter milder gedechtnis, sowoll als wir mitt E: K: E:t vnnd guder Nachperschafft, Als wir vnns auch zw E. K. E. noch stedts nicht anderst versehenn, gestandenn, So wissen wir vns auch E. K. E. zu nachteiliger beschwerunge vnnd schadenn, jnn erhaltunge freuntlicher vnnd fridlicher guter Nachperschafft nicht anderst dann jnn allem gutem (wie wir auch, Gott lob, je bis anher jn alwegen gethan, auch noch einzulassenn vnnd zw beweisen, vnns auch gleichsals zw E. K. E:t vnnd den jhren, derselbigenn bis anher ertzeigende vnnd erbottenen freuntlichenn Nachperschafft nach, hinwider nit anderst verhoffende etc. Souill aber antlich die angezogene vermeinte vorarchwonunge geschwinde practiken vnnd hinderlistige kunthschaffter vber disse vnser vnnd vnser Ordens Lande etc Alse E. K. E:t Jrem schreyben nach jnn der lengede soll vorgebracht sein wordenn, betreffende etc So habenn wir doch denselbigenn jn anmerckunge vnserer freuntlichen vnnd Nachperlichenn Vorwantnissze, ghar keinen glaubenn beymessen noch zustellenn willen, So wollenn sich auch E. K. E:t vnnd die Jren zu vns, vnd den vnsern, Alsze hirwiderumb, gleich gegenwertiger E. K. E. diener vnd gesanter peter Boem vor vns muntlich verholett vnnd angetragenn, nitt anderst dann freuntlicher guder Nachperschafft gentzlich versehenn. Mitt freuntlicher vnnd Nachperlicher bitt, E. K. E. wollwnn auch vnsern vnd disser Lande vermeinten muthwilligen Veinden, jn jren vermeinten vngegrundeten losen Klagenn vnnd anbringen keinen glauben zustellen, Sonder sie zu billiger rechtsfuderung Jrer vorgewanten sachenn vnd klage, an vnns verweisenn, Soll Jnen vnd meninglichen alles wess Christlich, zimlich, pillich vnnd recht eller gebuer vann Vnns vngeweigert widerfarn. Wur jnne vnd mitt wir Ewer K. E. die wir Gott dem Allmechtigenn jnn langkweriger leibs gesuntheit vnd glucksaligem Regimete zu erhaltenn beuelen, vill freuntlicher vnd Nachperlicher dienste, den jrenn auch gunstigenn vnd genedigenn willenn vnd fuderunge zw ertzeigenn wustenn, sein wir jder zeit geneigt. Gegeben auf vnserm Schloss Wolmar dingstag nha Simonis vnd Jude Anno etc xxxviij

Herman vann Bruggeney genant hasenkampt
Meister Teutsches Ordenns zw Leiflande

*Stockholm den 11 april 1554 (Lybecks stadsarkiv, med avskrift i Riksarkivet)
(Gustav Vasas brev till borgmästare och råd i Danzig, Hamburg och Lüneburg med
överlämnande av en förklaring och berättelse angående förhållandena med Lybecks privilegier i
och uppträdande mot Sverige.)
(...)*

Do wir aber solchen handel mitt recht und billigkeit widersprechen und die vonn Lubeck ihren ubermueth gerne weiter kuelen wollen, so habenn sie alle mittel und unbilliche handelung gegen dem grafen geubet, das sie ihnen von der furstlichen vorlehnung, so wir dem grafen inn Finnlandt eingegeben, ahnn sich gegen Lubeck uber all unser billiche erbieten, verwarung und vormhanung gebracht, dartzu dann die lubischen ihren burger Herman Moller zum hochsten

gebraucht, denselbigen ahnn den grafen in Finlandt vorschicket und durch allerley gefehrliche handlung so viel bey dem grafen ahngestiffet, das ehr davon getzogen und solche schlosser wohl hette lassen besetzenn. So habenn doch die vonn Lubeck den grafen weither inn Dennemarcken folgendts jegen unsz, unsern freundt also einen feindt vorschicket und vorhetzt, ihnen daselbst auff die fleischbanck auffgeopffert, da ehr jemmerlichen und klaglich vom leben zum tode gebracht, unsere geliepte schwester inn truebsal und sorge verstorbenn, die kinder ins elendt, wie auch jemmerlichen der **grafe Jobst der junger** umbgekommen, gefuerth worden, und haben abermals müssen unsere und unserer krohne, schlossere, heusere und stedte mitt grossem schaden und schweren kosten eynnhemen und erobern, welchs alles die lubischen ursacher und ahnstiffter gewesen, und nhen der gestalt nach nicht befinden können, das sie einig privilegium mitt solchen gefahrlichen practicken verdienet. (...)

Fri översättning, ord för ord, av det sista stycket:

Så har emellertid den från Lübeck den greven åter i Danmark till följd mot oss, vår vän alltså en fiende framskickad i brådska, ni själva på fläskbanken i offrandet, då han ömkade och beklagade sig från liv till död bringades, vår kära syster i bedrövelse och sorg har dött, barnen i elände, vi även beklagansvärt **Jobst** den yngre omkommit bekräfta kan, och har ånyo måste våra och vår krona, slott, hus och städer med stora skador och svåra kostnader, intagna och erövrade, enär/(då) alla de lybiska orsaker och anstiftan varit, och en form tills nu ännu inte återfunnen, att de några privilegier med sådana riskabla metoder förtjänat.

Anmärkning angående ordet "umbgekommen"

Detta ord förekommer i moderna lexikon som "umgekommen", med betydelsen "dog" eller kanske mer ordagrant "gick vidare". Andra tyska ord med inledningen "umge-" syftar på något som är omkring, vid sidan av, etc. Även om inte en alternativ översättning är fullständigt korrekt, kan man men anledning av det bristfälliga tyska språket i övrigt, ana en möjlighet att innebörden rätteligen ska vara "umge-kommen" = omkringgående eller omkringirrande, men syftning på det elände som omnämndes i texten precis före detta textställe. I så fall avses Jost av Hoyas beklagliga levnad efter föräldrarnas död, där har under en tid satt i fångenskap. Att Lübeckarna kunde läsa in betydelsen att han var död stämde med Gustav Vasas ambition att påvisa hur opålitliga de var.

Publicerad historia

Jobst av Hoya, son till Johan av Hoya och Margareta Vasa, satt i fångenskap hos Franz von Halle och lär under den tiden ha varit adjunt i Köln.

Jost guldsmed, Jost Höijer och sonen Hans Höijer

Jost myntmästare (1556-1566) och Jost Höijer är samma person, men namnet Jost guldsmed används både av honom och en annan borgare i Stockholm vid denna tid, men denna namne nämns fram till 1576, varför det ibland är oklart vem som avses i handlingarna, särskilt före år 1556.

Förutom nedanstående källor som återges, finns åtskilliga sidor med räkenskap bevarade för Jost och Hans Höijer rörande åren 1555, 1557, 1562-1572. (Kammararkivet i Riksarkivet, i volymerna Röda Nummer 19c - 19k, samt Myntväsen 2:1-7)

*Landskapshandlingar, mantalslängd för Stockholms stad 1550
(här saknas Jost guldsmed)*

Gerlag v: Empden 9 mark

*Landskapshandlingar, mantalslängd för Stockholms stad 1553
På Västerlånggatan finns bland annat följande person angiven:*

Josth Gulsmedt 9 mark

(... annan adress:)

Gerlag van empden 9 mark

Västerås den 18 november 1553 (Kungliga brev)

Vij Gustaff etc. göre vitterligit, att vij udi egen konng:e persone på vårt slott Vesterårs 18 Novembris anno etc. 53 annamett och upburidit haffve aff vår tienere Arendt Stensnidere en saphier, som **Josth Gulsmeth** upå våre vegne honum till att försmide öffverantvardett hade etc. Tess till visse etc.

Gostavos

(ANM. En Jost guldsmed bodde i Stockholm även efter Jost Höijers död 1566 och denne Jost hade en del ärenden med Arent, varför det ovannämnda brevet troligen inte berör Jost Höijer.).

Riksregistratur, Åbo den 19 januari år 1556 (Från kung Gustav till sonen Erik)

Vij förmode och, att then **Joest gulsmeth** i Stocholm skall vare tiänligh att bruke för en myntemestere. Såge förthenskuldh gerne, att thu ther um medt för:ne Oluff och **Joest** handle ville, och seden lathe oss förstå, hvadt the till saken göre kunne etc. Datum Åbo 19 januarij anno etc. 56.

Riksregistratur, Säby i Ytter-Järna socken, den 12 februari år 1556

Till Erich Håkenson, att han oförsumeligen skynder **Jost gullsmedt** till V. N. H. med en slottzens tienere, som honom skiutzhester på vägen fordre kann.

Riksregistratur, Kastelholm den 14 mars år 1556 (Från kung Gustav till sonen Erik)

Käre son, hvadt then **Joest gulsmedt** belanger, som mynthet i Sverige skulle uprette, synes oss, att han är för mykit oskäligh medt then besolkningh han begärer, ty udi thet förste förslagh ähr han begärendes för sin egen personn um åredt 600 mark ortuger, undentagendes then kost och besolkningh mintesvänerne haffve skulle, thet andre förslagt, ther han fordrer 9 öre för hvar lödigmark, som han minter, och säger sig vilije stå allen affgongh, löne mintesvänerne, item holle koll, vinsten, redskap och alt annedt, som ther kan gå opå, tyckes oss, att thet ähr

och alt högdtt satt, ty ther han mintede um åredt 3000 lödigmark skulle han haffve therföre i lönn 3275 mark ortuger, thet oss tycker alt för mykit vare. Therföre såge vij gerne, att tu ville lathe höre ther um medt Oluff Knutzonn och andre, som förstondh haffve i saken, och sedhen förhandle medt för:ne **Jost**, att han ville lathe sigh finne udi lideligere väger och icke mere begäre än thet, som skäll kan vare etc.

(ANM. Beloppet 3275 är sannolikt felräknat, eftersom det bör bli 3375 mark. Av en lödigmark myntades enligt 1542 års myntordning 56 à 60 mark örtugar. Den vanliga myntarelönen hade förut utgjort 6 à 7 öre. På en mark örtugar gick det 8 öre.)

Riksregistratur, Venngarn, den 22 mars år 1556

Till **Jost gullsmedt**, att han oförsumeligen skynder sich till V. N. Herre.

Riksregistratur, Uppsala, den 2 april år 1556

Svar på H. K. M:tz skrifvelse om hemreesan öfver Ålandzhaff, förfarne bysskyttares, skantz mestares och andre inbestellande ifrå Tyskland och afhandelen medh **Jost gulsmedh** om myntningen.

Riksregistratur, Kastelholm den 14 april år 1556 (Från kung Gustav till sonen Erik)

Vår faderlige gunst etc. Käre sonn Erik, thin scriffvelse, dateret i Upsala then 2 aprilid, ähr oss tillhonde kommen then 9 dagh udi samme månedt etc. Och som thu giffver tilkenne, huru än nu ytterligere handlet ähr medh **Joest guldsmedh** um myntet, så synes oss likest, att tu lather honum först försöket medt någre lödige marcker, och motte man flitheligen lathe giffve ackt opå, huru han mynter, att han oss icke udu någre motte ther medh försneller, och skall man haffve effther enn lödigmark fijndth, eller två lödigmarcker i varcket, fem och tretije marcke stycker, hvilket och motte bliffve nöge achtetd både medh proben och vichthen effther hvar lödigmark, elijest skeer ther udinnen stoor falskhett och bedrägerij. Samelunde motte och achtet, när godzedt skall smeltes, att man icke först sätter in sölfvet uthan kåperen, effther störste affgongen sker opå then partzell, som först bliffver insatt etc.

Riksregistratur, Eskilstuna, den 9 oktober år 1556

Till **Jost guldsmed**, att han förväsler alle the daler, han kan öfverkomme, stycket för 3 ½ marker, aff the peninger, han förmynter; item att han gör en rätt proba på allt guldh etc. Latius in conceptis.

Riksregistratur, den 7 november år 1556

Till **Jost guldsmedt**, att han giffver sig till Ko. Ma:tt medt all then deel, som till myntheit brukeligit ähr; item thett guldh, sölf och peninger, som han till K. M:ttz behoff förväslat haffver etc.

Riksregistratur, Västerås den 29 november år 1556

Vij Gustaff etc göre vetterlligdt, atth vij udhi egen kong:e perssone opå vårt slotth Versterås then 29 novembris anno etc. 56 anammedt och opburitt haffve aff vår tro tiänere och myntmestere **Jost gulsmedt** thette effther:ne gull, daler och peninger, som vår sölfsschriffere Oluff Knutzson haffver uprecknedt och beseglett, först daler trij tussendt ett hundrede fyretije och halfftijende stycker, peninger etth tussendhe siuhundrede fiorton marck två öre, dubbel dukater fiorten stycker, stycket för elleffve mark, engelåter nije stycker, styckett för otte mark

två öre, ungerske gyllene tålf stycker, stycket för halffsiette mark, crone ett stycke för fyre mark sex öre, korssgyllene ett stycke för fyre mark 6 öre, renske gyllene tretton stycker, stycket för tre mark sex öre, hörningzgyllene ett stycke för tolff öre, summa löper förslagitt i penningar tretten tussende nijetije halffannen mark. Hvarföre göre vij för:ne Jost guldssmedt her medt qvitt och frij för allt yttermere till[tal] um för:ne summe penningar.

Riksregistratur, Stegeborg den 14 juni år 1559

(...), så ähre vij ther medh tilfridz, doch medh sådane beschedh, ath thett fremende mynt icke måtte sättijes högre, ähnn som thett kan vare värtt och göre schäll före, och effter then undervijnsning, såsom vij tencke, ath thu bekom, effter som vij dhå lothe vår **myntmestere** i Stocholm, **Joest**, förreckne och tich öffveranthvorde befalede etc.

(... ANM: *Brevet forsätter med andra ärenden.*)

Konung Erik XIV:s nämnds dombok (Historiska handlingar del 13:1, 1884)

Beswäringar emott **Jost Myntemästhere**.

Tässe beswäringzartichler ähre lagdhe i rätte then 23 Martij aff Kong:e M:ttz procuratore Jören Pedhersson, hwilkw honnom öffwerantwortshedhe ähre aff the swenske mynteswäner, som hoss **Josth Höijer**, myntemästare vpå Kong:e M:tts wägne, en tijdh longh haffwe arbetedh och brukedth wordett.

Till thet försthe, att the haffwe frönummedth aff the drengher, som alltijdh pläghe sthå widh giuthevgnen, att **myntemästaren** plägher vndhertijden komme in till vgnen, och haffwe inswept itt papper fullt medh godz och sätter thet i vgnen, icke latendhes see någhen huad ther är inne; vm thet är rätt wisthe the icke. Thette skall han haffwe brukedht vdhi 2 eller3 thenne förlidhne ähr.

Till thet andre schole the och haffwe förstådht aff en tydhsk mytherswän, benempdh Niclaes, att **myntemästaren** skulle haffwe sändt vth till Tydlandh en swår summe swenskt myntth, och schall same Niclaes ther hoss haffwe sagdt att han wijsthe så mygitt medh **Joesth** att trotz han skulle göre honnom ett ordh emot. Thette wethnedhe Johan Preijer, Mårten Göck, Pedher Siggessonn, mynteswäner, och Adriann gulschedher, och giordhe theris eedh vpå sigh aff för:ne Niclaes sådant taell haffwe hörddh. För:ne Adriann gulschedher loott och försthå att same Niclaes skulle haffwe sagdt för honnom (såsom han thet och hadhe förnummedth aff een annen mynterswän, som haffwer waritt hoss **Joesth** och nw är i Räffle, benempdh Fabian Starck) att **myntemästaren** schall haffwe latidh gräffwe i sitt hws och funnett een dreffeligh skatt, hwilken Anders Hansson fordom myntemästere schall haffwe nidhsatt.

Till thet tridhie och yttersthe schall **myntemästaren** haffwe haffth någre tydske mästerswenner in vpå myntedh, the ther mykitt schole haffwe stoledh iffrå Kong:e M:tt och äre sådhan aff **myntemästaren** skyndedhe vdaff rijkedht. Vpå tässe beswäringher haffwer **Josth Höijer** giffwit thenne effther:ne swar:

Till thet försthe, att thet han kommer såsom förberördt ähr till vgnen och sätter ther någitt till, then tijdh the holla vpå smältninghen, kommer therudaff, att ingin myntmästere kan sätte vdj förstone någitt godz så äffwen in vdhi vgnen såsom thet i pauementett bör ware, vthen att thet är anten sämbre eller wärre, och effther såsom thet dhå ähr bättre eller sämbre motte han göre tillsäthninghen, hwilkidt her Dionisius och Swen Biörnsson, som ther vpå och förstondh haffwe, wethnedhe icke annerledis skee kundhe. Vm thet myntedh han skall haffwe sändt aff landett, nokedhe han aldelis till, och beplichtede sigh vnder thet högste straff hwar finnes kundhe honnom någitt swenskt myntt haffwe sändtt till Tydlandh. Dherföre wardt förbe:te Niclaes Mynteswän, som sådant taell vthkommedht hadhe, kalledh in för rätte och tilspordes hwad skiäll och bewijss han ther till hadhe, hwilken dhå icke besthå wilde sigh någitt taell haffwe hafftt vm swenskt myntt, vthan såledis sagdt att **myntmästaren** haffwer wäll så mykitt

i Tyslandh, att han intidh sköther vm att han her effther någitt arbeter eller icke, och meent ther medh hans patrimonium och arffgodz, som hann haffwer i Tydzlandh, badh sigh och Gudh tilhielp att han intidh wissste för:ne **Josth myntemästhere** annerledis än ärlighen, vprichteligen och troligen vdhi hans ämbethe eller elliesth vdi någon annen motte haffwe ställt och förhollidtt. Hwar han och hadhe haffth någhre andhre ordh såsom förbe:te ähre (hwilkidt honnom icke kundhe komme i hugh) dhå är sådant skeedth vdhi druckenskap och aff owettenheett sagdt och taledh och icke elliesth. Vm then skatt, som **Joesth** schall haffwe latedh gräffwe effther och bekommedh i sitt hws, nekedhe han aldels till sigh någhen tijdh haffwe wetedh aff eller giffwitt befalningh till att ther effther gräffwe, mygit mindre ther aff någedt funnedt eller bekommidt, allenesth hadhe hans hwstrw för någre åhr sidhan latidh sökie ther effther, honnom owitterligen, thet hon och in för rätte bestodh, therudöffwer **Josth** skall haffwe låtidt ille och bannedt henne therföre, när han fick thet att wethe. För:ne **Josth** beplightedhe sigh och att hwar bewijsses kan honnom någhen skatt i gull, sölff, penningar eller hwadh thet ware kan, ther funnedht och bekomme haffwe, att han will lathe rijffwe sigh medh hete tängher ledh frå ledh. Hwad the tyske mynteswänner belanghe, som skole haffwe stuedh ifrå Kong:e M:tt och **Jost** sedhan schall haffwe skyndett vdaff landet, kunde icke heller bewijsses, vthan thet bestodh **Josth**, att hann hadhe en på myntedh benempdh Hans Kröplin, hwilken han förnam icke aldels ärligen sigh haffwe ställt och förholledht i Tydzlandh, så giorde han och **Joosth** någhen schalchet, dherföre han förwijsthe honnom aff myntedh. Vdhi lijcke motte war och een annen tysk benempdh Fabian Stark, som stall stämpler och annedht på myntedh, hwilken och bleff förwijst, män thet **Josth** schall haffwe skyndett them sin wägh aff landett, nekedhe han aldels till, och sadhe them haffwe waredht och boett här i byen mere än itt halffh åhr sedhen the vdaff myntedh förwijsth wære. Szå effther för:ne **Joesth** sigh såledis som här förberördth ähr förswaredh haffwer, och hans mynteswänner bekendhe sigh intidh mere eller annedht wethe medh honnom thet the kundhe tänckie Kong: M:tt ware skeedht orätt och förkerdt vdinnen, än såsom vdhi theris claghezehler förmältt ähr, dherföre sadis för:ne **Josth** effther then skiäll och bewijss, som dhå förhondhe wære, frij för samma saak och tiltaell, och then Niclaes (effther ther wære wethne på hand ordh) till att straffes vdhi tordnedh een månedh widh wathen och brödh.

Stockholms tänkeböcker, den 2 december år 1566

Hustrv **Margretta, Josth my[n]tmesters** effterleffuerska, lott vpbiuda siit huss på Swartmunkegatun, som forom kallades gamble myntet --- primo.

Stockholms tänkeböcker, den 9 december år 1566

Jtem hustrv **Margretta Josth myntmesters** vpbudit siitt huss --- 2

Stockholms tänkeböcker, den 16 december år 1566

Jtem hustrv **Margretta Jostes** vpbudit siitt huss --- 3

Nikolai (Storkyrkoförsamlingens) kyrkoböcker, Dödbok

- Jost myntmästers piga 1561 den 6 mars H 64
- Jost myntmästers dräng 1565 den 3 oktober K 13
- Jost myntmäster 1566 den 21 november K 25
- av en tysk ner Gerloffs hustru 1566 den 26 november K 25

K = Kammararkivets landskapshandlingar

H = Horns tegelbruks och Storkyrkans föreståndares räkenskaper, i Stadsarkivet

Stockholms tänkeböcker, den 2 december år 1567

Vpbudne hus och tompter.

Hustrv Margretta, **Josth my[n]tmesters** efterleffuerska, lott vpbiuda siit huss på Swartmunkegatan, som fordom kallades *gamble myntheit* – primo.

Stockholms tänkeböcker, den 9 december år 1567

Vpbudne hus.

Jtem hustrv Margretta, **Josth myntmesters** vpbiudit siitt huss – 2.

Stockholms tänkeböcker, den 16 december år 1567

Vpbudne hus.

Jtem hustrv Margretta, **Jostes** vpbiudit siit huss – 3.

Stockholms tänkeböcker, den 13 januari år 1567

Hustru **Margretta Josth myntmesters**

och M. Gilius byssekyttere.

Anno *Dominj* 1567 then 13 dagen vdj januarij månatt vdj fougten Siwart Krusses nærwaru och åhöre kom för retta försigtigh man, **Hans Hoïier**, på thenne tiidh högmektigiste Kon. M:ttz **myntmester**, och med son kære systers och stiuiffmoders ja, godh wilie och samtÿcke vplott och hemblade försigtigom manne, mester Gilius byssegjutare, ett stenus och liggande grundh med itt fritt gårdzrum jnnan förre samme huss med then bygning, ther opå bygtt ær, som belægit ær j Stocholm på Swartmunkegatan emellam **Gerlag v. Empdens** hus och Rasmus Luduichsons huss, som fordom kallades *gamble myntheit*, och **Hans Hoïier** med sine medarffuar egenom lagligt arff epter hans saliige fadher **Josth myntmester** tilfallit ær och nu lagliiga såldth haffuer för:ne M. Gilius byssegjutare för tiotussendt ethundrade *mark ortuger*, thom **Hans Höiier** bekende siig alle vdj en summa anammat och vpburit haffue, then sidste pening med then förste etc. Dher med affhende **Hans Hoïier** siig och sine medarffuar för:ne stenus och grund och tilegnade thet för:ne M. Gilius och hans efterkomande erffuinger tiill ewerdelige ægo. Ther på lade M. Gilius sin fridskiling, och war samma huss lagbudit, lagstondit och hambudit.

Stockholms tänkeböcker, den 30 juni år 1569

(ett av vittnena som 1564 hade varit engagerade i en skuldförbindelse:)

... **Jost Hoiers** ...

Stockholms tänkeböcker, den 26 oktober år 1569

Johannes Berendes.

Samme tidh kom för rette Ko.Ma:tz secreterere Tillemanus medh Johan Berendes hustru, kerligen begerendes vdaf ett sittende rådth, att man wilde giffue tidh och stunder, att någre handschiffter måtte emott ett transsumpt samt någre missiuer bliffue för tem lesne, huilchet transumpt hennes man Johannis Berendes måtte seden med stadzens insegell förseglet bekomme, vpå thet han thett så wel autentisk såsom sielfue originalen kunde i fremmende land haffue till att bruche, effter honom oleghlight war i sådande farlige tider siellfue originalen nagenstedz at sende, och war till tett förste:

(... ANM uppräkning av flera poster ...)

Jtem en her Goskalck Timbermans missiue till **Jost Hoier myntemesteren**, liudende, att huad för penger, som han warde benemde sine tienere tilstulle och leffrere, ther före wilde han stå etc.

Jtem salighe Tomus smedz testament, testes in illo: Melchier Volger, **Jost myntemestere** och Mickil eisensneider;

Stockholms tänkeböcker, den 2 augusti år 1570

Hans Weheußen, Hans Loduich.

Bleffue Frantz Folchmersonn, **Hans Hoier** och Jorenn Louwenkop borgen för Hans Wehußen att han innen tre wiicher schulde wedh sachens förlost comparere vdj Reffle och ther sachen emott Hans Lodwiik vtföre.

(...)

blef **Hans Hoier muntemestere**, Falchmar Frantson och Jorenn Löuenkop borgen för Hans Wehusen, att han innen 3 wicher schall wed sachens förlust compare[re] vdj Reffle och sin saack ther emott Hans Lodwiich vthföre.

Stockholms tänkeböcker, den 21 februari år 1573

Anclagede Birgell Eleffßon en quinne, benempdh Biritte, hade en gårdzknecht till man, benemdh Thomas Anderßon, och hade stulitt vdaff Malin Hans Anderßons gulsmedz ett förgyltt bältte, en sölffslide och en sölffskedh. Vdaff bältet hade **Jost gulsmedh** smeltet 4 lodh. För:ne *hustrv* Malin berättede then tijdh hon letede effther sitt bältte hoos knechten i gården och kom till kisten och fan ther en ask, hade knechten swaret: Ther äre mine peninger vdj, them iagh haffuer tåth och förtient *med* wacht. Men hans *hustrv* giorde honom frij och sade sigh gärne wile döo ther vpå, att mannen wiste inthet aff hennes tiuffueri. Men när han fick see skeeden och sporde henne till, huar hon hade fåth henne, hade hon swaret: Jagh haffuer arffdt henne effther min syster östen till. Och bestodh *samme* quinne sine gärningh. Och ther medh dömdes hon till swärdet.

Bekende Preste-Anna, att hon hade burit sölffret till **Jost**, 5 läncker 4 lodh. Ther fick hon 36 *mark* före. Item *med* en annen *hustrv* Hans Wijborgz byssesküttters [bars] någet sölf till förnempde **Jost**.

Sades aff vm **Jost gulsmedh**, att han skall ware plichtigh att göre bältet och *thet* andre sölffret färdigh igen, såsom *hustrv* Malin haffuer mist *thet*, och *therföre* skal han behålle the 36 *mark*; och huadh som rester i gärningzlönen, skole the 2 *quinner* betale.

(ANM. I det övre stycket finns ett tillägg i marginalen:)

i Sexmeckj sokn emot Tawestchws

Innan påsche

Stockholms tänkeböcker, den 20 april år 1573

(ett vittne:)

... **Hans myntemester** ...

(...)

... *thet* han hade såldt en **gulsmedh** [vid namn **Jost**], boendes på Skomakere gatun en gullringh för 32 *mark*, jtem malior och annet sölf för 30 *mark* ...

Stockholms tänkeböcker (koncept), den 5 mars år 1575

Hans Höyer, Hans Wehus.

Kom för rätten **Hans Höyer** och tiltalede Hans Wehus vm framlidne **Jost Höyers** eftherlathne gäldh. Och läth Hans Wehus upläses en contract, lydandes att **Hans Höyer** hade

giffuit sin stiufer moder *hustrv* Margrete quitt och lös för allt yttermere tiltaal, såsom hon och sammeledes hade quiteret honom igen vdi så måtte. Menn **Hans Höyer** bestodh allt annet vndentagendes vm kopperen, som sigh belöper 4000 mark ortiger, som cronen äre obetalede.

Sententia.

Thetta ärende bleff granneligen ransaket, och wardt befunnet vtaf en contract, then Hans Wehus i rätten betheedde och läse läth och anno 68 then 29 dagh decembris war vprätted ock giord emillen för:ne *hustrv* Margrete Hans Wehuses och hennes stifshon, **Hans Höyer**, lydendes, att efther *thet* samme **Hans Höyer** war kommen i stoor skade, therfore hade han käriligen besöcht och anlanget sin stiufer moder, att hon wille lathe honom bekomme hans handskrift igen, som hon hade vtaf honom på 7000 *mark*, huilket hon dhå för sådande hans skade, så och hans framlidne faders skuldh hade giort och vtaf en godh wilie honom samme handskrift vthen någon betalningh igen leffreret, thesliges på samme tydh honom och 3000 *mark* ortiger i rede *peninger* skäncht och giffuit vthi så måtte, att **Hans Höyer** och hans *erffuinger* icke någon anfordring eller tiltal haffue skulde, såsom och hon sammeledis wilde ware obliget, så att all anfordring på både syder skulde ware vphäffuit vthen all vtflycht och hinderlist, huilken contract och quitering tw åhr efther **Jost Höyers** dödeligh afgang skeedde, innen huilken tydh **Hans Höyer** wäl hade respit hafft vm sin framlidne faders gäldh att ransake, huadh therutaf betalet och quiteret war eller ey. Och althenstundh samme **Hans Höyer** dhå ingen exception hade eller i för:ne quitering något blef vndentaget huarcken vm the 4000 *mark*, som nu vpå K.M:tz, vår allernådigiste herres wegne kräffuies, eller något annet, vthen ett för allt giffuit sin stiufer moder *hustrv* Margrete och hennes *erffuinger* quitt, frÿ, ledig och lös för allt wÿdere tiltaal och anspråk, huilket vdi gode mänz, nemligen Hans Wellingz, Henrich gulscheiders, Michel jsersnyders och Jören Löwenkopz närware är skeedt, som till witne wore kallede vdöffuer samme handel, och til witnessbyrdh och yttermere wiße sampt med **Hans Höyer** för:ne contract haffue förseglet och bekreftiget, therfore haffuer man efther ett nöge betänckende icke kunnet befinne, att Hans Wehus och hans *hustrv* skulle ware skÿllige att betale någon gäldh efther salige **Jost Höyer** vthen them för för:ne vrsaker skuldh therfore quitt, frÿ, ledig och lös sagdt, och för rätt och rättwÿst anseedt, att **Hans Höyer** skall ware plichtig att contentere högztbemälte K.M:tt för the 4000 *mark*, som salige **Jost Höyer** Sweriges crone är skÿllig bliffuen och ännw finnes ware obetalede.

Hans Höyer appellerede ifrå thenna doom vnder Kong:e M:tt then 7 martij.

Stockholms tänkeböcker, den 5 mars år 1575

Hans Höyer, Hans Wehus.

Samme dagh kom för rätten **Hans Höyer** och tiltalede Hans Wehus vthi så måtte, att **Hans Höyers** framlidne fader **Jost Höyers** hade berättedt för honom, att han hade betalet 4000 *mark* med kopper af then gäldh, som han war skÿllig Swerigis chrone. Och meden ther fans ingen quitentie vpå, ey heller någon beskedh, i Kong:e M:ttz, vår aller nådigiste herres räkninge cammer, att samme kopper war vthgiffuin, och för:ne 4000 *mark* bleffue förthenskuldh nu krafde vpå H.K.M:tz wegne, menthe förnempde **Hans Höyer**, att Hans Wehus skulle plichtig ware hielpe till att betale sådene summe *peninger*, meden hans hustru hade och erfdt efther för:ne **Jost Höyer** etc.

Thetta ärende blef granneligen ransaket, och befans af en contract, then Hans Wehus i rätten betheedde och läse läth och anno 68 och war giordh emillen hustru Margrete Hans Wehuses och hennes stifshon, **Hans Höyer** i godee mänz närware, lydendes, att efther *thet* samme **Hans Höyer** war kommen i stoor skade, thÿ hade han käriligen anlanget och besöcht sin stiufer moder, att hon wille lathe honom bekomme sin handskriffitt igen, som hon hade af honom på 7000 *mark*, huilkett hon dhå hade giordt för sådene hans skade, så och hans framlidne faders skuldh, och vtaf en godh wilie leffuereret honom igen samme handskrift vthen någon betalningh. Thesliges hade hon och på samme tydh skäncht och giffuit honom och 3000 *mark* ortiger i rede *peninger* vthi så måtte, att **Hans Höyer** och hans *erffuinger* schulle effther then

dag icke någon anfordring eller tiltaal haffue till förbemälte *hustrv* Margrete och hennes erffuinger, såsom och hon *sammeledis* wille ware oblikeret, så att all anfordring på både *syder* skulle ware vphäffuen vthen all vtflycht och hinderlist, huilken contract och renunciation skedde tw år efther **Jost Höyers** dödellig afgang, jnnen huilken tydh **Hans Höyer** hade wäl haft respit att ransake vm för:ne 4000 *mark* wore betalede med kopper och hans framlidne fader hade fått ther någon quitentie vpå heller och therum elliest kunne finnes beskedh i högtbemälte Kong:e M:tz räkninge cammer eller ehögtbemälte Kong:e M:tz räkninge cammer eller ey. Och althenstundh *samme* **Hans Höyer** hade dhå ingen exception eller före betingede och togh något vnden i för:ne contract och renunciation, thÿ haffuer man efther ett nöge betänchende icke kunnet befinne, att Hans Wehus schulle plichtig ware betale någon gäldh efther salige **Jost Höyer**, vthen sagdt honom therföre frÿ, och för för:ne vrsaker schuld för rättwÿst anseedt, att **Hans Höyer** schall skÿllig ware att contentere högtbemälte Kong:e M:tt för the 4000 *mark*, som salige **Jost Höyer** war skÿllig bliffuen Sweriges crone och finnes ännw ware obetalede.

Rubrik på den räkenskap som visar hur mycket kopper, silver och guld som levererats till myntverkstaden samt hur mycket som kommit därifrån, år 1562-1572. Skrivet på ett pergamentsblad härstammande från en medeltida kyrklig skrift, vars text återfinns under rubriken.

Stockholms tänkeböcker, den 7 mars år 1575

Hans Höyer, Hans Wehus.

Samm[e] dagh kom för rätten Hans Wehus, sigh beclagende huruledis han war öffuerfallen vtaf **Hans Höyers hustrv**. J thet *samme* kom thenne **Hans Höyer** och fram för rätten, seÿendes till Hans Wehus: Thw haffuer slagit min *hustrv* såsom en ärelös skälm, förrädere, tiuf och böswicht. Ther till swared Hans Wehus, thet han wille hålle **Hans Höyer** therföre, seÿendes sigh snarere kunne bewÿse **Hans Höyer** tiuffuerj vpå än *samme* **Höyer** skulle thet honom vppå bewÿse.

Stockholms tänkeböcker, den 12 mars år 1575

Hans Höyer

contra

Hans Wehus vdi så måtte, att han i konungh Erichz regementz tydh hade mist 12 000 *mark* ifrå mÿnthe, för huilke han hade mistancker till sine mÿntersuenner. Menn en spåquinne hade wist att seÿe för Johan Preÿer och två andre mÿntersuenner, thet *hustrv* Margrete, **Hans Höyers** stiufer moder, hade taget them. Och skulde *hustrv* Margrete haffue bekendt sigh för **Hans**

Höyer, att hon togh peningerne och förthenskuldh loffuet theße eftherskriffne myntersuenner huardere en skiorte, att the skulle tyege *med* saken och icke [wý]dere berýchte henne, nemligen för:ne Johan Preyer, Jöns Clemetßon, Oluf Anderßon, Simon Mårthenson, Erich Olßon, Oluf Perßon. Jöns bekende sigh haffue fåth en hest för sin skiorte. Thette skall ware skeedt *anno 67 etc.* Härtill swared *hustrv* Margrete, thet hon loffuede huardere en skiorte, för thet the skulle fölie henne till spåquinnen, meden the förwegrede sigh *med thet* förste ther vdj.

Hans Höyer swared till then contract emillen honom och hustru Margrete giordes *anno 68*, ther the nu then 5 dagh martij finge doom vpå, thet *hustrv* Margrete skulle haffue giffuit honom 10 000 mark i förlykningh för thet then otroheet skulle bliffue förtegen, refererendes sigh till the männ, som öffuer förlykningen wore.

Thet sade och både **Hans Höyer** och Johan Preyer, thet then otroheet vm the 12 000 *mark* icke hade kommet i dagzliuset, huar Hans Wehus hade hulptit till att betale the 4 000 *mark*, som framlidne **Jost Höyer** Sweriges crone är skýlligh bliffuen.

Sententia.

Efter thet att thenne sak är wichtigh och angår icke allenest heder och ähre vthen och lýff och leffuerne, therfore sattes *samme* vp till nestkommende månedagh, meden hon haffuer nu warit förste gången för rätten, och thå will man så förhandle, att någre vraf rýzkens råd ward *med* för rätten sittendes. Och stálttes Hans Wehus vdj en borgen igen, så att han skulle bliffue här i staden tilstedz hoos sine wänner, i huilket hws han helst wilde, doch så att han icke skulle komme i midler týdh till sin *hustrv*, och henne blef förloffuet att bliffue när *hustrv* Kirstin Jören Helsingz, ther *samme* *hustrv* Margrete sigh härtill haffuer förhållet. Theße gode männ, nemligen Hendrich Balck, Michel Olßon och Jöns Hinrichson, ginge i lýfte för Hans Wehus och loffuede Jacob Bagge *med* sammende håndh, thet Hans Wehus skall komme tilstedz för rätten igen på nestkommende månedagh, och huar så icke skeer, wile the ware förplichtede att sware till hans sak.

Stockholms tänkeböcker, den 14 mars år 1575

Hans Höyer och hans stiußmøder
hustrv Margrete.

Samme dagh komme för rätten igen **Hans Höyer**, fordom *mýnttmestere*, och hans stiußmøder, *hustrv* Margrete, och hennes man Hans Wehus om the 12 000 *mark*, som förnempde [**Jost**] **Höyer** mist hade *anno 67* *mýnthe*. Och tilspordes nu *samme* **Hans Höyer**, om han lade sin stiußmøder thet tiufferj till. Ther till swared han neý [seyendes] vthen sade sigh haft en sageman för sigh, såsom war en trulkäring *etc.*

Witnede Michel jersnýder och giorde sin eedh ther upå, att han inthet wiste, huarupå then contract och förlykningh *anno 68* giordes och vprättedes emillen *hustrv* Margrete och **Hans Höyer**, vthen att the skulle ware wenligen och wäll förlychte, såsom *samme* contract innehåller, menn huad handel the elliest kunde hafft heemligen sigh emillen, sade han sigh [icke] haffue hördt eller förstådt. Sammeledes witnede Hans Wellingh, att honom icke heller mere war witterligit vm *samme* handel, att för:ne contract innehåller och förmåller.

Thette ärende blef granneligen på nytt ransaket, betäncht och öffuerwåget, och wardt befunnet, thet förnempde **Hans Höyer** icke för sin person vthen efter trulkäringens ordh lade sin stiußmøder then otroheet till vm the 12 000 *mark* han *anno 67* seyer sigh haffue mist, så kunde och myntersuennerne icke vptages eller gilles för witne, meden the icke heller mere wiste vm then handel än the vtaf trulkäringen hade förstådt, och wore nu såsom ålagere *med* i saken, therfore att the på för:ne týdh och hade warit mistänchte vm *samme* 12 000 *mark*. Szå althenstundh oftenempde trulkäringh ingen widzordh kunde giffues, blef efter Sweriges lagh dömpdt och afsagdt, att förbemålte *hustrv* Margrete *med* 6 årlige männ och 6 årlige dannequinner skall gå lagh på neste rådstuge dagh så, att hon är adelis obrotzligh och frý i then sak **Hans Höyer** henne vm för:ne 12000 *mark* efter trulkäringens berättelse nu haffuer tilmåtidt. Menn huar hon sådent gitter icke gå sigh ifrån, skall hon ware bunden widh saken.

Ther fäste hon nu lagh vppå. Och bleffue Henrich Balck, Michel Olßon och Jöns Hinrichßon förnempde Hans Wehuses borgen, att han skall före then sak vth i rätten.

Stockholms tänkeböcker, (mellan den 14 mars och den 11 april) år 1575

Hustrv Margrete Hans Wehuses
och **Hans Höyer**.

Samme dagh kom för rätten *hustrv* Margrete Hans Wehuses och war öffuerbödig att gå lhagh för the 12 000 *mark*, som hon war kommen i roop och rÿchte före och **Hans Höyer** sade sigh *haffue* mist på myn~~thet~~ *anno* 67. Och wore theße hennes lagmän, som vpå rådstugen tilstedz wore, nemligen Laße stålboogesmedh, Peder köthmångere, Anders Vthenbÿ, Lille Anders, Herman Fräntorp och Niclaes bagere; thesliges theße *eftherskriffne* dannequinner: *hustrv* Barbro Hendrich Hansons, *hustrv* Margrete Joan organistes, *hustrv* Elin Suen clädeschriff~~uere~~s *eftherleffuersche*, *hustrv* Britha Bengt schomakers, *hustrv* Kirstin Jören Helsingz och *hustrv* Sißilie Jacob Perßons *eftherleffuersche*, then nu Claes Fougte åger.

Thette ärende blef först vdj betänchende vptaget. Szå althenstundh förnempde *hustrv* Margrete hade sin laggierdh tilstedz, som henne för för:ne sak wärie och frÿe wilde, och man ther af hennes oskuldh kunde förnimme, thÿ wilde wälbemälte her Thure Bielcke sampt the andra gode män, som för rätten såthe, att för thenne högwärdige tÿdth skuldh icke någon eedh skulde gånges, vthen gåffue förbemälte *hustrv* Margrete eeden vp och sade henne quitt och frij för samme sak. Menn *efther* thett att för:ne *summe peninger*, som **Hans Höyer** miste, lÿdde Sweriges crone till och *hustrv* Margrete icke strax, thå hon war berÿchtet vdaf trulkäringen för samme *peninger*, gaf öffuerheeten therum tilkänne, begärandes att lägga sigh sådent medh lagen ifrån, så och att trulkäringen såsom en dieffuuls ledemoth seden hade motth bliffue tilbörigen straffet, vthen att förnempde *hustrv* Margrete sampt med **Hans Höyer** förtÿste saken och lagdt ther dÿlzmål vpå allt her till och förlycht sigh therum med huarannen vthen öffuerheetens wetskap och tilståndh, therföre blef dömpdt och afsagdt, att Hans Wehus vpå sin hustrus wegne och **Hans Höyer** för sigh skole ware förfalne vthi K. M:tz straf, så att the huardere skole giffue H.K.M. 500 daler.

Stockholms tänkeböcker (koncept), den 6 juni år 1575

Kom för rätten Jacob Erichson, fulmÿndigh vpå sin moders wegne, sampt med *hustrv* Elin **Hans Höyers**, bekende och gaf tilkänne, att *hustrv* Eremsie, framlidne Staffan Saßes *eftherleffuerske* hade aldelis wäll förnögd och tilfridz[stält] för:ne Jacob Erßons moder, *hustrv* Anna, för allt thet arf henne boorde *haffue* *efther*
(ANM. Fortsättningen saknas. Jfr dock nedan.)

Stockholms tänkeböcker, den 6 juni år 1575

Hustrv Anna Erich Jacobßons och *hustrv* Emerentia etc.

Samma dag kom för rätten Jacob Erichson och gaf tilkänne, att han war fulmÿndig och mechtig giordh vtaf sin moder, hustru Anna, Erich Jacobsons *efftherleffuersche*, såsom och hennes sÿster, *hustrv* Elin **Hans Höyers**, sådent att betÿge war vtaf samme *hustrv* Anna tilskicket och nu för rätten med tilstädz stodh och förkunnede, thett emillen förnempde *hustrv* Anna Erich Jacobsons med förbemälte Jacob Erichsons godh wilie, ia och samptÿcke och hustru Emerentia, framlidne Gunnar Olsons *eftherleffde* änckie, war skeedh en wenlig förlyckning vm allt arf, som förnempde Guner hade behållit inne med sig *effther* sin framlidne hustru, *hustrv* Karin, vthi så måtte att *hustrv* Emerentia hade för all then deel, som *hustrv* Anna Erich Jacobsons och hennes barn war i arf tilfallen vtaf för:ne *hustrv* Karines *efftherlathne lösörer*, giffuit them till the 1500 *mark*, som *hustrv* Anna hade tilförende vpburit med sin framlidne shon Anders Erichson, nemligen croner 40 stycker, pärlkrans 1, sölf 8 lödig *marker*, råkopper

½ schippundh, vpreedde sänger 3, quinne kiortler fodrede 2 och ofodrede 2, kragekåper en fodredh och en ofodredh, osmundz järn 5 lester 4 fath och rede penningar 287 *mark pro anno* 73. Huarföre gjorde Jacob Erichson vpå sin moders, så och sine egne wegne, såwål för them och alle theris slächt och efftherkommende såsom alle andre åthalere, både födde och ofödde, förnempde *hustrv* Emerentia och hennes barn och erffuinger quitt, frö, ledig och lös för allt yttermere tiltaal och clander, så att emillen bägge parther och theris erffuinger och efftherkommende schall efther thenne dag ware och in till ewig tydh bliffue en clar och afftaledh sak vm offtebemälte arf. Ther rächte för:ne Jacob Erichson och *hustrv* Elin Hans Höyers förnempde *hustrv* Emerentia handh vpå in för rätten. Och wore vthöffuer thenne förlykning theße gode män, nemligen Oluff Gregerson, borgmästere, Jacob Larson och Jacob Jffuerson, rådmän, Sigfrigh Nilson, Hans Olson gulsmedh och Nilz Larson, wåre medborgere, sampt framlidne Willam Danseuil.

Stockholms tänkeböcker, den 6 juni år 1575

Komme för rätten Simon apothekere, **Jost gulsmedh** och Vött Olde och tilta[le]de Aren Reyer vm något godz, som han för någre förlidne åhr seden skall haffue med sine medhielpere, efther som theris inlagde schriftelige clagemål therum förmälle. Och althenstundh förnempde Aren Reyer war begärendes, thet honom theris clagemål motte leffreres, vpå thet han them schrifteligen igen sware kunne, bleff honom sådent eftherlatid och befalet, att han innen thette och nestkommende odensdag sin swar skulle förfärdige etc.

Stockholms tänkeböcker, den 24 juli år 1575

Simon apothekere, Vödt Olde, **Jost gulsmed**, och Aren Reyer.

Samma dag tiltalede Simon apothekere, Vödt Olde och **Jost gulsmed** Aren Reyer igen vm thet godz, som han och hans medhielpere
(ANM. Fortsättning på det ärende som nämns ovan.)

Stockholms tänkeböcker, den 13 augusti år 1575

Nilz Hanßon.

Samme dag presenterede Nilz Hanson, stadzens borgmestere, en quitentie i rätten, then förnempde Jacob Bagge hade vthgiffuit. Och meden hans signet war icke wäl före trycht, tilsporde för:ne Nilz Hanson honom, om han bestodh samme quitentie, ther till swarede förnempde Jacob Bagge ja. Och war quitentien lydendes ordh från ordh, såsom fölier:

Kong:e M:ttz till Swerigis etc. min allernådigiste herres tilförordnade stadthållere på Stockholms slott, jag Jacob Bagge till Boo gör witterligt, att efther thenne brefwysere **Hans Höyer mynttemästere** war i ogunst för H.K.M. för någon handel med myntheit etc., therfore han och fengzlig blef anhållen, huilken sak egenom lång förhandling wart fördagtingedh, så att han kom i borgen hender, och hade theße eftherskriffne gode män och borgere i Stockholm sagdt godh för förnempde M. **Hans Höyer**, nemligen Matz Person, Nilz Hanson och Hinrich Olson, borgmestere, Jöns Anderson, Anders Larson, Blasius Olson, Påffuel Saße, Melchier Folger, Frans Beyer, Hans Vlfson, Jören Fölske och Anders Hanson, borgere, på 10 000 daler, att han schulle blilffue tilstädes, til thes han vnderdånigist hoos H.K.M. hade förhandlet sin sak och förlycht H.K.M., thet han och nu giortt haffuer, så att H.K.M. för samme sak inthet haffuer honom till att tale, men huar thet icke så wore scheedt, the schulle förnempde gode män sware till samme sak, efther som theris vthgifne förplichtelse wüdere förmälde; huilken theris handskrift och förplichtelse nu är förlagdh, och ther hon efther thenne dag bliffuer funnen eller vm thenne sak åthalet, thå gör iag samme theris förplichtelse aldellis ogildh och krafftlös. Att så i sanning är, lather iag witterligen trycke mitt signet här neden före. Datum Stockholm then 20 junij anno 75.

Stockholms tänkeböcker, den 29 oktober år 1575

Tileman Abraham vpbödh förste gången ett hws, som capten Larens [Cagniolz] vdaf **Hans Höyer** haffuer fåth i betalningh, liggendes widh Store torget.

Stockholms tänkeböcker, den 31 oktober år 1575

Tileman Abraham vpbödh **Hans Höyer** hws – 2:o.

Stockholms tänkeböcker, den 7 november år 1575

Tileman Abraham vpbödh **Hans Höyer** hws – 3:o.

Stockholms tänkeböcker, den 3 december år 1575

(Ett av flera vittnen i en sakfråga:) ... **Jost gulsmedh** ...

Stockholms tänkeböcker (koncept), den 5 december år 1575

Olof Gregerßon vpbödh en **Hans Höyers** tompt, liggendes i M. Michelz grändh – 1:o.

Stockholms tänkeböcker, den 5 december år 1575

Olof Gregerßon vpbödh **Hans Höyers** tompt i M. Michelz grändh – 1:o.

Stockholms tänkeböcker, den 20 februari år 1576

Oluf Gregerson vpbödh **Hans Höyers** tompt vdj M. Michelz grändh – 2:o.

Stockholms tänkeböcker, den 27 februari år 1576

1. Oluf Gregerson vpbödh **Hans Höyers** tompt – 3:o.

Stockholms tänkeböcker, den 30 april år 1576

Kom för rätten **Hans Höyer**, hemblede och vpläth stadzens borgmestere Oluf Gregerßon vpå K.M:tz cammertieneres, M.Philipus Kärns wegne en tompt här i staden westen till vdj M. Michelz grändh belägen, hållendes i längden 13 ½ alner och i brädden 11 alner, huilken förnempde **Hans Höyer** med sin hustrus **Elin Olßdotters** godwile, ia och samtÿcke för:ne M. Philipus giffuit haffuer. Och affhende förthenskuldh sigh och sine erffuinger samme tompt och tilegnede henne förbemälte M. Philpus och hans erffuinger till att niuthe, bruke och behålle quitt och frÿ till ewrdelige äger. Och ther upå lade Oluf Gregerßon vpå samme M. Philpus wegne fridskillingen vp efther lagen.

(...)

M. Philipus.

Samme dag kom **Hans Höyer** för sittende rätten wälbetäncht och med sin hustrus samtÿcke hemlede och vpläth M. Philippi Kärns constituerede fulmächtige Oluff Gregerson, stadzens borgmestere, wår käre medbroder, en tompt westen till vthi framlidne M. Michelz grändh, belägen vpå norre syden näst neden för samme M. Philippi eget hus, hållendes i längdes 13 ½ alin och i brädden 11 alner, huilken tompt förnempde **Hans Höyer** och hans hustru vtaf en godh wile haffue skänckt och giffuit samme Philippo Kärn. Huarföre afhände **Hans Höyer** sig, sin hustru och bægges theris erffuinger för:ne tompt och tilegnede henne med

all thäs rätt och rättigheet förnempde M. Philippo och hans erffuinger till att niuthe, bruke och behpplle quitt och frÿ till ewerdelige äger thermed efther sin wilie, behag och lägenheet att handle, göre och lathe oclandredt och obehindredt såwål för förnempde **Hans Höyer** och hans *hustrv* samt bägges theris erffuinger, slächt och förwanter, såsom elliest alle andre åthalers, både födde och ofödde, in til ewig tydth. Och war samme tomt lagbuden och lagstånden, på huilket för:ne Oluf Gregerßon vpå oftenempde M. Philippi wegne vplade fridskillingen efther lagen.

Stockholms tänkeböcker, den 8 augusti år 1576

(I samband med en försäljning av ett stenhus på Svartmangatan sägs det ligga:)

(...) vpå Suarttmunckegatan emillen **Hans Höyers** och her Pontus de la Gardij hus (...)

(...) på Suarttmuncke gaten emillen her Pontus de la gardij och **Hans Höyers** steenhus (...)

Stockholms tänkeböcker, den 31 augusti år 1577

Hustru Margrete, framlidne Hans Wehuses

effterleffuerske, och hennes shon, Caspar

Ylenfäldt om sitt fäderne.

Sama dagh kom för sittende rätten vår medborgerske, hustru Margrete, framlidne Hans Wehuses eftherlathne änckie, giffuendes tilkänne, att hennes shon Caspar Ylenfäldt war affwittredt efther hans salige fader Caspar Ylenfäldt byßegiutere, then hon åtthe, förre än hon fick salig **Jost mynttmästere** till man, 1000 daler för lösörerne, them förnempde **Jost**, seden han fick för:ne hustru Margrete, hade länth Gilius Saße och Anders Ernst, huilke them och igen betalte samme *hustrv* Margrete och förnempde Hans Wehus anno 71. vdj så måtte, att the gåffue them 10 000 *mark* ortiger aff samme 71 års myntt för för:ne 1000 daler, meden daleren på then tydth galtt 10 *mark*, huilken summa *penningar* förnempde *hustrv* Margrete och Hans Wehus hoos sigh behället hade och sig till gagn och gode brukett. Men anno 74, när the köpte husett vpå Westre lång gaten vdaff framlidne Herman Dÿningz creditorer, wore the nödstälte på rede *penningar* och toge förthenskuldh förnempde Caspar Ylenfältz fädernes *penningar* och betalte ther med förbemälte hus och grundh. Så efther thet att samme Caspar nu här för rätten war och wille wethe sitt fäderne, och modren sade sig icke haffue rådth till att betale honom sine *penningar*, therfore gaf och vploth hon honom vdj betalning för:ne steenhus och liggiede grundh med all sin tilbehörelse, meden thet för hans *penningar* köpt war. Och för thet att Hans Wehus hade brukett hans *penningar*, skulle han haffue och behålle thet, som i husett war bygd och förbättredt, huilkett hus och grundh förnempde Caspar och vdj betalning annammede och lade therupå sin fridskillning vp efther lagen. Doch efther honom war affwittredt 1000 dalers wärde igen aff förnempde Gilius Saße och Anders Ernst, therfore wilde samme Caspar sig förese, att modren skulle plichtig ware till att förnöye honom och för thet, som vdj betalningen fattes kunde, althenstundh att modren och Hans Wehus (efther såsom hon nu sielff bekende) hade giortt theris gagn och bädzte med *penningerne* och nu 26 *mark* aff för:ne klippingz myntt gå på daleren. Thet krafde och oftenempde Caspar Ylenfäldt ränte aff sin moder vdaff för:ne 1000 daler ifrå then tydth att hans fader Caspar byßegiutere war widh pas 21 åhr. Så sade och för:ne Caspar Ylenfäldt modren haffue inne med sigh huad honom för:ne 1000 daler föruthen boorde haffue i husrådth efther samme hans salige fader.

Thette för:e arf bespråkede rykzens profos Jören Sÿlbeck på framlidne Hans Wehuses sÿsters, hustru Elses wegne.

Stockholms tänkeböcker, den 21 okt 1584

(Myntsvennerna kom fram inför rätten och krävde några resterande pengar av sin lön som den bortgångne Hans Höijer var skyldig dem. Det berättas att en handskrift som bekräftade detta skulle

ha kommit i den bortgångne Jacob Bagges ägo, eftersom han hade lovat att driva deras sak i rätten, men det enda som han hade gjort var att tala om att pengarna skulle indrivas från rådman Hans Andersson och hans hustru Elin, som var Hans Höijers efterleverska men som gift om sig. Hans Andersson hävdade då att myntsvennerna skulle söka sina pengar hos konungen, först därefter ville han befatta sig med saken.)

S[amma] d[ag] komo mynte swennerne fram vti rätten, clagandes efter een handtschrift, som M. Hans Höyer them giffuit hade på nogre restantzie peninger han them skyllog war på theris lön. Och hade een af deris selschap, benempd Ambrosius, latidt förkomma samma handtschrift. Men förnempde Ambrosius endtskyllede sig för rätten, att salige Jacob Bagge hade taget samma handschrift till sig och lofwett att förfördra theris sach till thet bäste. Seden bekom han them inthet igen, meente förthenschul, att hustru, h[ustro] **Elÿn**, vm förscrifne restantzie lön.

Ther på gaff samma Hans Anderßon them til swar igen, att the schole först besökie Kong:e M:tt, vår aller nådigiste herre, och winne sÿn peninger; ther woll han och hans hustru swara them.

Stockholms tänkeböcker, den 21 juli år 1587

Samme dagh stegh vp i retten ehrlich och wellförståndigh Hans Andersson rådman och gaff tilkenne, att hans hustrus förre man, salig hoos Gudi **Hans Höyer mynthemester**, hade för någre åhr sede welbetecht medh sÿn hustrus iaa, gode willie och samptÿcke såldt sin måglagh Gÿnthe Olßon rådman en stendellwerckzbodh medh tomtenn och grunden, ther hon står vpå, belägin östenn till her i stadenn vdi S. Johannis grendh på norre sÿdenn näst offwenn för Herman bakeres bodh, och holler samme tomt och grundh i lengdenn vth medh gathen 7 alner och i bredden innen effther 22 alner, för hwilken Gÿnthe Olßon hade giffwitt **Hans Höyer** ett hundrede daler peninger, såsom och Hans Anderßon her inn för retten witterligitt gjorde, att hans hustru **Elin Olzdotter** bekende, att hennes salige man **Hans Höyer** hade samme summa till godh och fulle nöÿe, thenn sidzste peningh medh then förste, bekomitt, anamett och vpburitt. Och effther förnämpnde stendelwerckz bodh medh hennes grundh tillförenne her för retten icke är förnämpnde Gÿnthe Olßon lagligen vplatinn, derföre haffwer nu förnämpnde **Hans Höyers** barn och theres effterkomende förscriffne stendellwirke och liggende grundh och tillägnar henne medh all sin tilbehörelße, rett och rettigheet, inthet vndentagendes, som ther till lÿder, förnämpnde Gÿnthe Olßonn, hans hustru och theres barnn till att niute, bruke och beholle qwitt och frÿ, obhindrett och oclandrett för alle både födde och ofödde åthalere till ewärdelige lagfongne äger. Och war samme tomt och standellwerckzhu lagbuditt och lagstånditt och aldeles lagfaritt, som stadzlagen äsker, och fridzskilling på giffwin.

Stockholms tänkeböcker, den 17 oktober år 1597

M. Erich Olaj schepper Gÿnte Olson **h.Elin** Hans Anderssons arff.

Jtem kome för rättenn, wÿrdelig, och höglärdh man m. Erich Olaj stadzens kyrkieheerde, erligh och wälförständig mann Gÿnte Olsson stadzens borgmäster, medh sinn käre hustrw, erligh och dÿgdesam hustrw Malinn Olefzdotter, samt hennes sÿster erligh och dÿgdesam h. **Elinn** Hans Andersons. Och gåfue tilkenne, at the sinemellenn wore wänligenn och wäl förljichte, om thet arfskipte som för någenn tijdh sädenn, vdi åhrlige mäns närware them emellenn skedt war, efter theras salige moder framledne h. **Anna Gerlefzdotter**, salig skipper **Olefz** efterlätne enckia, både om lösörerne, så och faste ägor vdi hus och grundh, så at huartera hade sinn lott och ahndeel, medh sämie och samtycke, till fulle nögia, bekommit och anammat på thetta efter:ne sät. Huadh faste ägor tilkommer, ther af hade wälbe:te m. Erich på sinn ahndeel efter sinn eginn begärenn, bekommit eet steenhus medh gårdzrum, liggendes på Swartemunkegatenn, näst in til thet huset som theras morfader, saligh **Gerleff vann Emdenn** fordom åtte, och ther til thenn huspartenn och gårdzrum, som the ther vdi ärfdh hade, efter the breffz lÿdelse, som för eet åhr sädenn giordes, emellenn saligh hustrw **Anna** och hennes sÿstersonn Didrich Hanson huilket alt tilhopa

syskenn emellenn war af gode männ skattedh för sexhundet daler. Säden bleff Gÿnte Olsson och Hans Andersonn både til skiptes tildeelt sätehuset, widh Brundzgårdenn, huilket war skattedh för eet tusendh daler, och tu hus ther näst liggendes, wore skattede både för femhundrede siutyo daler, löper på huarstera halpart efter skatningenn, siuhundet, ottetyö fem daler. Om huilke try hus, Gÿnte Olsson och Hans Andersonn blefue sädenn så föreenede, at Hans Andersonn behölt både the små husenn, som för femhundet siutyo daler skattedh woro, och Gÿnte Olsson blef widh sätehuset och gaf Hans Andersonn treehundet daler til.

Widere ähr märkiande at eenn korswärcz bodh, medh thes tåmpt, liggendes vdi S.Johannis grändh östantil, blef Gÿnte Olsson eenskylt tillagt, mädenn hans hustrw, hade af thesas moder minste hielpenn bekommit och vpburidt. Och Hans Andersonn medh sinn hustrw, skulde behålle på sinn part eet stall medh thes gårdzrum, liggendes på Södremalm. Huadh thesas salige moders räkenkapz bok tilkommer, vdi huilkenn stodo några owisza gäldh anteknat, them hade m. Erich och gifuidt them epter, vndantagandes tuå handskrifter, der vti han wilde ware lijke deelachtigh. Och på det vti tilkommende tijder icke skal något misförståndh emellenn them, eller thesas barnn vpkomma, at lotterne vti thet faste ähre epter skatningenn icke lijke store, vtann m. Erichz lott drager mindre.

Sådane tuifuelzmåel til at förekomme, ähr wettendes, at epter vppå m. Erichz studering vti främmande landh, wardt mera vpå kåstedh, ähnn the andre tuå systerar af thesas salige moder bekommit och anammat hafue, ther om the sigh beswärede. Terföre blef på arfskiptet syskenn emellenn med sämia vti ährlige mäns närutare iämpkat och lagat, så at både systerna, skulde nu emot thet, som thesas broder m. Erich mere ähnn the vpburidt hade niute sådann fordeel vti thet faste. Och stode the nu alle för rättenn, och bekende at thetta skipte så medh löst och gast them emellenn skeedt ähr, skulde vti alle tijder, så stadigt och fast, ohindret och oquald blifue både för them och alle thesas efterkommende födde och ofödde. Dogh blef thetta emellenn thesze tree samsyskenn och iämpnerfuinger förordet om the tuenne små husenn widh Brundz[grändenn] gårdenn vdi tilkommende tijder, efter øfuerhetens påbudh, som några gånger horadh ähr, måste rijfuas, eller någenn åwärcann göras, som skadeligit wore, denn skadenn skole alle tre syskenn like drage. Och efter thenne dagh medh thesze förordh må huar åwärke, bÿgge och bätte sinn lott, som hann eller hans barnn, wele ther gangn och nytto af hafue. Der vpå giorde the handrekningh för rätten och vplade huar sinn fridskillingh, som effter lagen yterste medlet och beslut ähr til thet som stadigt och fast ware skal. Och hafue øfuer thetta arfskipte waredt förordnet, bedne och kalledt, erlige wäluijse och förståndige männ, Olef Gregersonn, Hinrich Simonsonn, stadzens borgmästere, Nils Erichzon Mårtenn Andersonn, Casper Jlenfeldt, Mårtenn Jönsonn, Lars Pärsonn, Härmenn Andersonn rådmänn.

Gÿnte Olsson. H. **Elin** Hans Andersons
Huseskipte.

Kome för rättenn wåre käre mdbroder ährlig och wlachtet mann Gÿnte Olson stadzens borgmästere. Så och erligh och dÿgdesam hustru **Elinn Olefzdotter** wår käre stoolbroders Hans Andersons ächte hustrw, och gåfue tilkenne, at them bådenn efter thesas salige moder framledne hustrw **Anna skipper Olefz** war medh rätte arfskipte tildeelt tre stenhus, liggendes widh Brundzgårdenn. Thet stora huset medh thes gårdzrum huilket war salligh hustrw **Annas** sätehus war skattedh för eet tusendh trettio daler. The andre tu små ther iämppte widh [so] wore skattede bådhe för sexhundet tiugu daler, ähr tilhopa et tusendh sexhundet femtyö daler. Ther af belöper thet sigh på huars thera halpart ottehundet tiugw fäm daler. Om suilke förnäpde tree, hus the sig sinsemellenn på thetta efter:ne sätt, broderligen och wänligenn hade föreenedt, at Gÿnte Olson md sinn käre hustrw, skulde blifue widh sätehuset medh all thes lägenhet, som ther af ålder tillegat hafuer, och thet nu för øgonn står. Och hans swåger Hans Andersonn medh sinn käre hustru skulde blifue widh the tw små husenn. Och epter skatningenn borde Gÿnte Olsson gifue Hans Andersonn til på sinn ahndeel vtur thet stora huset tuhundet fem daler. Menn på thet at vdi tilkommende tijder icke skal hetes at Gÿnte Olsson hade warit sinn swåger förnär, eller hoos honom någenn fordeel söcht, gaf han honom treehundet daler emellenn, huilkenn penninge summo 300 daler, förnäpde h. **Elinn** Hans Andersons bekende

sigh til fulle nögia och godh betalningh anammat och vpburit hafue, thenn sidste penningenn medh thenn förste. Och stode the nu för rättenn, och bekende at thetta skipte som nu them emellen vdi desze för:ne faste ägor skedt ähr, skal vdi tilkommande tijder vtaf theres efterkommande, så födde som ofödde, fast och örbyggeligenn hållidt blifua. Der vpå gjorde the handrekningh för rättenn, och vplade theres fridskillingh efter lagenn.

Stockholms tänkeböcker, den 3 november år 1600
(Ett av flera vittnen:) ... **H. Elinn Hans Anderßons** ...

Stockholms tänkeböcker, den 18 mars år 1601

Vthi för:de Martini memorialis seddell stodh och förmält om Luduigh Geilitz och Jörenn Bähr, att de medh rikzens profos hålle myterij vthi Luduigz huus, sammaledes och enn rådkammer vthi Jörenn Behrs huus, sedann her Claes Flemingz frw kom dijdih inn, jtem att h: Malinn Gýntes och hust: **Elinn** schole wara suårligenn emot h:f:n:de för m: Erich schipperens skuldt

Stockholms tänkeböcker, den 17 oktober år 1603

Om arfueskipte mellen Mårten Olåfßon och h: **Elin** s: Hans Andersons

Samme dagh vpstodh i rättenn erligh wälwijs och förståndigh mann Mårthen Olßsonn stadzens borgmästere wår käre medbroder, och gaff tilkenne, att emellenn honom och hans hustrus stýfmodher ehrligh och dýgdesam matrona **hustrw Elinn Olufz datter** framledne Hans Andersons efterlátne änckia, war skedt ett wenligitt arffskipte, vthi erlige och wäll agtede godhe mändz närutare, som här efter anteknede ähre, så att hann medh henne wänligen, kärligenn och tilbörlichen är föreentt och förlijkt wordenn, om allt thett arff som honom på sinn hustrus wægne efter hennes framledne fadher saligh Hans Andersonn fordom rådmann, bådhe i löst och fast tilfalligg war, så som här efterfølger, först huatt lösören belangende ähre, them hafue dhe sinn emillenn deelt och skipt, så att huar medh sin deel ähr wäll tilfridz, så som them på både sidher wäll åsemer Menn om thett faste, äre the således medh huar andre fördragne wordne, att förb:te Mårthen Olsson på sinn hustrus ahndeel, schall hafua och till wärdzlligh ägendom behålla, sinn hustrus salige fadhers säthe huus beläggitt widh Østre långgatenn på östre sidhenn om gathenn, näst inn till framledne m: Lars Lelij huus på södhre sidhenn i hörnitt, huilkett ähr skattett för – 800 daler, sampt medh thett nye stenhusett näst nädhenn före, medh alle tompter på samma sidhe hele gränden igenom, wärderett tilhopa för – 450 daler, huilke tompter hålle i längdenn vth med gaten ifrånn nya stenhusett, och nidh till stadzens tomt innann för muren – 49 alner, breddenn nädhann till vth medh stadzens tomt – 10 alner, bredden ofuan till vth medh nya stenhusett – 10 ½ alnn, jtem en tomt på Södre malm för – 20 daler. Här emott h: **Elinn** på sinn anpartt behållt tu stenhuus innann för Köpmannagatenn, belägne näst wästenn för s: **schipper Oleffz** säthehuus, wärderedes tilhopa för – 500 daler, menn efter detta jntett gjorde füllest emott Mårtenn Olsons deel, vthi thett faste, derföre hafuer förb:te Mårtenn jampkett och förbättrett h: **Elins** deel medh theße effer:ne wärdöre, först hafuer hann gifuitt henne enn stenboodh wästenn till, belägnenn på södre sidhenn i Jacob Käckz grändh näst nädhann för Thönnies Kreles huus för – 200 daler, der till vthi penningar och sölfuer – 135 daler, öffuer allt thetta, på thett att iche h: **Elins** slächt eller erfuinger nu eller i framtidhenn schole säye, att Må[r]thenn Olßsonn hafuer waritt h: **Elinn** vthi någonn deel förnär, hafuer hann vtag enn godh och frij wylie, skäncht henne tomtenn på Södremalm, som hann bekom på sinn deel, huilkenn ähr schattedt för – 20 daler, thenn honn och hennes erfuinger till euårdeligh äghe niutha och behålle schole, der till och 50 daler vtaf hans deel i gårderne i Vpsala. Således sadhe hann sigh wara föreentt och förlijkt medh sinn swäre så som förb:tt är både om löst och fast, och att thetta som nu them emillenn skedt och giortt ähr, skulle örbyggeligenn och obrätzigenn af honom, hans käre hustrw, barnn och efterkommende erfuinger hålles och

efterkommes nu och j tilkommende tidher, dett samma sadhe och Anders Andersonn fulmechtigh af sinom modersyster h: **Elinn**, att thett och på hennes sijdhe schall i lika måtte stadeligenn och fast hålles för alle efterkommandel

Här medh afhende ofteb:te Mårtenn Olsson för:de bägge stenhusenn innann för Köpmannegatenn, sampt stenbodhenn wästann till, medh alles theres liggende grundh och all tilbehör, sampt tomttenn på Södhremalm, vndann sigh, sinn hustru, barnn, och efterkommande erfuinger, och tilegnede them h: **Elinn** och alle hennes efterkommande, att niutha bruka och behålle, quitt, frijt, obehindretj och oqualdt för alle så födde som ofödde til ewärdelige äghor. Deremot stodh för:de Anders Andersonn för rättenn, och på sinn modersysters wägne afhände saligh Hans Andersons säthehuus, sampt med thett nye stenhuus näst nädhen före medh theres liggende grundh och all tilbehör som thet nu för öghonn står, sampt alle tomtterne på samma sidhenn hele gränden nid igenom, medh theres längdt och bredd som för:uitt står, vndann för:de sinn modersyster hustru **Elinn** och alle hennes efterkommande, och tilägnede them Mårthenn Olßonn, hans käre hustru, barn och alle theres efterkommande, att niuta och för theres egne bruka och behålle, quitt, frijt och oklandrett, för alle så födde som ofödde åtalare, till ewärdeligh lagfångenn ägendom. Der vpå rächte the huar annan handenn inn för rättenn, och huarthere vpladhe theres fridschillingh efter lagenn.

Stockholms tänkeböcker, den 18 augusti år 1604

Jacob Larson H Karin Frans Beiers H **Elin** Hans Anderssons

Samma dagh kom för rättenn Carl Olßonn, och på vår allernådigste furstes och herres wägne, klagede till Jacob strömschrifuer, h: Charinn Frans Beiers, och h: **Elinn** Hans Andersons, at de vthi hemligitt wijs drifue stemplinger och practiker medh them som aff rikett afwekne ähre, emot h: f: n:de och fäderneslandett, särdeles medh Hans Bilenfeldt fordom stadzschrifuer här i stadhenn, thenn the hafua schrifuitt och sendt budh till, och hann åter igenn hafuer schrifuitt them till igen, så som ett Hans Bilefeldz breff dat: thenn 28 junij anno etc. 1604. vthuiser, schrifuitt Jacob Larson till, samma breff ähr funnit vthi Jacobs gömor, huilkes jnehåldt ähr först, att Jacob iche schall wara otåligh om dett hann honom skylligh ähr. Till thett 2. schrifuer hann om sinn swåger Nils Anderßonn, att hann iche hafuer seedt honom vthi 7 ähr, för ähnn nu nyligenn, hann war ahnkommit till honom i Lybeck, och att samma Nils låther helsa Oluff Anderson sinn brodher, och P: S: hans gambla wandringzbrodher, och någott mehr som hann schrifuer om hans lärdom, jtem om Erich Jörensons guldsmedz sons lägenheett der vthe, widere war der och enn hans zeddell vthi samma breff liggendes, huilkens jnehåldt war, att hann begärer vtaf Jacob Larson, att hann wille schrifua honom till (: om hann tåår vthann mistancker :) om Oluf Andersonn, P: S: Erich Jörenßonn hans granne ähre än nu i lifuitt. Jtem stodh och i samma seddell:

Thet sägs och, at alle mistanckar hafua nu vthi Swerighe een ende, mædhan alle som wore mistænchte, at the woro konungen trogne, sæies nu wara vtdreffne, och elliest friwilligh vthdragen, och nu ingen fahra mehr på färde,

jtem om hans gamble förmänn ähnnu lefue, jtem g: Michell Olßonn, Nils bokbinder, och andre hans gamble godhe wenner

Jthem h: Charinn Frans Beiers hafuer schrifuitt Hans Bilefeldt till, med enn guldsmedh Rötcker benempdt, och sendt honom enn ost, jtem hafuer h: **Elinn** Hans Andersons och med samma Rötcker schrifuitt Hans Bilefeldt ett bref till, huilkett någott hemligitt (: sadhe Carl :) vthann tuifuell måtte wara vthi schrifuitt, som föghe hafuer kunnett doghett, begärede för den skuldt, att de gode herrer och männ i rättenn sittia, wille tagha denne sakenn vthi ett lagligitt förhör, och låthe häröfuer *gå* enn rätuijs sententz och dom, antingenn de kunne wäria eller fälla them.

Här till suarede Jacob Larson, att hann aldrih till enn bokstaf hafuer schrifuitt Hans Bilefeldt till, vthann sändt honom muntligenn budh medh eenn skipper Thomas benempdt om enn lagbok som hann hade borthe för honom, och aldrih schall thett nogotsinn befinnes (: sadhe hann :) att hann hafuer haftt nogonn stemplingh medh honom, eller till enn bokstaf

honom eller nogonn af thett anhangett tilschriфуitt, suaredes honom af rättenn, att när hann fick brefuitt hijt, skulle hann intett hafua fördolt thett, vthann gått på slåttedt och låthett ståtthallerenn see thett, dhå hade hann waritt vthann mistancker, hann suarede, att thett war nu så hans oförståndh.

Dernäst frågedes h: Charinn Frans Beiers till, huadt jnnehåldt thett brefuitt hade som honn schref Hans Bilefeldt till, honn suarede, att thett war inthet annat ähn en lithenn seddell, antingen hann war förseglett eller iche thett minnes honn iche, och der uthi war intett annat schrifuitt, ähnn att honn sender honom en ost, och beder honom, att han wille sende henne beskedt om ett mandråp, och längdenn på arffskiptett emellenn henne och hennes barnn, som hann hafuer anteknett, huilkett henne macht på lågh, meere hafuer honn intett schrifuitt, dett honn medh sin eedh holla will.

Jten frågades Røtkert guldsmedh till, huad bref h: **Elinn** Hans Andersons hafuer schrifuitt medh honom till Hans Bilefeldt, hann suarede, att der war intett annat vthi schrifuitt, ähnn att honn begärede vtaf Hans Bilefeldt, att hann wille förfara huatt hennes förre mans moders namn vthi Hillenseim war, så wille honn sedhann giortt Røtkertt fulmechtigh att vpfordra och kräfia någett arf, som honn schulle hafftt inne medh sigh, meer war der intett vthi schrifuitt.

Detta breff som Jacob strömschriфуer fick, dett hafuer eenn änckia hustrw Margreta Oluff Marcußons förtt hijt, sampt och ett annat bref ifrånn Eskill Jönsons syster Matthias Kannas efterlefuerska vthi Lybeck, schrifuitt till vnge Hinrich Simonßonn om någon schuld, honn hafuer att fordra vtaf honom.

Denne Margreta frågades till, huarföre honn samma breff hafuer fördt medt sigh inn i landett, honn suarede, att honn intett weett huad thett hafuer waritt för breff, vthann efter thett begäredes vthaf henne, fördhe honn them inn medh sigh, mere weeth honn intett aff, och inge[nn] flere bref hafuer honn förtt huarkenn vth eller inn.

Dett P och S: som stodh i brefuitt sadhe Jacob Larsson, att dett war nempdt Per Suenson som ähr furstinnens cammererer, som hafuer waritt fordm Nils Andersons wanderbroder.

Matz Tysk som hafuer schrifuitt h: Charinn Frans Beiers breff, witnede, at der intett annat war vthi schrifuitt ähn om ostenn, och beskedh ifrånn Hans Bilefeldt om dett dråpett, som h: Charin blifuer krafdt före.

Der på (: sadhe h: Charinn :) hafuer hon och fått beskedt ifrånn Hans Bilefeldt huilkett i rättenn blef öfuerseedt.

Sententia.

Detta ährende bleff i rättenn öfuerwägett och ransakatt, och befandz, att Jacob, h: Charinn och h: **Elinn**, först hafua schuldt der vthi, att de iche hafua låtet ståthållerne förnimme, huad breff de vtsendt och inbekommitt hafue, och efter tuifuelsmåll ähr, först om Jacob, antingenn hann hafuer schrifuitt Hanns Bilefeldt suaar der vpå igenn eller eÿ, eller och tilförende? Derföre bleff dömpdt här om efter thett 19 cap: i tingmåla balckenn, att hann schall sielff 6. fäste lagh nu strax och näste rådstugedagh der efter gånga, att hann ingenn tingh hafuer schrifuitt vth, antingenn till Hans Bilefeldt eller någon annan vthländes, som kunne lända vår nådige höge öfuerhetebb eller fäderneslandett schriffuitt hafue vthj deres breff, ähnn om deres egne priuatz saker. Widere schall och guldsmeden Røtkert sielff 6. purgere sigh medh eedh att hann inga andra bref hafuer förtt vth medh honom, och h: Charinn Frans Beiers. Huat h: Margretes saak anlanger, som Bilefeldzens breff, hafuer infördt både till strömschriфуeren så som och till v: Hinrich Simonßonn ifrånn Eskill Jönsons syster, denn blifuer ståendes till näste rådstuge dagh och honn dess förinnann ställe löffte för sigh.

Stockholms tänkeböcker, den 3 september år 1604

Samma dagh kom Jacob Larßonn, h: Charinn Frans Beÿers och h: **Elin** Hans Andersons och Røttker Volstede, guldsmedh medh deres lagmän som wore theße effter:ne

Hustr: **Elinns** lagmän

Hans Wärner

Anders Dÿsterbach

Jacob Krafuertt
Hinrich Franson borg:”
Pether Boÿ.

(ANM: Fortsättningen består av en uppräknning av Ruthers 5 lagmän, samt edens formella lydelse.)

Stockholms tänkeböcker, den 10 juli år 1605

Elin Oluffz datter kom för rättenn, och krafde mandzboot efter saligh Oluf Hansonn schipper, som Christoffer Haluarsonn ihälstack huilkenn war hennes sÿskone barn.

Blef henne suarett, att der kann ingenn tingh göres till sakenne, för ähn alla erffuingerne komma tilstådes.

Stockholms tänkeböcker, den 12 december år 1610

Belangende Tidemans Barbro, at hon skulle hafwe tracteret Peder Pederßons moder i kyrckiebencken, såsom han klager, och sigh beroper på erlige daneqwinner, hustru Malin Gÿntes, hustru **Elin** Hans Anderßons och hustru Malin Matz Anderßons, som då skulle hafwe warit tilstedes. Derföre skole theße gode män af rådet, Christier Larßon och Mickel Hanßon, gå til för:ne danneqwinner, och them tilfråge, hwad the therom wethe at berette.

Älvsborgs lösen, år 1615

Hustru Elin Hans Anderßons	1	
1: piga	1	
(...)		
hustru Elin Hans Andherßons	1	vttlöfuet
piga	1	

Stockholms tänkeböcker, den 31 juli år 1618

Then 31 juli woro efter:ne gode män kallade öffuer ett testamente uthaf h. **Elin**, s. Hans Andersons, n.: Måns Nilson, Larß Hendrichs., Måns Tårstens., Suen Hanson och Eggert Matz. s.s:re. Berättade för oß således, att efter s. Anders Anderson sampt h. hustru hafua giort henne mÿkit gott, så hafuer hon der emot icke welat förglöma sådane welgerni[n]her, uthan medan hon ännu någorlunda wid hälsan war, hafuer hon hans kere barn welat ihugkomma medh ett lithet doch wäl och af hiertat meent testamente, nembligen uti the tu husen, som hon eger uthj Oluf Grelsons grändh, gaf hon Anders Andersons barn en tridie part uti huart huß, föruthan något byte skole the thetta behålla. Män tuertt emot igen sade hon, aldenstund m. Erich Skepparen hafuer altijd waret henne emot och följt sitt onda och hastige sinne såsom och sine wanahrte barn, derföre wiste hon huarken fadren eller barnen något till willia giöra.

Stockholms tänkeböcker, den 11 december år 1619

Samma dagh kom för rätten Swänn Hanson borgare här i staden, præsenterades ett testamentz breeff, som hustru **Elin** s. Hanns Anderssonns hafwer uprättadt med Anders Anderssonns barn och sine broders barn m. Erichs Skepperi arfwingar, begärandes på hannes wägna at bem:te testamente uti stadsenns book måtte inteknat blifwa. Och lyder alltså:

Wij underschrefne, giöre witterligit, at åhr 1618 dän 31 Julij, wore wij kallade och bedne af hederlig, gudfruchtig och dygdesam matrona h. **Elin** salig Hanns Anderssonns efterlätne enkia, till at wara witne öfwer ett testamente, som hon tilsinnes war salig Anders Anderssonns barn at begågwa och testamentera. Och när wij där församblade woro, gaf hon sin mening således

tilkänna, at efter s. Anders Anderson haffwer bewijst hanne, så wäll i wällmachten såsom och i hannes ålderdoms swaghet mykitt gått, och wiste sigh nu sådande wällgerningar icke annorledes kunna wedergälla, än at hon måtte betänckia hanns efterleefde barnn, medh ett lagligt testamente, därföre hafwer hon af wälbetänckt rådh således hoos sigh beslutett: At om Gugh dänn allzmechtigeste nu, heller när Hanns Gudomlige M:tt täcktes at kalla hanne hädan af dänne jemmerdaal, då skulle Anders Anderssonns barnn, efter hannes dödelige afgang, niuta och behålla utan allt byte, för andra hannes arffwingar, een tridie deel uti huart dere huset, som hanne efter sine s. föräldrar arffligenn tillfallne äre och uti **Scheper Oloffs** gränd belägnde. Där på rächte h. **Elin**, barnsens förmyndare Swän Hanssonn handen uti wår närwaro, för huilket han på barnsens wägna, hanne storligen betacke, begärandes där hoos, att detta hannes testamente måtte uthi stadzenns tänkebook inteknat bliffwa. Där emot hafwer hon sigh således om sin broder m. Erich Scheppero förklarar, att alldänstund hann alltijdh haffwer waret hanne under ögonen, och ställt sigh emot sin syster som een wrång och motwillig broder, i thet han huarken hafwer achtat hannes gode råd och trogne för maningar, uthan mere föllgt sitt onda sinne, och sine wahnartige barnns lättfärdige ingifwande, därföre sade hon sigh med gått samwet icke kunna honom eller hans barn, något till willie wara, eller medh något testamente betänckia. På dänne hannes frijwillige testamentz gåffwa, som nu uti förb:te gode mäns närwara giord är, begärade hon tjänstligen af the erlige, wällachtade och förståndige männ borgmestere och råd här i staden, at ingen eho thett hällst wara kann, måtte macht hafua, efter hannes dödelige afgang något klandra eller åtala, uthan at thet i sin rätta kraft och macht måtte hållet och efterkommet warda. Till ytermere stadfestelse och högre förwaring, at thetta således skedtt är, hafwe wij till ett sanfärdigt witnessbörd, detta med wåre egne händer underskrifwit och wanlige signeter förseglat. Actum Stockhollm, anno et die ut supra.

Elin Oloffsdätter

Måns Nillson

Larss Hendrichsson

Måns Tårstens[o]n

Swänn Hanson

Eggerdt Matsson

Stockholms tänkeböcker, den 7 februari år 1627

Hanns Vrbanson begerer skattningmänn på s. hustru **Elins** huus uthi Scheper Olofz gränd. Förordnades: Olof Erichson, Johan Christoff., Jacob Borkman, Cnut Hendrichson, Påwel Hendrichson, Eggert Matsson. Husen blefe skattade för 1000 daler tilhopa.

S. hustru **Elins** Hanns Anderßonns huus

Huset med thet andra som är bakom, blefwe tilsamman werderade med källare och bodar för ett tusende daler.

Stockholms tänkeböcker, den 18 juni år 1628

M. Schepperi sån Benjamin begerer citation efter Hanns Vrbanson och hans hustru ahnlangade thet arf dem bör efter s. **Elijn** s. Hans Andersons. Schal citeras.

Stockholms tänkeböcker, den 20 september år 1628

Benjamin Schepper beswärar sigh öfuer Hanns Vrbansson, at han haf. taget allt arf efter h. **Elin** s. Hanns Anderson, så och giort en handskrift på 300 dal[er], dän han haf.r mißta[n]kar om, he[l]st mädan hans hustru haf. haft nyklar till alle kistor och skåp. Hanns Vrbanson swarar, att signetet war förseglat, när Benjamin kom dijt. Benjamin seger, at han haf. store mißstackar till hans hustru, at honn skulle hafua mißbrukat signetet. Hanns seger, at thetta är skedtt för än hann kom tilhopa med sin hustru, at skriften blef skrifwen af en fremmande.

Stockholms tänkeböcker, den 22 september år 1628

Benjamin begerer en dom på dän handskriften som Hanns Vrbansons hustru hafwer af h. **Elinn** s. Hanns Andersons. Sentens: Retten dömer han[d]skriften fast och gill, och förordnas Olof Erichson, And. Hend. och Cnut Hend., som öf. see.

Övriga personer i Stockholm med efternamnet HÖIJER

Burchard	1573 - 1574	
Christoffer	1582	
Schweder	1597	dog 1636 i Stockholm och kallas lybsk skeppare
Thomas	1602 - 1607	
Markus	1605 - 1619	
Jacob	1608 - 1616	

Stockholms tänkeböcker (koncept), den 13 juni år 1573

Hustrv Britha Wychmanz.

Then 13 junij bleff *hustrv* Britha Wichman Lastorz efftherlatidt att rostere hoos Hans Feruer tolfhundrede *mark ortiger*, huilke framlidne Gerd Bandz erffuingers fulmündigh, *benempd* Borchart Höyer, hade lånth Hinrich Feruer för någon tjdth seden och *samme* Hinrich haffuer ned satt hoos sin broder, *förnempde* Hans, *med* sådane beskeedh, att huilken som *ther* framdelis kunde haffue rätt till, att *han* them sådane peninger betale schulde.

Stockholms tänkeböcker, den 13 juni år 1573

Hustrv Brithe Wychmanz.

Bleff *hustrv* Brithe Wychman Lastorz efftherlatidt att rostere hoos Hans Färffuere 1200 *mark ortiger*, huilke framlidne Gerd Bandz erffuingers fulmündig, *benempd* Borchart Höyer, hade lånth Hinrich Färffuer för någon tjdth seden, och *samme* Hinrich haffuer nedsatt hoos sin broder, *förnempde* Hans, *med* sådane beskeedh, att huilken *ther* framdelis kan haffue rätt till, then schall han betale *samme* peninger.

Stockholms tänkeböcker, den 23 oktober år 1574

Tobias Narendorp.

Samme dag ransakedes en sak emillen Tobias Narendorp, borgere i Strålsundh, och Hans Färffuere, belangendes 970 *mark ortiger*. Och effther *thet* vår medborgere Påffuel Saße war en vtaff framlidne Gerdh Bantz testametarier och nu för rätten witnede och bekende, att han samtpt the andre gode män, som wÿ förordnade vtaff rådstugen till att inuentere *samme* Gerdz efftherlathne äger här i staden, lothe stå *thet* godz alle gäldenärer til bädzte åhr och dag effther Swerigis lag, och seden huadh *ther* eblandh kunne finnes att någon af gäldenärerne tilkom och än war osåldt och icke föryttret, lothe the *samme* gälenerer igen bekomme, eblandh huilket godz och något warit hade, som salige her Joachim Nachelin, fordom rådman i Strålsund, tilhörde och leffuereredes på hans wegne *förnempde* Tobias, effther som **Burchart Höyer** (then förbemälte Gerdh Bantz tienere warit hade) wiste giffue *ther* beskeedh vm och thenne **Burchart** nu *samme*ledis widh sin edh witnede och tilstodh, att *förnempde* Tobias Narendorp, seden han annammede *thetta* godz, leffuererede och tilbetrodde *thet* *samme* **Burchart** igen att sälie för:ne her Joackim Nachelin til gode, och att för:ne 970 *mark* wore *theraf* bliffne, thesliges att han och serdelis hade gjort Claes Makeprång, borgere i Räfte, beskeedh, huart hans godz war kommit; *therföre* haffue wÿ *thesse* 970 *mark* *förnempde* Makeprång ifrån sagdt och igen tildömpdt

offtebemälte Tobias Narendorp, then nu salige her Joackim Nächelinz efftherleffde änckie åger till hustru.

Stockholms tänkeböcker, den 27 november år 1582

Samma dagh tiltalede gamble mester Hans bardskärere en vnge bårdskärere, benempdh **Christoffer Höyer**, att han skälthe honom för en skälm vthi Hudenswalle, men samme **Christoffer** nekede ther till såwäl nu, såsom han i Hudenswallw giorth hade, seëndes sigh inthet annet wethe med M.Hans, än thet som ärligitt och gott war, vthen någen owilie hade han haft till M.Hans, för thet han förfolgde honom, när han war i hospitalen.

Stockholms tänkeböcker, den 15 augusti år 1597

(...) Widere bekende Christiernn och Nils brokikare widh theres edh, at Bencht Nilsonn hade bekendt för them, och för **Schweder Höyer een skipper**, att Casper [Ylenfelt] skulle hafua sagt på eenn frÿ rådstuge, at han sköter intet om furstenn, och när konungenn kommer hijdh skulle hann niupa them i näsenn, som hafue hullilt med furstenn, männ Bencht sade ther kort neÿ till, at hann hade aldrih sådant sagt. Daniel Påwelsonn berättade, at Casper hade bedit **skepperen**, före både bref och klädespacka tillbaka igenn, det bestodh Casper. (ANM. Ärendet fortsätter.)

Stockholms tänkeböcker, den 21 april år 1602

Kom för rättenn **Thomas Höier**, och på wälborne greffinnens frw Jbbes wägne, krafde h: Gunilld Melcher Volgers efterlefuerska 1000 daler, sakenn hafuer sigh således tilldragitt, att anno etc, 1564. annammede framledne Melchior Volger vtaf h: f: n:de ett tusend daler på ett weßelbref, som hann försäkrade h: nådh medh betalningenn att wederleggie vthi Antuerpenn 3 wekur efter som brefuitt skulle didh komme, der på inladhe **Thomas Höier** copierne vtaf weßelbrefuenn och hantschriftenn, och begärede att h: Gunnill måtte göre sinn mandz hantschrift fÿllest, så och vpfÿlle all denn vmkostnatt, som der vpå i midler tijdh vpgångenn är.

Det till suarede Dirich Bökmann, att efter denne saak hafuer nu stått så länge, i så mångh åhr, och hennes n:de ingenn tingh hafuer rörd der om, antingenn mädan framlidne Melcher Volger lefde eller och sedann, synes wara vnderligitt, hui hennes nådhe kommer nu fram medh denne saak

Bleff detta ärendett vpskuttitt till nästkommande rådstuge dagh, dhå skall wälborde greffinnes tiennere för:de **Thomas Höier** hafue tilstädes medh sigh sielfue originals brefuenn, så och sielfue hantschriftenn

Stockholms tänkeböcker, den 25 september år 1605

Samma dagh kom för rättenn h: Margreta Hans Meiers, och klagade till enn benempdt **Marcus Höier**, som hafuer waritt Alphonsi hantschrifuer, att hann i aftons emellenn 5 och 6 åhr kommenn till hennes huus, och brukatt en sådande skäntligh mundt på henne, och deröfuer gjorde henne öfuerwåldt, kastadt hennes fenster sunder, så som beuissligitt åhr, huilkett fenster lades i rättenn och war allt sunderkastadt, begärede här medh rätt, jtem lades och 6 stenar fram i rättenn som woro inkastade vthi husett,

Marcus stadztienere beklagede sigh, att denne **Marcus Höier** war efter honom medh en dragin wäria, widh Hans Pädersons huus, och wille ändeligenn giortt aff medh honom, högg och stack vthi portenn, så som wäll schall synes märckia efter, jtem i gåhr i Brundzgrännenn när hann fick see honom, taalte hann till honom och sadhe: Ja du äst enn warm broder, och togh strax på wäriann, och drogh henne vthur suärdttaskann, männ Mardus gick strax sinn koos, sedann hafuer hann kommitt på tårget och frågett efter honom.

Hans Päderßonn klagede till denne **Marcus**, att hann i ghår är kommen till honom vthi hans hws vp i stughenn, medh enn dragen wäria, så att hann nödgades rýme vndann vp i winden, och brukade munnenn på honom och sadhe, att hann skulle sättia denn horen vthur husett som der sitter, detta kunde hann intett neke till, doch sadhe hann sigh iche wara dijt kommen vthi nogonn ondt meningh att wele göre någonn skadha, sammaledes sadhe **Marcus**, at huat stadztiennerens saak anlanger, ähre de länge sedann medh huar andra förlikte om, männ huadh denn klagann anlanger som Margreta hafuer emot honom, att hann hafuer slagitt hennes fenster sunder, dett hafuer förorsakett sigh vtaf någoon skäldordt som honn hafuer haftt emot honom, nemligenn att honn hafuer kallatt honom medt tucht att seýe (: en fitteschriuere :) och hafue wäll flere tilförende slagitt hennes fenster sunder ähnn hann, och är orsakenn att honn håller ett vppenbara horehuus och ett otilbörligitt lefuerne, och för denn skuldt meente hann, att dett war honom så frijt efterlåtett att slå hennes fenster sunder som en annan.

Sententia

Denne **Marcus Höyers** saak bleff ransakatt om, att ändogh hann wäll högtt straff efter lagh för sådande nidingz wärck, hemgångh och öfuerwåldt vndergifuin ähr, huilkett huar thett så högtt efter lagh skulle fullfölies, wille thett honom iche mýkitt wäll bekomma, männ så hafuer mann i denne gångenn öfuerseedt medh honom, och iche fulfölgt högte straffett, vthann benådet hans saak medh 40 *mark* straff, sedann betala fenstrenn igenn, och sedhan förlike sigh bådhe medh h: Margreta och Hans Pedersonn, så och stadztiennerenn, så att de gifue sigh tilfridz.

Stockholms tänkeböcker, den 20 maj år 1607 (angående några panter av silverföremål som grevinnan Ebba ville återlösa med penningar)

(...) strax handladhe hann medh enn köpswänn Albrecht Warner benämpdh som lågh hos honom till herbergz at hann wille försträckie h:[ennes] n:[ådigas]de peninnger på samme panter, huilkenn och så giordhe, och **Tomes Höyer** öfuerandtwardade honom panterne och anammadhe peningernne vthaff honom, männ ingen man haffuer hann warit för panterne, dogh begäredhe Jörenn Behr respit till näste rådstughe dagh at hann få ransaka om icke han kann finna någre schriffte och beschedh der om hwilket honom blef efterlåtidh.

Stockholms tänkeböcker, den 9 april år 1608

(Utredning av ett omfattande stöldgods med skiftande innehåll och förhör med tjuven.)

Jthem blef ahnklagat at han skall hafwa stulit en kappa ifrån **Jacob Höyer**, men han nekade der till.

Stockholms tänkeböcker, den 20 juni år 1612

Wij borgemesterej och rådhmän vthi Stockholm göre wetterligit, att endoch then erlige förnemblige och wälförstondige man **Jacob Höyer** jnwonere här i staden, är vthi vår nådige drötningz bestelning, och fördenskull icke allenest med åhrligh lön af h: m:tt försorgd, vtan och för all borgerlige vtlagor och rättigheter frijkallet, såsom wij af sielfwe högstbe:e h: mz: bref, hwilkes copia för oß läsen är, vnderdånligen förnummet hafwe, men så hafwer han lijkwål aldenstund han är hoos oß besithen, sielf godhwilleligen, på thet icke borgerskapet, sigh öfwer honom skole hafwe till att beswäre, att han således frij sitie må, och ingen ting wethe staden derföre till gode, sigh med oß inlated, att wele gifwe staden een wiß genandt om åhret vthi peninger för altsammans, hwad som till stadzsens personer, såsom och hele borgerskapet här i staden, högstbe:e vår nådige drotningz bref vthi then höge wýrdning och myndighet, achte och holle, som thet sigh medh rette bör, och wij altidh plichtige och skýldige äre. Men aldenstundh oftbe:e **Jacob Höyer**, sin gode willie härutinnen hafwer welet lated opåskine emot staden, att han hwarken staden eller stadzsens inwonere vthi någon motte, till wederwillie förtreet elleer

förfong ware will, hafwe wij orsak honom derföre att betacke. Och fördenskull efter thene samsatning, som emelle[n] oß och honom sked är, hafwer han af frij och egen godh willie lofwat och tilsagdt staden vthi een summa, ett för alt 100 dal[er] swenskt mynt. Deremot igen lofwe och tillseye wij förbe:de **Jacob Höyer**, att han om inge ytterligare pålagor som vtaf staden vtgöres skole, mindre eller mehre, ehwad wachten anlanger, then hafwer han samtächt och bewilliet, så wäl som all andre borgere att holle, när derom tilsagdt warder. Att dette förschrefne af oß skall stadeligen och fast warde hollet och efterkomet, hafwe wij wetterligen lathet tryckie vårt stadz jnsegel neden för dette bref, som schrifwet och daterett är vthi Stockholm vt supra.

*OBS = i RR 1611 (suppl.) finns 23 dec ett av kung Gustav II Adolf utfärdat brev för borgaren i Stockholm **Jacob Höjer**, enligt vilken denne erhöill 300 daler av de hjonelagspenningar, som "uthi Arboga lähn i förgångne hösth bordhe utgå och till en deel ännu stå tilbage".*

Stockholms tänkeböcker, den 21 november år 1612

Jacob Höyer

Samme dagh kom **Marcus Höyer munsterschrifware** för rette, och gifwendes tilkienne, att Oluf Bråkz hustru, hade kommet vt på gatun, och ropade ått honom, att han skulle komme och skillie, både Oluf Bråk, och Marcus kopperslagere ått, som då wore i hoop och slogos, och sade att Oluf hade haft darten på bröstet, på Marcus kopperslagere.

(ANM. Rubriken antyder att Marcus Höyer är en felskrivning för Jacob Höyer, eftersom det är Jacob som är vittne till bråket mellan Olof och Markus kopperslagare. Ärendet fortsätter med andra vittnen till händelsen.)

Älvsborgs lösen, år 1613

Jacop Höijer – 00

(ANM. Skrivet i marginalen men överstruket.)

Stockholms tänkeböcker, den 23 september år 1616

De 4 *tunnor* salt, 2 säcker humbla och 2 *stjcker* ½ engelsk som **Jacob Höijers** rekningh förmäler att Andh:rs skall aff honom hafue anamatt, der till swarer Anders Andersson sigh icke hafue anammat allenest salt – 3 *tunnor* och humbla een säck som hans räkenkap vttwijser.

Her om blef afsagdt att alldenstundh And: Andersson kiennes wijdh een deel som förbemelt ähr, oanseett att **Höijers** rekning mere förmäler honom wara lefreret, hwarföre opleggies Andh Andersson att befrija sigh för det han icke widherkiennes effter dett 8:de capitell i kiöpmåla balken.

Stockholms tänkeböcker, den 16 juni år 1619

Donatus Sand upbödh **Marcus Heijers** sölsuärdtascha 1 g[ången].

Stockholms tänkeböcker, den 19 juni år 1619

Donatus Zant låther upbiuda **Marci Heiers** pant och handskrift 3 g:n

Övriga personer med förnamnet Jost i Stockholm

Samtliga personer med förnamnet Jost som är omnämnda i Stockholms Stads Tänkeböcker, fram till 1600, exklusive Jost myntmästare / Jost Höijer.

1492-1500

Jost basunare
Jost guldsmed i Lubeck

1504-1514

Jost
Jost Jacoksson

1544-1548

Jost van Hård
Jost Vikman, köpsven

1549-1553

Jost van Hård

1553-1567

Jost Småpeper i Helsingfors

1568-1575

Jost, guldsmed
Jost van Hattingen (dog 1593)
Jost van Vitzen

1576-1578

Jost Gustleff (dog 1603)
Jost Hasenwinckel, guldsmed

Omnämnda i Nikolai församlings dödbok

Jost von Unsens (3 av hans barn dog 1588)
Jost hovslagarens hustru Anna (dog 1589)

Jost Hasenwinckel, guldsmed

Omtalas ett flertal gånger 1576-78, exempelvis:

Stockholms tänkeböcker, den 4 juni år 1575

Kom för rätten Aren Rejyer och tilbödth sigh att sware hans wederparther, Simon apotheker, **Jost gulsm**ed och Vytt Olde, till rätte, begärandes, att the motte inlägge theris clagemål schrifteligh emot honom in i rätten.

Vm thette ärende skole sändes två gode menn till för:ne Simon apotheker, **Jost gulsm**ed och Vytt Olde, huilke them Arenn Rejyers framsättning och begären schole lathe förstå.

Skeppare Olof Eriksson i källorna

Han hade flera namn i staden varav en av dem även satt i rådet vid samma tid och var både förmögen och bodde på Köpmangatan, vilket medför viss risk för sammanblandning dem emellan, men den andre Olof Eriksson var bara en vanlig borgare och inte i kungens tjänst. Ingen annan av hans namn kallas heller skeppare. Vid enstaka tillfällen kallas han rodskar, sannolikt syftande på att han härstammade från Roden i Uppland.

Familj

- Borgare i Stockholm och nämnd där från juni 1520, var i Gustav Vasas tjänst och ansvarig för örlogsflottan men bedrev även en egen omfattande handel, boende innanför murarna och senast från 1528 vid Köpmannagatan och Skeppar Olofs gränd men ägde flera andra hus, samt dog 1555 efter att ha varit gift två gånger och fått 5 döttrar och 1 son.
- Modern Malin och systemen Ingeborg bodde i ett hus i Uppsala år 1535, vilket sannolikt var den gård med ett litet stenhus som han fick av kungen år 1536, vilken låg ”i en gränd näst ovanför Greger skinnares gård”. Detta gård hade hans frände herr Greger i Vendel köpt av Domkyrkan, men hade vid dennes död gått tillbaka till Domkyrkan.
- Var gift två gånger, andra gången med Anna Gerlaksdotter. Efter det första äktenskapet, vars arvsskifte ägde rum den 12 okt 1543, nämns två döttrar, Karine/Katerine och ”lilla Brita” samt mågen Erik Jacobsson (gift med dottern Anna), borgare i Stockholm. Den första hustrun ägde ett stenhus vid stora torget (Stortorget nr 16), vilket de tre barnen fick dela på. Dottern Katerine gifte sig senare med Hans Olofsson guldsmed, men var död 1550 när Hans Olofsson betalade 250 mark för att slippa återlämna hennes arvedel av huset.
- Följande barn är kända i Olofs första äktenskap:

Anna	omkr. 1525	g.m. Erik Jacobsson, hon död omkring 1616
Katarina	omkr. 1525	g.m. Hans Olofsson guldsmed, hon dog c.1547
Brita	omkr. 1530	död före 1557 ?
- Kända barn i Olofs äktenskap med Anna Gerlaksdotter:

Malin	omkr. 1545	hon nämns fram till 1618 g.m. Erik Olsson → sonen Hans Eriksson g.m. ANDERS HANSSON → söner Nils & Anders g.m. Gynte Olofsson, borgmästare (fr.1590)
Elin	omkr. 1545	(N 3074) g.m. Hans Höijer (- c:a1587), g.m. Hans Andersson (från c:a 1590, ännu 1597) hon dog 1618.
Karin	omkr. 1550	1 g.m. Gunnar Olofsson 2 g.m. Mats Månsson (1582) sannolikt död och barnlös 1597
Erik	1555	(kyrkoherde i Stockholm) död 1620
- En dotter sägs i litteraturen ha varit gift med borgmästaren Olof Gregersson (borgmästare 1581, död 1603)

Ärenden

- Kom i Gustav Vasas tjänst 1525. Fick år 1525 i uppdrag av kungen att ränsa och fördjupa den smala passagen vid Baggenstaket, fick år 1527 uppdraget att hugga ner en del ekevirke, rustade en del av den svenska örlogsflottan år 1527, var befälhavare på skeppet Ugglan år 1528 under en färd till Älvsborgs fästning och sedan vidare till Nordsjön, fick år 1532 ett delat ansvar att resa till Danzig för att köpa material och anställa folk för att kunna rusta upp den svenska örlogsflottan. Han var befälhavare för flottan under vintern 1535-1536 och befann sig nere vid landsgränsen i söder i samband med Sverige inblandning 1534-1536

i det danska inbördeskriget, men kungen planerade att ersätta honom med en annan överbefälhavare som redan var på plats, bland annat på grund av att skeppar Olof ansågs vara försumlig och drack mycket öl. Trots sistnämnda bedömning kallas han senare för kungens hulde trojänare. År 1537 beställer kungen en viss mängd tjära som ska skickas till skeppare Olof och år 1539-1541 återkommer han ett flertal gånger i landskapshandlingarna med kvittenser på försäljning av bland annat hampa och vadmal som sålts till Stockholms slott. År 1543 anmodades han av kungen att se till att örlogsflottan var i gott skick för att sedan segla ner mot Kalmar. År 1544 fick han på nytt i uppdrag att ränsa och fördjupa den smala passagen vid Baggenstaket. I september 1545 befann han sig på örlogsskeppet Ugglan och överlämnade ett par skepp till Kronan vilka hade kommit från Kalmar. I maj 1546 befann han sig på skeppet Svanen och ämnade segla till Gotland. Hade fortfarande uppdrag 1548 när han var på spaning.

- Rådman i Stockholm 1529-1544 och satt på den västra bänken i rådhuset, men upptas i listorna endast varannat år; nämligen år 1536, 1538, 1540 och 1542. Hade åren 1529-1544 flera olika tillfälliga uppdrag i staden, som kämnär och fogde samt deltog i skomakarämbetets stämman.
- Anlitad som vittne vid husköp och arvsskiften vid ett flertal tillfällen 1524-1555.
- Förekom i olika tvister 1520, 1525, 1528, 1529, 1544, 1545, 1546, 1550 och 1554, men förlorade inget känt mål. Han omnämns i ett mål som rör ett mandråp, men omständigheterna är oklara, liksom orsaken varför han år 1548 betalade 9 mark till Kronan.
- Ett ärende hos kungen berörde hans handelsskepp som farit till Köpenhamn, före kriget 1524, men beslagtagit, varför han år 1537 beklagade sig inför kungen när danska skepp anlöpte Stockholms hamn, men kungen valde att skriva till rådet i Köpenhamn och begära ersättning.
- Handeln berörde också inlandet och år 1543 beklagade han sig inför kungen att hans dräng, som skickats till Hedemora för att köpa järn som sedan skulle packas i Västerås, hade hindrats i Västerås, varför kungen omgående såg till att hans rättigheter respekterades.
- Drabbades tillsammans med två andra borgare av skotska sjörövare 1544 ute på Nordsjön, men de fick hjälp av Gustav Vasa att plundra skotska skepp i Stockholm i motsvarande grad som de själva hade drabbats.
- Han såg år 1554 till så att kung Gustav Vasa planer på att riva Storkyrkan, för att ge mer plats för Slottet Tre kronor, inte genomfördes, men kunde inte hindra att hela koret togs bort år 1555, vilket kortade kyrkan med 14 alnar (runt 7 meter) i öster.

Hus

- Fick behålla en tomt år 1528 som han hade köpt tidigare för 20 mark.
- Ägde ett (sten-)hus på den norra sidan av Köpmangatan år 1528.
- Fick två tomter i pant av Kronan år 1529 för de utlägg han hade haft vid belägringen av Stockholm 1522, varav en av dem låg i Urvädersgränd och den andra på Fiskarstrandens norra sida.
- Sålde ett hus 1529-1530 som han sannolikt hade ärvt, eftersom det utlystes tre gånger.
- Köpte år 1545 ett stenhus med en våning på Köpmannagatan för 290 mark, vilket sägs ligga intill den trånga gränden (troligen inne i kvarteret, med ingång från Skepper Olofs gränd). Ett annat stenhus (bryggghus eller stekhus) köptes år 1551 vid Brunnsgården (hörnet Trädgårdsgatan och Trädgårdstvärggränd), vilket avsåg en tomt som var 4,75 alnar bred vid (Trädgård-) gatan och 13,75 alnar i längd (längs nuvarande Trädgårdsgatan, vars hörn gentemot Trädgårdstvärggränd är platsen för Brunnen), vilken låg intill en annan tomt med stenhus som han redan ägde sedan 1545 i samma kvarter.
- Avslutade ett köp av ett stenhus vid Stortorget (sannolikt nr 16), efter en tvist 1546-1547 rörande halva detta hus, som han löste för 400 mark. Detta stenhus vid Stortorget fick hans tre barn med den första hustrun dela på i oktober 1543 i samband med hennes arvsskifte.

- Hans hustru Anna Gerlaksdotter ägde en bod på Södermalm, vilken senare ärvdes av hans dotter Anna från ett tidigare äktenskap.
- Anna Gerlaksdotter köpte som änka ett stenhus på Svartmangatan (nr 4) och hon ägde vid sin död 1597 tre hus vid Brunnsgården, varav ett av dem hade varit makens sätehus vid Köpmangatan, vilket medför att fastigheterna bör avse den östra halvan av kvarteret Pygmalion, längs västra sidan av Skeppar Olofs gränd.
- Anna Gerlaksdotter ägde även ett korsvirkeshus vid St.Johannes gränd samt ett stall med gårdsrum på Södermalm.

KÄLLOR – Tänkeböcker etc

Stockholms skotteböcker, den 2 juni år 1520

Jtem samme dag gaffz **skiper Oleff Ericsson**, som lop med Snoreualen anen tid til Danske, xx mark

Stockholms tänkeböcker, den 22 september år 1520

Jtem Lumpens ärende, Hans Koz oc Clauus Boye skal besta j xiiij dage her effter, til thess **skeperen Oleff** kan komme til stadis.

Samme tid war **Oleff Eriksson skippere** tiil swards oc satte borgan för sig. Lasse Larensen war god foren.

Stockholms tänkeböcker, den 28 maj år 1524

(ett av många vittnen:) **Olaff ericson**

Stockholms tänkeböcker, den 14 augusti år 1525

Olaff Ericsons bliffuer standandes

Stockholms tänkeböcker, den 21 augusti år 1525

Olaff Ericsons kom for rette medh niels bagge hans ericson och olaff dýfter huilke som witnade at the eý hørdt haffde the ordt aff **olaff ericson** som honom lagdes til han skulle haffua saght wpa radit, the saken sattes op,
(...)

Olaff Ericsons sack bliffuer æn standendes

Stockholms tänkeböcker, den 16 september år 1527

(ett av många vittnen:) **Olaff Ericson**

Stockholms tänkeböcker, den 17 februari år 1528

(Ett hus nämns som sägs ligga på den norra sidan av Köpmannagatan, mellan:)

Eric kogs och skeper **Olaffz** hws

Stockholms tänkeböcker, den 16 mars år 1528

Skeper Olaff bliffuer widh tompten for the xx mark och huad tompten bætre ær ßtonde til Mattes larenßon komber till ßtedes,

Stockholms tänkeböcker, 11 oktober år 1529

Olaff Ericßon vp^t it hus 2°

(...)

(ett köpvittne:) **ßskeper Olaff Ericßon**

Stockholms tänkeböcker, 15 november år 1529

Samma dagh ßades **Olaff Ericßon** fore at han ßkulle fåå c mark nær ßkotet jnkomber, och ij tompter j pant for c mark och the ßkola løßa ßich ßielffua medh rentone, then ena tompten ær belæghen påå fißkaßtrand på nørre ßidhone nær then gatune ßom løper nidh j frå brunnen nederßt widh then gatuna nør vth løper, och ær xiiij alna long och ræntar iij mark om året, Then andra tompten ligger j vrwederßkene grend emelle laßße biørnßons tompter och rentar xij øre om året, Och forßcreffna ßades **Olaff Ericßon** fore j ßin betalning for thet han wardt til achters j beßtalningen, ther gambla rådet hade wordet honom ßkylligt, Och rikesens rådh hade j Strengenes ßagt aff for en doom at Stocholms ßtadh war plichtig at betala honom the c mark thet andra ßom **Olaff** war til achters lætt han och hela ßummona j hundrade mark at jngen mera rætngong och clander ßkee ßkulle ther om och ther ßattes honom tompterne til pant fore,

Stockholms tänkeböcker, den 22 november år 1529

(ett av många vittnen:) **Olaff Ericßon**

Stockholms tänkeböcker, den 13 december år 1529

(ett av många vittnen:) **Skeper Olaff**

Stockholms ämbetsbok, år 1529

Kemnårer

Oloff Swarth

skepper Oloff Ericson

Stockholms ämbetsbok, år 1530

Rette fogte

Oloff Ericson

Stockholms ämbetsbok, år 1531

Skotherrer

Oloff Swart

Oloff Ericson

Lasse scriffuere

Harall Olson

Stockholms ämbetsbok, år 1542

Kemnera

Oloff Ericson
Erick Jopson

Stockholms ämbetsbok, år 1544

Skottmenn

Oloff Ericsonn
Erich Jacobsonn
Erich Larsonn
Gregers Personn

(...)

Tesse epterscriffne ære forordinerade j hwartt embete aff radit att ware ner thå the hollo stempne

j skomare embete

Oloff Ericsonn
Oloff grym

Stockholms ämbetsbok, år 1529-1544

Aff rådit sittende met them på vestra benken

(år 1529)	(år 1530)	(år 1531)	(år 1532)	(år 1536)
Peder Moenson	Niels Jensen	Peder Månson	Peder Monson	Nils Jönson
Lasse Biørnsn	Erich Erichson	Lasse Biørson	Lasse Biørnson	Eric Ericson
Biørn Biørson	Brand Gotskallson	Biørn Biorson	Gunnar Olsson	Oloff Ericson
Swen Helsingh	Gwnnar Olson	Gwnnar Olson	Eric Pederson	Hans Ericson
Gwnnar Olson	Lasse Monson vestre			Oloff Hansson rettefogte
	Hans Person ostre			Buddans Eric kämenäre

(år 1537)	(år 1538)	(år 1539)	(år 1540)	(år 1541)
Larens Biørnson	Erick Erickson	Lasse Biorson	Erich Ericson	Gunnar Olson
Gunnar Olson	Oloff Ericson	Gunnar Olson	Hans Erson	Erick Pederson
Erick Pederson	Hans Ericson	Erick Pederson	Oloff Ericson	Rasmus Person
Amund Nilson	Oloff Hanson	Åmund Nilson	Oloff Grym	Buddans Erich
Rasmus Pederson		Rasmus Pederson		
Buddans Erick rettefogde		Buddans Erick		

(år 1542)	(år 1543)	(år 1544)
Erick Ericson	Gunnar Olson	Erick Ericsonn
Hans Ericson	Rassmus Pederson	Hans Ericson
Oloff Ericson	Buddans Erick	Oloff Ericson
Oloff Grijm	Morthenn Benctson	Oloff grynn
Finnuedh gulsmeth		Finued gulsmeth

(ANM. För år 1541 är östra och västra bänken sannolikt förväxlade.)

Stockholms tänkeböcker, år 1544

(ANM. Förekomsten av både Olof Eriksson och Skeppar Olof (Eriksson) visar att det var två skilda personer med samma namn vid denna tid, vilket även framgår av andra handlingar.)

Här epter fölger mantalet på hela rådet
anno Dominj 1544.

Opå östra bänkenn:

Lasse Monzonn	Peder Matzson
Jörenn Eriichßonn	Peder Belle
Hanns Persszonn	Lasse Gregerszon
Harald Olßonn	Monns gulsmedt
Hanns Eskiilßonn	Mechiill Bänctszonn

fick förlogg *samma* år
med en god wilia

Opå westra bänckenn:

Eriich Eriichszon
Gunnar Olßonn
Skeper Olaff
Hanns Eriichßonn
Rasmus Perßonn
Buddans eriick

Jönns Anderszonn
Oluff Eriichsønn

Oluff Gröm
Finued gulsmedt
Eriich skinnare
Eriich Jacobson
Hindriich Olßonn
Josep Aruidßonn.

Stockholms tänkeböcker, den 12 juli år 1544

Vm Swenn Monson och **skeper Olaff**.

Jtem *samme* dag wartt Swenn Monsonn tilsaght the 40 *march peningar*, som **skeper Olaff** hade satt i retta på then hollenderes wegna, som oxan hade köpt aff Swenn Monßon. Dog skall Swenn Monsonn sökie sin rett med *samme* hollendere, huar han honum finne kan, vm *thet salt* them emellam är och beholle the *peningar*, som i retten stode, på en regenskap, så lenge en rett hade them skilth ått. Och **skeper Olaff** wort frii sagd vm *thet klander* Swenn Monsonn hade tiill honum på *samme* hollenderes wegna.

Stockholms tänkeböcker, den 12 juli år 1544

Skeper Olaff, Hans Eriichson.

Jtem *samme* dag stod **Olaff Eriichsønn**, Hans Eriichson och **Gerlagh van Emden** for retten och gjorde the alle **Gerlagz** Hanns fulmektiigh, att han må rostera alle the skotter han her j städerne finne kan på en rett, så lenge att them skeer fyllest för theras skiip och godz, som skotterne haffue tagit jfrå them.

Stockholms tänkeböcker, den 7 oktober år 1544

Skeper Olaff, Hans Eriichson, **Gerlag v: Emden**.

Samme dagh stod for retten **skeper Oluff**, Hans Eriichson och **Gerlagh van Emden** och begärade, att itt breff motte bliffue jnscriffuith vdj stadzens tänckkebooch, som Kon. M:tt them giffuith haffuer, lydandis ord från ord, som her epter følger:

Vii Gostaff med Gudz nade Swerigis, Gottis och Wendis konnungh giore witterligitt, att epter som huar och en wäl kunnogth och oppenbarth är, att emellam these twenne kongerikes vndersåter, Swerige och Schottlandh, haffuer nu j vårt regimentz tiidt warid god friid, naburskap och enighet, så att vndersåterne på både siidor haffue siig wäl forliigh och föreneth, driffwandis mett huar annan en wenliigh handell och communication, theras vndersåter her j wårth riike och wåre vndersåter vdj licke motte j Skotland ighen, så att mann aff jngen vfru[n]tliigh handell eller misförstond på någon siden wetted haffuer, så haffue wij nu vdj sanningh forfaridh och sporth, att vtöffuer sliigh nåborschcaff, och godh tilförsigt någre skotzke vtlliggiare, som i thenne forlidne szommer haffua löpit aff och tiill vdj Vestersjön (vnder then norske siden viid Lindernäss) vm bordt med någre wåre vndersåters och borgares skip j wår stad Stocholm warith haffue, nempliigh **skepper Olaffz**, **Gerlach van Empdens** och Hans Eriichsons, och emoth then nåborlige och tilforlatelige wenskap, som altiid emellam for:ne twenne riker warith haffuer (oss eller thom aldellis wåtwarade) tagith them skipet, foolkk och godz ifrå, huilkid the jn j Skotlandh skicketh haffue, och tilfögeth them j then motten en merkelig skade och elliest föge better handlath eller trakterath them, än the theras oppenbara fiender warith hade, huilkid offuerwold for:ne wåre vndersåter på *thet högiste* (som och icke obilligth) for oss beklagath haffue etc. Szå opå *thet for:ne wåre vndersåter måge komme* til en fulkomplig restitution och wederlagh ighen for sadane theris ledne skade, offuerwold, spott, spiitt,

forsumelse och andre jniurier, som them genom *samme* skotzske vtliggere widerfarith och tilfogett är, haffue the vnderdåneligh supplicereth och begärath aff oss, atte friitt och vbehindrade vpå en rett måge arrestera eller quarsetie the skotzske skiip och köpmen, som the her j wårth rike beslå eller offuerkomme kunne, huilkiid wij them för rethwisones skuld icke haffue affslå weleth eller kunneth, epter wij på wårtt konglige embetz wegna forplictige äre att förhielpe wåre trogne vndersåter tiill all then dell the kunne finnes haffue rett och skäll tiill. Huarfore haffue wij aff wår synnerliigh gunst och nåde vndt och epterlatiid, som vi och nu vdj *thette* wårth breffz krafft och magth vnne [och] giffue them wår fulkompligh wilie, tilstond och *commission* (mett rette) till att antaste, arrestere eller besåte alle the skotzke köpmän, theris skip och godz, eehuar som helst the them her j wåre och riikisens siöstäder eller annerstedtz betråde och offuerkomma kunne, dog så atte them jngen skada tilsåge vtan j en rett och lagliigh besättning them och theras godz anholde och bekymbre, tiil tess och så lenge them för sliick dråpliig skada och wenlig affdracth, forliichning och vprettilse ighen aff forbenempde skotter skee och wederfares må, huilkiid wij giffue wårtt elskelige riigisens rååd, adell och menige siöstäderne sampt alle andre, som fore wåre skuld wele och skole göre och latte, tilkenne, atte vdj jngen motte göre for:ne wåre vndersåter her emoth hinder, plattz eller forfongh, wiid wåre ogunst. Datum aff Ekelsund 4 octobris anno *etc.* 1544 vnder wårtt secret.

Stockholms tänkeböcker, den 29 oktober år 1544

Eriich Jacobszon, skepper Oloffz barnepenningar.

Anno Domini 1544 then 29 octobris stodh vp j retten erliigh man, **skepper Oluff Eriichson**, wår kere stolabroder, och gaff tilkenne, *thet* han for itt år sedan hade j godemandz närwaru affwittradh alle sine käre barns möderne, och begärade han, att *thet* motte bliffua jnscriffuith vdj stadzens tänckebooch, huilkiid och honom aff borgmesterne tillatiid warth, och ord från ord lydandis, som her epter følger *etc.* :

Skeper Olaffz barnepeningar.

Anno Dominj 1543 then xij dagen vdj octobris månath affwittrade erliigh man **skepper Oluff** sijn barnes möderne, ther han tilkalladh hade hem j siitt hus thesse epterscriffne godemen tiill vithnesbyrd vm, mester Olaff kyrkeherre j Stocholm, Gunnar Olsson, Buddans Eriich, Hans Perszon, Hans Eriichson, rådmän, med sin käre mågh Eriich Jacobssone. Dhå forslogh han först båden sin hus och recknade them licha goodh, och gaff han sin mågh Eriich Jacobson halff parten vdj *thet* stora hussedh på stora torgit och ther tiill 1 march rede peningar for hans hustrves möderne, jtem Karine en fierde partt j hussedh och iij c mark for hennes lößöra och ther [vtöffuer] en krans, eth bälte, en solff skåål om xiiij lodh och siith små solff. Jtem *samma* reth skall och litzla Brita haffwa, som är en fierde partt j hussedh på torgith och iij c march for hennes lößöra och ther tiill en krans, eth bälte, en solff skåål om xiiij lodh och siith små solff. Och skole thessa systrar hwar haffwa en vpreedh sänggh med sin tilbehorilse, jtem hwar en punda gryta och j punda gryta, en punda kätill, en teen kann, jtt stop, fatt och tallerer, som legligheten dhå kan tilseie.

Stockholms tänkeböcker, den 6 december år 1544

Skeper Oluff Eriichsonn.

Jtem 6 decembris förkunnade **skepper Oluff Eriichson** for sittande rådet, *thet* Kon. M:tt, w. n. herre, hade giffuit honom forloff aff rådstuffuun och betackade han alle sine medtbroder, som j rådstuffuun med honom sittidh hade, atte hade haffth honom kär och elskedh honom för theris broder, then tiidh han med thonom j rådstuffuun sittidh hade och befalte them alle samens Gudh j himmellen. Och ther med giik han aff.

Stockholms tänkeböcker, den 9 februari år 1545

Skepper Oluff, Hans Struckman.

Samme dag stodh **skepper Oluff Eriichsonn** for sittande retten j Bothuedh scriffwares och hele rådzenns närwaru och bekende oppenbarligen, thet Hanns Struckman köpswen hade giffuith honom hundrade march ortuger rede peninga i betalnigh på saluge Clauus Bärdefaltz wegna, som for:ne Clauus **skepper Oluff** witterligenn skyllugh war for 50 marck lubske, och ther med gaff for:ne **skepper Oluff** for:ne Clauus Bärnefaltz rette erffuingar quitt, frij, ledugh och löß for samme peninga, så att epter thenne dagh skall ware them emellam en platt dödth och afftalath saack. Och befalte borgmestarene migh Blasio Olson att giffue Hans Struckman her opå stadzens breff och jncigell, och thet begärade **skepper Oluff** aff borgmestarne siellff personligenn jn for sittande retten etc.

Stockholms tänkeböcker, den 7 mars år 1545 (ANM. Eftersom nedannämnde Olof Eriksson nämns tillsammans med mågen Erik Jakobsson, bör han vara identisk med skeppar Olof och inte hans namne i staden. I det efterföljande fallet därtemot är de med båda två som köpvittnen.)

Oluff Eriichsonn, Niels Ängilbrictson.

Szame dag stodh jn for vår sittande rett i fougtes Bothuedh Larßons närwaru erliigh man Eriick Jacobßon, vår stolebroder, fulmindug på Niels Engelbrictsons wegna, vplott och leffrerade med hand och mund beskedeligom manne **Oluff Eriichßon** itt steenus med en wåniingh, liggiandis på Kopmannegatun j Tronga grendene back för Staffan Szasses hus, med en gatubodh viidh Köpmannegatun, hörnboden vnder Madz Perßons huss, med en hwelffdh kellare vndher samme hus, dogh så att for:ne Madz Perßon haffuer en bodh vndher for:ne **Oluff Eriichsons** hus ighen. Och haffuer **Oluff Eriichßon** twa friia hwelffda kellara vnder sith hus och iij friia murar med stuffuufänstren offuer Staffan Szasses träbygning, huilkin eij högre bygges skall än som stugufänstren tilseia, ty tompen är med sadana wilkor såldh jfrå hussedh. Huilkidh hus for:ne **Oluff Eriichson**, som forscriffuit står, lagliga kiopt hade aff Niels Engelbrictson för 290 mark j vngerske gyllene Stocholms myntt, huilke peningar Eriich Jacobßon bekende, att Niels Engelbrictson vpburith hade tiill gode nöie, then sidste pening med then forsta. Och ther med affhende Niels siig, sinom arffuom och epterkomandom for:ne hus och grundh med teß tilbehorilse och tilegnade thet for:ne **Oluff Eriichson**, hans hustrv, barnn, arffuom och epterkomandom, aldelis som forscriffuit står, med kellara, bodar, tiill ewerdeligo ägo, quitt, fritt, orappatt, oklandratt att alle fodde, ofodde tiill ewig tigh. Och war lagbudith, lagstondith och hambudith med två godemen, nemlige Lasse Gregerson och Morten Bænctson, Niels Engelbrictßon i Sponge sochn, som lagen jneholle. Och **Oluff Eriichson** lade vp sin fridskullingh.

(...)

(Några köpvittnen:) ... och tesse godemen våre offuer [dhå] thetta bytte skedde, nemlige Eriick Eriichson, **skepper Oluff**, **Oluff Eriichson**, Eriich skinnare, Peder Belle, Josep Arvitßon, rådmenn ...

Stockholms tänkeböcker, den 16 mars år 1545 (ANM. Avser troligen skeppare Olofs namne)

Jtem **Oluff Eriichson** vpbudit j hus --- 3.

(...)

(Ett köpvittne vid ett visst tillfälle:) **Oluff Eriichson**

(Ett köpvittne vid ett annat tillfälle:) **skepper Oluff Eriichson**

Stockholms tänkeböcker, den 13 april år 1545 (ANM. Det förstnämnda fallet gäller hans namne Olof Eriksson som efter sin hustrus död lät utbetala arvet till hennes barn i en tidigare kull med Per Månsson, där Mats Persson är framträdande och som fick ett stenhus på Köpmannagatan, nära det hus där Olof Eriksson själv bodde.)

Jtem 13 aprilis **Olaff Eriichson** vpbudit ett trähus, som lydher Anders scomagare tiill --- 3
(...)
(Ett köpvittne:) **skepper Oluff**

Stockholms tänkeböcker, den 2 maj år 1545
(ANM: Endast rubrik på en sida som för övrigt är blank.)
Bårändth Kraffth, Oluff portnä och **skepper Oluff**.

Stockholms tänkeböcker, den 27 juni år 1545
Skepper Oluff, Hans Eriichson om skepett skotterne toge.

Jtem 27 junii worde thenne eptersriffne gode herrar aff riigisens [råd] församblade på Stocholms rådhus, nemlige her Knutt Anderßon, Joonn Olsonn, her Jören Nordman, sampt med borgemestarne och någre aff rådhet her i stadenn. Dhå warth förhandlatt vm **skepper Olaffz** och Hanns Eriichsons saack vm theras skiip the miste eth år förgongit, szom skotterne toge jfrå them. Och lade the et registerj retta, som alles theras godz stodh beskriffuit opå, och löp siig summan tiill iij m viij marc orthuger, och ther swore the på korsedh opå och på thet helge ewangelium med theras vpræctom fingrom, atte for:ne peninga vtlagth hade her j Stocholm, för æn skepedh löp vth. Tesligeste hade och båßdzmen och annat skiipsfool, theras godz opå samme skiip, som skotterne toge, och löp thet vdj en summa tiill xi c marc.

Jtem än ær oræknatt thenn vmkost, som æn nu tilbache står med then som theras fulmagt haffue skall tiill Skottlandh med allt annat, som æn ther opå kostes skall, och then summa bleff iij c march orthuger.

Jtem än bleff och offuerwægit then skada, szom the på theras godz haffth haffue, sedan the theras godz och skiip mist haffue, och wartt then skade recknatt på peninga tiill iij m marc orthuger.

Stockholms tänkeböcker, den 19 majår 1546

Szamme dag stod och **skepper Oluff** för retta, betygade och vithnade med hustru Cirstin bryggerska, att han tiit och offte hördt hade aff hennes måg, saluge Peder skreddare, dhå han i liffue war, thet han beklagade siig för honom, att han hade icke tiid eller tilfelle att fara vtt i Slem sochn och kennes viid sine hustrves fædernes heman. Och thet förhindrade honom, att hon war vdj w. n. herris tieniste och fougte her på ladegarden och kunde ther icke jfrå komma. Dherföre sagde han: Må jag leffue nagen tiid, och jag bliffuer quitt viid thetta embete jag nu haffuer, dhå skall jag jnthe försuma att kennis viid mith heman. Thetta hölt **skepper Oluff** med sin eedh, att han thenne för:ne ord aff saluge Peder skreddare i hans liiffztiidh hördt hade.
(ANM. Avser sannolikt Salems socken. Hustru Chirstin är inte hans egen hustru, utan används som hennes titel i egenskap av gift kvinna.)

Stockholms tänkeböcker, den 5 juli år 1546

M. Hans munstersscriffuare aff Vesterårs.

Szame dag war mester Hans för retta, munstersscriffuare aff Westerårs, i her Knutt Andersons, Joonn Olsons och Bothued Larßons nærwaru, och thalade **skepper Oluff** tiill vm siitt hus han honom oloffwandis tiill siig kiöpt haffuer, som ær belægit her på store törgit. Och sade han stod honom jnthe tiill vm samme kiöp, vtan han wille haffue siith hus igen eller och han wille wette, för hwad orsaack han schulle så miste siith hus för jnthe. Dhå hade **skepper Oluff** sin bewiis fram, som han hade på huset, och samme beuiß worde på samme dag granneliga öffuersedde, men thenne gode herrar kunde mester Hans her opå jngen swar giffue, vtan thenne saack bleff

vpskutin jn tiill w. n. herris tilkommelse. Dhå schall M. Hans komma och fulfölie sin clagemåll etc.

Stockholms tänkeböcker, den 15 augusti år 1547

Mester Hans mu[n]sterscriffuare, **skepper Oluff**.

Anno Domini 1547 then 15 dagen vdi augustj månadh stodh jn för vår sittande rett erliig man M. Hanns, munsterscriffuare j Westerårs, och oppenbarligen bekende och tilstodh jn för borgmestare och raadh, som samme dag för retta sätte, thet beskedeliig man **skepper Oluff** hade honom giffuit fyrehundrade march ortuger för sin halff partt i thet steenus han åtte med sin förra hustrv, hustru Malin, liggiandis viid store törgit. Och bekende för:ne M. Hans siig vndfongit haffue för:ne peningar, then siidste med then förste etc. Och ther med affhende han siig och alle sine epterkomande erffwingar för:ne steenus och grund och serdelis then rett, som han tiill för:ne hus hade, och tilegnade thet förbenempde **skepper Oluff** och alle hans epterkomande erffwingar quitt, friitt, orappatt, oklandratt för födde och ofödde tiill ewerdeligo ægo och tiill ewigh tiidh. Och opå thetta samma kiop gaff för:ne M. Hanns **skepper Oluff** siith egit breff tiill ytthermere stadfestilße och vnder siith egith signete, huilkiid breff han och samme **skepper Oluff** j sine hender leffrerade. Och **skepper Oluff** lagde vp sin friidskilling epter lagen. Öffuermen: Jacob Bagge, Staffan Szasse, Hans Eriichson, Rasmus Perßan, Hans Person, Eriich Jacobson.

Stockholms tänkeböcker, den 23 april år 1548

(Vittne och tidigare godeman vid arvskifte:) **skeppar Oluff**

Stockholms tänkeböcker, den 4 juni år 1548

(Rådmannen Hans Eriksson berörs av ett husköp på Köpmannagatan, som beskrivs på följande sätt:)

... itt standell weckz hus och grund, belægith j **skepper Oluffz** grend med två kellare, then ene hwelffd och then andre med balkar, och liggie samme kellare vnder Hans Eriichsons egith hus och grund ther brede viid, och wette kellarne emott slotthet.

Stockholms tänkeböcker, den 17 februari år 1550

vpbudith

S. d. (=samma dag) **Skepper Oluff** vpbudit en tompt, som hörer Nichu Finnes hustrv tiill --- primo

Stockholms tänkeböcker, den 3 mars år 1550

Hustru Karin Nichu Finnes.

Anno Domini 1550 then 3 dagen martij stodh jn för retta beskedeliig man **skepper Oluff Eriichson** fulmyndug och mektug på Oluff Gregersons wegna j Walby viid Enekopung, vplott och leffrerade hustrv Katerina, saluge Nichu Finnes epterleffuerska, all then arffz rett, som för:ne Oluff Gregerson tilfallith ær vtj thet öffra stenhused j Brundzgården, som för:ne hustrv Katerina sielff sitther vtj, och i thet nedra stegerhusedh medh, så att förbenempde Oluff Gregerson hade vpburith tiill gode nöie för samma sin arffz dell bade j hused, så och j stegerhused, fyrettiio två march, med huilkin bettalning han siig aldelis åthnöie lotth och befalte förthenskuldh erliig man **skepper Oluff**, thet han schulle vplotte och quittere förbenempde hustrv Katerine för honom och alle hans epterkomande, födde och ofödde, så att hustrv Karin må och skall szama öffre huss nijtte, bruge och beholle sampt med brygge hused

then dell honom tilfallit ær, tiill ewerdeligo ægo, epter hon ær ther neste byrdeman tiill och haffuer største delen erfftt ther vtj tilforenne. Och opå thenne vplattning lagde hustrv Karin vp sin fridskillingh, som lagh jnneholle. Och **skepper Oluff** rægte henne hondena på Oluff Gregersons wegna jn för retta.

(ANM. Den brunn som åsyftas ligger i hörnet Trädgårdsgatan / Trädgårdstvärgänd i kvarteret Pygmalion.)

Stockholms tänkeböcker, den 28 april år 1550

Skepper Oluff, Hans Olszonn.

Anno Domini 1550 then 28 aprilis åå rettan rådstuffuu dagh stode jn för vår sittande rett erliige men, **skepper Oluff** och hans mågh Eriick Jacobsonn, vplotte och quitterade theris mågh Hanns Olson gulsmeth för allt *thet* arff thom erffua burde epter hans framlidne hustrv, hustru Katerina, Gudh hennes siell nade, och bekende **skepper Oluff** siig vpburit haffwe aff förbemelte Hanns Olson, sin kære mågh, för loszorana halfftridie hundrade *march ortuger* och thenn dell j husedh viid store torgit, som **skepper Oluff** hade giffuit med sine dotther, *thet* leffrerade Hans Olsson **skepper Oluff** ighen quitt och friitt, aldeliis som han *thet* vpburit hade aff honom tilforenne. Och her med våre the nw wenner och welförligte vm thetta arff j alle saker, så att Hanns Olsson må friitt och vbehindratt beholle siitt hus och grund och lösszöra, som han ighen behollit haffuer. Och epter thenne dag och tiill ewig tiid våre en platt förliigtt och klar afftaledh saack emellam **skepper Oluff** och Hanns Olsson vm för:ne arff för födde och ofödde. Och ther rægte **skepper Oluff** och Eriich Jacobson Hanns Olson hondena opå jn för retta Och ytth[e]rmere betackade **skepper Oluff** sin kære måg Hanns Olson, att han hade skiickad siig emot honom och hans dotther, medan the tilhope våre, såsom en erliig man och wille och epter thenne dag ware honom så her epter som tilforenne för en fader och ween j döden. *Thet* sama loffuade Hans Olson honom ighenn.

Stockholms tänkeböcker, den 10 november år 1550

(Erik skinnares tolv lagman i en sakfråga:) **skepper Oluff**

Stockholms tänkeböcker, den 20 juli år 1551

Skepper Oluff, hustru Karin Nichu Finnes.

Anno Domini 1551 then 20 dagen vti julij månadt stod jn för retta hustru Karin Nichu Finnes epterleffuerska med sine berådne mode vplott och leffrerade beskedeligom manne **skepper Oluff Eriichson** ena bara tomt, liggiandis jn i Brundzgårdenn viid **skeper Oloffz** egin tomt och opå andra siidone nest Niels kelresuens tomt, haffuandis i lengden viid gatun jn i Brundzgården v (ANM. V skrivet med streck på ena stapeln = 4 ½) alin j *quarter* och bredden jfrå gatun jn tiill Staffan Sasses balk ær xiiij alnar minus i *quarter*, huilkin tomt med sine lengd och breed för:ne hustru Karin laghliiga såldt hade för:ne **skepper Oluff** för 24 *mark* 4 öre, huilke peningar hon bekende siig för retta anammatt och vpburit haffue, then siidste peniing med then första. Ther medh affhende hon siig, sinom arffuom och epterkomandom för:ne tomt och tilegnade henne med sine lengd och bredd för:ne **skepper Oluff** och hanns arffwinger quitt, friitt tiill ena ewerdeliigo ægho, orappatt, oklandrat epter thenne dagh aff alle födde, ofödde tiill ewigher tiid. Och her opå lagde **skepper Oluff** vp sin fridskilling, och war thenne tomt lagbudin, lagstondin och hambudin, som Swerigis beskrieffne stadzlagh jnneholle.

Stockholms tänkeböcker, den 26 februari år 1554

Skepper Oluff, hustrv Margit Marcus båd[z]mans].

Szama dag klagade **skepper Oluff** tiill hustrv Margiitt, Marcus bådzmans epterleffuerska, om en vngersk gyllene och j [L] pund smör, som honom wartt sendt jfrå Åboo med salliige Marcus bådzman, medan han liiffde. Och han hade thet jnthet leffrerat jfrå siig vtan behollit thet hoss siig och hans siöö breff med, och begærade **skeper Oluff** siitt ighen etc. Ther tiill swarade hustrv Margit och sade siig ther platt jntid wetta vtaff, ej heller hade hennes man på sin sottesæng thetta oppenbaratt för henne, och mente ther jntid wilia swara **skepper Oluff**. Strax lade **skepper Oluff** fram i retta tu besworin breff, som lydde ther opå, att Marcus badzman samma gyllene och j [L] pund smör tiill siig anammatt haffuer. Dherföre sadis dhå hustrv Margit tiill, thet hon skall förnöie för:ne **skepper Oluff** en vngerske gyllene och j [L] pund smör jnnan 14 daga epter lagen.

Stockholms tänkeböcker, den 21 juli år 1554
(Ett av vittnena vid arvsskifte:) **skepper Oluff**

Stockholms tänkeböcker, den 1 juni år 1555
(Ett av vittnena vid arvsskifte:) **skeper Oluff**

KÄLLOR – Riksregistratur

Riksregistratur, Hov den 17 augusti år 1525

Tiil pedher hoordt borgamestare och raadt j Stocholm och tiil **skiper olaff** ath the leggja siig al windt om kraffwelen med the geskytthe som ther på ware ee huadt godh raad the ther tiil finna kwnna

Riksregistratur, Hov den 17 augusti år 1525

Ex Hooff Toorsdaghen nesth epther warffrughe dagh Assumpcionis

Tiil pedher hoordt borgamestare och raadt j Stocholm och tiil skiper olaff ath the leggja siig al windt om kraffwelen med the geskytthe som ther paa ware ee huadt godh raad the ther tiil finna kwnna

Riksregistratur, Stockholm den 22 november år 1527

[Vtåff Stocholm] sanct clæmetz affton

Till ioon scriffuere i væstrårs ath vår nådigiste herre haffuer sath then sak op med Erich persson til thess för:na ion scriffuere och erich persson komme bådhe tilstædis etc

Till mester erich dæken i Lijncöping at v.n.h. skickedhe **skeper oleff** till stäkholms län ath hugga nogot eke wercke begærendis ath för:na mester erick ville vara honum beständig med bekostnadt teknandis op til regenskaps och ath han quijtter med bönderne theris fodringer dagxwercke eller annedt för theris arbete ath the skynda sådant vercke til siöss etc

Jtem **Skeper oleff** eth passbörd lydendis opå thet samma

Riksregistratur, Stockholm den 22 november år 1527

Jtem **Skeper oleff** eth quittance ath han haffuer skellige beuijset och giorth redho för all then deel bådhe opbyrd och vdgifft som han til vårth behoff på våra skep bekostadt haffuer och all takel tyg och skepredho med alt annadt e huadt thet helst, næmpnas kan som han på våra vegna vthi sij værio och befalning vtåff oss hafft haffuer e sedhan han förste tijd bleff vår skepar och in

til thenne dag så ath vij oss aldelis åth samma hanss regenskap lathe åtnöija giffuandis honum ther före quith och frij för alt yterligit effter tal etc

Riksregistratur, Uppsala den 22 maj år 1528

Til her mågus brynttesson besynnerliga

Vår etc Lata vij edher förstå her mågus att för än eder scriffuilsse komme oss nw senest til hånda mett the tijdende aff vesterlönd etc haffue vij vdtkickedt vårt skep vgglan til siös til thenn vestfartske rese som omtalat vart i vintres, männ sedhan vij fornwme att slik läglighet var oppå färde, haffue vij tilscriffuit **skepper oleff** som höffzman är på samma vårt skep att hann ingelunda sig giffua skal i vesterlönd för än man kan yterligare förfara huro legligheten sig i den måtto begiffue kan, Dog haffue vij scriffteliga betalat för:ne **Skepper oleff** att hann skepe skall in vdj elffsborgs haffn och rådtfråge sedhan mett edher huadt betst rådt vara kann för änn hann giffuer sig til siös och må i når så när kommer tenckie til huadt profitligest och rådeligast kann vara ramandis ther vdinnan och i all annen måtte vårt etc ider her medt gudt b.[efalandis]

Riksregistratur, Stockholm den 12 augusti år 1529

Aff Stocholm Torsdagen epter Laurentij

SlotzLoffwen på Stocholmss Slott

Wij Göstaff etc Göre witterligit atwij antwardat haffue oss Elskelig tro men her pedher hårdh och Mester larss Erchediekn i vpsala vårt Råd . peder erlandson . Claues kyle wepnare . Jwar Jwarsson lasse larensson Anders sijmonson och Herman fossert Borgmestere . peder monson Nilss Jönsson Nilss gulszmed lasse biörnsson ffrans jönsson Hans skrädhar Gunnar olsson Oleff swart och **oleff ericsson** Rådmen Gorius holste Erik person . hans ericson Hans i hwalfuit aff meningheten Niels torstenson vår vnderfogethe . lange peder och Jönss matsson våra fogether, vårt och Cronones slott Stocholm vtj en ärlig och redlig slotzloffuen i så motto at the skola thet hålla oss til handa, och ingen annen, och åter igen vpantuarda friit och qwitt ee när wij helst wppa eska, och huar så skeddhe at oss aff gudz försyn förstacket wårde, skola thå för:de våra tro men och råd hålla för:da Stocholm slott then herra til handa, som then meneman och Suerigis hulle troe jnbyggjare endrecteliga med Rikesens råd, samtyckia vtj vår stadh igen, doch med sliik foroordh och wilkor, at thet icke vpantuardas skal, för än våra ärrffuingia redhelig och godh förszekring fongit haffue åff then herre som thå Rikit anammer. At the icke nogreledis offuerfalne bliffue aff nogen then sig til euentyrs menar aff oss förtörnat ware, then stundh wij regementit hafft haffue, Ey heller tiltaladhe wardde om någre skahegell ther oss nogen til rekna wille, för thet örlig skuldh wij emot konung Cristiern och hans anhang fördt haffue, Eller för the gell kraffde warde, som wij för Rikisens skul witterlige äre vtj komne, vtan at våra arffuinger skola nywtha oss gott åt och intit anned, och frij vtan all hinder eller förfong komme til then deel, them effter oss i arff lagliga tilfalla kan i afflinga godz, lösszöre, gull, och peninger, Tess til visso etc Giffuit på vårt slott Stocholm torsdagen nest effter laurencij 1529

Riksregistratur, Stockholm den 19 januari år 1531 (gåvobrev för Hans skeppsbyggare på ett stenhus som tidigare ägts av Vårfru gille)

(...) Är oss tilfallet på kronennes wegna itt hwss her j Stocholm med två hwelffda källare som lydt haffuer vnder worfrue gille her j stadhen, liggiandis i then grunden nest nordan for Anders botnekars grend på wenstra honden när man går nedh åth Stranden, Hörnnehuset öffuerst och norderst j grenden skattat för iij c [250] mark ortuger, effter som tesse godhemen thet skattat haffua, som är, Biörn Biörnsson, frans Jönsson, **oloff Erikson** Oloff Dyster, Dyrik Rostte och Henrik van ytterect, (...)

Riksregistratur, Stockholm den 8 november år 1531

Slotzloffuen på Stocholms slot och stadhen, giordes tå Staffan Sassze bleff slotzfogte

Wij Göstaff etc Göre witterligit ath wij antwordat haffue oss elskelige tro men Staffan Sasse wår fogta her Knut Andersson her Pedher hård Mester Larns Erchideken i Vpsala wart rågh Pedher Erlanson Claes Kyle Tord persson wepnare Lasse Larnsson Anders Simonson Herman fossert Biörn biörsson borgmestare Jffuar Jffuarsson Pedher Månson Niels Jönson Niels gulsmed Lasse biörson frans Jönson hans Skreddare Hans persson Oloff Swart **Oloff Erikson** Hans bökman Eric Ericson rådmen Clemet Renszel borgare Niels Torstenson wår vnderfogte Jöns Matson Karl Skriffuare wåre fogter wårt och Cronennes slot Stocholm vthi en Erlig och redhelig slotzloffuen, j så motto at the skola holla then oss til honda och ingen annan, och åter igen vpantwarda oss thet frijt och qwit ä när wij helszt vppå eske, Och huar så skedde at oss åff gudz forsyn forstackot warde, skola tå ford:a wåra tro men holla for:da Stocholms slot och stadh, Hörboren förstinne och frue fru Katerine Suerigis ok gottis drotning, Herttoghinna til Sassen Engren och Westphalen wår käre hustrue till honda, så lenge hon är til fridz stelt epter then forsegling som henne på hennes morghongåffuor och Lijffstugt giffuen är, Och sedhan skola the holla samma Stocholm stad och slot [then] herre tilhonde som then meneman och Suerigis hulle tro inbyggjare endrecteliga med rijkisens radh som nu jnrakis äre samtycke vthi wår stad igen Tess til visso etc Giffuit på wart slot Stocholm Onsdage for Martinj Arom etc 31

Riksregistratur, Stockholm den 6 april år 1532 (Till Jacob Campe, borgare i Danzig, rekommendation för Olof Eriksson Och Klemet Renszel, vilka blivit sända dit för att köpa varor till fartygens utrustning.

ANM. Brevet är skrivet på latin med en fortsättning med likartat innehåll på svenska har efterföljande datum, den 7 april)

Thetta epter:na ära the befalninger som **Oloff Ericson** och Clemet renszwl skola bestyra j Dantzke på Stormectigiste forstis Konung Götstaffs w: K:e N herris wegna

Först til then stora kraffuelen all the szeghel med all annan tilbehöring som ther til behoff är,

Jtem vm en godh Skeppare antingen Jacob Knope eller någhon annen godh man then wår N: herre giffua wil vm året itt hundrade marcer ortuger och än tå forbettrat med x eller xx marcer ok vj eller viij alna cledhe, huar the ingelunde annars kunna få sådana Skeppare

Jtem ther nest en godh Höffuitzbotzman som sådant stort skep tröster bestå, then hans Nådhe giffua wil vm året L marcer och huar the icke kunna få honum ther före, må the tå forbettrat med vj eller viij alna cledhe

Jtem teslikis xx eller xxx godha batzmen som wel kunna regera tackel. ath hans N: kunde få them for en hyro hiit in j landit med samma skep som szegel och tackel föris med huad deel them tilsagt warder j samma hyro, will hans Nadhe holla them, Och therföre skola the hyra skep til then deel the bestella skola ther the och sådana batzmen in på tagha må, och skal then skeppare som hijt fractat warder få oförtöffuat sina fract,

Jtem ath the och bestyra två godha skepstimbermen som godhe kraffuels kalffuators ära, at hans N: och finge them hiit in j landit for en hyro med samma selskap

Jtem en godh steenhuggare som kan hugga byssosten til

Jtem em godh bryggjareswen

Jtem the Toghen til kraffuelen som her epteer föliet fört xij halfue tugh huart thera lxxx fampne longt,

Draghrepit til store masten vm xxxiiij fampne long ix tum tiugt

Badhom stora sköten til stora szeghlet

Teslikis och sunton ther til

Suntona til fockoseghlet j store kraffuelen

Jt kabbeltugh j ij stycke vm Cxxx fampne til it landtogh

Jten it kabbel tugh vm C fampne til ij the storste ankar til boye reep

Vmkordel til stora masten vm Lx fampne och iij tocter vm L eller Lx skepund kappelgarn
vm ther är köp vppå

it hundradhe waghenskott

Till alt thetta för:na bettalas med, forst sendis til Jacob Kampe j höstis iij lester Smör ther
the skulle bettala thet wijn med som the sende hiit och huad deel ther vtöffuer är skal koma til
thenna bettalning,

Är och for:uit j frå Södherköping at tädhan skal vtsendas til Danske vij eller viij lester Smör
som ok skal komma j thenna bettalning,

Teslikis och thet söloff som **Oloff** och Clemet haffua anammat ther til, vtåff vår N herre
nemplit Cxxv lodige marcer iij lodh

Huadh som thetta Szmör och söloff icke kan tilreckia at bettala alt for:na godz med och
någhre aff vår N herris köpstedzmen kunna wara ther stadde j Dantske tå, må the låna aff
them så mykit som thet bliffuer bettalat med huilkit hans :N: them her gerna oförtöffuat igen
bettala willl, och giffua them j winningen epter som the kunna få for salt och humbla her j
stadhen Stocholm, heller och aff några andra tå wil hans N holla them skadhalöszn,

Til tess mere wisso ath for:ne **Oloff** och Clemet sådana befallningar haffua, är vår N herris
jnsigle her vnder try[ckt] Datum Stocholm Dominica Quasimodogenitj

Riksregistratur, Stockholm, augusti år 1532

Aff Stockholm for Laurentij

Jtem quittance for **Oloff Ericson** och Clemet renszil på thet söloff och smör the hade til
Danske

Jtem quittance for Borwid Skriffuare på hans rekenskap

Riksregistratur, Stockholm den 15 mars år 1534

Aff Stockholm Dominica letare 34

Jtem vnte v: n: herre Hustrv Birgitta Buremandz på en koffring ij marc ortoger Dog skall
hon giffue till bettring på huart hundrat om årett iij marc ortoger Oc wore Tesse Borgare gode
for henne, med sijne Signeter, som är **Skepper Olaff**, Radman i Stocholm oc Marcus Helsing

*Riksregistratur, Salberget den 25 november år 1535 (Till Nils Boye om Arvid Trolles fångenskap
och Boyes förordnande i hans ställe till fodermarsk etc)*

(...) Skall tw witta Niels atuj haffwe tilskickat tiig vdj Arffuidt Trolles sted for Fodermarsk
vtöffwer wora Skytteer Saa må tw anname samme Befalningh och acte wort beste j thenn måtte
thett ytherste tw kantt som wij betro tig vm, huilkit wij och wele bethenkie tig til thet beste Och
haffue wij j sanningenn forståt att en partt vtaff wore Skytter haffue erligenn och manneligann
bewisat sig j thenne fägdhe Saa må tw kalla offuer en siidho **Oloff Ericson** och flere aff them
som haffwe warit framme och tagit aff Liusenn j sommer Hwilkw tu ythermera kenner änn wij (

...)
(Anm: Det är oklart om skeppare Olof Eriksson berörs eller om det är hans namne i Stockholm
eller annan person med samma namn, men något av de senare alternativen förefaller vara mer
sannolikt.)

Riksregistratur, (januari - juli) år 1535

Jtem Forsuarilse breff for **Skepper Olaffz** moder hustrv malin och hans Syster hustru
Jngeborg boendis i vpsale

Riksregistratur, Uppsala den 5 december år 1535

Tiil Her Erich Flemming och Måns Swenson aff Vpsala Quinta Decembris.

Ytterlighare käre godemen som wij senest scriffwe ider thiill atj jngalunda skulle giffwa ider ifrå wore skip, forre än [j] finge ther vm wor scriffwelsze ephther wij hafwe (vdj ägen persone) acthet oss nid mott Landemerkit, szaa sznart föret kan bliffwe någott bättre, Saa är thet än nu wor wilie och begärenn atj wele rätte ider ther ephther, Och saa laga ider stycker, dett våre skiip icke måtte vtsatte bliffwe paa någon falgate eller j någonn fare som j sielffwe besinne kunne magt på ligger Wij äre och tiil friidz atj måge beholle thenn skipper Eric ther qwar hoss ider wiid skippenn brukendis honnom hwar thiil hann tiene kann Dog lichawel lather icke **skipper Oloff** giuffwa seg dädhann, ephther j wel witte att thenn annen fast är forszymmende och tager mykyt ööl for ärende, thil äwentyrz haffuer hann icke stor lycke tiil siöss, som ider nog witterligit är, huru hans sak seg begiffuit haffwer.

Riksregistratur, den 31 januari år 1536

Jtem breff for **Skepper Olaff** på en gårdh med eth Stenhuss i Vpsale, liggendis hartt wiidh Greger Skinneris gårdh tiil ewerdelig ägo
(ANM: Var någonstans som Greger skinnares gård låg i Uppsala är numera okänt.)

Riksregistratur, Gripsholm den 13 februari år 1536

Breff för **Skepper Olaff** i Stocholm på en gård j Vpsale mett eth lithett Stenhuss, aff Gripzholm 13 Fe:

Wij etc Göre witterligit atuj aff synnerlig gunst och nåde, så och for then hulle tro tjäniste, thenne wor tro vndersäte **Skepper Olaff** oss och rigit stedtze bewist och giortt haffuer, och än yttermere her epter bewisa må och göra schall, haffue vnt och giffuit, som wij och nw mett thetta wort öpne breff vnne och giffua honom hans hustru och barn tiil ewerdelige ägo, en gård i Vpsale, liggendes i then grendh nest offwan Greger Skinnaris gård, mett itt lithett Stenhuss, huilken gård for:ne **Skepper Olaffz** frende salige **her Gregers i Vendel** köpt hade aff domkirkene, och [gick?] åter gården epter hans dödth tiil Domkirken Dog epter for:ne **Skepper Olaff** war honum så när åkomen och ath wij och så well, mett skeell, haffue god rett tiil, ath vnna same gård, huem oss teckis, epter Vesterårs recess, for hans hulle tro tjäniste skull, han oss och rigit bewisth haffuer, Thy affhende wij domkirken same gård och grundh och tilegna then for:de **Skepper Olaff**, hans hustru barn och arffuinger gård och grundh mett same litzle stenhuss tiil ewerdelige ägo Biudendis her mett alle som före wore schull wele och schole göra och lathe, at the icke dörffuis göre for:ne **Skepper Olaff** eller hans arffuinger hinder eller forång p same gård wijdh wor ogunst Tess

Riksregistratur, Gripsholm den 1 maj år 1537

Till Borgemestere och Rådt I Köpenhaffnn om **Skepper Olaffs** saack 1:a Majj Datum
G:[ripsholm]

Wår etc Wij giffue eder käre wenner tilkenne, ath en wor tjänere och vndersäte, **Skepper Olaff Ericsonn** wijd namn, haffuer nu warit her for oss och clageligen tilkenne giffuit, hurvlunde någon ringe tiid, för än Greffue Christoffer och the Lubske finge Köpenhaffnn jn, hade han latiid lade eth siit skiip mett köpmanswarur, och lett löpett, vdij en godh friid och feliig dag, ther heen till Köpenhaffnn, huru sedan mett same skiip och godz ther i staden forhandlett bleff, warde i vthan tuill (vdij thenne hans jnnelycte Supplicatie willfornimmendis Och forthenskull haffuer forbe:de **Skepper Olaff** fliteligen aff oss begerett atuj (opå en rett) honum vnne och tilstädie wille eth tilbörlogit arestadz opå thett Köpenhaffns skiip, som nw på thenne tiidh ligger jn for wor stadt Stocholmm Huilkit wij dog icke gerne göre wille (vdij thett forhoop) ati godemen skulle sielffue rette eder i then sack, vthan haffue i then motten

fortrösted honum, atuj wille scriffue ether ther om till, och tilhielp, ath han motte kome till sin redeliig betalningh for skiip och godz, Ther mett han siig opå thenne tiidh haffuer nöija latedh etc Är forthenskull wor kerliigh begerenn, ati wele stelle thenne breffuisere, Michill Lenszmann tiil frijdz, på for:ne **Skepper Olaffs** wegna, for same skiip och gods, Effter thet, ath then som, then tiid, ther i staden befalningen hade, haffue vtij så motte sagt thom god for skipp och godz, Teskligis och ati welw ansee, dheth wij icke heller wille göre något arestament på the iij skiip, som same tijd wore her vtij Stocholm, ther Dirick Welaw, Kortt Finke med någre flere Kopenhaffnske köpmen opå wore, hade wij dog lichuell, for same orsack skull, hafft ther god rett till, Begerendis forthenskull än nw, ati godemen wele hervtijnnen aldellis skicke eder tilbörliigen, scriffuendis oss her eth offorsumeligit swar och beskeed opå, mett thenne same breffuisere, huad i vdij then motten göre eller lathe wele, Szå frampt atuj icke bliffue förursakade ath finne andre medell och weger, ther egenom for:ne **Skepper Olaff** kan dogh kome till szin fulle betalningh J wette och well sielffue Dannemen, ath Högborne Furste vtualdt ko: Ma:t till Danmark, wor käre herre broder och Swåger, haffuer personligen budit och befaledt eder ath stelle for:nde **Skepper Olaff** for siit skiip och godz till frijdz, forsee wij oss fulkompneligen ati worde eder her effter rettendis Befalendis eder her mett gutt.

Riksregistratur, Mörkö den 21 juni år 1537

Erick Olsons Quittencie vppå Taffuestehuss Rekenskap aff Mörcköö 21 Junij

Wij etc Bekennomps och witterligit göre, ath thenne oss Elskeliigh tro tjänere Eriick Olsonn, vår fougte vpå Taffuestehuss, haffuer giordh oss en godh clar Rekenskap vnder vår tieneris Måns Monssons ranszakan (...) Tiere vpburit xviiij lest iijj tynner, Sendt till Stocholm till **Skepper Olaff** xiiij lester Jnpackingh x tynnor, wijd slottit j lest vtgiffuit (...)

Riksregistratur, Västerås den 15 mars år 1538

En forscrefftt for **Skeper Olaff** tiil Kon: Ma:t i Dammarck Datum j Vesterårs 15 Martij

Wår wenliig och kerliig helsen mett alt, huess mere kiertt och gott, vdij wor magt och formögenhett är stedtze tilforenne etc Stormectige Furste, Käre her Szwåger Broder och beszynnerlige gode wenn, Wij foge eder kerlighett vdij en godh acth och meningh tilkenne, huickeledis wij på nytt igen besögte äre, vtaff wor tro tjänere, **Skepper Olaff Ericzson** Borgere vdij wor stadh Stockholm, beclagendis siigh ath honom vtaff E. K:tz vnderszåter vdij Köpenhaffn, hwarken rätt eller skäll widerfares mågh, vm hans skiip och godz, szom ther vdij Greffue Christoffers tiidh anholit, och szedan byth och parthett bleff, vtan ath han bliffuer mett lösze Skotzmåll affwister Som och nw szenaste skedde, vtij Köpenhaffn, Then tiidh hans fulmectige, wår tro man och rådt M: Christoffer Anderszon taledede Borgemesterne ther om tiil, Och fiick dog föge beskeydt, ther han siig epter rette kunde, Och formener szamme **Skepper Olaff**, sziig vtij then motten wederfares stor vskiell, thet wij icke heller annerss ackte, eller beszinne kwnne, Anseendis ath then szame tiidh, när Greffue Christoffer fiick Köpenhaffnn jn, wåre her vdij wor stadh Stocholm iij eller iijj köpenhaffnske köpmanskiip, hwilke ther brugede theris köpenskap, och them wart tillatiidh, frije och vbehindrede, mett skiip och godz, ath giffue szig tiil Köpenhaffn igen, huilket vdij thet forhoop skedde, ath wore vnderszåter, szom then tiidh, mett skiipj och godz, vdij köpenhaffn stadde wore, skulle och szå vbeskedigede dheden kome, Szå haffuer och forbe:de **Skeper Olaff** en stor fortröstningh tiil thet liiffte och tilsagn, som E: kon: werde honom loffuade then tiidh E: K: personligen stadde wåre vpå wår skiipz flotta, han then tiidh wår öffuerste skepper war, tiil hwilken E: K: myntlige tilszegen han än nw fulleligen forlather siig tiil, ath E: K: will hielpede honom tiil szame sziit skiip och godz, thet han icke vdij någre motte forbrott eller forwerkett haffuer, eller tess werde igen Och begere wij tesligiste kerligen och gerne, dheth E: K: will och szå anszee hans flitige arbete och tro tjäniste, then han E: K: på wore wegne, vdij thenne forledne fegde bewiste, therwtöffuer han ilde skoten och foruwndet bleff, huilkit oss icke heller tuiler, E: K: warder honum tiil thet beste

betenckiendis Och beszynnerligen vdij thenne hans retferdige saack, ath han må kome tiil sziit igien, hwilkit wij med E: K: altiid gerne och vdij lige motte kerlige forskulle wele Datum

Riksregistratur, Stockholm den 31 maj 1540

Breff for **Skepper Olaff** vpå [en] gårdh
benempdh Swartemuncke Closters Läderne Datum
I Stockholm Vltima Maij: 4:0:

Wij Gustaff etc Göre witterligit Atuj aff wor szynnerlig gunst och nåde, Så ock for then lon[g]llige hulle tro tjäniste skuldh, som thenne vår vndersåte och tro tjänere, **Skepper Olaff Ericson** Borgere vtij vår stadt Stockholm, oss och vårt rige Sverige her till dagz troligen bewijse göre må och skall, haffue vndt och tillatiidh, och nu medt thetta wort öpne breff vnne och tillathe ath han sig till gode och vppehelle må och skall, quitt, frij och vbehindrat niwte, bruke och beholle en gård benempd Swarte Muncke Closters Läderne her i Stockholm, liggendis emellom Stockesund och the fatigis affwels gård i Hospitalet, her i Stockholm, i szin liiffz tiid medt alt thet som till same gård nw tilligger och aff ålder tillegat haffuer, ee huad thet helszt är, eller ware kan Doch medt sådane skiell och forord, ath for:ne **Skepper Olaff Ericson**, skall holle same gård wiid magt, medt huss och huad annen dell ther tilhörer Tesligeste åker, eng och all annen gårdzens tilbehöring, ath same heman vdij ingen motte forsuagat eller förlagt bliffuer Biudendis her med alle ee hoo the helszt äre eller ware kwnne, som före våre skuld wele och skole göre och lathe, ath the icke vdij någer motte göre for:ne **Skepper Olaff** her emot hinder eller förfång wiid wor ogunste Datum
(ANM. "Swarte Munche Closters Läderne" avser Svartmunkelederna i Solna socken.)

Riksregistratur, Örebro den 22 januari år 1543

Till **Skepper Oloff** Datum Örebro 22 Ja: Anno etc 43

Vår gunst etc Effther thet **Skepper Oloff**, wij aff mångfällige och wisse kundskaper förnimme kunne att på förårett nästkommendis will tilförmodendis wara, att wij aff våre rigisins fiender till siöss icke vanfectede bliffwa. Will förthenskuld wara förnöden, att wij och så tänckie ther nogett emott, till att vtrede och vtruste lathe någre aff vår Örligz Skip, och synnerligen våre Galeer etc Szå mottu wara förtänckt therutinnan, haffwendis både tackel, twg, Sägell, Årer och alle andre tilbehöringer till rede, medt all annen nottorfft, som ther till hörer, emott för:de tijdt, så att man medt en hast kunde göre all skipen tilrede när så behöffues, och wij tig thet befale lathe, Wele wij icke heller, att man allenest skall bruke vpå samme Galeyder the guthne stycken, som her till skedt är, vthan man moste och så lagat, att ther komme nogre sköne Cammerstycker vpå, som man jnnan bools lade kan. Så mottu haffwe Bothwedt och Jacob van Costniss förmanat ther vm, att the och tenckie ther till att lathe göre Skytt, medt all annen theris redskap och tilbehöring, både Cammerkijler wäl färdige. Thetta jngelunde försumendis Datum vt supra

Riksregistratur, Örebro den 23 januari år 1543

Till Bothwedt Larson, Datum Örebro 23 Ja: Anno etc 43

Vår gunst etc Skall tu wette Bothwedt, Att seden wij hijt till vårt Slott Örebro kompne våre, mötte oss her en heel hoop aff then Wästgöriske och Smälendzske Adell, medt hwicke wij samt tesse godemen aff vårt rådt, som medt tilståde äre, öffwerwäget och besinnet haffwe, vdj hurudande motte tesse farligheter, som nu (: täss wär :) medt tesse vproriske Smälenninger vpå färde äre, best motte stillet och affskaffet bliffwe, och haffwe på thet sijdzste, effter alle lägligheters vmbständer, endtligen, och medt endrechtigt rådt, oss alle samfält, och j så motte beslutid, som thetta her innelucte rådslag förmedler och vttrycker etc Hwarföre är vår wilie och allffwarlige befallning, attu wilt wara förtänckt vdij, ath lathe församble och tilhope schaffe

alt the mäste folck, som tu någon tijd vpbringe kant, medt gode röör och Arbröst, både aff våre Båsmän, ther aff Staden, och annerstedtz, Så att tu till the mindzste kant komme affstedt till en starck fännicke knechter, att vndsettie hopen medt, förutan thet folck, som frelsitt gör vtt. Och att the aldelis motte snarligen bliffwe til rede, att möte medt hopen vdj Wastena, jnnan then samme tijd, som rådzslaget förmelder, Och attu täsligeste äst förtänckt vdj, att skicke till en halff Läst körde krutt tijt nid till hopen, så att Swartekunsten icke motte fattis. Och må tu oförsumeligen lathe fordra iffrå fougterne och presterne ther kring om Stockholm alle the knechter, som ther nu någet för Jule förscriffues i Borgelege och annerstedz, hwar tu förnimmer någet gott och dugeligitt folck står tilbekommendis, eller vårt folck afflagde äre, ee hwad thet koster får man på thenne tijd icke see wijd, attu dhå oförsumeligen lather komme them tilhopa till Stockholm och skynder them seden genom natt och dag titt till hopen. Testligeste må tu och tilseije våre fougther och menige frelset ther j Stockholms Länn, att the möthe medt all then mackt, till häst och foot, som the mest affstäd komme kunne, Och jw flere the kunne komme affstedt till fott, jw heller wij thet såge, affter swårt Resigetyg vdj then Landzenden icke tiäne will, som tu wäll weest, huru ther vm är, och latt en hoop aff våre Båsmän følge medt, förty wij haffwe god förtröstning aff Her Erick Flemming, at wij medt thet förste j Wår till än Try eller fyre hundrade gode Båsmän, förutan Skipztimbermän och annet folck, iffrå findland, Ther tu west tig effter rette, Tw wilt och så wara förtenckt vtij, att tilseije Jacob van Costnitz, att han holler flux opå, och lathe tilrede och färdigt göre vårt skipzskytt, Så att thet altsamens jnnen midfaste til thet sijdzste tilrede och färdigt ware motte, Så och att **Skepper Oloff** wett alt skipztacklett, och annen redskap, medt the årer till Galeerne höre, aldelis färdigt och tilrede, jnnan samme tijd, Och hwad som fattis till årer eller annett, motte bliffwe tiltänckt vdj tijd. Sammelunde som wij och scriffwe tig nu nyligen till, vm thet Skipzskytt, som ligger j thet kalckehwss, och annerstedz fast vrenlige och ille tilflyett. Attu skulle annerlunde låthe bestelle ther vm. Så är thet än nu vår befallning, att thet icke motte förgäted bliffwe. Förty wij achte icke alleneste att lathe bruke gothne stycker vpå våre Galeer, vtan och schöne Cammerstycker them man jnnen bordz lade kan, att man förthenskuld i tijd täncker ther till, medt kijler, lader, och alt annett, hwad ther till hörer, som aller störste magt vpå ligger, Och är vår wilie, attu haffwer thetta rådzslag på thet hemeligeste, som tu kant, jnne medt tig, och west hwem tu ther vm någet förstå lather. Man må heller göre sådana anskrij, att wij wele lathe holle en almennelig Wapnsyn nu j Winther j Östergötland, Och förthenskuld wele haffwe folcket ther wedh honden Datum vt supra

Riksregistratur, Gripsholm den 9 maj år 1543

Till Botwedt Larsson, att han later bespise Kon:ge Ma:tz Galeer, så att the ned alle tilbehöringer bliffue tilrede, Jtem att han handlar med borgerne j Stockhom, att the göre tilförning till Calmarna och Östergötlandt, med then meste spannemåle och fettalie, som the afflate kunne. Datum Gripz: 9 Maj Anno 43

Wår gunst etc Är vår wilie och biude tig Bothwedt, att tu oförsumeligen lather bespise våre Galeer, så att the med alle tilbehöringer hasteligen rede bliffwe, och med thet förste måge komme ther vtt j Stockholms Skäriegårdh, Vpå thet att wij kunne lathe them löpe nijd ått Calmarna, så snart wij titt till Stockholm kommendis warde etc

Är och vår wilie Bothwedt, att ty handler med Borgerne ther i Stockholm, att the wele göre tilföring, somblige till Calmarna, och somblige till Östergörland, med then mäste spannemåle och fettalie, som någonstedz j Tysland. Thetta tu och så them föreholle må.

Jten then spannemåle, som våre Fougter her j Vpland förskicke till Stockholm, then må tu lathe komme jn vpå then Skute, som wij befaled haffwe **Skepper Oloff** med thet förste tilrede göre, Och latid seden komme nijd till Calmarna och Östergötland ther att sälies våre vndersäter för penningar. Then bååt som Nils Jonsson och then Erick Ösgöte skole haffwe nijd ått Calmarna, motte och så med thet förste, med alle tilbehöringer reede bliffwe. Försume icke Borhued att giffwe oss tilkänne, huru tu vm the Galeer och Prowant, till samme Galeers behoff

haffwer beställe latidt, och vm alle andre legligheter, som tu kant tänckie oss ligger mackt vpå att wette. Ther tu west tig effter rätte. Tig Gud befalendis. Datum vt supra.

Riksregistratur, Stockholm den 27 maj år 1543

Öpett breff för **Skepper Oloff**, att han må haffwa en sin dreng lliggiendis i Henemora, och köpe ther någre läste jern, och fata them j Wästerårs. Datum Stock: 27 Maij Anno etc 43

Wij Gustaff etc Göre witterligit, att Oss Elskelig tro Man och Tienere **Skepper Oloff** haffwer latidt oss förstå, hurulunde Borgemestere och Råd vdj vår Stad Wästerårs haffwe giort honum arrest och hinder, på någet jern som han i Westerårs lliggiendis haffwer, så att the icke wele ståde honum att fata samma jern ther j staden, marcknader emellem. Thet wij honum doch vndt och tillatid haffwe, som wij och nu, med thetta vårt åpne breff vnne och tillate, att han frij och obehindrett må och skall haffwe en sin dreng lliggiendis i Henemora, och köpe ther någre läster jern, och fata them j Wästerårs, när honum legligit är, Anseendis then hulle tro tjäniste, som han oss dageligen beuiser etc Hwarföre biude wij våre Fougter, Embetzmän, och Borgemästere och Råd j Wästerårs, att the icke j någen motte göre förbe:te **Skepper Oloff** her emott hinder eller förfong. Datum vt supra
(ANM. Henemora = nuv. Hedemora)

Riksregistratur

Ett donationsbrev av Gustav Vasa 26 nov 1543, till skeppar Olof Eriksson, med likartad lydelse som den 31 maj 1540, men detta brev har jag inte återfunnit.

Riksregistratur, Stegeborg den 13 juni år 1544 (Till herr Sten Eriksson och Botvid Larsson om olika ämnen)

Att te rådslå med **Skepper Oloff**, att gräfwe Härstaket 4 alner djupere för galleerne.

Yttermere som wij och szezene skriffwe eder till vm vår galleer motte lägges inn j Elsnabben etc. Derföre synes oss gott och rådeligit ware, att Härstaket motte bliffwe någet yttermere vpränset, så ther kunde bliffwe till änn 4 alner djup. I wele j thenn motte handle medt **Skeper Oloff** och flere, som förstond på slijke saker hade, huru man skall gå ther best och lämpeligest med vm. Finne ther till hwad råd j kunne, att thett så skee motte.

(ANM: Harsteket eller Baggenssteket är ett sund i Stockholms skärgård, drygt 100 meter lång, mellan Värmdö och fastlandet, där farleden in i Mälaren och till Stockholm gick ända fram till medeltidens slut, varefter landhöjningen blev för påfallande samtidigt som skeppens storlek ökade varpå farleden förflyttades och istället gick runt hela Värmdö på den norra sidan och via Vaxholm.)

Riksregistratur, Stegeborg den 9 Augusti år 1544 (Till herr Sten Eriksson och Botvid Larsson om olika ämnen)

Att han later vpränse Härstakett, Efter Galleerne skole lägges till Elsnabben.

Yttermere, som wij och szezene skriffwe eder till, vm våre Galleijder motte läggies inn i Elffznabbenn. Terföre synes ossz gott och rådeligit wara, att Härrestaket motte bliffre någet yttermere vpränset, såz ther kunne bliffwe till änn 4 alner diup. I welw i thenn motte handle medt **Schipper Oloff**, och flere som förståndige äre på slijke saker, hure mann skall gåå ther best och lämpeligest medt om. I wele och såz finne ther till hwadt rådt i kunne, att thet szå skee motte.

Riksregistratur, Ekholmen (Ekolsund) den 6 Oktober år 1544 (Öppet brev för tre svenskar att arrestera skotska fartyg, tills de har fått ersättning för det rövade gods som tillfogats dem av skottar. Ett brev skrivet på latin och ett likadant på svenska, varav det sistnämnda även infördes i Stockholms tänkebok den 7 oktober.)

Commission för **Scheper Oloff, Gärlaff van Embden** och Hans Erichson att the måge arrestere the Schotzske Schipp, som the her i landet öffwerkomme kunna etc. Datum

Wij Gustaff etc. Göre witterligitt, att effther som hwar och en wäl kunnogt och oppenbart är, att emellen tesse twenne Kongerijkers vndersäter Sverige och Schottland, haffwer nu i vår regementz tijdt waridt godt fridt, nåborskap, och eenighet, Szå att vndersäterne på både sijder haffwe sig wäl förlijkt och föreenett, driffwendes med hwar annenn en wenlig handell, communication, theris vndersäter her j vårt Rijke, och våre vndersäter vdi lijke motte j Schottland igenn, Szå att mann aff ingen vfruntlig handel eller misförstondt på någenn sijdenn wetet haffwer. Szå haffwe wij nu vdi sanning förnummit och sport, att vtöffwer slijgk nåborskap, och gode tilförsigt, någre Schotzske vtliggiere, som i thenne förledne Sommer haffwe lopitt aff och till j Westersiön, waridt vnder thenn Norske sijde widt Lindernäs vm bord med någre våre Vndersäters och Borgeres Schipp j vår Stadt Stocholm, Nemlig **Schepper Oloffs, Gärlaff vhon Embdens**, och Hans Erichsons. Och emot thenn nåborlige och tilförlatelige wänskap, som altijd emellenn för:ne twenne Rijker waridt haffwer (oss eller them aldelis våtwarede) tagitt them Schipitt, Folkett och godtzett iffråå, hwilkit the inn i Schottland skickatt haffwe, och tilfogett them i thenn mottenn en merckelig skade, och elliest föge bätter handlet eller trachteredt them, änn the theris oppenbare Fijender wåredt hade etc. Hwickett offwerwold för:ne våre Vndersäter på thet högste (: som och icke vbilligt :) för oss beclagett haffwe etc. Szå vppå thet för:ne våre Vndersäter motte komme till en fulkomplig restitution och widerlag igenn, för sådane theris leedne skade, offwerwold, spott, försumelse och andra iniurier, som them genom samme Schotzske vtliggiere wijderfaret och tilfogett är, haffwe the vnderdånligen suppliceret och begärett aff oss, att the fritt och obehindrede vppå en rätt måge arrestere och qwarrsättie the Schotzske Schipp och Köpmenn, som the her i vårt Rijke beslåå och öffwerkomme kunne, Hwickitt wij them för rättwijsones skuld icke haffwe affslåå welett eller kunnett, effther wij på vårt kong:e embetes wägne förplichtige äre att förhjelpe våre trogne Vndersäter till all thenn deel the kunne finnes haffwe rätt och skåål till. Hwarföre haffwe wij aff synnerlige gunst och nåde vntt och effterlatidt, som wij och nu vdi tette vårt breffz krafft och macktt vnne och giffwe them vår wilie, tillstondt, och commission medt rätte till att antaste, arristere och beszåte, alle the Schotzske köpemenn, theris Schipp och godtz, eehwar som helst the them, her i våre och Rijkensens Siöstäder eller annerstädtz betråde och öffwerkomme kunne, doch szåå, att the them ingen skade tilföge, vtan i en rätt och laglig besåttning, them och teris godtz anholde och bekymbre, till tess och szåå länge them för slijgk dråpelig skade en wenlig affdracht, förlijkning, och vprättelse igenn aff förbe:de Skotter skee och wijderfares måå, Hwickitt wij giffwe vårt elskelig Rijkensens Rådt, Adell, och meenige Siöstäderna, samt alle andre, som för våre skuld wele och skole göre och late, tilkenne, att the vdi ingenn motte göre för:ne våre Vndersäter her emot hinder, plattz eller förfong, widt vår ogunst.

Riksregistratur, Stockholm den 2 juni år 1545

Till H: Göstaff att han giffwer Jacob Schottis arresteringh löss, och beholler hans broder j gislan etc. Datis Stockholm 2 Iunij Anno 45.

Wår synnerlige gunst etc. Wij giffwe edher tilkenne, her Göstaff, att then Jacob Schotte, som nw i Lödze med skip och godz ligger rasteret, haffwer nw warit her till handels och samtals med våre Vndersäter **Skiper Oleff** och Hans Erickson, vm samme arresteringh, Szå haffwe the sig her inbyrdis föreniget och förlichtt, j szå måtte, att för:ne våre Vndersäter haffwe welwilleligen giffwit Schotterne arresteringen löss Szom wij och haffwe giffwit för:ne våre Vndersäter förschrifft till Drottningen i Schottlandh, med hwilket breff the afferdiget haffwe thenne theris fulmyndige, och vår Vndersåthe Hans Claesson Borgere her i Stocholm, med wijdere och nödtorfftiggt bewijss, med för:de Jacob Schotte, i thet förhopp, att Drottningen (:

effther som hon oss tilschriffwit, szå och ståtthalderen j Schottland edher schriffteligen loffwett haffwe :) lather them rätt och skiäll wederfaris, och att the till theris fulle betalningh och lidne skade, med thette samme theris budh, komme motte, och effther them emellan nw szå förhandlet waridtt haffwer, szå kunne wij inthet yttermere schriffwe her vm, vten atti måge samme rasterningh löss giffwe, Doch haffwer för: ne Jacob Schotte, för:ne våre Vndersåther tess wissere ware skole, att för:ne theris fulmyndige, icke annett än gott och thet rätt och skiäll är, vdi thenne reese wederfares skall, Ther effther i edher rette och skicke kunne, latendis rasteringen löss och then annen tilståde bliffwe. Datum etc.

Riksregistratur, Räfsnäs den 23 juni år 1550

Brev till Botvid Larsson Ankar angående handeln med lybeckare och skottar samt om de till Holland och Rouen destinerade fartygen etc.

(...)

Samelunde äffter wij förnimme, at the Schotter skole haffve en hoop gull, som the vele handle medt, så må thu lathe någre borgere, anthen **schepper Oloff**, **Gerleff van Embden** eller någre andre, handle medt samme Schotter, så att the finge gullett handemellem och loffve them ther före hvad godz the helst begäre, och när the gullett bekommet hade, skole the thet beholle och ingen betalning them igen öffverantvarde, uthan schickeligenn och oförmerchtt holle them uppe medh godh ord, till tess vij um theris saack videre förtenct bliffve.

(...)

Stockholms tänkeböcker, den 29 maj år 1591

Gynte Olson, her Larß Erichson.

Her Lars Erichson Swartt hemblade och vploth stadzens borgmestere Gynte Olsson en sielebodh och hennes tomt, som Matz Månsßon hade köpt vtaff hustru Anna, **skipper Oluffz** dotter, hwilken Gynte hade igen byrdet för 100 daler. Vplade fridzskillingen --- 4 mark.

KÄLLOR – Landskapshandlingar

Stockholms slott – 1539 (sida 60)

Opbörden opå Hampa

Jnuentarium	15 ½ lb
Item aff Skipper Oloff	2 ½ skippundh
Summa	3 skippund 5 ½ lb

Stockholms slott – 1540 (sida 68)

Opborin Hampa

Är opboritt aff **Skepper oluff**

Hampa	2 ½ skpd 8 lb
-------	---------------

Stockholms slott – 1540 (sida 70)

Opboritt Krofftt

(...)

Till Skeppgårdenn 1602 alna

Och ther på **Skepper Olufz** Quittenza giffwe

3 Decembris Anno 40

Stockholms slott – 1540 (sida 72)

Opburitt Vandmall

(...)

Till skepgårdenn 112 alna

Och ther på **Skepper Olufz Quittenza** giffuid

3 Decembris Anno 40

Stockholms slott – 1540 (sida 74)

Opburitt Tuebrede

(...)

Ther aff är vttgiffuitt till skeptt gårdenn

Tuebrädz spiik 20 tusandh 1 ½ hundrett

Och ther på **Skepper Olufz Quittenza** giffui

3 Decembris Anno 40

Stockholms slott – 1540 (sida 76)

Opborin Ketzle Cop

Är köptt for 269 marck 2 ½ ör 2 shr

ketzlekoper 3 ½ skpdh 6 ½ lb 9 march p

Är ale Leffuereratt **Skepp Oluff** och

Ther på kans **Quittenza** giffuin 3

Decembris Anno 40

Stockholms slott – 1540 (sida 78?)

Opburitt Tuebrede

(...)

Ther aff är vttgiffuitt till skeptt gårdenn

Tuebrädz spiik 20 tusandh 1 ½ hundrett

Och ther på **Skepper Olufz Quittenza** giffui

3 Decembris Anno 40

Stockholms slott – 1540 (sida 81)

Opburitt Tulbåtar

Inuentarin 22 stycke

Tullbåtar 22 stycke

Summa 44 stycke

(...)

Till Stallene på Holma 3 stycke

Byttes medtt **Skepper Oluff** for 2 stora båtar han fich Igenn

Stockholms slott - 1541

Aff **Skeppar Oloff**

hampa 4 skepund 6 # 13 mark

hampa blåvr 1 skepund 6 # 13 mark

briitor 2 woge 14 1/2 lispund

Stockholms slott - 1541 (sida 41)

Opbördh aff **Skepper**

Oloff på hampa

Anno årh 1541

15 Februarii Opt aff **Skepp Oloff**

tiill Slotßens behoff

Hampa xviiij lb(=lispund) iij *mark*

5 Aprilis Opt aff **Skepp Oloff**

Hampa 1 *skeppund*

15 Julii Opt aff **Skepp Oloff**

Hampa 1 *skeppund* v lb(=lispund) v *mark*

6 Nowembris Opt aff **Skepp Oloff**

till tiåßeweckar som redeswennen annamade

Hampa blår 1 *skeppund* viij lb(=lispund) ij *mark*

3 Decembris Opt aff **Skepp Oloff**

Hampa 1 *skeppund* iiiij lb(=lispund) v *mark*

Summa

hampa 4 *skeppund* 6 lb(=lispund) 13 *mark*

hampablår 1 *skeppund* 6 1/1 lb(=lispund) 2 *mark*

Stockholms slott - 1544 - kopior av kvittenser:

Skepp Oleff

Rodz karll

Bekennes Jag **Oleff Roskarl** skep J w: M: H: skip på

mz tenns min Quittens mich haffue anammat aff w: K:

M: H: beffalningen på Stocholms Slott Botuidh larsson

En Oxe teffz till wiße wnder mith stignetth Datum

Stocholm 2 Decembris Anno 1544

Stockholms slott - 1545

Aff Vglan, 12 Dagen September

Leuereredhe **Oleff** Bagge skeppe, som [= levererade Olof bägge skeppen, som]

Kommen war iffrå Calmer

Skeps Brödh 10 *tunnor*

Småtth Kötth 1 ½ lb

Stockholms slott - 1546

Bekennes Jagh **Oleff Rodzkarll** skeppe på Suanen migh haffuá anammat och vpburith aff

Stocholms Slåtth thenne eptnämnde fethalia fogtt till 8 *tunnor*, skeps öll 11 lest, ätticke 2

tunnor, skredde Skorpor 6 *tunnor*

Datum 13 dagen Maii Anno 1546

Bekennes Jagh **Oleff Rodzkarll** Skepp på K: Mtt: w: N: K skep Suannen till Gotland, thz Jagh

...

26 Maii 49

Stockholms stad - 1547

saköre 4 september

Item **Garlagh** vo **emdens hustru** for

thz hon sålde en alin kafferkimesk (?)

för 20 dr gaff wtt 4 mark

26 februarij [1548]

Item **skepp oluff** lade rett för en Gåffma (?) för et Mandråp

Konugs saken 8 mark

Jtem then tidh Jacop Bagge **skepp oloff** Josep arffuidsson sampt
fem arbetis karar wåd vtij i skären at Bespana Någon leglighetd
epter *Konglige* Maitw Egin Befalningh för Båtlega öll och Matt
och karanas lön och för hysingh och Merlingh som the hade mz sigh
gaffz fför vt 10 mark

Anna Gerlaksdotter, tiden som änka i källorna

Stockholms tänkeböcker, den 12 november år 1582

Gynthe Olufson talede på en sielebodh, belägen vpå Södremalm, som *hustrv Anna schipper Olufz* tilförende ätthe och [ANM. *deras dotter*] *hustrv* Anna Erich Jacobsons sålde Matz Månson och *han* nu achter sälie, och menthe Gynthe sig ware näst till att köpen, efther hon war icke lagligen såldh.

Stockholms tänkeböcker, den 28 november år 1582

Gynthe Olson.

Samme dagh tiltalede Gynthe Olufson kämmenere vår medborgere Matz Månsson vm en sielebodh och tompthen therunder, belägen vpå Södre malm, som samme Gynthes hustrus halvsyster, hustru Anna, framlidne Erich Jacobsons eftherlefde enckie, hade såldt förnempde Matz Månson och *han* nu war tilsinnes att sälie igen. Och eftherthet förnempde Gynthes swäre, *hustrv Anna*, framlidne *schipper Olufz* eftherlefde enckie, ätthe tilförenne samme sielebodh och tompth och Matz Månson hade icke lagligen köpt henne, wille Gynthe sigh till rätten försee, att *han* vpå sin hustrus wegne hade rätt till att byrde och köpe henne igen.

Härtill swarades Gynthe vtaf rätten, att *han* må sättie i rätten så många penningar sieleboden och tompthen skall sälies före.

Michel Olufson bespråkede en half parth vtaf samme penningar vpå förnempde Matz Månsons framlidne hustrus, *hustrv* Karines erfvingz wegne.

Stockholms tänkeböcker, den 1 juni år 1590

Hustrv Anna skipper Oluffz.

Samme dagh steg vp i retten Michell Olßonn rådman, fulmündigh aff Kong:e M:ttz tro tienere Iwar Clementzsonn och på hans wegne hemblede och vploth hederligh och dögdesam *hustru Anna*, salige *skipper Oluffz* efftherlathne enkiens fulmechtige, hennes käre mågh Hans Anderssonn rådman, en halffpartt vdi ett stenhus och theß grundh, belägit på westre syden vm Swartmunckegathenn emellen salige *Gerd v. Embdens* och förnämpnde Iwar Clementzsons och hans broders Måns Clementzsons stenhus, hwilkett halffwe hus och grund förnämpnde Iwar Clementzsonn köpt hade aff *hustru* Margreta Laße Dalboes och nu lagligen såldt haffwer förnämpnde *hustru Anna* för 200 daler rede peninger och 5 alne engelst. Vdj lyke motto haffwer och förnämpnde Michell Olßonn, fulmechtig aff Jöns Peerson och Margreta Persdotter samt deres halffsysters måger, Amundh i Nybbela, Laße Michelsonn i Hallinge i S[a]lläm soch och deras hustrus syster Anna Erichsdotter hemblett och medh hondh och mundh leffrerett förnämpnde *hustru Annas* fulmechtige denn andre halffpartt i förschriffne stenhus, som de erft hade effther deres moder, *hustru* Margitt [... ANM. *lucka för efternamnet i texten*], hwilken halffpartt de förnämpnde *hustru Anna* vplattid hade för 200 daler vdi nu gångbartt mynttt. Och bekendhe förnämpnde Michell Olßonn in för retten, att förschriffne Iwar Clementzsonn och Jöns Peerson samt hans medarffwer haffwe förnämpnde summar tillfyllst redeligen bekommitt, anammitt och vpburitt, then sidzste pening medh thenn förste, så att dem alldeles well åtnögde, hwarföre *han* och affhände them och alle theres efftherkomende erfvinger förnämpnde stenhus och grundh och tillägnede thet medg all sin tilbehörelße, såsom thet aff grunden vpmurett är och för ögenn står, offthe[nämpnde] *hustru Anna skipper Oluffz*, hennes barn och theres efftherkomende erfvinger att niuthe, bruke och beholle qwitt, fritt, obehindrett och oclandrett till ewärdelige ägendom. Och är samme hus och grundh vpbuditt, lagstonditt och alldeles lagligen fulfölgdtt och fridzskillingh ågiffwinn.

Stockholms tänkeböcker, den 17 oktober år 1597

Arvet efter Anna Gerlaksdotter, se under Elin Olofsdotter i avsnittet om Jost och Hans Höijer.

Skeppare Olof Erikssons gravvård i Storkyrkan

Placerad i storkyrkans nordöstra del. Tillverkad av en ljusgrå sten. Berör Skeppar Olof Eriksson, hans andra hustru Anna Gerlaksdotter och deras dotter Malins make Anders Hansson.

Text runt om:

HAR : LIGGER : SALIGE :

OLOF : ERIKZON : MED : HVSTRV : OK

BARN : SAMT : SIN : MAG

ANDERS : HANSSON : GVD : THE(M) : BENADE :

(anm. Överstreck på bokstaven E i fjärde raden, vilket ger läsningen THEM. Mågen Anders Hansson var gift med dottern Malin.)

Text överst:

IAGH WET : MIN : FORLOSSARE : LEFF :

VER : OCH : HAN : SKL : PA : SIDSTONE : VP : WEG :

KIA : MIGH : AF : IORDENNE : OCH : SKAL : MED : TESSO

MINE : HVDH : VMKLED WARDA : OCH : SKAL : I : MIT

KOTFA SEE : GVDH

HIJOB : XIX :

*(Job 19:25-26, enligt 1917 års översättning:
Dock, jag vet att min förlossare lever,
och att han till slut skall stå fram över stoftet.
Och sedan denna min sargade hud är borta,
skall jag fri ifrån mitt kött få skåda Gud.)*

I och omedelbart nedanför vapenbild:

O (bomärke) E

ANTO

NIC LEOFHAS

ING RITRO 7S

6

16 5

Nedanför vapenbild:

1 5 5 5

No 23

(Anm. Avser den lokala numreringen från senare tid av gravhällar i storkyrkan.)

Skeppare Olof Erikssons gravvård i Storkyrkan, Stockholm (fotomontage).

Skeppare Olof Erikssons gravvård i Storkyrkan, Stockholm (perspektiv med blix).

Gerlak van Emden och Mattis Skofat i källorna

Skotteböcker, Stockholm

Mattis Skofat 1504 – 1519

Ursula, Koffats 1521 - 1525

Gerlak 1523 - 1525

- Gerlak van Emden hade, förutom dottern Anna, en till namnet okänd dotter som levde ännu 1596, och var gift med Hans.

Stockholms tänkeböcker, den 7 mars år 1513

Lasse Biörsson gulsmet.

Mattis Skoffat och then käringen, Michel Rauces hustrv, skal förnoie Lasse Biörsson gulssmet then skade, som the haffue giort meth theris husse röta jn pa *prebende garden* och briyta aff *tet* the haffue bygt jn pa *honum jnnan xiiij dage wed theris iij mark*.

Stockholms tänkeböcker, den 16 mars år 1513

Lasse gulsmet och **Matis Skofath**.

Samme dagh stode Lasse Biörsson gulssmetz synemen och bewisthe *met theris edh*, at **Matis Skoffat** hade giort Lasse skade *met sith drop pa Sancta Marie Magdalene prebendes gard*. Tha sades **Matis Skoffot** före, at han skulle wed sin *vj mark* wende sit *droprum* in pa gathen och fülle op *Larens gulsmet* then skade han *honum* giort hade.

Stockholms tänkeböcker, den 19 december år 1514

Kemmenere förliche **Skofat** och Retta Matte om gell.

Stockholms tänkeböcker, den 10 december år 1515

Jtem **Matis Hemmingson**, longe Jesse och **Matis Skoffat** skole fforlice them om humlen.

Stockholms tänkeböcker, den 3 mars år 1516

Matis Skoffat szak *iij mark*, för *tet* han sade til sin trätobrod[er] han log.

Stockholms tänkeböcker, den 15 december år 1516

Jtem **Matis Skoffat** skal förnöie klockeren för ri[n]gningen.

Stockholms tänkeböcker, den 26 januari år 1517

Sielegardsins förstondere och her Karls deia
j Willeberga.

Samme dag stogh Lasse Vesgöte raadman ffulmyndig wppa her Karl deias wegna j Willeberga, leffrerade och oplot *med hond* och mwnd beskederlige *mannom* Byörn Persson radman och Örian Hoppenere, pa then tid Sielegardsins förstondere, en j tragardh for *xl mark*, hulke peninge för:ne *Larens Wesgöthe* bekende pa hustrv Elines wegna, *tet* hon redeliga wtaff Sielegorden *opburit* hade til fful förnogning, huilkin halff gard medh fölger en halff kellere,

ligiandes wnder Erich Michelssons huss, borgere j Wpsale, j Krokfotz grend, och gaarden lligiendes j samme grend strax nedhen för **Matis Skoffatz** gard med lengd och bredh xvij alin long och it j quarter, x alne bredh. Och war then gaard tilfforend giffuin hallffuer til Sielegarden och tasliges kelleren j delin, wppa hulken gaard för:ne Byörn Persson sin fridsskilling oplade, som lag tilsige, och är lagbudin och lagstonden.

(ANM. Hans Krokfots gränd är känd från 1500-talets början, men dess lokalisering är okänd med undantag av att den i varje fall bör ha legat i den södra delen av gamla stan.)

Stockholms tänkeböcker, den 31 januari år 1517

Oleff Jonsson Helsing.

Samme dag gaff ffogten, borgemester och raadit Oleff Jonsson loff ath besathe noghet goz, som staar i **Matis Skoffats** bod effter en död man, som heth Oleff Niclisson, swa myket som löper pa ith j *skeppund* ketzler, swa at för:ne Oleff Jonsson ma komme ther til sin betalning etc.

Stockholms tänkeböcker, den 22 april år 1517

Samme dagh satte the bönder och borgere drenger borgan fför them, som hade slagis pa Norre bro. Fföer Erich Monsson i Gilberga war **Matis Skoffat** god.

Stockholms tänkeböcker, den 12 oktober år 1517

Jtem skal **Matis Skoffat** förnoie lekerelon kemeneren oc sartulen.

Stockholms tänkeböcker, den 28 november år 1517

Matis Skoffat citatus 4:to.

Stockholms tänkeböcker, den 6 juni år 1518

Matis Skoffat citatus 3:to.

Stockholms tänkeböcker, den 6 juni år 1519

Jtem **Skoffat** rekte honden fore iij mark fore forköp.

Stockholms tänkeböcker, den 5 september år 1519

Zacer. **Matis [S]koffatz** gester.

Anund Persson och Hans Ericsson, **Matis Skoffatz** gest[er], zacer huar there xl mark för landzköp.

Stockholms tänkeböcker, den 10 december år 1519

Jtem **Skoffat** rekte hondhen för xl mark, at han hiolt icke konunx forbud. Dabit xiiij mark.

Stockholms tänkeböcker, den 10 mars år 1520

Lögerdagen nest fför dominicam oculi skickades these godemen at wtuelie tet rwm borgemestere, radit oc menige man j stadin haffue aktid sätie *Sancta Birete* cappell wppa, som ware Heming Jonsson, Lambrect Matson, Anders Karsson, Biörn Persson, Monges Budde, Anders Rut, Jacob Persson, Morten Stigson.

These gode men skole opbære then hielp och peninge, som got folk wil hielpe til Sancte Birete cappell:

Ostra quarter:	Vestra quarter:
Simon skreder	Siffrid Finne
Niclis Niclisson.	Lasse glasmestere.

Södre quareter:	Jnnan mure:
Hans skreder	Hans Burmester
Matis Skoffat.	Peder Budde.

Stockholms tänkeböcker, den 1 augusti år 1524
Mattes kofartz hustru citata j°

Stockholms tänkeböcker, den 8 augusti år 1524
kofartz hustru skal betala hillebrand the ix mark

Stockholms tänkeböcker, den 7 november år 1524
Gerlack ffaar inthet wtan klippingene och skaap peningene

Stockholms tänkeböcker, den 12 december år 1524
Gerleck skal ffornøya biørn for thet hußß han köpte doch ey epter dyrefste peningen ty thet war klippinge køp

Stockholms tänkeböcker, den 19 december år 1524
Samma dagh stod laßße skomakere radman wpa hußßtrv vrßule wegna for rettin och giorde **gerleck** qwijt ffriij ledigh och løßß ffor thet arff henne erffua borde epter syne dotter som war hans hustrv ther medh lagde han vp ßyn ffriidßskilling Offuermen waare Seuerin arffuidzßon laßße skomakere, brandt gotßkalk melchior winman Eric ericßon
Naagot til forenne haffde Seuerin arffuidßon ßandet ffor rætten och oplatet och leffreret **gerleck** it ßtenhus och och ligiendes grundt belæget wpa langagatune weßtan til ßom han honom ßalt haffde ffor vj c mark huilkit hußß Seuerin och køpt haffde aff ßpetalen j ßuderkøping j ßamma hus haffde fordom ßetet philippus ßtenhuggere, ther medh giorde fornæmde Seuerin fornæmde **gerleck** quijt ffriij ledigh och løßß ffor alt eptertal ther medh lagde han wp ffriidzßskilling epter laghen

Stockholms tänkeböcker, den 6 februari år 1525
gerleck och hans nagel skole lægie j ffra ßich then betalning the haffua epter then tyßken och ßidhen ßlaaßß ßaa aff mark ßom mark epter laghen nær gelden betales

Stockholms tänkeböcker, den 10 maj år 1525
gerleck vp t ßit hus 2°

Stockholms tänkeböcker, den 15 juli år 1525
gerleck vp t ßit hußß 3°

Stockholms tänkeböcker, den 25 september år 1525

Samma dagh stodt **gerleck van embeten** for rætte welfortæncker oplæt och leffrerede hans Ericson it *stenhus* och ligiendes grundt aldeles quiet och frijt som han thet til forenne køpt haffde, *medh* syna frija murar och al syn tilbehørelse som thet wpmuret staar for øgonen huilkit hußß belæget ær wpa laanga gatune weßstan til nordan for *skomakere* brinken, j huilkit hußß fordom folmer van lunden haffde wdj boot och sidhen saldt haffde philippus bredh *ßnyder* som tenkieboken *innehaller* Anno *dominj* mdijj monedaghen epter *omnium sanctorum*, huilkit hußß benemde hans ericson *ßaa* frijt kopte som *fornemde* folmar thet *ßaakde*, och bekende *fornemde* **gerleck** *ßich* aldeles ware wel fornøgd til *ßiße* pening *medh* then *førße*, och affhende ther *medh* *ßich* och *ßynom* arffuom *ßamma* hußß och tilegnede thet *ßamme* hans ericson til tijdt och ther lagde han vp *fridzßkilling* wpa epter laghen

Stockholms tänkeböcker, den 18 juni år 1526
gerleck vpt en gard j benct *ßmalenninges* *grend* 2 °

Stockholms tänkeböcker, den 30 mars år 1527
hußtrv *vrßula* *ßkal* giffua birger v *mark* och **gerleck** iij *mark*

Stockholms tänkeböcker, den 20 juli år 1527
gerlec giffue birger iij *mark* for hußet

Stockholms tänkeböcker, den 11 september år 1529
Samma dagh *ßade* hela rådhet Hans *bøkman* the peningar til som **Gerlak** ær kyrkione *ßkyldigh* som ær *xlv mark* for then tomt han kopte aff kyrkione, thet *ßkal* hans haffua j *ßin* betaling for thet han ær til *achters*, Och *ßades* *honom* en *trægård* til belæghen *weßtantil* j *bredegrenden* for *xxx mark* Och thet han mere tilachters ær *ßkole* kyrkiowerende giffua *honom*, Fforberørde *trægård* ær belæghen på *ßødhra* *ßidhen* j *grenden* emellen *ßielagårdzens* och *Anders* hanßons *gårdar*, och haffuer *gard* och *grundt* *xiiij* *alin* j *lengden* och *bredden* *lijka* *medh* *lengden*, Samma *gård* och *grundt* *ßkal* *fornemde* Hans *bøkman* och Hans *arffwar* haffua *frijt* och *qwit* *orappat* och *oclandrat* aff *fødde* och *ofødde* til *ewigh* *tijdh*, Och fick han *ßtadzens* *breff* ther vppå
(Anm. *Bredgränd* = *nuv. Drakens gränd* i *Östra kvarteret*)

Stockholms ämbetsbok, år 1539
Herbergere
(...)
j jndra *quartereth*
Mattis Hals
Gerle van Emen

Stockholms tänkeböcker och Riksregistratur, år 1544
Angående att han drabbats av sjörövare, se nedan under skeppar Olof Eriksson.

Stockholms tänkeböcker, den 6 augusti år 1548
(*Erik pungmakare ärver på sin hustrus vägnar det stenhuis som ligger:*)
nest offuan förre Gerlagh v. Empdens hus ...

Stockholms tänkeböcker, den 8 mars år 1549
(*Angående ett husköp som gäller på den norra sidan av Svartmangatan:*)
... twert öffuer Gerlag v. Empdens hus ...

Stockholms tänkeböcker, den 19 juni år 1553
Jöns Anderson, **Gerlagh v. Empden.**

Szama dagh talade Jönns Anderson åtther **Gerlagh v. Empden** tiill om thet liiffte han stood vti för Marcus Stæde tiill Dantzke och begærade kortt aff en ende på sama saack eller sine peningar ighen, som **Gerlag** hade sagtt good förre på Marcus Stædis wegna. Begærade Jönns Anderson, thet honom motte wederfares rett på sin loffuesman. Szå wartt thå thetta ærandhet öffuerwægit och med sine ombstændighetter ransakadh och dhå på siidstonne szå beslutid, att **Gerlag** skall æn nu haffue dagh tiill mårmesse, och tesförjnnan skall han fare tiill Dantzke, ther Marcus Stæde boandis ær, och förfordra samma peningar aff honom, som han Jönns Andersson skyllug ær på hans hustrv wegna och som han haffuer sagtt good förre, eller **Gerlag** skall bettale same skuldt, nær thenne dag förlidin ær, som förscriffuit står. Ther skulle **Gerlag** rette siig epter.

Stockholms tänkeböcker, den 9 juli år 1554
Gerlag v. Empden, Hanns Mattias[on ?].

Szama dag sadis Hanns Mattias tiill, thet han skall förnöie och bettale **Gerlag van Empden** thet han honom witterliga skylug ær. Och kan sedan Hans framdelis antingen med breff eller handtscriiffu beuisse **Gerlag** vtöffuer, thet han hans hustru någet skyllug ær, dhå skall han stå honom tiill retta ther om och göre honom all then skæll, som lagen kreffwia.

Riksregistratur, Arboga den 20 juli år 1555
(...)

Vij haffve och förstått, att the i Dansche haffve skiäldt honum för en förrädere för then orsack skuldh, att han sigh hijtt i rikett till oss förfogedt haffver, ther aff vij nogsampt kunne förmerckie, att the dansker ähre oss icke myckett väll bevogne. Oss ähr och tilkenne giffvedt, att then Conradt udi Dansche ähr oss icke myckett godh, ändoch han sådanth simulerer, och haffve vij förnummet, att then tijdt thenne Gillius hade latijdt sigh en resse förmerckie för honom udi hans huss i **Gerleff v. Emdens** närvare, thet han ville försöke sigh her i rikett hoss oss, hvar för:ne Conradt honum: "Konungh:ge Ma:tt till Sverige ähr en högloffligh konungh" (och i thet samme trampedhe honom på fothen), sadhe och så tesliges: "Teckes tigh vele drage till Sverige att försöke thin lycke, dhå må tu göre, huru tigh synes, doch veett jagh icke att rådhe tigh udi then mätthe anthen till heller ifrå". Sådanth stycke bevijssthe Conradt oss opå then tijdt, men hvar vij tilförende thett hade förnummet, skulle vij icke latidt schriffve honum till eller sendt honum the hester medt Larsz Prijss. Vij haffve och förmercht stoort medt Nicles Harpenisth hijtt sendt hade. Therföre ligger macht opå, att man later väll credentze thet vijn, som ifrå Danske och ifrå flere städher kommer, för än vij befatte oss ther någett medt. Ther till thu och förtecht vare må, opå thett att vij icke måghe ther egenom bliffve bedragne etc. Ther rätte tigh effter. Datum Arboga 20 Julij anno etc. 54.

Riksregistratur, Stockholm den 19 januari år 1558

Vij Gustaff etc. göre vetterligitt, att vår tro undersåte och borgere udi Stocholm **Gerleff vann Embdenn** haffver udi underdanighet latijd osz förstå, att han haffver utborgett enn hop godz både eblandh adelenn, ryttere, knechter och andre våre undersåter och tjänere her i rikett, och att hann hosz enn part till sijnn betalningh icke komme kann, uthann bliffver förhalet med lösze ordh och skåtmåll thänn ene tijd effter thänn andre etc., therföre hann ödmiukeligenn haffver aff osz begärett hiälp och förfordring, thet hann till sådanne sijne uteständendes gelldh uthann längre förhalning komme motte, hvilkett vij för retvijsenes skuldh icke haffve velett eller kunnet honum vägre eller affslå etc., biudendes förtenskuldh här medh alle, udi hvadh standh the hälst vare kunne, som för:ne **Gerleff v. Embdenn** någett plichtige och skyldige ähre, att the honum therföre tilfredz ställe och betale, att hann icke vijdere ther um sig för osz att beclage nödgesschall, såå frampt the vele göre thett osz ähr behageligit. Vele vij och her medh alffvarligenn haffve förmanett våre befalningzmen, fougter och alle andre, som för våre skuldh vele och schole göre och late, att the förbe:de **Gerleff** härutinnen till thätt, som hann finnes haffve rhätt, aldelis förfordelige vare schole. Datum Stocholm 19 januarij anno etc. 58.

Stockholms tänkeböcker, den 13 januari år 1567

Gerlaks hus nämns i förbigående.

(...) som belægit ær j Stocholm på Swartmunkegatu emellam **Gerlag v. Empdens** hus och Rasmus Luduichsons huss (...)

(Anm. Hela brevet återges under Jost Höijer)

RÄTLINDOR I LEKSAND

Följande personer som bodde i Rättlindor i Leksands socken i Dalarna finns det skilda uppgifter om som kan berika vår uppfattning om deras levnad och status.

Hans Olofsson	L 859
Per Eriksson	N 3437
Erik Nilsson	O 6873

Erik Nilssons levnadsstandard

Älvsborgs lösen 1571

Erik Nilsson föddes omkring 1550 i Rättlindor i Leksands sn i Dalarna. Genom den extraskatt som ofta kallas Älvsborgs lösen 1571, vilken gick ut över hela den svenska befolkningen och medförde att var och en av hushållen betalade en tiondel av sin förmögenhet, kan vi återskapa familjernas egendomar. Ibland finns hela deras förmögenhet i form av boskap och metaller angivna, men ibland är de bara sammanfattande.

För Erik Nilssons del finns följande angivet.

2 ¼ lod silver	(29,6 gram)
2 ½ skålpund koppar	(960 gram)
6 kor	
2 ettårs ungnöt	
6 getter	
6 får	
2 svin	

Värde: 110 mark
Tiondel i skatt: 11 mark

Erik Nilssons normala skatt

Från 1569 till 1575 betalade Erik Nilsson 1 öre 6 penningar i jordaskatt per år. Till detta kom tiondet till kyrkan. År 1576 genomdrevs nya fasta skatter, som möjligen fanns även tidigare som tillfälliga skatter, och de blev kvar fram till hans död c:a 1612. Den nya skatten var:

2 öre 18 penningar	(Anm. 2 öre 21 penningar från 1588)
3 stavrum ved	(17 m ³)
½ stig kol	(1 m ³)
2 dagsverken	(c.a 20 timmar, men gott om raster)

Därtill kom tillfälliga extraskatter, som exempelvis den mantalsskat från 1579 när alla hushållen fick betala 1 ½ mark var oavsett storlek.

Erik Nilssons avkastning från gården

Gården hade en åkeryta av c:a 19000 m² eller knappt 2 ha, där man årligen sådde 5,5 spann korn, vilket enligt dalmasarnas sätt att räkna volym omfattade c:a 588 liter, samt en mindre mängd råg och ärtor. Till detta kom ängar som gav 6 sommarlass med hö, men som från 1588b endast anges ha gett 3 sommarlass. Hur stort ett sådant lass var, är det ingen längre som vet.

Om det uppgivna djurbeståndet år 1571, i samband med Älvsborgs lösen, är korrekt vilket det borde vara, så betyder det en årlig avkastning på:

200 kg	smör	(varav 9% salt)
12 kg	fårost	
30 kg	getost	
26 kg	fläsk	
150 kg	nötkött	
1200 liter	korn	Av spannmålet är tionde och buytt utsäde
400 liter	råg	avräknat för korn, men utsäde för råg och ärtor
350 liter	ärtor	köptes.

Avkastningen beräknad dag och person ifall det var 5 personer på gården:

360 gram	smör	(varav 9% salt)
7 gram	fårost	
16 gram	getost	
14 gram	fläsk	
86 gram	nötkött	
2/3 liter	korn	
0,4 liter	råg och ärtor	

En ganska betydande del av detta såldes för att få medel till jordaskatter och andra skatter, samt till utsädet av råg och ärtor. Dessutom behövde man köpa ganska mycket salt samt övriga förnödenheter, allifrån kläde till järn. En viss del av kornet användes för att brygga öl, men omfattningen av detta liksom försäljningen av det som gården gav, är omöjligt att uppskatta.

Köp och arv av jord

Att köpa eller sälja jord förr i tiden var förbundet med särskilda lagar. Jorden betraktades som släktens egendom och ägaren hade bara förvaltningsrätt över den. Vilde ägaren av någon orsak sälja sin ärvda jord eller en del av den, var denne tvungen att först bjuda ut den till berörda släktingar vid tre häradsting. Om dessa personer, vilka hade företräde till marken, inte ville köpa jorden fick ägaren sälja till vem som helst. Av det skälet finns dessa uppbjudanden angivna i domböckerna. Om ägaren däremot inte hade ärvt jorden

utan förvärvat den på annat sätt, var denne fri att sälja jorden fritt och utan något upp-
bjudande på tinget. I Magnus Erikssons landslag står det i Jordabalkens andra flock:

"Om någon vill sälja sin jord, huru han skall lagligen hembjuda den.

Nu vill någon sälja sin jord, som han fått genom arv; då skall han på tre häradsting lagligen hembjuda den till sina fränder, fädernejord åt fädernefränder och mödernejord åt mödernefränder. Sedan skola bördemännen hava frist av natt och år att köpa jorden. Köpa de ej inom natt och år, då har han rätt att sälja jorden till vem han vill, och bördemännen äga aldrig rätt att klandra jorden sedan."

I Dalarna användes ofta begrepp som Snesland och trö.

1 snesland = 118,8 m²

1 trö = 1/3 spann

Erik Nilssons jordaköp

År 1599 köpte han två systerdelar i Rältlindor av sina systrar Malin och Marit.

Han köpte 1607 en äng för 5 Daler och 1 Mark samt tydligen 5 tredjedels (1 och 2/3) spann med korn.

Leksands ting den 4 jan 1607

Erik nilson i Lindar biuder up förste resan, itt änggh liggiandes i ene myran, köpa aff hustru karin i stripbärgh, och anders eriksson på skogh, för penigar 5 dalar 1 mark, korn 5 tröö

Leksands ting den 3 jan 1609

Erik Nilss i Lindor biuder wp itt änggh Ligjandes i ene miyr, kiöpt aff H^f (=hustru) Karin i Sipbärge För Penigr 5 ¼ Dalr, Korn 5 tröö

Per Erikssons jordaköp och arv

Hans bortgångne fader Erik Nilsson hade fått sådan omvårdnad på sin ålderdom att han hade testamenterat en del av sin egendom direkt till sin son Per Eriksson, som år 1614 fick fasta på en stuga och en äng samt en åker vid fäbodarna.

Han köpte 2 Spannland åker år 1612 för 26 Daler.

Leksands ting den 20 jan 1614

Kom Pedher Ericksåm i lidom och gaf tilkenna hurru hans Falhne fader Erik Nilsån hade gifvit honom till en testamentz gafvå för ten troghne syttnat hadhe haft om honom vthij sin ålderdom en stugu i för^{de} lindom Och en Ny röningh i Nolningh ängit tvåå delarna Item (=Jämväl) en ny åker i Fäbodarna som han hafver sielf vpgrafvit nu tilsadedz fast der På

Fritt översatt:

Så kom Peder Eriksson i Rältlindor fram och gav tillkenna att hans avsomnade fader Erik Nilsson hade gifvit honom entestamentsgåva för att han hade skött om honom uti hans ålderdom, vilket bestod av en stuga i förnämnda Rältlindor och en ny röjning i Nolningsängen. Ytterligare en ny åker vid fäbodarna, vilken han själv hade uppgrävt. Nämnden avkunnade fasta därpå.

Leksands ting den 1 febr 1612

Päder Erichsønn i Lindone biuder vp nu förste reesan 2 spannelandh Jordh liggiandes i Moo
Kiöptt af Annders Erichsønn i Söderskogh för penningar ----- 26 dal^r

Leksands ting den 13 jan 1613

Peder Erichsønn i lindom biuder up en - 2 resor - 2 spanne Sädhe landh Jordh Liggiandes i Moo
kiöpt af Anders Erikssønn i söderskogh för Peningar ----- 26 daler

Leksands ting den 20 jan 1614

Per Eriksån i lindom biuder up nu tridie ressan 2 spane land iordh liggiandes i moo köpt af Mats
Eriksån i södher skoogh för 26 daller

Hans Olofssons jordaköp

Han köpte 1655 en äng i "Sänssleedh" för 58 Daler Kopparmynt, vilken årligen kunde ge
4 skindlass hö och fick fasta på den 1657, efter det att den hade varit uppbjuden till
försäljning till säljarens släktingar tre gånger. Därtill köpte han 26 snesland åker år 1662
för 83 Daler Kopparmynt samt ytterligare 22 (7+15) snesland åker vid samma tid för 44
Daler Kopparmynt.

Leksands ting den 8 jan 1655

Hans olofzon i Lina Op.b. 1 g. 4 skindl Eng

Leksands ting den 18 jan 1656

Hans Olsson i lindan Ob b 2 g 4 skindl angh köpta af Mats Lasson i Alwijk för 58 D Kmt

Leksands ting den 2 jan 1657

Hans Olofsson i Linda fick fast på 4 skindl. äng i Sänssleedh i ski(.)neeso som han haha köpt af
Matz Ersson i Alwijk för 50 D Kmt.

(Anm. En av bokstäverna kan inte utläsas)

Leksands ting den 3 jan 1662

Op.b. 1 g. 26 Snessl. åker i gamble Engesåkren som Brijta Jönsdotter i Linden hafwer sålt till

Hans Ollsson ibm (=Ibidem, på samma ställe) för 83 D Kmt

Item (=Jämväl) 7 Snessl. i Mats Erickssons åker köpt aff h. Anna Matzdotter i Nysäl (ANM. i
Gagnefs sn) för 44 D Kmt.

Leksands ting den 19 dec 1662

Op. b. 2 g. 26 Snessl. åker i gamble angesåkren vthj Rälta som Brita Jöransdotter i Lindone
hafwer såldt til Hans Ollsson ibm (=Ibidem, på samma ställe) för 83 D K Mt

Item (=Jämväl) 7 Snessl. åker i Skytterarfwet och 15 Snessl. i Mats Erichssons åker, köpt af h.
Anna Matssdotter i Nysähl (Gagnefs sn) för 44 D K Mt.

Leksands ting den 18 dec 1663

Hans Ollsson i Linone bewilliades fasta på 26 Snesl. åker i gamble angesåkren vthi Rälta, köpt af
Brijta Jöransdotter i Lindone för 83 D K Mt.

Item (=Jämväl) 7 Snessl. åker i Matz Erichssons åker, köpt af h. Anna Matzdotter i Nysähl
(Gagnefs sn) för 44 D K Mt.

SLÄKTEN BILLSTEN

Denna släktgren berör följande personer.

Conrad Bildstein	M 1541
Carl Billsten d.ä.	L 771
Anna Billsten	K 386

Släkten Bildstein blev sedermera adlad 1686, men det berör Carl Billstens (L 771) sonson Conrad och inte hans dotter Anna som ingår i detta släkträd.

Cort eller Conrad Bildstein inkom från Tyskland i slutet av 1500-talet och blev vinskänk och borgare i Stockholm. Han erhöll genom kungligt brev 1602 och 1607 stadfästelse på sin svärfaders förläning Hjortberga etc i Vårdinge sn i Södermanland. Gifte sig med **Barbro Creutziger**, dotter till sekreteraren **Stefan Creutziger**. De fick sonen Carl Bildsten.

Carl Bildsten (d.ä.), till Hjortberga, född 4 april 1605 i Stockholm, blev student i Uppsala 1625, tullnär i Åbo 1631 och tjänstgjorde vid tullverket till 1637, blev bergmästare över Österbottens, Viborgs och Nyslotts län 1641-1643, anlade sedan Billnäs bruk i Pojo sn 1640 och Fagerviks bruk i Ingå sn 1646. Han dog 23 mars 1673 på Fagervik och begravdes i Åbo domkyrka. Han var gift med **Anna Nyman**, dotter till Henrik Nyman som var borgare i Åbo. Hon begravdes 12 febr 1671 i Åbo domkyrka.

Conrad Bildsteins förläningsbrev av hertig Karl (IX)

Conrad Bildstein fick ett förläningsbrev av hertig Karl, sedermera kung Karl IX, vars text lyder som följer:

Öpett bref för Kortt
Winskenck opå någre gårdar,
af Stoholm then 1 Junij åhr 1602

Wi Carl Göer witterligitt att effter vår troo tienere och winskenck Kortt Bildstein hafwer inlathett sigh vthi Giftermåls handell med een af vår framledne **S e c r e t e r e r e s** Stefan Cruthzigers dotter, och derforre ödmiukeligen warit begärandes att beholle the gårdar som wij hennes fadher nådiggt vndt och förlänt hadhe. Så aldenstundh han sigh troligen hafwer lathett bruke then tidh han i vår tienst waritt hafwer och thett samme att göre förpligtett ware skall så längre han lefwer. Hafue wij nådigest vndt och förlänt som wij och nu har med gunsteligen vnne och förlähne honom Hiordzbergh och the andre Tre gårdar som för^{de} framlidne Sthephen Crutziger wore i förlähningh effter lather Hwilke han så länge han sigh vthi vår tienist troligen bruke låther niuthe bruke och beholle, skall med alle dess ägendom och vthlagor inthett vndantagendes aldeeles som för^{de} framlidne Sthephan Crutziger them nuthett och unne haft hafwer, för biudhe fördenskuld **C a m m e r e** fougden och andre att göre honom här emott hinder eller förfångh i någre måtho,
Datum ut supra (=datum som ovan)

Carl Billstens (d.ä.) järnbruk i Finland

Carl Billstens verksamhet har skildrats i Helmer Tegengrens bok *Billnäs bruks historia* (Helsingfors 1949). Det avsnitt som berör Carl Billsten återges i närmast oförändrat skick nedan.

1 skeppspund = 170 kg

Den till Åbo inflyttade Carl Billsten kan genom sina anläggningar i Pojo betraktas som den förste självständiga grundaren av järnverk i Finland. Han tillhörde en från Tyskland till Sverige invandrad släkt, i det hans far Cort eller Conrad Bildstein under hertig Karls tid inflyttade och gick i hans tjänst som "trotjänare och vinskänk". Conrad Bildstein ingick äktenskap med sekreteraren Stefan Creutzigers dotter Barbro och erhöll genom hertig Karls brev i juni 1602 och oktober 1607 stadfästelse på sin svärfaders förläning, först på sin och sin hustrus livstid och sedermera under Norrköpings besluts villkor. Förläningarna omfattade Hjortberga och Sund gårdar samt två gårdar Gällsta, samtliga belägna i Vårdinge socken i Öknebo härad i Södermanland. Hans son Carl Conradsson, blivande brukspatron i Finland, föddes den 4 december 1605 i Stockholm. Hemmet torde ha varit förmöget och faderns ställning mycket aktad. I en dödsruna över brukspatron Billsten säges, att han genast vid sin födelse hade en "glänsande ställning" genom det förnäma hemmet. I varje händelse brast intet i sonens uppfostran. Han bedrev först studier i Uppsala, där han blev student i september 1625. Därefter fortsatte han sina studier vid universitetet i Rostock. Han gjorde också studieresor i utlandet och besökte Tysklands största städer. Efter de erfarenheter han sålunda inhämtat gick han i statsverkets tjänst och arbetade bland annat inom kammarkollegiet. I april 1631 utnämndes han till tullnär i Åbo, dit han överflyttade. Det förefaller som om också en syster till Billsten flyttat över till Finland. I varje händelse ingick hon äktenskap med räntmästaren Evert Füchting, och deras dotter Anna Christina Füchting var gift med Christian Kellner i Åbo.

Våren 1631 var Billsten installerad i Åbo, ty den 4 maj detta år lät han jämte sin kompanjon Matthias Lipijn på rådhuset uppläsa deras fullmakt på "tyska tullen". Härefter kallas Billsten "tullnär" och uppträder ofta i protokollen som indrivare av tullen. Han undgick ej heller själv åtal för övergrepp och missbruk i tjänsten. I början av år 1634 reste han på en kortare tid till Stockholm, där han synes ha utverkat för sig nya rättigheter, ty den 22 februari detta år utskrevs i Stockholm för honom fullmakt på stora tullen och "saltlicenten" för ett år, räknat från nyåret 1634.

Vid denna tid begynte Billsten även vid sidan av sin syssla som kronans arrendator driva borgerlig näring, ehuru det är tvivelaktigt om han någonsin vann burskap i Åbo. Sålunda yrkade han i september 1634 inför rådsturätten på skadestånd av borgaren Anders Thores i Reval, som ej kontraktsevenligt leverat honom 300 tunnor mjöl i Åbo. Billstens köpenskap väckte genast åbobornas indignation, och i oktober samma år gav borgmästaren och råd tullnären en allvarlig tillrättavisning för att han drev köpenskap "emot sitt kall och ämbete". Som uppbördsmän för tullen köpte Billsten upp de varor som infördes till staden och sålde dem sedan med vinst till borgarna, som hotade draga saken inför konungen. Detta hjälpe ej, och i april 1635, då Billsten inför borgare och råd presenterade två fullmakter på "tullen" och "spannmålslicenten" av den 14 januari respektive

13 februari 1635, blev han åter tilltalad för det han "driver borgerlig näring med handel och yandel, som honom intet vidkommer."

År 1635 arrenderade Billsten jämte åboborgaren Petter Thorwöste lilla tullen samt accisen och bakugnspenningarna för 2500 daler silvermynt. I början av 1636 frånträdde Billsten arrendet, ty i februari detta år tillsatte rådsturätten fyra borgare att "inventera lilla tullen efter Karl Billsten för Petter Thorwöst". Den övriga tulluppbörden synes han ha behållit under ännu ett par år, ty först i början av 1638 kallas han f.d. tullnär.

Billstens tjänster och köpenskap hade redan på de fem år han arbetat i Åbo tillfört honom en ej ringa förmögenhet. Han ingick även äktenskap med en borgardotter från Åbo, Anna Henriksdotter Nyman. På våren 1635 köpte Billsten en gård i staden. Gården, Porsas gård, som låg i Aningaiskvarteret vid änden av dombron på åns västra strand, köpte han av borgaren Ulf Persson, som i sin tur för gäld tagit den i mät av Lars Palikka. Med gården följde fyra fällbodar vid Multavieru. Under år 1635 fick Billsten sina tre uppbud på Porsas gård. Gården var värd 800 daler och fällbodarna sammanlagt 300 daler. År 1636 voro byggnadsarbetarna på tomten i full gång. På våren 1636 släpades sten till bygget och tegel fick Billsten från domkyrkan, som mot nya taktegel, vilka levererades av Billsten, bytte bort gamla murtegel från det förfallna kapitelhuset. I domkyrkans räkenskaper för år 1636 finnes antecknad en bytestransaktion med Billsten, då kyrkan fick 9549 takpannor och Billsten 9350 murtegel. I samband med detta bytesavtal med kyrkan framgår bland annat att Billsten redan drev stora affärer också på utlandet. Billsten hade tecknat kontrakt om leverans av 30000 takpannor för domkyrkans behov, varvid teglen skulle levereras hösten 1636. Emellertid ryggade Billsten kontraktet och lovade i stället till våren anskaffa de erforderliga teglen från Holland till ett pris av 9 daler för tusen stycken. Domkyrkosysslomannen råkade härigenom i svårigheter med kyrkoreparationen, och domkyrkan stod hösten 1636 "taklös".

Våren 1637 stod det Billstenska huset färdigt vid västra ändan av dombron. I slutet av samma år lämnade han som nämnt befattningen som tullnär i staden. Billsten hade vid denna tid egen skuta och sysslade bland annat med saltimport. Emellertid synes den energiske affärsmannen redan haft nya planer för utlösningen av sin verksamhetslust, ty sitt hus beslöt han att hyra ut. Som hyresgäst anmälde sig genast hovrätten, som höll sina sessioner i en stor sal, som upptog hela övre våningens bredd. Kort därefter inköpte hovrätten byggnaden. Priset var 3000 daler kopparmynt och betalningen skulle utgå ur kronans sakören. I denna affärstransaktion kunna vi kanske spåra en lust hos Billsten att förvärva kontanter, nödvändiga för den bruksrörelse han ett par år senare helt ägnade sig åt. Då hans verk vid Karis å i Pojo i slutet av år 1639 stodo nästan färdiga, är det troligt att arbetarna därpå hade igångsatts senast 1638. Medan Wolle kämpade med stora ekonomiska svårigheter och förmådde sköta varken gruvan i Ojama eller bruket i Svartå till belåtenhet, synes såväl Per Brahe som bergmästaren Henrik Teet försökt förvärva nya krafter för den finländska bruksrörelsen. Följande år eller 1639 besökte också assessorn i bergsamhet Lorentz Creutz Finland i syfte att med bergmästaren Teet dryfta åtgärder för bergbrukets upphjälpande i landet. Dessa omständigheter synas påskyndat Billstens beslut att ägna sig åt bruksrörelsen. Att Billstens egen förmögenhet, trots försäljningen av stadsfastigheten, var otillräcklig som startkapital för bruksrörelsen framgår därav, att han redan 1639 måste lita till kredit. Först i mars 1640 hade han av kronan fått 882 daler silvermynt i avbetalning för hovrättshuset.

Billstens kreditgivare blev den såsom fornforskare kände assessorn i Åbo hovrätt Johan Henriksson var son till borgaren och handlaren i Norrköping Johan Henrik de Gebern och Valborg Andersdotter. Han föddes 1608 i Norrköping, inskrevs som sekre-

terare i Åbo hovrätt 1633, blev advokatfiskal som en av Sveriges mest lärda och berömda män på juridikens och historiens område, åtog sig att som förlagsman finansiera Billstens bruksgrundningar. Enligt Axehälms egna uppgifter var det han, som under anläggnings-tiden anskaffade de behövliga medlen, varvid "assignationerne dess tidigare och oför-modeligare kommo mig på handen, dem jag icke fruktlöse fick låta gå tillbaka, oss båda till skam och skada", säger han när bolagsmännen ganska snart efter starten råkade i ekonomiskt trångmål.

Ovan har nämnts att de Billstenska verken vid Karis å stodo nästan färdiga år 1639. Åtminstone förefaller det som om masugnen redan detta år varit uppförd, och i samband med den förstörelse som karisbönderna 1659 läto gå över masugnen sades, att den oklandrat stått på samma ställe i 20 år. Brytningen i Ojamo gruva för Billstens räkning igångsattes också redan i början av år 1640. Gruvan hade dittills endast nyttjats av Jakob Wolle, som emellertid enligt Billstens uppgifter oskickligt ordnat tillmakningen och utbrytningen. Gruvan är nu - säger Billsten - så fördärvad, "att man icke utan livsfara kan komma neder". Schakten fylldes småningom med vatten, ty inga pumpanordningar voro inrättade. Enligt bergmästare Teets anvisningar ville Billsten nu sätta gruvan i användbart skick. I detta syfte ämnade han först bygga en stadig trappa "att man säkert kan gå upp och neder". För att uppumpna vattnet från bottnen av gruvan skulle han konstruera en pump, som drevs "när vinden och korgarna gå", det vill säga gruvvinden skulle samtidigt som den uppfordrade malmen även draga vattenpumpen. För att hindra vattnet i gruvan att stiga genom snö och regn ville han täcka gruvöppningen. Då alla dessa byggnadsarbeten krävde stora kapital anhöll Billsten hos bergskollegium om skattefrihet och privilegier. Det var hans mening att på sommaren 1640 uppföra de planerade byggena vid gruvan, varför virke och sten måste framsläpas vid vinterföret. Dessa arbeten kunde han ej förmå allmogen att utföra mot lega, ty, säger han, allmogen här i landet är ej van vid fria öve-renskommelser utan böjer sig endast för "pålagor med truuf". Billsten anhöll också om frihet att handla med salt och andra förnödenheter, som bönderna mottogo i likvid lika gärna som penningar. Ur Billstens korrespondens härom med kollegiet framgår även att hans verk vid Karis å ännu ej voro fullständigt inredda, ty han var i behov av järn både för masugn- och hammarbygget. I Finland var det omöjligt att komma över de erforderliga dimensionerna om han ej fick dem från Svartå bruk. Då Wolle lät kronobruket stå på grund av kol- och vedbrist, anhöll Billsten om att i stället få nyttja det för att framställa det erforderliga järnet. Han skulle själv stå för kostnaderna och lovade att ej vara till hinder för Wolle.

Förrän Billsten fått bergskollegiums svar på sina framställningar satte han i gång med brytningen i Ojamo. Han utvecklade stor energi då det gällde att få företaget i hamn. Av Per Brahe och bergmästare Teet utverkade han löfte om att var tredje dag få bryta malm i gruvan. Redan den 28 januari 1640 underrättade han bergskollegium, att han igångsatt malmbrytningen på dessa villkor. Han klagade åter över det bedrövliga skick i vilket gruvan befann sig och drog sig inte för att åter ge Wolles vårdslöhet skulden för allt. Slutligen upprepade han sitt tidigare löfte om att sätta gruvan i stånd, bygga trappor och pumpverk samt skyla den med ett tak.

Under vinterns eller vårens lopp 1640 fick Billsten mottaga underrättelse från kollegiet genom dess assessor, senare vice president, Johan Berndes, att kollegiet beviljat honom "privilegier och conditioner". Assessor Berndes utlovade även, att kronan på det kraftigaste ville understödja såväl Billsten som alla andra, som önskade anlägga bergverk i Finland. I ett brev, daterat 14 juni 1640 i Åbo, tackar Billsten för de beviljade privilegier-na. Samtidigt klagar han över kapitalbristen och hoppas att från kollegiet "snart mig en

gunstig herre till hjälp komma ville, och hava med sig - mitt privilegium, en god byggmästare, smältare, kolare och masugnsmästare", ty utan kunnigt folk kom han ingen vart. Av antagonisten och konkurrenten Wolle kunde han ej påräkna någon hjälp och för övrigt fanns i Finland intet folk kunnigt i bergsbruk. "Jakob Wolle kunde väl hava av sine någre att mista", skriver Billsten, "men för missgunst, att han icke allena hela det finlandske bergsbruket under sig bemäktiga kan, - avvärjer och förhindrar han mig så mycket han själv kan och igenom andra förmår".

En särskild malmetare för Finland utsågs också ganska snart därefter, i det att fullmakt för Matts Larsson i februari 1641 utfärdades på denna tjänst. En annan betydande förmån hade den 30 mars 1640 beviljats bruksägarna i Finland i jämförelse med deras konkurrenter inom moderlandet. Nämda dag bestämdes, att medan vid bergslagen i Sverige i skatt till kronan skulle givas 4 öre silvermynt av varje skeppspund stångjärn, som utsmiddes, samt dessutom vid "sjösidan" 2 öre i vitt mynt i liten tull förutom 20 öre i den så kallade stora sjötullen, så skulle vid järnbruken i Finland tills vidare erläggas blott 1 öre vitt mynt för varje skeppspund tillverkat stångjärn, 5 öre i lilla tullen vid Ekenäs och 20 öre i sjötullen.

Om man får tro Billsten utartade sambruket i Ojamo gruva innan årets slut till rättsbrott och handgripligheter från Wolles sida, och endast genom bergmästarens ingripande kunde i februari 1641 någon ordning vid gruvbrytningen ernås. Wolle påstods ha låtit sitt folk uppbränna Billstens lyftkran vid gruvan. På bergmästare Teets inrådan lät Billsten på egen bekostnad rensa upp den äldsta delen av gruvan. Wolle drog också nytta härav och snart klagade Billsten, att Wolle även tagit den delen av fyndigheten i besittning och lät honom bryta fjorton dagar å rad då han själv bröt en månad åt gången. Teet förordnade även att Billsten av tiondejärnet från Wolles bruk skulle få gjuta vad han behövde för sin masugnbyggnad, men Wolle förbjöd sin masmästare att ens för betalning leverera något järn till Billsten.

Andra svårigheter mötte även pionjären Billsten. Han kunde ej komma över erforderlig vattenkraft. Adeln ägde forsarna, "som av ålder lupit fåfänga", och de visste inte "huru stort och mycket de för en sådan ödesfors begära skola". Av Erik Boije på Isnäs i Pernå socken försökte Billsten förvärva hälften i en ödesfors, som aldrig nyttjats och aldrig givit några inkomster. Ett anbud på 80 daler årligt arrende för andel i forsen avvisades kallt, ty enligt Billsten fruktade adeln för att bruk skulle uppstå på deras domäner och bruksinnehavaren kanske sedan få rätt att lösa deras jord. Att Billsten var ivrig att komma igång berodde även på att generalguvernören några dagar innan Billsten avfattade sitt brev till kollegiet förlängt Wolles kontrakt om Svartå bruk med ytterligare sex år.

Även i ett senare brev i november 1640 till kollegiet beklagade sig Billsten över svårigheten att komma över rätten till strömfall. Stömmarna innehas av frälsemän, skriver han, som "alla försvara sina och ingen är, som något gör med dem", de "löpa öde uti fåfänga". Kronan borde därför tillbyta sig strömrätten. Bergsamtet ålade också sommaren 1641 landshövdingen i Nyland Reinhold Metstake att försöka förmå ägarna av de hemman, genom vilkas mark Karis å flöt, att avstå dem åt kronan mot annan jord i utbyte. Endast i Ingå socken hade Billsten av sex bönder i Fagervik by lyckats arrendera strömrätten i Fagerviks strömfall.

En lättnad i Billstens finansieringsbekymmer uppkom genom Axehälms inträde som bolagsman i företaget den 8 juli 1640. Sedan kreditfrågan sålunda åtminstone för tillfället ordnats, gällde det för Billsten att utfå de av kollegium redan vintern 1640 beslutade privilegierna. I maj 1641 begav sig Billsten i detta syfte jämte bergmästare Teet, som i juni samma år utnämndes till överbergmästare i Falun, till Stockholm, men hade där oturen

att finna kollegiets vice president Berndes bortrest och privilegiet ännu ej satt på papperet. Han avfattade därför i Stockholm den 25 maj en skrivelse till vice presidenten med anhållan om att privilegiebrevet måtte utskrivas. Då Teet genom denna resa definitivt tänkte återvända till Sverige och frånträda bergmästarsysslan i Finland, anhöll Billsten att komma i åtanke vid tjänstens besättande, försåvitt den ej var reserverad för assessorn Johan Henriksson (Axehiälm), Billstens kompanjon. Billsten framhöll åter i skrivelsen Wolles svaga ekonomi och bristande företagsamhet. Enligt Billsten varken hann eller kunde Wolle sköta kronans bruk i Svartå och - här kommer Billstens syftemål till synes - om Wolle härför skulle mista sin arrenderätt, anmälde sig Billsten som spekulant på såväl Svartå bruk som Wolles brytningsrätt i Ojamo. Till sitt brev fogade Billsten en förteckning på vilka förmåner han önskade av kronan, upptagande fem punkter. Han anhöll:

att kronan av "Ugglorna till Brötorp" (överste Claes Claesson Ugglå till Brödtorp i Pojo socken) ville tillbyta sig en ödesfors, Lillfors, som skulle ligga synnerligen väl till för en bruksanläggning. Dessutom önskade han att kronan skulle tillbyta sig den under fräsegården Dönsby belägna forsen vid Karis bro, där Billstens verk lågo;

att kronan skulle giva honom privilegium på en krog och att han till dess underhåll skulle få en fribonde;

att kronan ville befria några bönder under gruvan och bruket från utskrivning, gästning och skjutsning, mot att han för dem erlade räntan till kronan;

att kronan årligen till honom mot betalning skulle avstå 150 parmar hö (en kronoparm eller höåm = 216 kubikfot), samt

att kronan måste låta honom få de 500 dagsverken, som honom tidigare utlovats för upprensning av Karis ström.

Flera av Billstens i ovannämnda skrivelse gjorda ansökningar beviljades omedelbart av Per Brahe, som i brev av den 10 juni 1641 meddelade landshövding Metstake härom. Sålunda skulle Billsten för brukets behov av kronans "gärde- och ödeshö" årligen få köpa 150 parmar. Hans anhållan om att få upprätta en krog tillmötesgick man också och en lämplig bondgård skulle utses härtill i Raseborgs grevskap. För rensningen av forsen vid Karis bro, varigenom ån mellan Romsarby och Skavsta skulle göras trafikabel för ved- och koltransporter, beviljades Billsten 500 dagsverken.

Den 25 juni 1641 utfärdades privilegium för Billsten, som beviljades sex frihetsår för sina verk. Privilegiet bekräftade hans rätt att bryta malm i Ojamo till halvparten mot Wolle och gav honom anvisning att i någon sjöstad vid Finska vikens kust söka burskap, så skulle han få rätt att idka brukshandel. I sin helhet lyder det mångordiga privilegiet som följer:

"Privilegium för Carll Billensten på Oijama grufwa med andra Berg-Wärck och bruck han ärnar Vprätta j Finland.

Wij Vnderskrefne etc. Göre Witterligen adt effter såssom Ehrlig och Wälach:tt carll Billensten hafwer med vårtt tillstånd och Cronens tillträdt med W:tt jacob Wolle Vthj Tridiepartten af Oijama grufwa j Finland, dessförVtan är sinnader med första Vpbijgga een MassVngn och Twenne hambrar, för den skuld nu hooss oss ödmiukeligen anhollitt om privilegium opå samme Wärck, dett wij honom icke hafwa kunnatt förwägra, hellst medan vårtt Embette eenkannerligen wedkommer, sådane och andre flere Hennes Kongl: Majj:tz och Cronones BergWärck och bruck befordra och alla modt assistera. Wij welw alltså opå högstbem:tt H:K:M:ttz wår allernådigste drodtningz Wegner her med wed samme Grufwedeel hafwa Confirmerat; J lijka modto effterlåtes honom opå förbe:de MassVngn och Hambrer

effter Hennes K: Maij:tz Gen: treijchte Bergz privilegium adt niuta Sex åhrs frijheet ifrån den tijden räknadt som Wårcken komme till gångz, effter hwilcke frijheetz åhr han skall wara förpflichtadt Cronan sin rättigheet j Skatt Tull och Tijonde åhrligen Vttgifwa.

Sedan till dett andra på dett han sin bekostnadt des better ådtniuta må, skall han och hans medparticipanter effter H:K:M:ts Gen:privilegium sin grufwedeel sampt förbe:de bruck och Wårcken odrifwen niuta och behålla, så lenge de dess rättigheet kunna Vttgöra ådt Cronan, och holla Wårcken gående.

Till det tridie der han och någen Nij gruffwa af jern eller Koppar, vthom denne påbegijntte kan Vpfinna, skall han och den j lijka motto, effter H:K:M:tz privilegium för sig och sina participandet omolesterat allena alldels oträngder niuta och beholla.

Till dett Fierde Skall han och så laga att grufworne blifwa rätt bruttne med sine behörige bergzfasten, och elliest brucken och Wårcken effter bergzwijs bijgde och handterade.

Till det Fempte, Alldenstund Assessoren j Bergåmbetedt W:tt Hinrick Tett, hafwer j förledne Februarij Månadt oprättadt emellan be:te Carll Billensteen och Jakob Wolle een wiss stadga huru med arbetedt och brännande Vthj Oijama gruffwa holles skall, Gruffwe Articklarne lijkmatig: Allttså medan wij befinne den wara billigh och god, hafwe wij henne her med Confirmerat och Wele dett han provisionaliter och in till dess holles och effterkommes skall att någon Wiss Ordning frambdeles öfwer alle Bergzlagerne j geemen göres kan, och af H:K:M:tt och den Konungl:Regeringen Vunderskrefwen blifwer. Jmedlertijd skall begge Parterne som wederböre sig der effter rätta, widh dett straff tillgörande såssom j samma stadga förmåhltt är, hwilken Cronones förordnade bergmästare sammestådes skall wara plichtigh att handhafwa.

Till dett Siette skall her med jacob Wolle wara pålagdt att han effter sin qvota och gufwedeel skal holla alle nödige bijggninger, sjelfwe grufwan ahngående, wed macht, och dett som feelar effter sin anpartt Vprätta och bebijgga, hwar dett icke skeer, och Carl Billensten nödgas allena någott till grufones behof bebijgga öfwer dedt som på hans Grufwedeel belöper, Skall på dett fallett honom sådan bijggning och bekostnadt effter mätesmanne ordom Vtaf Mallmen j grufwan opfijllas och betaltt blifwa.

Till det Siunde Effter som Hennes Kongl: Maij:tt Vthj sin resolutions andre punkt, gifwen bergåmbetedt förledne åhr 1640 den - 30 Maij tillåter, adt de bergzmån som sielfwe äro Borgare, skole fritt stå, att före till deres bruck sådane Wahrur som bonden och bruckssens folck stundom äre better tientt med än sielfwe peningarna, såssom äre gemeentt klåde, Salltt Sill Spanmåhl och andre victualie Persedler, och dett på een tijd tillgörandes, såssom wijdare i samme resolution finnes Wara Vttrijckt. Allttså hafwer Carll Billensten samma Hennes K:M:tz nådige tillåtellsse att ådtniuta, doch med den beskeed, adt han Vthi een af de Finske Siöståderne som honom best legligit är Winnes burskap, och såleedes sedan Vthj handel och Wandell kan som een annan borgare niute handels ordinantzien till godo.

Till dett Ottonde skal Carll Billensten j lijka motto effter General Bergz privilegium niuta sitt nödtorfftige Embettzfolck och tienare, erkannerligen de som till sådane bergzbruuk höre frij och omolesteradt för Vttskrifningen, doch alldt öfwerlöpzfolck her Vnder icke förståendes.

Till dett Nijonde, der och någon af hans bruckzfolck, een eller flere, antingen af motwillie öfvergåfwe och förlupe sin tjenst, eller elliest af någon annan giordes afskennigh och tubbades den afträda j den tijden de äre honom obligerade att tiena; Då wele wij opå dett fallett effter lagh och skääl, gifwa honom den machten att låta taga densamma igen ehwar han finns, adt Continuera sin tjenst och arbeete, så lenge hans Plicht dett fordrar, och de Peningar äre betalte som han af sin Huessbonde Vpburit och bekommitt hafwer.

Wij befahle fördenskull Bergmästaren dersammestädes, att han räcker bem:tt Carl Billsten handen, Vthj alltt dett han till sitt brucks befordran hans assistence behöfwa kan. Der både han och alle andre detta angår wette sig opå H:K:M:tz Wegnar att effterträda. Icke görandes honom eller hans arfwinger her emodt någott hinder eller förfång j någon modto nu eller frambdeles. Till ijttermera Wisso etc.

Johan Berndes

MMS"

Nu synes Billsten bemödanden helt ha krönts med framgång. Samma månad som privilegiet för bruket utfärdades hade kollegium rekommenderat honom till privilegium på en krog och till ett arrendekontrakt, varigenom han kunde få några bönder under bruket. Härjämte anbefalldes landshövding Metstake att för kronans räkning tillbyta sig de frälsehemman, som hade vattenrätt i strömfall i Karis å. Det av Billsten anlagda bruket säges i detta sammanhang vara beläget på Forsby skattehemmans ägor och det kallades Skavsta.

Bergskollegiets välvilja fick Billsten röna även i annan måtto. Sålunda sände kollegiet redan före Billstens besök i Stockholm i maj 1641 till hans disposition en masmästare Anders Christoffersson jämte en "adjunct". De skulle biträda vid ett nytt masugnsbygge vid Ojamo. Enligt kollegiets instruktioner skulle masmästaren och hans medhjälpare i Finland först uppsöka bergmästaren Teet, men om denne var bortrest skulle Billsten genast "ställa dem till arbete". Billsten borde efter detta första uppdrag förmå dem att kvarstanna i Finland, ty där skulle de enligt kollegiums förmodande nog också framgent få arbete.

Bergskollegiets rekommendation till riksskattemästaren gick ut på, att Billsten skulle få njuta avkastningen från några gårdar och få 100 åmar hö om året för brukshästarna. Hos landshövding Metstake gjorde kollegium även en framställning för att utverka rätt för Billsten att anlägga "krog eller gästgiveri" i närheten av sitt järnbruk. I framställningen till landshövdingen underströk kollegiet att bruket låg vid stora stråkvägen, varför ej blott bruksfolket utan också "resande personer" skulle där få sin nödtorft.

Utöver alla dessa förmåner delades bergmästartjänsten i Finland efter Teets avflyttning till Sverige mellan Billsten och hans kompanjon Johan Henriksson (Axehiälms). Billsten blev samma dag privilegiet utfärdades bergmästare i Viborgs, Nyslotts, Kexholms och Kymmenegårds län. Därjämte bestods honom två malmetare. Axehiälms blev bergmästare i Egentliga Finland, Tavastehus och Nylands län. Härefter följde ett flertal åtgärder för att upphjälpa de nygrundade bergverken i Finland. Den 3 juni 1643 förordnades generalbergshauptmannen David Friedrich von Siegroth att ha överuppsikt över alla bergverk i Finland, dit han även skulle bege sig. Redan ett år tidigare hade urfärdats pass till Finland för tre malmetare från Nya Kopparberget, Matts Mattsson, Göran Mattsson och Jöns Staffansson. På förslag av bergmästaren Johan Henriksson (Axehiälms) upptogs samma år på bergsamhets stat 1000 daler att användas för försöksskärpningar i Finland. Dessutom förklarade sig bergsamtet villigt att betala hittelön för nya malmstreck, "eftersom metallen

och personen är till". I maj 1643 utsågs ytterligare Anders Simonsson till malmletare i Billstens bergmästaredistrikt i Finland. Samma månad förordnades den förut nämnde assessorn Lorentz Creutz att biträda generalbergshauptmannen von Siegroth vid hans arbete i Finland. I juni samma år sändes Krsitoffer Petzel till Finland för att där övervaka att gruvorna blevo riktigt anlagda. Härefter omorganiserades bergmästarbefattningarna, och såväl Billsten som Axehiälm miste den 3 juni 1643 sina tjänster. Bergskollegiet bjöd de två från tjänsten skilda "Hyvinge svavelberg i Tavastland", men detta ledde ej till något försök att exploatera fyndigheten. Axehiälm blev 1649 underlagman i Norrfinne domsaga. År 1652 utnämndes han till riksantikvarie, blev assessor i antikvitetskollegiet 1667 och kollegiets president 1672. Han avled den 10 nov 1692.

Med stor energi fortsatte pionjären Billsten under år 1642 att föra sitt verk framåt. Han synes ett flertal gånger ha rest över till Sverige för att därifrån för bruksdriften förskaffa sig sådant, som ej stod till buds i Finland. Sålunda reste Billsten nämnda år omkring i svenska bergslagen och anställde med biträde av bergmästaren Peder Jönsson och Sten Andersson hammarsmeder och en grytgjutare och förde dem över till Finland. Samma år fick han bekräftelse av drottning Kristina på Forsby hemman i Pojo socken, där hans bruk voro belägna. Forsby hade tidigare legat under Arvid Horns frälsegods. I mars 1642 hade bergamtet hos regeringen även föreslagit, att någon jord tillhörig Horn skulle bytas under Ojamo gruva.

Vice presidenten i bergskollegium Johan Berndes, som 1641 hade blivit landshövding i Kopparbergslagen samt Öster- och Västerdalarna och slagit sig ned i Falun, mottog 1642 av sitt kollegium anvisning om att Billsten skulle få gamla vågbalkar och två hamrar med städ och hölster, som stodo öde i Säter i Dalarna. Dessa "smedjeredskap" transporterades över Västerås till Finland.

För att förbättra tackjärnstillgången för Billstens bruk fick han 1642 rätt att för 5 daler per skeppspund tillösa sig kronans tiondetackjärn i Finland. Samma år kröntes hans malmletningar ilandet till synes med framgång, i det att han begynte bearbeta ett malmstreck i Lojo socken i Vols ("Wålax äng"). Fyndet låg en halv mil från den gamla gruvan i Ojamo på en äng tillhörig Erik Thomasson, som varit avlidne fältmarskalken Åke Totts stallmästare. Billsten hade uttagit mutsedel av sin kompanjon Johan Henriksson, men begärde för säkerhets skull den 29 augusti 1642 privilegium på fyndet. För att visa sitt nit och sin goda vilja meddelade Billsten kollegium, att, om fyndet befanns vara så rikt givande att malmtillgången skulle överstiga kapaciteten hos hans redan färdigbyggdamasugn, skulle han uppföra ytterligare en masugn och därvid taga stallmästaren Thomasson till kompanjon. Han erhöll också sex års skattefrihet för den nya gruvan och gruvfolket fritogs som vanligt från utskrivningar. Ur korrespondensen om fyndigheten i Vols framgår, att den av Billsten vid Ojamo uppförda masugnen var färdig och likaså hammarverket vid Karis å. " - mine verk, masugn och 2 hamrar - har jag uti full gång allt färdigt", skriver han.

Motgångar mötte dock snart den optimistiske bruksförvaltaren. Malmtillgångarna sinade och tvisterna med konkurrenterna blevo allt skarpare. För att förstå de stridigheter i vilka Billsten råkade måste vi kasta en blick på Jakob Wolles verk. Wolle, som liksom konkurrenten tillhörde en inflyttad tysk släkt, var som nämnts en förmögen åboborgare och arrendator av kronans bergverk Svartå och Antskog i Nyland. Då malmen i Ojamo begynte sina, köpte Wolle största delen av sitt malmbehov från frälsegruvorna på Utö i den sörmländska skärgården. I slutet av 1630-talet råkade hans ekonomi på obestånd och han stod 1640 i en skuld på 9000 daler kopparmynt till den tidigare storborgaren Petter Thorwöste i Åbo. Härför hade han förpantat det omkring 1630 uppförda järnbruket i

Antskog i Pojo. Kronan understödde visserligen Wolle genom flera förmåner, men av det tidigare anförda har framgått att det föga hjälpte. Den 28 januari 1644 sålde regeringen Svartå bruk till Wolle och därefter hade denne rätt att utan avgift bryta den malm i Ojamo, som han behövde för sina verk, mot att han för det därav tillverkade tackjärnet erlade vart 10:de skeppspund till kronan. Hans borgenär Petter Thorwöste tillerkändes dock efter en rättegång, som påbörjades 1643 och avslutades 1647, både Antskog och Svartå bruk samt inrättningarna vid Ojamo gruva. Därmed var Wolles inflytande slut och han dog år 1653.

Den mest påtagliga motgången för Billsten låg däri, att de stora förhoppningarna på malmbrytningen i Ojamo grusades. Wolle hade av samma orsak fått stöda sig på malmer från Utö, och Billsten såg snart också han, trots egna ivriga malmletningar, ingen annan möjlighet. Dessutom hade Billsten att kämpa med en ständig kapitalbrist. Redan 1641 kom det hårdaste slaget. Då kompanjonen Axehiälm erfor huru illa det var ställt med fyndigheterna i Ojamo tog han i augusti, seende "förlust och skadan för dörren" det hänsynslösa steget och bröt bolaget. Härvid avtrugade han Billsten en skuldförbindelse på 6000 daler kopparmynt mot en årlig provision av 900 daler kopparmynt, oaktat Billsten ej skall ha varit skyldig mer än 4720 daler kopparmynt. Övriga framdeles vid upprepade tillfällen fastställdes genom likartade uppgörelser, blevo under Billstens hela liv en källa till stridigheter, och han själv fick ej uppleva den dag, då de avpressade förskrivningarna slutligen 1673 definitivt kaserades. Att Axehiälm hade kunnat förmå Billsten att sätta sitt namn under sådana papper, berodde enligt domstolens mening därpå, att "den enfaldige och eljest myckit gäldbundne" mannen befunnit sig i "nöd, stort trångmål och snarest sagt desperation".

Både kapitalbristen och svårigheterna med malmanskaffningen lysa också bjärt fram i den klagoskrift Billsten strax efter det bruken stodo färdiga insände till de styrande. Han säger sig genom sina omkostnader på bergsbruket i Finland blivit "alldeles utblottad", och anhåller om följande nådevedermälen:

att styrelsen ville donera honom under skattebruk några små hemman, som han på arrende innehade under Ojamo;

att, emedan Åbo och Helsingfors lågo 18 mil från Skavsta, han skulle få rätt att mot tull utskeppa järnet direkt från bruket till reval samt därifrån hemföra salt och viktualier. Dessa varor skulle Billsten använda som betalning för kol och ved till bönderna emedan han "mera på sådant, än på reda penningar är förlägen";

att han till en början skulle få uppköpa det för stångjärnsmidet erforderliga tackjärnet i Sverige;

att han skulle fritagas från skyldigheten att betala Wolles av honom övertagna skuld för tullen till amiralitetet, varav ungefär 300 daler av intresset ännu återstod att erlægga, samt

att han skulle befrias från erläggande av det resterande arrendet för några under bruket arrenderade hemman.

De motigheter de första bergverken i Finland mötte på grund av malmbristen och stridigheterna startarna emellan ville bergskollegium närmare undersöka och sände som förut nämnts 1643 assessorn Lorentz Creutz till Finland. Denne inlämnade i november 1644 till kollegiet ett betänkande över vad han i Finland uträttat och vad som återstod att göra. Assessor Creutz hade lyckats bilägga tvisterna mellan Billsten och Thorwöste och mellan Billsten och Wolle, men däremot misslyckats i sina försök att utreda, hur mycket fru Christina Kursell (änka efter överstelöjtnanten Erik Axelsson Stålarms) skulle tillerkännas i vederlag för de gods och lägenheter hon nödgats avstå under Billstens bruk. Fru

Christinas fogde hade ej velat uppge någon acceptabel ränta, utan kommit med alldeles för höga krav. Här åsyftade jordegendomar kunna antingen ha underlytt Brödtorp i Pojo eller Grabbacka i Karis, ty bägge godsen innehade av medlemmar av ätten Stålarb.

Den viktigaste frågan var dock malmförsörjningen. Assessor Creutz hade gjort sig underrättad om, att den stora gruvan vid Ojamo troligen var definitivt tom och därför borde nedläggas. Endast i två små schakt invid den gamla gruvan fanns ännu litet malm. Kollegiet borde därför enligt Creutz' åsikt bevilja medel för skärpningar på andra ställen inom Lojo "emedan där i socknen allestädes finnes malm". Kollegiet beslöt även i enlighet med Creutz' förslag, att den gamla gruvan skulle nedläggas och att skärpningar i trakten skulle företagas.

Två år efter det Creutz inlämnade ovannämnda betänkande om gruvdriften i den gamla gruvan vid Ojamo var denna fullständigt otillgänglig. Gruvan hade tömts på alla byggnadsställningar och redskap och stod numera full av vatten, som sökt sig in från den närliggande sjön. Därförinnan hade både Billsten och Thorwöste på bergmästarens uppmaning grundligt genomletat gruvan och funnit den fullkomligt tom. I de två nya schakten invid den gamla gruvan bröt man dock fortfarande malm. Men också där sinade malmen när man kommit 8 à 10 famnar djupare ned, i det att schakten förenade sig med den gamla gruvan. Både bruksägarna och de styrande gjorde därför allt vad som stod i deras makt för att i trakten finna nya och mera varaktiga malmstreck. Bland annat föreslog assessor Creutz 1646, att ett anslag på 200 daler skulle utgivas för malmletningar i Lojotrakten. Billsten bearbetade fyndet i Vols, men med vilket resultat är ej känt. Stallmästare Erik Thomassons äng fördärvades dock genom arbetarna, varför han anhöll om en ödeäng i Sjundeå som ersättning.

I november 1640 hade Billsten som nämnts meddelat bergskollegium, att han i Ingå socken förskaffat sig rätt till ett strömfall av sex skattebönder i Fagerviks by, som vid denna tid lydde under Raseborgs grevskap. Vattnet i denna ström rann från Högben sjö i Karis socken och passerade flera mindre träsk förrän det utföll i Fagerviks träsk. I utloppet från träsket bildades Fagerviks strömfall, varefter vattnet utföll i Fagerviken. Hemmanen i Fagervik by voro skattlagda för strömmen till en stång jord. Billsten lyckades förvärva rätten till strömfallet av bönderna för ett årligt arrende av 2 skeppspund stångjärn.

År 1646 beslöt Billsten att dra nytta av detta sitt strömfall och lät Västerby och Svenskby hemmans ägor i Fagervik uppföra en masugn. Härtill hade han utverkat tillstånd av Per Brahe och med Gustaf Lewenhaupt, innehavaren av Raseborgs grevskap, hade han ingått ett kontrakt om en årlig strömvrad till greven på 800 daler kopparmynt. Någon skatt till kronan erlades däremot ännu ej för masugnen. Först år 1665 erlade han masugnstionde till kronan. Från avraden till grevskapets innehavare blev Billsten fri först efter grevskapets indragande vid reduktionen och den allmänna bruksbeskattningen år 1683.

Trots svåra motgångar hyste Billsten som synes endast planet på utvidgningar och nygrundningar. År 1648 beslöt han att ånyo begiva sig till Sverige och utverka stöd för sina planer och nya förmåner för sina verk. Han ämnade därvid vända sig direkt till drottning Kristina. Därför utverkade han ett rekommendationsbrev av Per Brahe och efter framkomsten till Stockholm ytterligare ett från bergskollegiet. Det har tidigare framhållits att Billsten måste betraktas som den första självständiga bruksägaren i Finland, och att hans verk Billnäs var det första bruket i helt privat ägo i landet. Detta förhållande voro de styrande vid denna tid också fullt på det klara med. Sålunda underströk bergskollegiet i rekommendationsbrevet till drottningen, att Carl Billsten "är den första, som där i landet på egen bekostnad haver upprättat järnverk, dem han nu förmedelst stor möda och flit

haver bragt i sådant esse, att icke allenast dännäst omliggande städer och lands inbyggare som tillförene voro närings löse, hava därutav haft god förkovran och uppehälle", utan också så att kronan har haft tullinkomster av den ansevärd mängd järn Billsten årligen tillverkat och utskleppat. Om också brevets karaktär av rekommendationsbrev tydligen något överdrev Billstens insatser, står det dock fast att denne ansågs vara den första självständiga bruksägaren i Finland. Härtill kom att han trots alla motgångar försåg landsdelen med järn och till och med exporterade något av brukets produktion. Kollegiet framhöll även i sin skrivelse att om Billsten, utöver allt vad han tidigare fått, ånyo skulle hjälpas, skulle också andra "bliva oppväckte där i landet att lägga sig med någon större flit uppå bergverk".

Billstens resa till drottningen kröntes också med framgång. I en den 16 september 1648 daterad akt överlät Kristina till honom elva hemman i Lojo och Pojo socknar under bergsfrälse frihet, tre hemman i Forsby, två i Tomasböle i Pojo socken samt tre i Virkby och tre i Lylis i Lojo socken. I sin helhet är donationsbrevet av följande lydelse:

"Vij Christina medh nåde, Sweriges, Göthes och Wändes Uthkårade Drottning och Arffurstinna, Storfurstinna till Finlandh, Härtiginna uti Estlandh och Careelen, Fröken öfwer Ingermanlandh, Giöre witterligit, att såsom wij förnimme, så af wår RijksDrotzet, och nu för denne tijdh General Gouverneurs i Finlandh til oss ankomne bref, som och af wårt General bergzampts relation, huru såsom brefwijsare wår troo Undersåte och bergmästare, Ährlig och Förståndig Carl Billsteen, hafwer all sin möijeligeste flijt uppå nyttige malm bärgz upsökiande, hambrars och Masugnars inrättande uti Finlandh, användt, och därpå icke någon ringa deel af sin förmögenheet kåstat och nedlagdt; Erfahre och därhoos, huruledes igenom sådana nyttige bruk där i Finlandh, Städernäs och Landzens Flor och upkompst mycket fordras och främias. Alltsså på det han Carl Billsteen, uti detta sitt wälmeente upsått icke må blifwa studzat, och därigenom förlustigat det Capital och omkåstnad han i berörde bruk härtill insatt hafwer, och än insättia och därpå använda måste, Dy hafwe wij att understödia honom uti detta sitt nyttige förehafwande Wårck, och gifwe honom så mycket mehre hug och willia, samma bergzbruuk än här effter medh Flijt, troheet och idkesamheet att fortsättia och drijfwå, undt och effterlåtit, efftersom wij här medh och i detta wårt öpne brefs krafft unne och effterlåte honom Carl Billsteen, under hans bruk Bilnäs effterskrefne wåre och Cronones hemman i Nylandh, Poijo och Loijo Sochn belägne, som ähre trenne hemman i Forssby, tvenne i Thomosböle, trenne i Lyllis, och trenne hemman i Wirkby, under bergzfrelses Frijheet och dess conditioner och uthan någon afgiff till oss och Cronan för sikh och sine Arfwingar, att niuta och behålla, så lenge han eller dee beröhrde bruk förmå och kunna, som sig böhr brijfwå och widh macht hålla, och skall ingen i medler tijd hafwa macht berörde hemman på ett eller annat sätt, att draga undan berörde hans bruk, uthan dee där til och under städze Liggia och Lyda som ofwanb:t ähr. Wij förbjude för den skuld här medh alle som oss medh hörsamheet och Lydno förplichtade ähre och för wår Skuldh weele och skole giöre och Låte, att tilfoga mehrbe:te Carl Billsteen, eller hans arfwingar här emoot hinder, mehn eller förfång i någon måtta. Til yttermehra wisso hafwe wij detta medh egen handh underskrifwit och wårt Secret witterligen här under sätia låtit. Datum Stockholm den 16 Septembris Anno 1648

Christina
L.S."

Efter det Billsten av drottningen som nämnts begåvats med bergsfrälsefrihet för ej mindre än elva hemman, vände han sig åter till bergskollegium och utverkade för sig ett rekommendationsbrev till Per Brahe. Denne skulle giva honom allt stöd, ej minst i fråga om den nyförvärvade bergsfrälsefriheten. I november 1648 förlängdes skattefriheten för Billstens verk med 2 år utöver de tidigare beviljade sex åren som belöning för att han varit "den förste som i Finland med egen bekostnad har upprättat järnbruk, och därutinnan instuckit stora penningar". Efter dessa två frihetsår skulle skatten utgå i ett för allt med ett årligt belopp av 50 daler silvermynt. Också inbetalningarna av denna summa beredde Billsten med tiden stora svårigheter.

Bergsfrälsefrihet för bergsmansjord vid järnverken innebar befrielse från den ordinarie skatten och gällde för den tid kunglig majestät behagade. Enligt en förklaring av drottning Krsitina 1652 borde knektjänst av hemman under bergsfrälse utgöras till hälften mot krono- och skattehemman. Frälserätten förutsatte enligt ovannämnda förklaring innehav av under bearbetningvarande gruva eller gruvdel. Bergsfrälsejorden var av ren krononatur, varför den fick innehåsa av ofrälse män. Detta speciella frälse beviljades enligt en kunglig resolution 1713 endast på villkor att det bergsbruk, varunder jorden lydde, verkligen bedrevs. Tionde och hammarskatt måste naturligtvis utgå från själva bruken, om också innehavaren ägde gods under bergsfrälsefrihet.

För att ytterligare stöda Billstens ekonomi uppmanades Per Brahe i samband med förlängningen av frihetsåren att försträcka bruksägaren ett belopp statsmedel att utgå ur kronans sakören eller "annat extraordinarie, som intet turberar staten". Härtill efterskänkte regeringen honom det resterande beloppet på den skuldsedel han övertagit av Wolle. Dessutom befriades han från arrendet för de under bruket arrenderade hemmanen.

Ett bevis för att en ej obetydlig utsmidning vid denna tid skedde under Billnäs två stångjärnshamrar finna vi i ett Billsten beviljat tillstånd att från bruket direkt till Reval utskeppa 300 skeppspund stångjärn och därifrån återföra 200 tunnor salt. Att stångjärnsmide överhuvudtaget var möjligt vid Billnäs dessa år måste förklaras med att Billsten antagligen till största delen baserade produktionen på köptackjärn. Billsten hade nämligen också fått bifall på sin anhållan om obegränsad införsel av tackjärn från Sverige mot stadgad tull. Dock var det därav tillverkade stångjärnet befriat från tull då det exporterades.

För att förse bruket med kol försökte Billsten anlita den metod, som allmänt praktiserades i Sverige vid denna tid, nämligen att övertaga allmogens ränta till kronan mot att bönderna förpliktades att kola för bruken. Denna rätt tillerkändes bruksägarna i Finland uttryckligen först genom 1673 års specialprivilegier. Under år 1648 anhöll Billsten i detta syfte hos regeringen att i Raseborgs grevskap få övertaga alla "ovissa och extra ordin. parzeler" mot att allmogen härför skulle leverera ved och kol. Något bevis för att allmogen till Billnäs skulle ha betalat sina utlagor i ved och kol finnes dock ej. Endast då Wolle på sin tid fick stora områden i Lojo, Karislojo och Kisko socknar i förläning skedde det med sådan rätt, att han fick uppbära böndernas kronoskatt i form av körslor och kol, varemot han skulle tillhandahålla kronan järn i ersättning. Systemet övergavs dock nästan genast på grund av allmogens styvsinhet, och sådana "brukssocknar", som det fanns i stor riklighet i Sverige, uppstodo strängt taget aldrig i Finland.

År 1649 konsoliderades Billstens jordinnehav ytterligare, i det att Pântby hemman i Pojo tillerkändes honom. Detta var av betydelse för bruket, ty dess vattenränna låg placerad inom hemmanets andel i strömmen. Gårdens förre ägare Sten Iversson fick som vederlag ödehemmanet Bärby i samma socken. År 1651 upplät grevinnan Christina Catharina de la Gardie Snällböle hemman i Karis till Billsten mot en viss årlig genant. I

Hirdal by funnos två ödeshemman och för dem skaffade sig Billsten 1657 frihet från alla ordinarie och extra ordinarie räntor. Dessa hemman försvunno för en tid ur jordeboken och användes endast för mulbete och höslag. År 1653 nedlades den ena hammaren jämte två härdar vid Billnäs. Två år senare överflyttades de till Fagervik.

De finländska brukens historia under 1650-talet är helt en historia om malmbrist, om också masugnarna vid denna tid ej voro flera än fyra. Denna brist förmådde även antagonisterna Billsten och Thorwöste till gemensamma aktioner. I oktober 1652 inlämnade de till bergskollegium en klagoskrivelse över maömbristen. Ojamo gruva var definitivt tömd, ansågo de. De schakt man därstädes senast bearbetat hade sträckt sig långt under sjön, så att man ständigt fått frukta att vattnet skulle störta in. Alla skärpningsförsök i trakten hade utfallit negativt. Även Billstens planer på en gruva i Vols synes sålunda ha strandat. Som svar på de två bruksägarnas klagomål meddelade bergskollegiet i november samma år, att vid första öppet vatten en malmlutare vid namn Lars Olofsson skulle sändas över till Finland.

Det stod emellertid klart för de finländska bruksförvaltarna, att man var tvungen att åtminstone tills vidare stödja sig från Sverige importerad malm, om man inte enbart ville nöja sig med att utsmida svenskt tackjärn. Billsten och Thorwöste intresserade sig närmast för malmen på Utö i Österhaninge socken i Södermanlands skärgård. Här hade sedan urminnes tider en viss gruvbrytning skett. Av en gruvrelation av konstmästaren Nils Jönsson-Krok 1624 framgår, att man vid denna tid ansåg Utö som en urgammal silvergruva, som brutits sedan hedenhös. Nio gruvor hade intill nämnda tid bearbetats, och enligt ovannämnda relation skulle det varit tyskar, som "i fordom tid brukat, och fördt Mallmen bordt, jämväl bodt ther i Stenkuhlor, och inga andra hus hafft". Det var således en silverhaltig blymalm som ursprungligen hade lockat bergsmän till ön, men i början av 1600-talet överflyttades intresset på de stora järnmalmsfyndigheterna därstädes. Till en början torde de gruvor, som senare kallades Nyköpingsgruvan, Långgruvan och Finngruvan bearbetats. Gruvorna brötos ursprungligen av ägarna till de frälsehemman, på vilkas marker de voro belägna, men brytningen övertogs snart av de bruksägare, vilkas företag konsumerade malmen. Det bekväma transportläget och den ymniga malmtillgången möjliggjorde för bruksägarna från Södermanland, Gotland (Lummelunda bruk), Norrland och Finland att hämta sina malmer på ön. Härvid överenskom mna, att bruksägarna från Finland skulle låta bearbeta den därefter uppkallade Finngruvan. Masugnsägarna betalade då i licens 6 daler kopparmynt för 18 skeppspund malm, bruten för vederbörandes räkning och kostnad. De bruksägare i Finland, som först hämtade malm på ön, voro Billsten och Thorwöste. Dessa försökte av riksrådet Claes Bielkenstierna arrendera en del av de gruvor han disponerade på ön. Detta misslyckades först, ty riksrådet begärde 1000 daler i årligt arrende, vartill kommo kostnader för brytning och transport. Härigenom skulle priset för den årliga malmkvoten framme vid masugnen ha stigit till 3000 daler. Då en järnproduktion med detta malmpris ansågs otänkbar, vände sig Billsten och Thorwöste till bergskollegium och anhöllo att de måtte "beneficeras, med det intresse som kronan efter adelige privilegier haver i Utö malmgruva, vilken välborne Claes Bielkenstierna är rådande över", eller att kronan på annat sätt ville förskaffa dem tillgång till utömalmen. Denna anhållan synes ej ha lett till resultat, ty vi veta att Billsten år 1653 bröt malm på Utö. Följande år ingick han ett kontrakt med Thorwöste om gemensam malmbrytning på ön. Denna tyckes ha fortsatt de närmaste åren, ty 1658 råkade parterna i tvist om kontraktet i fråga.

Utömalmen belv som nämnts mycket dyr, men tills vidare var införsel härav den enda utvägen att hålla bruken i Finland i gång. Snart nog övertogo gruvägarna åter själva bestyret med brytningen, och därmed följde antagligen en stegring av malmens pris. I denna situation, liksom tidigare, visade Billsten en stor förmåga och okuvlig vilja att bemästra svårigheterna. Till november 1655 nöjde han sig med status quo, men då begav han sig till Södermanland för att försöka lösa malmfrågan med fyndigheter på själva fastlandet.

Att Billsten begav sig till Södermanland berodde ej minst på att han inom malmdistrikten här ägde jordområden. Vilka dessa egendomar voro är ej klart, men troligen innehade han ännu de förläningar eller delar av dem, som hans fader hade erhållit av hertig Karl och som lågo i Vårdinge sn. Hjortsberga övergick dock i slutet av 1600-talet till ätten Lovisin på Brandalsund, som därjämte innehade Gällsta, men det är möjligt att Billsten efter alla motgångar han också här mötte sålde fädernegården just till Lovisin. Trakten var malmrik, och Billsten hade i Vårdinge funnit två eller tre givande malmstreck, som han trodde vara belägna på kronans allmänning. Fyndigheterna lågo väl till för brytning, endast 3/4 mils väg från saltsjön och 1/2 mil från Billstens egna skogsområden. Billsten hade även planer på att här uppföra en masugn, ty på hans ägor fanns en ström med lämpligt masugnsställe, och transporten av tackjärn till hamrarna i Finland skulle naturligtvis ställa sig billigare än malmtransporterna.

Till olycka för Billsten lågo de av honom upptäckta malmstrecken endast 1/4 mil från en malmfyndighet på riksmarskalken, greve Johan Oxenstiernas ägor i Hörningsholm, där Lucas Keding och Johan von Korn läto bryta malm för sin räkning. Då Billsten vid de första brytningsförsöken erhöll omkring 1000 skeppspund malm och då fyndigheten visade sig rik - malmgången vidgade sig enligt Billstens uppgifter både mot djupet och åt sidorna - blev det tvist om äganderätten.

Den 6 november 1655 hade Billsten anhållit om privilegier för att ensam få nyttja fyndigheten, och redan fyra dagar därefter fick han bergskollegiums tillstånd för att utfå privilegier - till kollegiet inkomma med häradsbevis om platsens läge samt bergmästarens mutsedel. Då Billsten gjort sin första lönande brytning blev han emellertid antastad av den år 1657 avlidne riksmarskalkens "betjänt" på Hörningsholm, gruvfolket förjagades och "gruvverktygen sönderlogos och bortfördes". Billsten klagade över de mot honom begångna oförrätterna vid häradstinget och anhöll om syn på platsen. Under fyra års tid uppehölls ärendet vid domstolen, och det av honom nedlagda kapitalet på 1500 daler syntes förlorat. Då vände sig Billsten i oktober 1661 ånyo till bergskollegium, som tog sig an hans sak och uppmanade landshövdingen attrannsa i frågan. Antingen lyckades Billstens konkurrenser bevisa, att fyndigheten låg på Hörningsholms mark eller visade den sig mindre givande, ty härefter nämnes intet om att Billsten från Vårdinge socken skulle överfört malm eller tackjärn till Finland.

Trots klagomålen hos bergskollegium över att Ojamo gruva var definitivt tom, fortsatte dock Billsten och Thorwöste i brist på råvara att bearbeta fyndigheten. Sålunda hade åtminstone mellan 1650 och 1656 en kontinuerlig utvinning skett. Sistnämnda år uppstod tvist om fördelningen av malmen mellan parterna. Uppsikten över fördelningen utövades av gruvuppsyningsmannen Henrik Eriksson, som var förman för de båda parternas gruvdrängar. Hur Thorwöste än "ayerade och beviste" gick Billsten fri för beskyllningen att ha fått för mycket malm, och hammarsmedstinget beslöt endast att låta justera gruvvägarna. Billsten var dock vid denna tid ej särdeles intresserad av att behålla sin andel i gruvan, ty driften blev alldeles för dyr i förhållande till det ringa utbytet. Men Thorwöste släppte honom ej som kompanjon, och hammarsmedstinget kunde ej heller lösa Bill-

sten från avtalet. I stället uppmanade bergsrätten Billsten att låta köra fram ved, så att brytningen kunde fortsätta ostört.

Den enda malm som ännu fanns kvar i Ojamo satt i taket på gruvorterna och i sin nöd beslöt man försöka komma åt denna malm. I gruvan byggde man därför en ställning, som nådde upp till taket, och begynte bränna "på höjden". När bergmästaren till protokollet vid hammarsmedstinget 1657 antecknade uppgiften om detta vanskliga företag, skedde det med tillägget: "Gud allsmäktig lyckan förläne!" Det våghalsiga företaget slutade också med en katastrof redan i november 1657, då gruvtakets stöttebjälkar störtade in. Den närbelägna sjön hade också som nämnts sträckt sig ut över taket och förödelsen fullbordades genom att vattnet strömmade in och fyllde gruvan till 2 ½ famns höjd eller upp till "vindalven". Med det instörtade taket följde även ett parti malm på 250 skeppspund, av vilket 210 skeppspund tillhörde Thorwöste och 40 skeppspund Billsten. Medelavkastningen från gruvan hade under 1650-talet varit c:a 540 skeppspund (c:a 90 ton) årligen. Den så kallade gamla gruvan var nu totalt förstörd, men arbetena i Ojamo fortsattes med brytningsförsök invid östra kanten till det gamla gruvschaktet, där ett par mindre malmgångar löpte. Trots den svåra gruvkatastrofen hade Billstens intresse för fyndigheten i Ojamo åter väckts, och han var villig att delta i bearbetningen av det nya schaktet. Han anhöll till och med vid hammarsmedstinget året efter gruvraset att få participera till hälften i den nya gruvan, en anhållan som måste lämnas obeaktad då den ej föll inom bergstingsrättens jurisdiktion. År 1659 gjorde kompanjonerna flera skärpningar i närheten av det gamla gruvhålet och mindre kvantiteter malm visade sig också.

Det är helt förklarligt att Billsten med de svårigheter han hade att anskaffa malm lät masugnen vid Billnäs förfalla. Masugnen vid Fagervik hölls dock vid denna tid, om också mycket oregelbundet, i gång. Vid hammarsmedstinget 1657 meddelade Billsten att han 1646 lånat till Antskog c:a 100 skeppspund malm, som han ville ha igen "medan hans masugn nu går och han sin malm storligen behöver". Masugnen vid Fagervik blåste under den kommande tiden åtminstone åren 1662, 1665, 1668, 1670 och 1671. Redan år 1658 klagade bergmästaren Johan Danielsson hos bergskollegiet att Billsten vägrade erlægga den fastställda skatten på 50 daler silvermynt och att hans masugn vid Billnäs var nästan fullständigt förfallen. Han sade sig ej heller under rådande förhållanden vilja reparera den. För denna fösumlighet gav kollegiet Billsten en skriftlig påminnelse. Då ingen förändring skedde under det följande året, sände bergskollegium den tredskande bruksförvaltaren i november 1659 ett skarpt brev med uppmaning att betala skatten både för det löpande och för det föregående året. Kollegiet hade också låtit sig berättas att "masugnen på Billnäs skall vara boefällig och nästan helt förfallen", varför Billsten uppmanades att reparera den, om han ville åtnjuta sina privilegier och frälsfriheten för brukshemmanen. Emellertid stod det ännu sämre till på Billnäs än vad som var bekant i kollegiet och föranlett ovanstående påminnelser.

Den 12 april 1659 hade några karisbönder gått till attack mot bruket och i grund förstört det. Ledaren för bönderna var korpral Claes Olofsson Esping, herre till Dönsby i Karis, som ovannämnda dag antände bruksbyggnaderna, vilka helt lades i aska. Jämte tre bönder, som korpralen tillkallat, högg han därefter sönder bruksdammen. Detta var en särskilt svår förlust för bruket, ty dammen var stadig och bred på grund av den starka strömmen. Därefter vände angriparna sig mot masugnen, som helt demolerades, trots att den stått på samma plats i tjugo år, utan att bönderna tidigare klandrat dess placering. Om denne Claes Esping veta vi att han varit kornett vid Karelens dragonregemente samt att han deltagit i fälttåget i Polen 1656, varvid han blev fången, men befriade sig själv. I

handlingarna om illdådet på Billnäs kallas hankorpral, senare också löjtnant. Espings dåd måste med säkerhet betraktas som en hämndaktion gentemot Billsten, som placerat sitt bruk i den fors, som tidigare legat under frälsegården Dönsby, men som genom kronans ingripande fråntagits gården, möjligen då ägaren befunnit sig i fält.

Resultatet av Billstens stora ansträngningar under två decennier låg sålunda grusat, med undantag av den till Fagervik överflyttade hammaren. För att få rätt drog Billsten korpral Esping inför häradstinget den 30 augusti 1659, men där var nämnden brukspatron ej bevägen, utan - såsom Billsten säger - "där dömde de 12 - mera av affektion än efter lag". Häradsrättens dom lydde på att korpral Esping skulle ersätta all skada med 40 marker. Både bruksägaren och Esping vädjade till lagmanstinget, som dock vägrade att ta upp målet förrän hovrätten hade givit order därom. För att "hjälpa till att bemantla Espingens våld" hade både korpralen och länsmanen övertalat några bönder att väcka klagomål över den förstörda masugnsdammen, som de nu påstodo hade dränkt dera ägor i vatten. Detta påstående bemöttes livligt av Billsten, som besvärade sig hos bergskollegiet. I samband med hans relation av illdådet på bruket säger Billsten även, att han ingalunda hade någon fördel av de bönder han njöt bergsfrälse för, ty de voro så fattiga på grund av missväxt och utskrivningar, att de bara voro en tunga för honom. Bergskollegium hänsköt 1662 ärendet till hovrätten i Åbo.

Trots bergskollegiets anmodan till hovrätten synes ärendet ej ha gått framåt. Den 9 oktober 1663 inlämnade Billsten en ny klagoskrift till kollegiet och upprepade vad han tidigare anfört i saken. Lagmannen i Norrfinne lagsaga Magnus Rålambstiärna hade ej velat upptaga ärendet vid lagmansrätten utan hovrättens anmodan, och någon sådan hade ej avhörts, varför Billsten bönföll kollegiet om att ånyo föreskriva hovrätten att taga sig an hans sak.

Bergskollegiets i skrivelse av den 24 november 1659 gjorda förmodan, att det ej stod väl till med masugnen i Billnäs var sålunda väl grundad, men trots kollegiets påminnelser hade Billsten inte sett någon möjlighet att reparera den. Den hade sedan överfallet på bruket legat öde. Billsten hade dock med hjälp av malmetaren Matts Larsson - antagligen samme Larsson som redan år 1641 sänts som malmetare till Finland - ånyo upptagit malmetningarna vid Ojamo gruva. Han hade för avsikt att uppföra en ny masugn som han påträffade något streck av betydelse. Billsten begärde hälften i en tilläventyrs ny gruva vid Ojamo, som ju var kronans fyndighet, mot den tredjedel han tidigare njutit. Rätten till de återstående två tredjedelarna innehades av avlidne Petter Thorwöstes änka och barn. Billstens supplik i denna sak lämnades dock av kollegiet, liksom tidigare av bergstingsrätten, obeaktad. Den 12 oktober 1663 fick Billsten likväl på grund av de skador som tillfogats honom sin hammarskatt för tre år framåt reducerad från 2 ril 1 skeppspund. Målet mot korpral Esping avancerade småningom till hovrätten, drog ut över flera år, och den 29 april 1668 resolverade bergskollegium, att den nedsatta hammarskatten skulle förbli gällande också framgent, åtminstone så länge Billstens ersättningsmål var anhängigt vid hovrätten.

Om 1650-talet varit ett svårt decennium för den spirande järnhanteringen i Finland, så blev inte heller 1660-talet, trots att fredligare förhållanden inträdde, någon gynnsam tid för vårt lands järnverk. Under senare hälften av 1660-talet synes Billstens ekonomi varit sämre än någonsin tillförne, och det är möjligt att de skador, som övergått Billnäs bruk genom korpral Espings anstiftan, definitivt bragte Billstens affärer på fall. Hans arbetsfolk ville också lämna honom. Vid hammarsmedstinget 1663 anhöll smedsåldermannen vid Fagervik Hans Lihr och hans fyra söner om avsked från bruket på grund av det ringa smidet. Samtidigt med dem uppsade också grytgjutaren Hans Johansson sin

tjänst. Hammarsmidet hade uppgått till endast 100 skeppspund årligen. Tackjärnsblåsningen vid Fagervik steg år 1666 till 420 skeppspund. Vid ovannämnda hammarsmedsting (1663) förelades Billsten alternativet att antingen uppbygga masugnen eller delataga i byggandet av Karis Landsbro. I augusti 1664 klagade Billsten hos bergskollegiet över att landshövdingen i Nylands och Tavastehus län Ernst Creutz givit order om att av de hemman, för vilka Billsten åtnjöt bergsfrälsefrihet, skulle utkrävas kvartalsränta. Enligt Billsten borde denna skatt ej utgå på grund av hemmanens natur. Tvisten om kvartalsräntan blev ej avgjord under de närmaste åren, och i juni 1668 klagade Billsten åter hos kollegiet över den och anhöll om att bli förskonad därifrån. Han insände för att styrka sin anhållan häradsbevis över böndernas beskaffenhet samt hänvisade till, att Petter Thorwöstes änka var befriad från kvartalsräntan. Huru saken utvecklade sig är ej bekant.

Trots sin ålder och dåliga ekonomi - han sade sig själv redan vara "av sig kommen" genom sjöskador, eldsvådor och rasingen av hans bruk i Billnäs - hyste Billsten hopp om att få sina verk på fötter igen och detta ej minst genom upptäckten av någon givande malmfyndighet. Vid hammarsmedstinget 1663 meddelade Billsten, att han ingått avtal med Johan Thorwöste, Petter Thorwöstes (död 1659) näst äldste son, att med lika skyldighet och rättigheter tillsammans bearbeta ett järnmalmstreck vid Jungfrusund i Dragsfjärd. Tillstånd härtill hade Billsten utverkat av "Sal.h. Cantzelerns (Oxenstiernas) arvingars förmyndare". Antingen låg fyndigheten på Purunpää bys ägor, där Billsten redan år 1661 fått tillstånd att företaga skärpningar, men där Petter Thorwöstes änka i all tysthet förekom honom, friherrskapets förmyndare ovetande. Samma år (1663) hade Billsten begynt bryta malm från en fyndighet i Långviks by i Ingå socken. Under år 1664 hade han prövat denna malm i masugnen på Fagervik, men funnit den oduglig. Järnet hade blivit alltför "rödbräckt", och kunde således ej smidas. Då Billsten hade en rätt oerfaren hytte-dräng vid masugnen, var han dock beredd att göra ytterligare försök med samma malm under en erfaren masmästares ledning. År 1668 funno ägarna till Morbacka skattehemman i Lojo socken ett järnmalmstreck på sina ägor, vilket de samma år uppläto åt Peter Thorwöste, Johan Thorwöstes yngre broder. Här upptogs två skärpningar, av vilka den västligaste, Morbacka västergruva, bearbetades av Billsten. År 1671 övergav denne likväl skärpningen, där malmen varit alltför underhaltig.

I väntan på resultat vid försöken med de inhemska malmerna fortsatte Billsten sin import av utömalm. Sålunda skaffade sig Billsten år 1666 40 skeppspund tackjärn från Fiskars i utbyte mot 420 skeppspund utömalm. Emellertid synes det som om för hoppningarna på malmfyndigheterna i Finland varit stora, att man för en tid avstod från utömalmen. Åtminstone nedlades arbetet vid Finngruvan år 1668, då den lämnades öde för att på nytt upptas först i början av 1700-talet. Under den tid brytningen låg nere vid Finngruvan överfördes dock malm från andra gruvor på Utö till Finland, åtminstone till Fiskars bruk. De vid århundradets slut starkt höjda prisen på malm, kraven på vedleverander samt en del nya avgifter i samband med utömalmens avhämtande, försvårade på ett kännbart sätt läget för de finländska bruksägarna, varför bergskollegiet avsåg sig tvunget ingripa till deras förmån, dock utan framgång.

Intresset för upptäckten av nya malmfyndigheter i Finland var stort, och i slutet av år 1669 fann bonden Jakob Simonsson på sina ägor i Svarvarböle inom Karis socken ett järnmalmstreck, som genast togs under bearbetning av Billsten, och för vilken dennes arvingar senare utbetalade 10 daler kopparmynt i hittelön. Under år 1670 hade man vid Svarvarböle redan brutit till en famns djup, och den utvunna malmen hade prövats i masugnen med tre skovlar på varje uppsättning. Assessorn i bergskollegiet Lorentz Creutz,

som var närvarande vid hammarsmedstinget på Fagervik 1670, uppmanade Billsten att med all flit bearbeta de nyfunna malmstrecken vid Svarvarböle och Morbacka i Lojo.

På en ryttarbondes ägor $\frac{1}{2}$ mil från Antskog hade malmlätaren Matts Larsson funnit ett järnmalmstreck, som bearbetades av Petter Thorwöstes efterkommande, och därifrån tog Billsten sommaren 1668 prov, som skulle försökas vid nästa blåsning i masugnen på Fagervik. Denna hoppades han kunna sätta i gång i september eller oktober. Fyndet gällde antagligen Pyymäki skärpning på Leilä hemmans mark i Kisko socken, senare kallad Malmbergs gruva. Billsten hade också fått underrättelse om ett malmfynd invid Borgå på presidenten i Dorpats hovrätt Lars Flemings ägor, men ännu ej fått uppgift om kvaliteten. Han hade ej heller uppgivit hoppet på Ojamo, utan brände där under vintern 1668 med Thorwöstarna. Billsten hade här för egen del till gruvan fört fram 200 stavrum ved.

Med den vid trakten av Antskog funna malmen anställdes också provblåsningar. I ett brev till Billsten i april 1671 från presidenten i bergskollegiet Erik Fleming uttalade kollegiet sin välvilja över att Billsten haft masugnen på Fagervik i gång åren 1668 och 1670 och erlagt masugnstionde här för. Däremot var man mycket misslynt över att Billsten och andra bruksförvaltare i Finland så lamt bedrev brytningen vid Ojamo. Vid den så kallade nya gruvan hade dock arbetena pågått i mindre skala, åtminstone sporadiskt under 1660-talet. År 1665 säges en person vid namn Henrik Tawast - antagligen en f.d. borgare i Åbo, som senare blev befallningsman över De la Gardies förläningar - vara gruvfogde vid Ojamo. Nämnda år uppstod även en tvist mellan Billsten och Petter Thorwöstes änka Elin Såger. Änkan Thorwöste anförde vid hammarsmedstinget, att Billsten betalade 7 mark för ett stavrum ved då hon endast betalade 6, och ansåg Billstens pris vara olagligt. Billsten försvarade sig med att han alltid tillförne gett 7 mark, som även framgick av gruvräkningar 1654-58. Hammarsmedstinget resolverade att Billsten hade rätt att betala vad han ville, ty "var söker sitt bästa". Envar fick fritt komma överens med allmogen, "ty dem står intet på den orten att tvinga eller köp före sättja".

Presidenten i bergskollegiet Fleming hade själv i juli 1667 besiktigt den nya gruvan i Ojamo och då givit participanterna order att sänka gruvan nio alnar, vilket ännu ej skett. Kollegiet uppmanade därför Billsten att sätta arbetet vid gruvan i gång. Vid hammarsmedstinget 1669 uppmanades Billsten och Thorwöste att under vintern köra fram ved för skärpningarna vid gruvan. Dessutom skulle de följa presidentens order och sänka gruvbotten nio alnar. Då arbetet på att sänka gruvans botten sattes i gång och man kommit $2\frac{3}{4}$ aln ned, fylldes gruvan med vatten, så att arbetet avstannade. Både Billsten och Thorwöste anhöllo därför om att ej behöva fullfölja presidentens order. Bergskollegium uppmanade också Billsten att företaga skärpningar vid de nyligen funna malmstrecken vid Svarvarböle och Morbacka.

Det är möjligt att de livliga malmlätningarna i slutet av 1660-talet åter stimulerade Billsten till företagsamhet. Alltnog återuppbyggde han bruket vid Billnäs under år 1670. Därvid uppfördes två hamrar, en stångjärnshammare och en knipphammare. Från nyåret 1671 skulle det nya bruket betala i hammarskatt 4 skeppspund stångjärn årligen. Den förstörda masugnen vid Billnäs planerade han också att ersätta. År 1671 i september tillerkännagav Billsten vid bergstinget, att han hade för avsikt att ansöka om grevens till Raseborg Gustaf Mauritz Lewenhaupts förmyndares samt greve Gustav Oxenstiernas tillstånd att på deras samfälliga ägor, Trollböle ödesby i Pojo socken, få anlägga en masugn vid den å, som rann genom nämnda ägor. Detta masugnsbygge blev dock aldrig av.

Billstens krafter tyckas vid ingången av 1670-talet ha sinat ut. Han drabbades också av rätt svåra olyckor, men kunde dock personligen vid hammarsmedstinget 1671 meddela, att samma år två gånger vådaeld utbrutit på Fagervik. Den första eldsvådan inträffade den

22 juni och förorsakades av gnistor från hammarskorstenarna, den andra den 17 augusti, varvid ett kollager på ej mindre än 640 stigar jämte kolhus blev lågornas rov. Följande år dog Billstens maka.

År 1672 den 30 oktober betalades gravplats i Åbo domkyrka för den gamle brukspionjären, och följande år den 20 februari slutade Billsten på Fagervik sina mödosamma dagar. Den 23 mars 1673 blev han "med en anseelig och folkrik process till sitt lägerställe uti Åbo domkyrka beledsagad", som det heter i den begravningsskrift några vänner och akademiker enligt tidens sed författade och tryckte till hans ära. Nästan förgäves söker man bland skriftens svulstiga svenska och latinska verser någon rad, som, utöver det vi lärt känna om honom som strävsam bruksförvaltare i ett fattigt och förgätet land, kunde belysa något drag i denne märklige mans karaktär. Men kanske i följande två rader ligger förklaringen till att han aldrig förtröttades och aldrig gav upp, hur motgångarna än tornade upp sig på hans väg:

"Ditt hws wäl förestådt/ tijn' barn försorgt der jempt/
All widrigt förmådt igenomgå medh skempt."

Hans eget århundrades okuvliga företagaranda och skapande organisationsförmåga får, liksom Carl Billsten själv, en träffande och märgfyllt hyllning i de ord professorn vid Åbo Akademi Erik Falander - själv sonson till en bergsman från Falun - ristade på hans grav:

"Här ligger gammal Troo/ här ligger swensker Man
Den falskheet ey had' Kär/ som hwar dhet säija kan".

Mer om Carl Billstens (d.ä.) handel och järnexport

I ytterligare en artikel om tidiga järnbruken i Finland, av samma författare och i samma skrift som ovan, berättas om hur ekenäsborna bekämpade brukshandeln, varur några brottstycken återges nedan.

Värdet av den över Åbo år 1642 exporterade kvantiteten koppar och järn steg till c:a 21000 daler silvermynt, då värdet av stadens totala export samma år utgjorde knappa 75000 daler silvermynt.

Den totala exporten av stångjärn från Finland var

år 1637	328 skeppspund	(56 ton)
år 1640	164 "	(28 ton)
år 1641	243 "	(41 ton)

Bruksägarna ägnade sig åt otillåten brukshandel och de ägnade sig åt köpenskap med sådana köpmannavaror som siden, kläde, lärft, vin etc. Detta medförde att borgarna i staden Ekenäs klagade över vad som pågick.

Det är också känt att bruksägarna på annat sätt än genombrukshandel förde tullmännen bakom ljust. Inför rådsturätten i Ekenäs framkom 1643, att stångjärn hade smugglats till Reval i fisktunnor. Man hade huggit järnet i bitar och stoppat halm och granris i fiskkärlen för att järnet ej skulle skramla när tunnorna rullades upp i Revals hamn. Sveket avslöjades, och i samband med rättegången framgick det, att järnet tillhörde bruksförvaltaren Carl Billsten.

Striden fortsatte ännu 1647 och landhövdingen hade i uppdrag att beivra oskicket att bruksherrarna utan tull till staden transporterade sitt gods till bruken och järnet därifrån. Följden blev att Carl Billsten tilläts slå sig ner i staden och vinna burskap, varpå han avlade borgared i Ekenäs den 15 december 1651. Ännu år 1655 klagade staden Ekenäs borgare på att Billsten och Thorwöste inte förde sitt järn genom staden.

Carl Billstens (d.ä.) inhuggningar på Föglö, Åland

Från Carl Billstens handelsresor till Stockholm finns ett minne bevarat i form av några inhuggningar i klipporna vid Granhamns gamla hamnplats vid Brättölandet i Föglö på Åland. Många av den tidens resande, vilka inväntat bättre väder eller legat stilla över någon större kyrklig högtidsdag då det var förbjudet att segla, har här efterlämnat namn- och vapenristningar. Bland dem är Carl Billstens inhuggningar av de ståtligaste. På holmen invid Granhamn återfinns Billstens namn ("CARL BILSTEN") jämte vapen och datum för vistelsen ("1654 D 4 OCTOBER"). De i vapnet korslagda släggorna eller bergjärnen förekommer på ett otal vapen i Tyskland varifrån hans fader lär ha härstammat från, men det är ovisst om han kom från utländsk adel eller om de är av borgerlig natur.

Dagen efter, den 5 oktober 1654, lät han göra en kompassros med text runt om som lyder: "CARL BILSTEN EFECIT D 5 OCTOBER 1654".

Bland utlandsfärderna finns en uppgift att han ägde en skuta som 1666 gjorde en färd mellan Gotland, Riga och Sandhamn. Den förde bland annat ut bräder, som såldes i Riga och lastade sedan kalk på Gotland.

SLÄKTEN HÖIJER

Från rikedom till fattigdom under fem sekler

Den 23 februari 1921 avsomnade fiskaränkan Margareta Sofia Höijer (C 4) på skärgårdsön Runmarö. Hon var född och uppväxt i fattigdom och slutade sina dagar inhyst hos en familj där hon inte ens ägde kläderna hon bar. Borta var sedan länge släktberättelserna och de muntliga traditionerna om hennes förfäder och förmodligen kunde hon bara räkna tillbaka i sin härtstamning några få generationer, om ens det. Föga kunde hon väl ha anat att hon var den 12:e generationen som bar namnet HÖIJER, det namn som i vårt släkträd kom att utsläckas med hennes död, där hennes tidiga förfäder hade haft en helt annan ekonomisk status än vad hon var van vid.

Denna släktberättelse börjar 11 generationer tillbaka där vi finner Jost Höijer (O 6145) och går sedan framåt generationsvis. En viss osäkerhet finns mellan Hans och Reinhold Höijer, men därefter tycks släktbanden vara säkerställda. Vad som stärker släktskapet mellan Hans och Reinhold är främst efternamnet, som inte förekommer hos andra personer i Sverige vid denna tid, samt att Reinholds andre son hette Johan, vilket i likhet med Hans är en kortform av Johannes. Alltså kan han ha blivit uppkallad efter sin farfar. Ytterligare stöd får denna slutsats genom det förhållande att släkten ansågs härstamma från tysk adel. Med anledning av att de själva hade en björnram i vapnet, vilket också grevarna av Hoya hade, vars namn är påfallande likt Höijer och då i synnerhet när man beaktar den dåtida stavningens varianter, finns det anledning att pröva denna släktskap närmare, vilket dock sker i det efterkommande kapitlet. Den mest naturliga tolkningen och tillika den enda tänkbara lösningen förefaller vara att betrakta Jost Höijer och hans son Hans Höijer som de personer vilka saknas mellan Reinhold Höijer och den tyska adeln som de härstammade från.

Jost Höijer	O 6145
Hans Höijer	N 3073
Reinhold Höijer	M 1537
Johannes Reinhold Höijer	L 769
Lorentz Höijer	K 385
Lorentz Lorentzson Höijer	J 193
Per Höijer	H 97
Christoffer Höijer	G 49
Henrik Wilhelm Höijer	F 25
Johan Höijer	E 13
Carl August Höijer	D 7
Margareta Sofia Höijer	C 4

Jost Höijer (O 6145)

JOST HÖIJER, myntmästare, sannolikt född hösten 1525, av greve Johan av Hoya och Margareta Eriksdotter Vasa. Han gifte sig med N.N., född på okänd ort. Efter hennes död gifte han om sig med

MARGARETA. Detta äktenskap blev sannolikt barnlöst. Hon gifte senare om sig med Hans Wehus, borgare i Stockholm. Jost kända barn sitt första äktenskapet: **Hans** (omkr 1545) och en till namnet okänd dotter.

Jost Höijer möter vi för första gången i handlingarna 1552 när han var guldsmed i Stockholm. Endast fyra år senare, år 1556, blev han utnämnd till myntmästare i Stockholm och det ämbetet hade han kvar till sin död 1566. En myntmästare var den person som hade uppsikt över mynttillverkningen och var även en utbildad fackman som hade ansvar för myntens rätta vikt och metallhalt. Han var därför säkerligen en av sin tids mest betydande borgare i staden. Både hans och sonens myntmästarmärke var en kors med utsvängda korsarmar, vilket finns avbildat på samtliga mynt de låtit göra.

Hans namn finns antecknad i Storkyrkoförsamlingens dödbok, först när hans piga dog 23 sept 1565 och därefter när hans dräng dog 3 okt 1565 och slutligen vid hans egen bortgång 21 nov 1566.

Korset med utsvängda korsarmar användes som myntmästarmärke både av Jost Höijer och hans son Hans Höijer. Ovan återfinns det överst på den högra bilden, inlagt i kanttexten.

Hans Höijer (N 3073)

HANS HÖIJER, myntmästare, född omkring 1545 på okänd ort, av Jost Höijer. Han kom tillsammans med fadern till Stockholm senast i början av 1550-talet och de var en av stadens många rika tyska familjer. Han gifte sig omkring 1565 med **ELIN OLOFSDOTTER**, född på okänd ort, möjligen i Stockholm, av Olof Eriksson och Anna Gerlaksdotter. Han dog 1584 (eller möjligen året innan) och hon gifte om sig 1584 med **HANS ANDERSSON**, guldsmed och rådman i Stockholm, varefter hennes öden är okända. Följande barn är kända i Hans och Elins äktenskap: en dotter (omkr 1565), **Reinhold** (c:a 1565), (Christoffer?).

Hans Höijer övertog yrket som myntmästare av sin fader och efterträddes i nov 1574 av mäter Gilius, men trots det var han uppenbarligen fortfarande guldsmed för den 10 jan 1576 fick han fullmakt att proba guld och silver, som förarbetats i Stockholm och andra städer.

Hans Höijer skulder

Den 13 jan 1567 var det arvskifte efter hans fader mellan honom, hans till namnet okända syster och deras styvmoder Margareta. Det ärvda stenet på Svartmunkegatan, som "fordom kallades gamble myntet", hade ett fritt gårdsrum bakom huset. Det såldes för 10100 mark (värdet var lika med 15000 dagsverken eller 720 kor), vilket arvingarna bekände sig ha fått kontant i en summa. Styvmodern hade tidigare efter lagens lydelse uppbjudit huset till alla medarvingar, vilket skedde första gången den 2 dec 1566, andra gången den 9 dec 1566 och tredje gången den 16 dec 1566.

Den 29 dec 1568 hade han besökt sin styvmoder och bett att få tillbaka det skuldbrev som betygade att han var skyldig henne 7000 mark. Orsaken var att han "war kommen i stoor skade". Hon beviljade hans önskan på grund av hans situation och för hans framtidne faders skull. Förutom att hon efterskänkte skuldbrevet, gav hon honom 3000 mark i reda penningar på villkor att han för all framtid ej kunde kräva henne på något mer. Detta skedde trots att han inte hade skaffat sig klarhet i sin faders kvarvarande skulder.

Någon gång under början av år 1575 krävde Kronan 4000 mark av honom för en skuld som hans fader ej skulle ha betalt. Han vädjade om hjälp till betalningen hos sin styvmoder och hennes nya man Hans Wehus när saken drogs upp i rådhuset den 5 mars. Margareta och Hans Wehus hänvisade till uppgörelsen den 28 dec 1568 och blev genast frikända från skulden som Jost Höijer lämnat efter sig. Han Höijer försvarade sig och hävdade att hans fader berättat för honom att han redan hade betalt skulden till Kronan och att han då betalt 400 mark i koppar. Eftersom inget kvittensbrev eller dylikt från Kronan kunde spåras, kvarstod kravet på 4000 mark i koppar och det krävdes av honom personligen. Denna dom var säkerligen orsaken till den efterföljande utvecklingen.

Två dagar senare, den 7 mars 1575, kom Hans Wehus inför rätta och berättade att han hade blivit överfallen av Hans Höijers hustru. Då steg Hans Höijer själv fram inför rätten och sade till Hans Wehus: "Thw haffuer (=du har) slagit min hustrv såsom en ärelös skälm, förrädare, tiuf och böswicht". Hans Wehus svarade att han lättare kunde bevisa Hans Höijers tjuveri än denne kunde bevisa något. Därmed fick detta ärende på tinget ett snabbt slut.

Den 12 mars 1575 drogs en lång rättsprocess igång. Hans Höijer hade i kung Erik XIV:s tid, år 1567, förlorat 12000 mark från myntverket och han misstänkte sina myntsvenner, vilka var anställda vid myntverket. Tre av dessa myntsvenner hade gått till en spåkvinnna som förtäljde att det var Hans Höijers styvmoder Margareta som hade stulit pengarna. Därefter skulle hon ha bekänt sig inför Hans Höijer och givit de sex myntsvenerna varsin skjorta för att de skulle tåga. En av dessa fick dock en häst i stället. Detta skulle ha skett 1567. Härtill svarade Margareta att hon hade lovat dem varsin skjorta om de följde henne till spåkvinnan. Hans Höijer svarade att uppgörelsen mellan honom och hans styvmoder den 5 mars 1568 gick ut på att hon gav honom 10000 mark i förlikning för att hennes gärning skulle bli förtegen. Både Hans Höijer och en myntsven kunde betyga att sanningen om de 12000 mark som försvunnit, inte hade kommit i dagsljuset, varför Hans Wehus hade hjälpt till att betala de 4000 mark som Jost Höijer var skyldig

Kronan. Rätten beslutade att målet, eftersom denna sak var viktig och inte angick allenast heder och ära utan liv och leverne, skulle hänskjutas till den kommande måndagen två dagar senare när några av rikets råd kunde vara med och sitta i rätten.

Den 14 mars 1575 upptogs åter ärendet. Denna gång fann man att Hans Höijer och myntsvennerna endast stödde sig på trollkärings ord. Ärendet hänskjöts på nytt för en slutlig dom, där Margareta fick sammankalla 6 män och 6 kvinnor som skulle försöka bevisa hennes oskuld.

Den 19 mars 1575 togs fallet upp för den slutliga domen, där 6 män och 6 kvinnor hade kommit som ville värja och fria Margareta i hennes sak. Rätten frikände henne, men eftersom de berörda 12000 mark som försvunnit tillhörde Kronan och Margareta inte hade gett tillkänna för överheten om trollkärings förtal, så att denne såsom en djävulens ledamot kunde bli tillbörligt straffad, utan i stället tillsammans med Hans Höijer tystade ner saken och förlikte sig med varandra utan överhetens vetskap och förstånd, så dömdes Hans Wehus uppå sin hustrus vägnar och Hans Höijer vardera till 500 daler (2000 mark) i böter.

Den 20 juni 1575 skrev Jacob Bagge ett intyg rörande Hans Höijers situation och att flera personer givit sitt stöd för honom. Han började med att berätta att Hans Höijer var i ogunst inför konungen för någon handel med myntet, varför han också hade blivit anhållen och fängslad. Ärendet avgjordes slutligen efter en lång förhandling och domen blev att han fick gå fri mot en borgen på 10000 daler (40000 mark) som 12 borgare lagt upp för att få Hans Höijer fri igen till dess att han hade förlikt sig med konungen, vilket redan hade skett när brevet skrevs.

Den 21 okt 1584 kom myntsvennerna fram inför rätten och krävde några resterande pengar av sin lön som den bortgångne Hans Höijer var skyldig dem. Det berättas att en handskrift som bekräftade detta skulle ha kommit i den bortgångne Jacob Bagges ägo, eftersom han hade lovat att driva deras sak i rätten, men det enda som han hade gjort var att tala om att pengarna skulle indrivnas från rådmann Hans Andersson och hans hustru Elin, som var Hans Höijers efterleverska men som gift om sig. Hans Andersson hävdade då att myntsvennerna skulle söka sina pengar hos konungen, först därefter ville han befatta sig med saken.

Hans Höijers husaffärer

Alla kända husaffärer som Hans Höijer var inblandad i skedde efter de ovannämnda rättsprocesserna.

Mellan den 29 okt och den 7 nov 1575 uppbjöds tre gånger efter lagens lydelse ett hus vid Stortorget som en viss kaptan Larens Cagniol hade fått som betalning av Hans Höijer.

Därefter sålde han en tomt (utan hus?) västerut i Mäster Michels gränd på norra sidan. Tomtens storlek var 13 ½ alnar lång (c:a 8 m) och 11 alnar bred (c:a 6,5 m). Den uppbjöds tre gånger från den 5 dec 1575 till den 27 febr 1576. Den 30 apr 1576 bekräftades överlåtelsen och där framkommer det att tomten hade skänkts till stadens borgmästare Olof Gregerson, men inte varför eller om det var Hans Höijer eller den efterkommande ägaren som givit bort tomten.

År 1587 nämns det att Hans Höijer några år tidigare hade sålt en "stendelwerckzbod" med tomt, belägen i östra delen av staden uti S:t Johannes gränd på norra sidan. Tomten

var utmed gatan 7 alnar lång och 22 alnar inåt på bredden (c:a 4 x 13 m). Den hade sålts till mågen Gynte Olsson för 100 daler (400 mark).

Reinhold Höijer (M 1537)

REINHOLD HÖIJER, handelsman, född c:a 1565 i Stockholm, av Hans Höijer och Elin Olofsdotter (N 3073-3074). Han gifte sig c:a 1592 med **MARGARETA LARSDOTTER**, född på okänd ort. Sannolikt härstammade hon från Arboga, Västmanland. I deras äktenskap är fyra barn kända: Lorentz (1593), **Johan Reinhold** (c:a 1595), Didrik och Henrik.

Han bedrev handel och flyttade tidigt till Arboga, Västmanland, som var en av de mest betydelsefulla städerna i Mälaren. Med anledning av att hans äldste kände son fick namnet Lauretz, efter sin morfader, är det troligt att hans hustru kom från staden och att Reinhold måhända tog över en del av svärfaderns verksamhet. Deras näst äldste son fick namnet Johannes Reinhold, sannolikt efter sin farfar Hans (Johannes).

Reinhold Höijer slog sig ner i Arboga, Västmanland, avlade ed som borgare 15 juni 1585 och nämns som gästgivare från 1592. Redan tidigt bedrev han handel. År 1598 var han rådman samt Arbogas främste utskeppare av stångjärn från Dalarna. Han skeppade ut 1047 skeppspund (= 142,5 ton) av stadens totala utskeppning om 3292 skeppspund, vilket gick via Stockholm där de tvingades betala strömpeningen för det som fraktades ut. År 1601 kom han på fjärde plats av de exporterande arbogaborna. Främst skeppade han ut stora järnkvantiteter till Lübeck, där han köpte upp diverse varor för den svenska marknaden. År 1601 köpte han t.ex. upp ett parti humle i Danzig (= Gdansk). Ett av kung Karl IX tillfälligt förordnat handelsförbud med Lübeck, hindrade honom inte från att fullgöra sina affärer. För detta brott fick han dock böta. Av de närmare 20 mycket rika personerna i staden var han en av de främsta. I Arboga ökade hans inflytande successivt. Han blev rådman 1599, förde hospitalets räkenskaper 1606-1615, blev borgmästare 1615 och var även riksdagsman 1617. Han dog 1630 och hon 1641.

Johannes Reinhold Höijer (L 769)

JOHAN REINHOLD HÖIJER, stadsskrivare, född omkring 1595 i Arboga, Västmanland, av Reinhold Höijer och Margareta Larsdotter. Han bedrev juridiska studier vid Uppsala universitet och disputerade 1624, men stannade sedan kvar i Arboga, Västmanland. Som stadsskrivare var han verksam både i Arboga och Sala år 1641-46 och var även riksdagsman 1640. Han dog 1663/1664. Hans broder Lorentz var den tid borgmästare i Arboga, efter deras fader, och ett porträtt av brodern finns i Arboga kyrka.

År 1664 försökte en eljest okänd Nils Trotteson ta över Johans änkas gård i Arboga. Hon vände sig då till rådshusrätten och fick den rättsliga hjälp som hon begärde. Det framkommer i handlingarna att hon hade bott på sin gård i över 14 år, det vill säga från 1650 och att hon var ensam "med sina små och många barn". De tycks ha fått fem barn, varav de till namnet kända bör vara de äldsta, nämligen Johan och Lorentz (omkr 1630). Därtill fick de minst 3 barn, vars namn är okända.

Det är inte känt om han bedrev handel eller ägnade sig åt annan verksamhet vid sidan av sid ordinarie yrke vilket gav några större rikedomar.

Lorentz Höijer (K 385)

LORENTZ HÖIJER, född omkring 1630 i Arboga, Västmanland, av Johan Reinhold Höijer. Han gifte sig omkring 1655 med **ANNA BILLSTEN**, född c:a 1636 i trakten av Åbo, Finland, av Carl Billsten d.ä. och Anna Henriksdotter Nyman.

Han lämnade Sverige och återfinns på 1650-talet som förvaltare av sin driftiges svärfaders järnbruk i Billnäs i Pojo sn, Nylands län i Finland. Från år 1671 arrenderade han den forna kungsgården Ramsjö i Ingå sn, Nylands län. Möjligen gifte han om sig, efter sin hustrus död, med en dotter till bokbindaren Litzén i Åbo, hos vilken hans son Lorentz gick i lära. De fick barnen Carl och Lorentz (1657).

Han tycks inte ha innehåft några större rikedomar, varken under sin levnad eller vid sin död. Svärfadern hade ständiga ekonomiska problem, trots innehaven av flera järnverk, men han tycks ändå ha lämnat en viss förmögenhet efter sig åt dottern och sina andra arvingar. Lorentz själv däremot tycks inte ha bidragit med någon större utökning av familjens kapital.

Lorentz Lorentzson Höijer (J 193)

LORENTZ LORENTZSON HÖIJER, bokbindare, född 25 sept 1657 i Billnäs i Pojo, Nylands län, Finland, av Lorentz Höijer och Anna Billsten. Han kom i bokbindarlära hos Litzén i Åbo och blev akademibokhandlare i Åbo 1688. Han var sannolikt gift med en till namn och släkt okänd kvinna, vars fader låg begravd i en av Åbos kyrkor, innan han 23 aug 1689 gifte sig med **MARGARETA WINTER**, född på okänd ort, av boktryckaren Johan Carl Winter och Kerstin, som hade bott i Åbo, Finland, senast från 1668.

De bodde till 1713 i Åbo, Finland, då de vid ryssarnas anfall flydde till Norrköping, Östergötland. I Norrköping bodde de sannolikt i Hedvigs församling. Han fortsatte att verka som bokbindare fram till ryssarnas anfall mot Norrköping år 1719, då de flydde vidare till Linköping. Där dog han 1720. Hon bodde sedermera hos sin dotter Margareta i Linköping. Där dog hon 1737. Följande barn är kända: Johan, en son eller dotter som föddes c:a 1693 men som dog 1694, Anna Maria, Helena, Per (c:a 1699), Margareta och Carl.

I Åbo bodde de möjligen på den gård som Margareta, 1 juli 1732, gav sina mågar tillstånd att sälja, nämligen Wulfwens gårdstomt i Mätjärvi kvarter i hörnet av Tavastgatan och Fägatan. Gården såldes 24 nov 1733 för 1470 Daler kopparmynt, till hennes syster.

Som borgare hade familjen det säkerligen bra ställt, om än inte lika praktfullt som under tidigare generationer.

Per Höijer (H 97)

PER HÖIJER, glasmästare, född c:a 1699 i Åbo, Finland, av Lorentz Lorentzson Höijer och Margareta Winter. Familjen flydde till Norrköping, Östergötland, vid de ryska angreppen år 1713. Om han följde med sina föräldrar till Linköping 1719 är osäkert. Från c:a 1720 bodde han i Ås i Örtomta sn, Östergötland. Han gifte sig 1 sept 1723 med

INGRID CHRISTOFFERSDOTTER, född c:a 1697 på okänd ort, möjligen i Linköping. Hon kom 1723 från Vist sn, Östergötland.

De återfinns i ett torp som låg under Ullälva i Örtomta sn, Östergötland, åren 1723-58. År 1751 nämns hon som gammal och sjuklig. De flyttade i slutet av 1750-talet och blev inhysesfolk i Gärstad i Gistads sn, Östergötland, men flyttade igen 1760 till Kimstads sn, Östergötland. Hon dog i Uddernahagen i Kimstads sn den 30 sept 1764 och han på Kimstads ägor den 7 dec 1771. Fem barn är kända i familjen: **Christoffer** (1723), **Anna** (1726), **Anders** (1729), **Ingeborg** (1733, dog 1734), **Ingrid** (1734, dog 1737).

Han blev den förste som lämnade stadslivet och det borgerliga levnadssättet bakom sig och flyttade ut på landet, av orsaker vi dock inte känner till. Hans ekonomiska trygghet och kapital låg stor till stor del i den glasmästarutrustning som bland annat innehöll diamanter.

Orgeln i Skällviks kyrka där Christoffer Höijer spelade regelbundet.

Christoffer Höijer (G 49)

CHRISTOFFER HÖIJER, organist, född (10) dec 1723 i Ullälva i Örtomta sn, Östergötland, av Per Höijer och Ingrid Christoffersdotter. Han bodde c:a 1739-1740 i Vårdbergs sn. Senast år 1746 blev han organist i Skällviks kyrka. Han gifte sig 1748 med **BRITA KATARINA MALM**, född 1724 på okänd ort. De bodde senaste från 1749 i torpet Ekelund på Borums ägor i Skällviks sn, Östergötland. Han dog 21 okt 1775 och hon 24

febr 1802. De fick nio barn som är kända: Ebba Charlotta (1749), Petter (1750, dog 1753), Verner (1753, dog 1754), Verner (1755), Petter (1758), Johan August (1760), Brita Catharina (1762), **Henrik Wilhelm** (1765) och Samuel (1770).

Trots en viss rikedom från föräldrahemmet och att han var äldsta barnet i en mindre syskonskara, lyckades han inte höja sin ställning utan tycks ha varit nöjd med att få vara organist hela livet. Sämre gick det dock för den efterkommande generationen. Boupp-teckningen efter honom är den äldsta inom denna släktgren. Här framkommer det att familjen var starkt skuldsatt, varför man beslöt att sälja hela hemmet med lösöre och allt på auktion. Bortsett från glasmästarutrustningen fanns det inget större värde i den övriga egendomen. Märkligt nog upptas två mynt av valören Karolin, vilka endast präglades i Sverige 1718, vilka möjligen var ett arv från hans farfar. Utöver detta märks 5 tobakspipor, en tobaksdosa och en fiol, men de tycks inte ha ägt några djur, bara en ridsadel. Det lilla som blev över när fordringsägarna hade tagit sitt, delades mellan änkan och barnen, som på nåder fick bo kvar i torpet så länge hon levde.

Henrik Wilhelm Höijer (F 25)

HENRIK WILHELM HÖIJER, konstapel och skomakare, född 14 jan 1765 i Ekelund under Borums ägor i Skällsvik sn, Östergötland, av Christoffer Höijer och Brita Katarina Malm. Han gifte sig 7 juli 1786 i Ornö sn med **MARIA JACOBSDOTTER**, född 28 dec 1764 i Longvik i Ornö sn, av Jacob Göransson och Maria Andersdotter. De bodde i Longvik i Ornö sn till 1798, då de flyttade till Kattvik i Dalarö sn. Där dog hon 19 apr 1818 efter att i flera år ha varit "sjuklig och nästan alltid sängliggande". Han gifte om sig 12 nov 1818 med **BRITA CHRISTINA NILSDOTTER**, född 1776. Hon dog 14 maj 1828 och han 31 maj 1830. Detta äktenskap blev barnlöst. Han fick åtta kända barn i sitt första äktenskap, varav alla utom en av dem tycks ha nått vuxen ålder: Christoffer (1791), Maja Lotta (1794), Henrik Wilhelm (1796, dog ung), **Johan** (1798), Henrik Wilhelm (1801), Jacob (1802), Gustav Erik (1805) och Johan Adolf (1807).

Vid faderns död fick de äldre syskonen sin del av arvet som var påfallade litet, men för Henrik som ännu var liten och omyndig förbrukades säkerligen allting till hans underhåll och uppehälle innan han flyttade hemifrån. När han 1785 flyttade från Östergötland och sökte sig norrut längs skärgården för att få något arbete, saknade han de goda förutsättningar som hans fader och i ännu högre grad hans farfar hade haft, för att inte nämna ännu tidigare generationer. Han var utblottad och blev konstapel (underbefäl) i flottan, senast från 1786 och fick avsked c:a 1806. Förutom att inträda i Kronans tjänst, vilket ofta sågs som en desperat utväg om man inte var officer, verkade han som skomakare, men inte heller det var någon framstående syssla. När han dog fanns det bara två kor på gården.

Johan Höijer (E 13)

JOHAN HÖIJER, född 22 juni 1798 i Longvik i Ornö sn, av Henrik Wilhelm Höijer och Maria Jacobsdotter. Familjen flyttade 1798 till Kattvik i Dalarö sn. Han gifte sig 19 maj 1822 med **ANNA GRETA LINDKVIST**, född 31 aug 1801 i Ramvik i Utö sn, av Erik Andersson och Maria Eliasdotter. Johan och Anna Greta flyttade 1822 till Varnö i Ornö

sn och senare samma år till järngruvan i Utö sn, där de dock inte arbetade i själva gruvan. År 1824 flyttade de till Nälsta i Spånga sn, 1825 till Vinsta i samma sn och 23 okt 1827 flyttade de till okänd ort i Värmdö sn. Inom kort flyttade de till Björnötorp i Ingarö sn (redan 1827?). Där dog han 18 okt 1833. Hon flyttade 1837 till Dalarö sn och 1839 till Pilhamn i Ingarö sn. Där dog hon i jan 1852. Under dessa sista år födde hon fyra utom-äktenskapliga barn med okänd fader. Deras tre gemensamma barn var: Johan Gustav (1822, dog samma år), **Carl August** (1826) och Henrica Charlotta (1830, dog 1833).

När Johan växte upp fanns knappast någonting utöver det mest väsentliga och sådant som höll familjen i liv. Hans fader hade haft turen att få en tjänst som militär, men inte ens sådana sysslor var lätta att få när befolkningen ökade allt kraftigare. Hans enda val var att bli dräng i unga år och sedan och sedan statare så snart han gift sig år 1822. Därmed hade han tvingats acceptera att bli en av många som tillhörde de fattigaste i landet och de som stod längst ner i samhällets hierarki.

Carl August Höijer (D 7)

CARL AUGUST HÖIJER, statare, född 12 aug 1826 i Vinsta i Spånga sn, av Johan Höijer och Anna Greta Lindqvist. Familjen flyttade 1827 till känd ort i Värmdö sn och inom kort till Björnötorp i Ingarö sn. Efter faderns död 1833, flyttade familjen år 1837 till Dalarö och 1839 till Pilhamn i Ingarö sn. Han gifte sig 30 okt 1846 med **HEDVIG SOFIA SUNDSTEDT**, född 27 maj 1824 i Klippan i Värmdö sn, av Carl Gustav Sundstedt och Brita Lisa Matsdotter. Hennes familj flyttade minst fyra gånger inom Värmdö sn innan hon flyttade hemifrån 1840 och blev piga. Hon flyttade årligen till nya gårdar tills hon gifte sig.

Som gifta kom de 1846 till Ryttinge (Värmdö), 1847 till Fågelbro (V), 1848 till Carlberg (Ingarö), 1849 till Skalsmara Östergård (I), 1850 tillbaka till Carlberg (I), 1851 till Vedhamn (I), 1852 till okänd ort på Värmdö, 1855 till Björnötorp (I), 1857 till Vik (V), 1858 till Tuna (V), 1859 till Ryttinge (V), 1860 till Ramsdalen (I), 1861 tillbaka till Björnötorp (I), 1862 tillbaka till Ryttinge (V). Där dog han 11 dec 1862. Hon flyttade 1863 som fattighjon till fattigstugan på Ingarö och 1869 till Barnviksnäs under Stora Barnvik (I). Där dog hon 22 nov 1884. Följande barn är kända i deras äktenskap: **Margareta Sofia** (1847), Augusta (1848, dog ung), Frans August (1851), Carl Axel (1856), Johan Adolf (1857), Anna Carolina (1858) och Amanda Christina (1861).

Att födas som statarbarn ingav inga förhoppningar om framtiden, utöver möjligheten att själv bli statare vilket han också blev. När han dog 1862 var han bara 36 år gammal och efterlämnade hustru och sex omyndiga barn. Som stataränka sjönk hon och barnen ner till samhällets absoluta botten och blev fattighjon.

Margareta Sofia Höijer (C 4)

JOHAN GUSTAF BERGGREN, född 9 juni 1832 i Solberga på Runmarö i Djurö sn, av Gustaf Wilhelm Berggren och Maja Lisa Runsten. Den 27 dec 1858 gifte han sig med **JOHANNA SOFIA CARLSDOTTER**, född 3 april 1829. De bodde först i Söderby på Runmarö och från 1860 i Solberga. Den 9 nov 1861 flyttade de till Höggarn i Lidingö sn, 24 okt 1863 till Koltorp och 24 okt 1864 till Zettinge, även dessa platser på Lidingö.

Den 7 nov 1865 flyttade de till Tenö udde i Östra Ryds sn. Där dog hon den 11 dec 1870 och deras äktenskap blev barnlöst. Han flyttade den 14 dec 1870 till Vaxholm i Vaxholms sn och den 3 okt 1871 till Vånö i Djurö sn. Där gifte han om sig den 28 dec 1871 med

MARGARETA SOFIA HÖIJER, född 20 jan 1847 i Rytterne i Värmdö sn, av Carl August Höijer och Hedvid Sofia Sundstedt. Familjen flyttade 1847 till Fågelbro (Värmdö), 1848 till Carlberg (Ingarö), 1849 till Skalsmara Östergård, 1850 tillbaka till Carlsberg (I), 1851 till Vedhamn (I) och 1852 till okänd ort på Värmdö. Hon flyttade 1854 till sina morföräldrar i Herrvik (V) och därifrån 1861 till Lilla Haghulta (V), 21 nov 1862 till Norrsunda (Djurö), senare år 1862 till Långvik (D), 1864 till Lerkila (D), 1868 till Uppeby (D) och 1871 till Vånö. Som gifta bodde de kvar på Vånö till den 6 nov 1872 då de flyttade till Söderby på Runmarö i Djurö sn. Därifrån flyttade de den 3 maj 1879 till Älvvik i Lidingö sn, men de flyttade tillbaka till Söderby den 3 nov 1885. Där dog han 23 maj 1908 och hon 23 febr 1921.

Sju år gammal flyttade hon till sina morföräldrar för att om möjligt få med lite mera drägligt, trots att de bodde som inhysta i Herrvik i Värmdö sn. Fjorton år gammal fick hon sig ut och tjäna som piga, varför hon kom att flytta närmast årligen till olika gårdar fram till dess att hon gifte sig 24 år gammal år 1871. Genom ett arv från en avlägsen släkting på hans sida kunde de flyta till en mindre gård i Söderby på Runmarö, där de främst försörjde sig som fiskare. Johan och Margareta var en av skärgårdens många fiskarfamiljer. Det berättas att hon om somrarna rodde till Kornhamnstorp i Stockholm där hon sålde deras fiskade strömming. Det kan nu för tiden låta som en stor bedrift, men det var på den tiden relativt vanligt. Det sägs att han var liten, hade svart skägg och bruna ögon samt att han snusade och dog i magsår. Till skillnad från honom var hon stor och kraftig. Av barnbarn och många andra ansågs hon vara snäll och glad och hon skattade ofta. Någon gång innan han dog 1908, fick hon en hjärnblödning och blev lam i höger arm. Inte desto mindre klarade hon sig bra ändå med den andra armen. Under tiden tvingades hon sälja ut allt mer av sin egendom. När han dog 1908 ägde de inte ens huset de bodde i, men hon fick stanna kvar så länge hon levde. De sista åren blev ändå för svåra, så hon fick söka hjälp och när inte hennes barn förmådde sköta henne, blev hon inackorderad hos familjen Malmgren i Långvik på Runmarö, där hon också senare dog den 23 febr 1921. Hon fick fyra barn, varav tre med honom och av dessa var det två som levde till vuxen ålder: **Matilda** (1875) och Johan Reinhold (1883). Ingen av dem fick ärva något efter henne, ty hon ägde ingenting alls längre så det fanns inte ens något att göra en bouppteckning på.

JOST HÖIJERS FÖRFÄDER

Argument angående en identifiering med Jost Hoyer

Jost Höijer var myntmästare i Stockholm och efterträddes av sin son Hans. Vissa indikationer antyder att han kan ha varit identisk med Jost Hoyer och således son till Margareta Vasa och greve Johan av Hoya. Ett annat antagande som inte är bevisat är att de var Reinhold Höijers närmaste förfäder.

Enhörningen och pelikanen samt björnramen i vapnet

Reinhold Höijer, borgmästare i Arboga i början av 1600-talet, anses av de flesta vara stamfader till släkten Höijer i Sverige. Enligt en släktuppteckning från 1761 påstår dock att släkten Höijer härstammade från grevskapet Hoya, mellan Bremen och Hannover i norra Tyskland, och från den adelsfamilj som residerade där 1202-1582. I samma förteckning anges att man i Sverige redan från Reinhold Höijers dagar använde ett vapen med en enhörning ovanför och en pelikan nedanför, vilket dock inte kan bekräftas i brist på sigillavtryck. Detsamma var det i grevskapet Hoya, vars vapen bestod av en uppstigande enhörning i vapnet och en pelikan som hjälmprydnad.

Tidiga medlemmar av släkten Höijer i Sverige på 1600-talet lär ha haft en björnram i vapnet. Även grevarna av Hoya hade en björnram i vapnet.

Av dessa skäl är det sannolikt att Reinhold Höijer härstammade från detta grevskap, men det är oklart hur eftersom det inte finns några passande föräldrar eller farföräldrar i Hoya som kan passa in. Därför är det troligt att det var en enda eller ett par generationer mellan honom och någon av grevarna av Hoya. Inte heller förekommer namnet Reinhold i den tyska adelsfamiljen.

Förnamnen Reinhold och tidiga borgare i Stockholm med namnet Höijer

Det finns ett par personer boende i Stockholm under den andra halvan av 1500-talet som skulle kunna vara fader och farfar till Reinhold, samt några enstaka personer mellan Lübeck och Norrland som är mer eller mindre samtida med Reinhold och som också bär efternamnet Höijer, vilka skulle kunna vara hans syskon eller kusiner.

Ifall han var född i Stockholm, kan den kände och rike Reinhold därstädes i början av 1500-talet ha haft en inverkan på föräldrarnas namngivning, vars ena dotter var den sista abbedissan i Klara kloster. En av hans döttrar med efternamnet Reinholdsdotter, bodde för övrigt på Svartmangatan och snett mitt emot det hus där familjen Höijer bodde i mitten av 1500-talet.

Förnamnen Jost och Johannes samt övriga Höijer vid den tiden

Det förefaller rimligt att Reinhold Höijers farfar och fader var myntmästarna Jost och Hans Höijer boende i Stockholm under den andra halvan av 1500-talet. Jost Höijers

namn kan binda släkterna närmare varandra. Förnamnet stavas på olika sätt, såsom Jobst, Justus och Jodocus och kan betraktas som en kortform av det bysantinska kejsarnamnet Justinus och Justinianus, men oavsett vilken variant som förordas var de mycket ovanliga vid denna tid. Enstaka förekomster finns runt om i Europa och även i Stockholm. Säreget nog var det ett vanligt förnamn i just den grevliga ätten av Hoya där fyra personer bär namnet under 1400- och 1500-talet. Detta stärker antagandet att Reinhold Höijer härstammade från Hoya, men att släktleden ska sökas via Jost Höijer.

En liknande överensstämmelse finns för Jost enda kända son vid namn Hans, som i likhet med Johan är en kortform av Johannes. Förnamnet Hans var en vanlig smekform för namnet Johan i tysktalande länder. I grevskapet Hoya var Johan det vanligaste namnet vid sidan av Jobst och Erik. Om denne Hans Höijer var Jost Höijers enda eller i varje fall äldste son, bör fadern till Jost ha hetat Johan.

På samma sätt fick Reinhold Höijers son namnet Johannes, vilket är rimligt ifall Reinholds fader hette Hans Höijer.

De övriga personerna i slutet av 1500-talet och i början av 1600-talet med efternamnet Höijer, vilka inte är ättlingar till Reinhold Höijer, skulle mycket väl kunna vara söner till antingen Jost eller Hans, men deras namn eller de korta notiserna runt deras levnad ger inga nya ledtrådar.

Efternamnet Hoyer

Under 1500-talet, på Jost och Hans Höijers tid, stavades deras efternamn ganska fritt, men ofta återkommer stavningen Hoyer och Höyer (Höijer), vilket starkt antyder en samhörighet med grevskapet av Hoya. Detta kan jämföras med "her johan Greffue til högen" som greve Johan av Hoya kallas i Gustav Vasas riksregistratur år 1524.

Märkligt nog använde inte Jost Höijer detta namn under sin livstid, utan kallades antingen Jost guldsmed eller Jost myntmästare. Däremot kallas han Jost Höijer efter sin död, liksom sonen alltid kallar sig Hans Höijer.

Myntmästaren i Stockholm

Efter det att myntningen i Stockholm legat nere ett eller ett par årtionden beslöt Gustav Vasa att den skulle startas upp på nytt. År 1556 tillsattes guldsmeden Jost Höijer på den aktningsvärda posten som myntmästare i Stockholm. Han bar därmed det ansvarsfulla uppdraget att se till att alla mynt hade rätt vikt och halt av ädelmetaller, samt var den som utformade myntens utseende.

Det som kan förefalla märkligt är att Jost Höijer inte uppträder i Stockholm förrän 1553, men också att det fanns ett flertal guldsmeder i Stockholm vid denna tid. Det ger intrycket av att Jost Höijer var personligen känd av Gustav Vasa, måhända även före 1553, vilket påskyndade och möjliggjorde utnämningen.

Myntmästaren Jost Höijers förfäder

Det enda med säkerhet som är känt är att han härstammade från en rik släkt i Tyskland och att hans släktgods medförde att han egentligen inte alls behövde arbeta för sitt uppehälle. Å andra sidan förekommer inga uppgifter om något personligt jordägarande i Tyskland, varför detta påstående kan syfta på grevskapet i allmänhet och att han var nära besläktad med grevarna av Hoya.

Grevarna av Hoya

Om alla de ovannämnda indicierna är riktiga, skulle det betyda att Reinhold Höijer var son till Hans Höijer och sonson till Jost Höijer, som i sin tur hade nära släktband med adelsfamiljen i Hoya samt att Josts fader troligen hette Johan, samt att Jost Höijer inte var okänd inom det svenska kungahuset före 1553.

En granskning av grevskapet Hoyas stamträd, visar att det bara finns en enda person som förefaller viktig i detta sammanhang. Det är greve Johan (VII) av Hoya som i sitt äktenskap med Margareta Vasa, syster till kung Gustav Vasa, fick sonen Jobst c:a 1525. Både Johan och Margareta dog på 1530-talet och i det svåra politiska läget mellan Sverige och Tyskland blev Jobst och hans yngre broder Johan titellösa. Till slut hamnade han i fångenskap hos Franz von Halle, varefter han inte nämns något mer enligt den officiella historieskrivningen, eftersom man antagit att han dog i fångenskapen i början av 1550-talet.

Jost av Hoya hade en bror vid namn Johan, sedermera katolsk biskop av Osnabrück, och denne kyrkans man såg till att de båda bröderna fick ut sitt rättmätiga arv efter sin moder Margareta Vasa, nämligen fyra sjundedelar. Biskop Johan besökte Sverige 1548-49 i ett försök att möta Gustav Vasas motvilja att utlämna något av arvet, vilket i synnerhet gällde ärenden när det gällde jordinnehav. Det slutade med att motparten i denna arvsfråga, nämligen de som stod på halvsyskonens sida Per Brahe d.ä. och Birger Nilsson (Grip), löste in hela arvet för 8325 mark (värdet på 1650 kor eller 4400 dagsverken). Per Brahe d.ä. var deras halvbroder på modernets och Birger Nilsson var gift med Per Brahes syster Birgitta, tillika halvsysster till biskop Johan och Jost. Med tanke på att biskop Johan blev mycket omtyckt av kung Gustav är det inte otänkbart att även Jost skulle ha kunnat hamna i ett gynnsamt läge efter sin fångenskap i slutet av 1540-talet. Om Jost släpptes ur sin fångenskap strax efter arvsuppgörelsen 1549, när han möjligen friköptes med arvspengarna, är det ovisst i fall han ville bosatte sig i Tyskland. Den starkt tyskinfluerade staden Stockholm kan däremot ha varit en attraktiv boendeort, speciellt om han liksom sin broder hade ett gott förhållande till kung Gustav Vasa.

Sammanfattningsvis kan man mena att utnämmandet till myntmästare, efternamnet Höyer (Höijer) och namngivningen av sin son efter fadern greve Johan av Hoya, är i denna tänkta utveckling en naturlig fortsättning.

Som parentes kan nämnas att en av Jost Höijers företrädare, Didrik myntmästare, var gift med Birgitta Vasa, dotter till Kristiern Johansson Vasa och kusin med Gustav Vasa. Å andra sidan var det några kortvariga myntmästare därefter vars släktskap är okända. Likaså kan man jämföra Josts öde med kung Gustavs halvbror som kallades Mårten munk och som själv skrev sig Mårten Knutsson, men som var oäkta son till Erik Johansson (Vasa), ty han saknade både titel, inflytande och förläningar. Istället blev han slottsskrivare i Stockholm, innan han avrättades för förräderi 1537.

Med anledning av att det inte är bevisat, om än sannolikt, att Reinhold Höijer och hans sannolika farfar Jost Höijers härstamning är att söka i grevskapet Hoya har denna släktgren behandlats separat i denna släktförteckning.

Reinhold Höijers väg till Arboga

De personer som kan antas ha varit ättlingar till Jost och Hans Höijer återfinns på olika håll, från en skeppare i Lübeck till handelsmän i Norrland. Att återfinna Reinhold Höijer i Arboga är därför inget säreget. Inte heller att han snabbt blev en av stadens mest betydelsefulla personer.

Möjligen kan det ha funnits en viss koppling till Cecilia Vasa, dotter till Gustav Vasa samt kusin med Jost Höijer ifall ovannämnda antaganden är riktiga. Hon hade Arboga och området runt om i förläning och var verksam där runt 1570-talet och blev berömd för sina energiska insatser för att gynna järnbruk och handeln, således inom just det områden där Reinhold senare var verksam. Dessutom var hon katolik, liksom biskop Johan av Hoya.

Huset ”Gamla myntet”

Huset som Jost Höijer bodde i under hela sin kända tid i Stockholm kallades ”Gamla myntet” och var av allt att döma den myntverkstad som användes en kort tid innan han kom till Stockholm. Ifall den Jost guldsmed som omnämns 1553 är identisk med Jost Höijer och inte hans namne, bodde han det nämnda året på Västerlånggatan. Det förefaller rimligt att anta att Jost Höijer fick detta hus av Gustav Vasa i samband med att han tillträdde som myntmästare och att det tidigare hade tillhört Kronan. Detta antagande antyder i sin tur att Jost Höijer stod högt i gunst hos Gustav Vasa.

Hans Höijers giftermål

Jost Höijers hustru vet vi nästan ingenting om, men sonen Hans gifte sig med en dotter till skeppar Olof Eriksson som var en av de mäktigaste och rikaste borgarna i Stockholm vid den tiden. Övriga döttrar till skeppar Olof gifte sig med två blivande borgmästare i Stockholm, vilket visar att Hans Höijer hade en social position som tillhörde den översta toppen.

I och med åtalet mot honom och den korta fångenskapen, upphörde ämbetet vid myntverkstaden med påföljd att hans barn tvingades finna sin inkomst på annat sätt. Därför är det inte förvånande att finna personer med efternamnet Höijer, från Lübeck till Norrland där de bedrev handel, vilka kan ha varit hans barn eller syskonbarn.

Myntmästarmärket

Både Jost och Hans Höijer hade ett kors med utsvängda korsarmar som sitt myntmästarmärke och det återfinns på samtliga mynt som de tillverkade och var ansvariga

för. Detta märke återfinns ingen annanstans och inte heller finns det någon förklaring till varför de valde just detta märke. En möjlighet bland flera är att det ska uppfattas som en katolsk symbol, eftersom denna typ av kors var mycket vanliga under medeltiden men försvann senast i samband med den protestantiska tiden. Detta kan föra tankarna till biskop Johan av Hoya som behöll den katolska tron.

Bröllopet

I samband med att Gustav Vasa gifte sig och arvsuppgörelsen med Margareta Vasas barn var avklarad, inbjöds biskop Johan av Hoya som en av de många gästerna. Det fanns en viss spänning mellan dem eftersom Gustav Vasa strax tidigare brutit med påven och infört den protestantiska läran. Ingenstans nämns dock Jost Höijer, som rimligen borde ha blivit bjuden ifall biskop Johan av Hoya var hans yngre bror, å andra sidan kan vi inte påvisa att han saknades bland gästerna.

Ännu en Jost myntmästare och Jost guldsmed

Säreget nog förekommer det en namne i Stockholm i början av 1500-talet. Denne Jost myntmästare framträder i handlingarna 1514-1519, varefter han inte går att spåra. Möjligen är det samma Jost som bara nämns vid förnamn 1505 och även den person som kallas Jost guldsmed 1496.

Den person kan knappast ha varit Jost Höijers far eller farfar, eftersom Jost Höijer härstammade från en rik släkt i Tyskland. Ifall antagandet är felaktigt att Jost Höijer är identisk med Jost av Hoya och son till greve Johan av Hoya och Margareta Vasa, skulle denne tidigt uppträdande Jost myntmästare dock kunna vara Jost Höijers morfar eller besläktad på liknande sätt.

Betydligt svårare är det att åtskilja de två personer i mitten av 1500-talet som kallades Jost guldsmed, varav den ene var Jost Höijer, men som vanligen kallades Jost myntmästaren. Den andre Jost guldsmed överlevde Jost Höijer och nämns som boende på Skomakaregatan 1573 samt år 1575 rörande en tvist med Arent Rejyer. De närmaste åren därefter har han efternamnet Hasenwinckel.

Denne namne blir intressant först när vi frågar oss när han kom till Stockholm. År 1550 finns ingen Jost guldsmed i staden men en person med detta namn bodde på Västerlånggatan 1553. Detta år fanns det också ett samarbete mellan honom och en viss Arent Stensnidare, i samband med att de levererade en safir till kung Gustav Vasa på slottet i Västerås. Om det är samma Arent som nämns 1575, kan den Jost guldsmed som omtalas 1553 vara Jost Hasenwinckel istället för Jost Höijer.

År 1556 skedde en brevväxling mellan Gustav Vasa och hans son Erik (XIV), huruvida Jost guldsmed var duktig nog för att bli utnämnd till myntmästare, vilket slutligen godtogs. Här är det utan tvivel Jost Höijer som avses, och omöjligen Jost Hasenwinckel. Av det skälet ligger det nära till hands att anta att det även var Jost Höijer som avsågs i den ovannämnda händelsen 1553 och att han då bodde på Västerlånggatan. Det skulle innebära att hans namne Jost guldsmed kom till Stockholm vid okänd tidpunkt mellan 1553-1573.

Den döde Jost Höijer

Den allra mest besvärande källan rörande antagandet att Jost Höijer är identisk med Jost av Hoya och son till greve Johan av Hoya och Margareta Vasa, är ett brev skrivet av Gustav Vasa till Lübeck i april 1554 där han beklagade sig över att systersonen Jost av Hoya hade gått vidare, vars tyska ord "umbgekommen" brukar översättas med att man är död.

Om denna vanliga översättning är korrekt, innebär det att Jost Höijer inte är identisk med Jost av Hoya. I så fall måste Reinhold Höijers släktskap med grevarna av Hoya sökas på annat sätt, där Jost och Hans Höijer mycket väl kan ha varit hans far och farfar men där denne Jost har någon annan i adelsfamiljen som sin fader, måhända var han en oäkta son eftersom det inte finns några antydningar om ett sådant släktskap. I så fall blir Gustav Vasas utnämning av honom till myntmästare en obegriplig handling, eftersom han inte tyckte om varken Margaretas make Johan av Hoya eller de andra i familjen, förutom systemens son Johan som blev biskop.

Om översättningen är korrekt och utgår från ett allmänt antagande att Jost dog strax efter fångenskapen på 1540-talet, men att det inte var sant, så öppnas andra alternativ till tolkningar. Gustav Vasa kan ha utnyttjat denna förmodan i sitt aggressiva brev till Lübeckarna, medan han samtidigt planerade att hjälpa Jost guldsmed, under förutsättning att han inte avslöjade sin härkomst eller använde namnet Höijer. Detta efternamn och hans tyska släkt, vilken den nu var, var dock allmänt känd i slutet av hans levnad, men då spelade det ingen roll längre.

En variant på denna tolkning är att Gustav Vasa inte kände till att Jost Höijer var vid liv förrän efter det att detta brev skrevs, utan högst 2 år därefter när Jost Höijer blev myntmästare. I så fall innebär det att den Jost guldsmed som Gustav Vasa träffade 1553 inte alls var den Jost guldsmed som blev myntmästare två år senare utan hans namn som återfinns i Stockholm från 1573 men som kan ha bott där långt tidigare.

Om översättningen däremot är felaktig, kan innebörden ha syftat på Jost Hoyers kringflackande liv från det att föräldrarna dog, via fångenskapen och den okända tiden därefter. I just detta fall skulle ordet "umbgekommen" kunna ha haft innebörden "att gå vidare och irra omkring", vilket enligt texten precis före skedde i ett elände. I så fall finns inga motsättningar någonstans, förutom gentemot den mer allmänna och vanliga tolkningen av ordets innebörd.

Margareta Vasa och Johan av Hoya

Margareta Vasa

Margareta Eriksdotter, dotter till riksrådet Erik Johansson (Vasa) och Cecilia Månsdotter (Ekaätten), var det enda kvarvarande av konung Gustavs legitima syskon. Hon gifte sig på Stockholms slott den 30 mars 1516 med väpnaren Joakim Brahe, som var bosatt på sin fäderneärvda gård Tärnö i Husby-Oppunda socken i Södermanland och som likhet med sin svärfader Erik Johansson (Vasa) blev avrättat vid Stockholms blodbad 1520. Kung Gustav försökte få sin syster bortgift med Berend von Melen, men han var inte intresserad utan gifte sig i stället med hennes syssling med samma namn och som var dotter till Erik Karlsson.

Den 10 aug 1524 trolovades Margareta i Jönköping med den tyske greven Johan av Hoya och deras bröllop stod i Stockholm den 15 jan 1525. En kort tid före trolovningen hade greve Johan trätt i kung Gustavs tjänst och blivit diplomat. Under några år kom greve Johan att, som den siste länsherren på Viborgs slott i Finland, få en ställning som påminde om den som erhållits av hans gemåls förfader Kristiern Nilsson. I samband med den svensk-lübska krisen blev relationen mellan kung Gustav och greve Johan alltmer ansträngd, tills Johan valde att sommaren 1534 fly över Livland och Preussen till Lübeck. Strax senare gick han i tjänst hos hertig Albrekt av Mecklenburg och mot den svenske kungen, men stupade året därpå i slaget vid Öxnebjerg på Fyn.

Margareta flydde från Viborg med sin make men stannade i Reval, där hon avled och begravdes i S:t Olofs kyrka inför högaltaret. I Revals missivbok finns en kopia av det brev som skickades till hennes svågrar Erik och Jost av Hoya där det meddelades att hon hade gått bort den 31 dec 1536 och begravts 8 jan 1537.

Margareta och Joakim Brahe fick följande barn:

Öllegerd	dog 1527
Brita	gift 1533 med Birger Nilsson (Grip)
Per Brahe d.ä.	1520 - 1590

Margareta och Johan av Hoya fick följande barn:

Jost	1525 - (1566 i Stockholm som myntmästare?)
Johan	1530 18 apr -1574

Johan av Hoya

Johan, greve av Hoya och Bruchhausen, föddes av föräldrarna greve Jost I av Hoya och grevinnan Ermgard av Lippe. Han framträder i historien när han med hjälptrupper sändes till hertig Fredrik i Danmark av staden Lübeck i början av år 1523. I början av det följande året var han kvar i Danmark men blev viktig för kung Gustavs (Vasa) utrikespolitik gentemot Lübeck och han kom i svensk tjänst senast i aug 1524. Snabbt avancerade han till riksråd, i okt 1524, och hade Stegeborgs slott och län som förläning 1524-25, varefter han blev ståthållare på Viborg och Nyslott i Finland, från 1525 till den 3 juni 1534. Efter flykten undan kung Gustav hämnd, sedan han öppet visat sig ha en annan vilja än

kungens i frågan om alliansen med Lübeck, toh han sig via Livland och Preussen till Lübeck innan han gick i tjänst den 8 dec 1534 under hertig Albrekt av Mecklenburg. Året därpå stupade han den 11 juni 1535 vid Øksnebjerg i Søby nära Assens på Fyn.

Johans fader var regerande greve i det lilla nordvästtyska grevskapet Hoya och Bruchhausen, beläget mellan Bremen och Hannover. Vid faderns död 1507 var de tre sönerna Jost, Erik och Johan omyndiga. År 1512 ockuperades grevskapet av hertigarna av Braunschweig-Lüneburg, men återlämnades 1520 till de unga grevarna som ärftligt län. Ett brev från denna tid vittnar om att Johan var svårt skuldsatt. År 1523 deltog Johan och hans broder Erik i inbördeskriget i Danmark på olika sidor. Erik hörde till kretsen kring Kristian II, medan Johan hade sänts av Lübeck med hjälptrupper till dennes motståndare hertig Fredrik, som kort tid därefter blev dansk kung under namnet Fredrik I. Johan deltog även i Köpenhamns belägring och i de underhandlingar som ledde till stadens kapitulation, men gick sommaren 1524 i svensk tjänst. Redan 10 aug detta år ägde trolingen rum med kung Gustav I:s syster, som han troligen lärt känna under hennes fångenskap i Danmark, vilken torde ha upphört först i jan 1524. Johan var troligen inte någon ur politisk synpunkt särskild önskvärd svåger för Gustav I, som blivit svensk kung året före hans ankomst till Sverige och nu för egen räkning börjat pröva olika furstliga giftermålsprojekt. Enligt sekreteraren Wulf Gyler stora klagoskrift mot kung Gustav år 1536, ska kungen och Johan aldrig ha varit goda vänner. Redan före bröllopet lär det ha förekommit häftiga uppträden mellan dem angående Johans ekonomiska förmåner. Endast fyra gånger ska de ha träffats och aldrig längre än en halv dag. Kungen visade ofta sitt missnöje med Johan, men det hindrade inte att Johan flera gånger användes av kungen vid förhandlingar med främmande makter. Redan i slutet av aug 1524 deltog Johan tillsammans med flera svenska riksråd i förhandlingar med det danska riksrådet i Malmö, och bara en kort tid efter det att hans broder Erik blivit slagen till riddare vid Fredrik I:s kröning i Köpenhamn sedan han lämnat Kristian II och bytt sida i inbördeskriget. I februari 1525 sändes Johan till Danmark för underhandlingar med Fredrik I och i mars var han närvarande vid dennes förhandlingar med hansestädernas representanter i Segeberg i Holstein. Han framförde också kung Gustav I:s frieri i Mecklenburg och i Lübeck lyckades han tillsammans med ärkebiskop Johannes Magnusden 17 aug samma år få till stånd en handelstraktat med sändebud från Nederländerna. I september 1528 förmådde Johan och Wulf Gyler påverka magistraten i Rostock att arresteras och avrätta daljunkern, som flytt dit sedan hans uppror i Sverige mot kung Gustav hade misslyckats. Kort därpå framförde de kungens frieri till Katarina av Sachsen-Lauenburg och deras långvariga förhandlingar i Lübeck ledde i mars 1529 till en för Sveriges del oförmånlig uppgörelse om landets skuld. Johan for därefter från Lübeck till sina slottslän i Finland genom Preussen och Livland, enligt egen uppgift för att undvika vissa fientligt sinnade holsteinska och danska adelsmän. Johans gemål Margareta reste däremot, tillsammans med Wulf Gyler, hem över Skåne och Småland, men de blev tillfångnatagna i Jönköping av upprorsmän. År 1532 ville kung Gustav att Johan skulle ingå i den svenska beskickningen som i Köpenhamn skulle underhandla med Nederländerna, Danmark och hanseaterna, men denna gång reste han inte dit.

Bortsett från sitt deltagande i västeråsmötet 1527 och ett möte i Stockholm 1531 var Johan i övrigt under sin svenska period huvudsakligen verksam i sina finländska slottslän, Viborg och Nyslott, som kungen enligt Wulf Gyler gett honom för att ha honom så långt borta som möjligt. Enligt en sentida uppgift lär Johan ha försökt sig på att bryta kopparmalm i Finland.

När Gustav efter brytningen med Lübeck 1533 vägrade stå fast vid 1529 års uppgörelse, förklarade lübeckarna i skrivelser till Johan, dels den 12 nov 1533 och två brev under våren 1534, att Johan i enlighet med dess ordalydelse var skyldig att inställa sig i Lübeck som deras fånge. Efter resultatlös skriftväxling härom med kungen, avseglade Johan från Viborg den 3 juni 1534 med sin familj och for till Reval. Därifrån fortsatte han ensam söderut över Riga. På Gustavs initiativ hindrade hertig Albrekt av Preussen honom från att komma in i Ostpreussen, varför han på omvägar genom Litauen och Polen kunde ta sig fram till Lübeck. Viborg däremot, som försvarades av hans fogde Hans Garstenberg, belägrades och erövrades av kungens trupper.

Under grevefejden blev Johan på hösten 1534 befälhavare för en truppstyrka, som lübeckarnas bundsförvant hertig Albrekt av Mecklenburg i december överskeppade från Warnemünde till Själland och därifrån till Skåne, varpå hertigen utnämnde honom till ståthållare i Danmark. Efter ett misslyckat försök att erövra Halmstad återvände han till Köpenhamn. Våren 1535 for Johan över till Fyn, där han blev tillfångatagen i slaget vid Øksnebjerg och ihjälstuknen på initiativ av den holsteinske adelsmannen Detlev Rathlou. Han begravdes S:t Knuds kyrka i Odense.

Av Johan båda söner kom den yngste av dem, med samma namn som fadern, att inträda i den katolska kyrkans tjänst, enligt uppgift på grund av att hans morbroder kung Gustav I gifte sig med hans trolovade Katarina Gustavsdotter (Stenbock). Sonen Johan blev sedermera biskop av Osnabrück, Münster och Paderborn.

FÖRFÄDER TILL MARGARETA (VASA) OCH GREVE JOHAN AV HOYA

Släkttavlans utformning

Margareta (Vasa) och greve Johan av Hoya har ett släktträd som går att härleda åtskilliga generationer tillbaka. De personer som återfinns i generation 11 på Margaretas sida, ingår i samtliga fall även i greve Johans släktträd, varför de endast återges där. Förutom personnamn och ordningsnummer inom släktträdet är ättenamnet återgivet, exempelvis Vasa och Rinkebyätten. Sådana benämningar användes sällan under sin samtid, utan kom ofta i bruk först under 1500-talet då de antingen beskrev vapenskölden eller angav från vilket gods ätten härstammade. Senare kunde man även ange en stamfaders namn för en viss släkt, såsom Hemming Ödgislasons ätt.

Förfäderna till greve Johan har återgivits efter en delvis annorlunda mall. Här följande fem uppgifter medtagits, enligt nedanstående exempel:

1	2	3	4	5
9:17	greve	ADOLF III	av HOLSTEIN	1160 - 1225

1. Numereringen sker på sedvanligt sätt, där första talet anger berörd generation från startpersonerna och det andra talet positionen i släktträdet inom den berörda generationen.

2. Titeln, om sådan förekommer. Kvinnor bar inte alltid titlar, även om de hade hög börd och var av förnäm härstamning.
3. Personnamn, vilka relativt ofta har fått en tysk eller svensk stavning även om personen ifråga inte var tysk- eller svensktalande.
4. Länet eller förvaltningsområdet som personen varit rådande över, som i likhet med personnamnet ofta har fått en tysk stavning. I vissa fall nämns en person som "i" eller "från" en viss plats, vilket dock inte avser ett förvaltningsområde utan endast boendestaden.
5. Levnadstiden, som dock inte alltid är exakt. När källorna är osäkra inom något enstaka år, har ett av dessa år valts godtyckligt. Dödsåret är vanligen mer exakta än födelseåret.

Titlar

Under flera århundraden användes likartade titlar runt om i Europa, för att ange vilken börd och vilka rättigheter en viss adelsman hade. Flera av dem hade utvecklats under Karl den stores tid i början av 800-talet och de hade emellanåt romerska förebilder. De vanligaste titlarna bland greves Johans förfäder är följande.

GREVE

Den grundläggande enheten i Karl den stores imperium var grevskapet, som hade romerska förebilder. Betrodda adelsmän utsågs till grevar och fick militära och juridiska befogenheter när de styrde över sina grevskap. Sådana ämbeten blev ärfliga under 900-talet, men kunde återkallas av kejsaren. Lönen erhöles i form av jordförläningar i grevskapet och en duglig adelsman kunde i enstaka fall byta grevskap mot något bättre eller se till så att han förfogade över flera grevskap. Uppskattningsvis fanns det 250-350 grevskap i Karl den stores imperium. Benämningen greve blev med tiden en beteckning för den lägre adelns högre klass.

MARKGREVE

Avsåg ett grevskap som låg vid gränsområden, varför greven i sådana områden hade större befogenheter än normalt.

BORGGREVE

Dessa grevar hade en viktig borg som medelpunkt och saknade ibland större område att styra över.

PFALZGREVE

Var ursprungligen de frankiska och tyska kungarnas högsta ämbetsmän på vissa pfalzar, eller kungsgårdar. Där var de kungens ställföreträdare, men de flesta av dessa kom att försvinna och blev senare enbart en beteckning på medlemmar inom det tyska furstendömet vid Rhen som hade namnet Pfalz.

HERTIG

Titel för de högsta adelsfamiljerna i flera av Europas länder, samt för några smärre självständiga furstar. Under Karl den stores tid var de militärbefälhavare över större områden, som kunde täcka 2-12 grevskap. Denna titel förlorade tidigt all ämbetsmannakaraktär och

blev endast en titel för större landsfurstar. I Tyskland avsågs senare högadelns högsta klass.

FURSTE

Var från början en titel för ärftliga regenter i mindre länder eller stater, där man inte använde exempelvis titlar som kung.

FOGDE

En representant för kung eller godsägare, och som ofta såg till att skatter och avgifter betalades in.

JARL

Titeln användes i Norden och motsvarade Hertig. I Sverige fanns under medeltiden bara en enda jarl, som var kungens representant i delar av landet.

EALDORMAN

Anglo-saxisk titel för den person som styrde en provins eller ett grevskap.

MAJOR DOMUS

Användes i frankerriket under merovingernas tid (fram till 752) och avsåg kungens främsta ämtesman och hövitsman över adel och härstyrka, varför personen kunde vara kungens ställföreträdare.

KUNG

Den högsta regenten i ett land, som antingen å ena sidan kunde tendera till att vara envåldshärskare eller å andra sidan vara ordförande i en folkförsamling bestående av landets rikaste jordägare, men var alltid överbefälhavare för hela härstyrkan.

KEJSARE

Den från början romerska benämningen på den högste regenten (Caesar), men trots att romarna själva lade till titeln Augustus för den främsta regenten i romarriket, och lät kejsartiteln avse de två personer som stod närmast i rang under Augustus, användes titeln kejsare från och med Karl den store för att beteckna den kung i Europa som betraktades som romarrikets förvaltare och efterträdare.

Hertigdömen i Tyskland och Frankrike

Tyskland var ursprungligen uppdelats i hertigdömena Sachsen, Lothringen, Bayern, Franken och Schwaben, medan Frankrike var uppdelat i Flandern, Normandie, Frankrike (en mindre del av landet), Burgund, Akvitanien och Toulouse. Ämbetsmän från samtliga dessa ingår bland föfäderna till greve Johan av Hoya.

Självständiga länder

Frankerrikets sönderfall på 800-talet medförde att ett flertal nya länder bildades i Europa. När statsbildningarna blev mer stabila från 900-talet och grevskapen blev ärftliga, blir

också släktskapen och uppgifterna om släktrationerna tydligare och mer detaljerade. De självständiga länder vars kungar och kejsare ingår i greve Johan av Hoyas förfäder är följande:

BYZANS (Östromerska riket)	1081 - 1202
UNGERN	1000 - 1272
POLEN	1025 - 1202
BÖHMEN	1086 - 1253
TYSKLAND	919 - 1298
ITALIEN	817 - 961
NEAPEL-SICILIEN	1265 - 1336
BURGUND	937 - 993
FRANKRIKE	752 - 1285
ARAGONIEN	1035 - 1285
NAVARRA	905 - 1173
KASTILIEN	1035 - 1214
ASTURIEN-LEON	788 - 1028
PORTUGAL	1139 - 1223
ENGLAND	827 - 1216
SKOTTLAND	840 - 1093
DANMARK	935 - 1252
NORGE	885 - 1103
SVERIGE	995 - 1278

I en del av dessa fall finns föregångare till de nämnda länderna, eller har ett dunkelt och mer osäkert ursprung, vars kungar också ingår i släktrådet. Till den äldre epoken ingår exempelvis

De nordiska länderna	från 100-talet
De anglosaxiska länderna	från 400-talet
Scoter och pikter i Skottland	från 500-talet
Irländska kungahuset	från 1500 f.Kr.
Visigoter och Ostrogoter	från 300-talet

Korstågen

Från de sex korstågens ledarskap finns flera personer med i greve Johans släktråd. Först och främst återfinns kejsar Alexius av Byzans (14:3955) som år 1097 var upphovsman till det första korståget. En av de stora ledarna vid det andra korståget var kung Ludvig VII av Frankrike (14:12193). Det tredje korståget hade starka ledare i kejsar Heinrich VI av Tyskland, kung Filip av Frankrike (13:6097) och hertig Leopold VI av Österrike (10:651). Den sistnämnde är främst känd för sitt tillfångatagande av Richard Lejonhjärta på dennes resa genom Europa hösten 1192. Han frisläpptes först sedan en enorm lösen-summa betalats i mars 1194 av den engelske kungen Johan utan land (10:655), men enligt andra uppgifter var det hertig Henrik lejonet av Sachsen () som betalade summan.

Adliga ätter i Margareta Eriksdotter (Vasa) släktträd

Ama
And
Algotssönernas ätt
Aspenäsätten
Banér
Bengt Bossons ätt
Bengt Hafridssons ätt
Bielke
Boberg
Brun (se: till Röklinge)
Ekaätten
Finstaätten
Folkungaättens lagmansgren
Folkungaättens oäkta gren
Fånöätten
Färla (se: Oresta Keldorssons ätt)
Gren
äldre Gripätten
Hama (se: AMA)
Hemming Ödgislassons ätt)
Ivar Nilssons ätt
Kase
Krummedige
van Kyren
Köningsmark
av Landasjö
Lejonbalk
till Lisa och Finsta
Natt och Dag
Oresta Keldorssons ätt
Oxenstierna
äldre Oxenstiernaätten
Pinnow
Puke
Rickebyätten
Rumbyätten
till Röklinge
Sjöbladsätten
Skram
Sparre av Aspnäs
Sparre av Tofta
Sparre av Vik
Sture, (se: Sjöbladsätten, Vingätten)
Svantepolk Knutssons ätt
Tyrgils Knutssons ätt
Ulf
Ulvåsätten
Vasa
Vingätten
von Vitzen

Kungliga svenska ätter i Margareta Eriksdotter (Vasa) släkträd

Bjälboätten (populärt kallad Folkungaätten)
Sverkerska ätten
Erikska ätten
samt den gamla kungaätten utan namn där Olof skötkonung ingick.

Tabell för personernas ungefärliga levnadstid

generation	VASA	HOYA
1	1500-talets början	1400-talets slut
2	1400-talets slut	1400-talets mitt
3	1400-talets mitt	1400-talets början
4	1400-talets början	1300-talets slut
5	1300-talets slut	1300-talets mitt
6	1300-talets mitt	1300-talets början
7	1300-talets början	1200-talets slut
8	1200-talets slut	1200-talets mitt
9	1200-talets mitt	1200-talets början
10	1200-talets början	1100-talets slut
11	1100-talets slut	1100-talets mitt
12		1100-talets början
13		1000-talets slut
14		1000-talets mitt
15		1000-talets början
16		900-talets slut
17		900-talets mitt
18		900-talets början
19		800-talets slut
20		800-talets mitt

Antal personer

I den ursprungliga släktforskningen ingick 245 olika personer i Margareta Eriksdotters släkträd, fram till generation 11, medan alla personerna i ännu tidigare generationer även återfinns i greve Johans släkträd, som med dessa inräknade omfattar 2153 olika personer fördelade på 110 generationer där räknandet börjar på Margaretas och greve Johans föräldrar. Sedan denna beräkning genomfördes har mindre kompletteringar utförts.

YRKEN & UPPDRAG

Lotsar

Under forntiden och fram till medeltidens början var skeppen i de svenska farvattnen flatbottnade och kom tryggt fram i de flesta skärgårdar utan behöva vara rädda för att gå på grund. I mitten av medeltiden blev nya skeppstyper vanligare för att tillgodose handelsmännens behov av ett större lastutrymme och därför blev de både bredare och mer djupgående. Till slut började det bli riskfyllt att ta sig fram mellan kobbar och skär, varför man tvingades anlita personer som kunde alla grunden utantill. De som fick denna uppgift togs ombord och följde med skeppen fram till säkra hamnar eller ut till det öppna havet. De kallades styrmän och var i regel vanliga bönder som hade detta som en bisyssla vid sidan av jordbruk och fiske.

Flera hundra år senare blev denna lotsning av skeppen ett regelrätt yrke. Det var under kung Karl XI:s regering i slutet av 1600-talet som denna verksamhet organiserades av staten. Strax tidigare hade indelningsverket av soldater och båtsmän blivit färdigt och arbetet fortsatte men att effektivisera lotsningen till och från Stockholm, vilket var viktigt i upprustningen av handel och krigsmakten. Den äldsta förteckningen av Stockholms lotsar är från 1693 och från och med denna tid kallades styrmännen lotsar istället. Lotsyrket indelades i flera grader. Längst ner stod de som kallades dräng i läran eller lärodräng. Därefter blev man lotsdräng och sedan lots. Överst på rangskalan fanns det i varje lotsdistrikt en mästerlots. Under andra halvan av 1700-talet uppdelades de som var fullt utbildade lotsar i olika grupper, så som secundalots, ordinarie lots och kronolots. Även om lotsarna var underlydande krigsmakten var deras huvuduppgift i fredstider att lotsa handelskeppen genom skärgården. Lönen beräknades efter hur långt lotsningen skulle ske.

Av de lotsar som ingår i släktträdet var alla utom tre verksamma i Stockholms skärgård, vilka i stället tjänstgjorde på Signildsskär, som är Ålands västra utpost. Totalt ingår 22 kända lotsar i släktträdet, varav 2 lotsdrängar, 17 lotsar, 2 mästerlotsar och 1 skärgårdsstyrman. Den sistnämnde lydte direkt under krigsflottan och han hade till uppgift att lotsa krigskepp på långa distanser och det finns anledning att tro att han dog i tjänst i den finska skärgården i början av 1800-talet.

Lotsdrängar

Jan Larsson	1712 - 1757	F 13
Erik Hansson	1700 - 1764	H 95

Lotsar

Jan Eriksson Runsten	1766 - 1817	E 11	
Göran Andersson Eckerman	1740 - 1793	F5	Åland
Johan Staffansson	1720 - 1773	F 15	
Erik Andersson	1717 - 1799	F 21	
Anders Hansson	1700 - 1768	G 11	Åland
Staffan Mikaelsson	1680 - 1751	G 27	
Nils Nilsson	1708 - 1761	G 31	
Anders Mikaelsson	1690 - (?)	G 41	

Nils Jansson	1722 – 1764	G 45	
Staffan Staffansson	1724 - 1772	G 47	
Erik Persson	c:a 1675 – (?)	H 23	Åland
Nils Nilsson	omkr.1670 – (?)	H 61	
Erik Hansson	(1600-talets slut)	H 63	
Jan Staffansson	omkr.1690 – 1744	H 89	
Anders Andersson	1683 – 1758	H 91	
Staffan Matsson	omkr.1650 – 1694	J 177	
Hans Eriksson Stav	(1600-talets slut)	J 189	
Mats Göransson	(1600-talets mitt)	K 353	

Mästerlotsar

Johannes Jansson Söderman	1750 – 1812	E 7
Anders Nilsson Runblad	1755 – 1832	F 23

Skärgårdsstyrman

Anders Hindriksson Brändstedt	1778 – (?)	E 5
-------------------------------	------------	-----

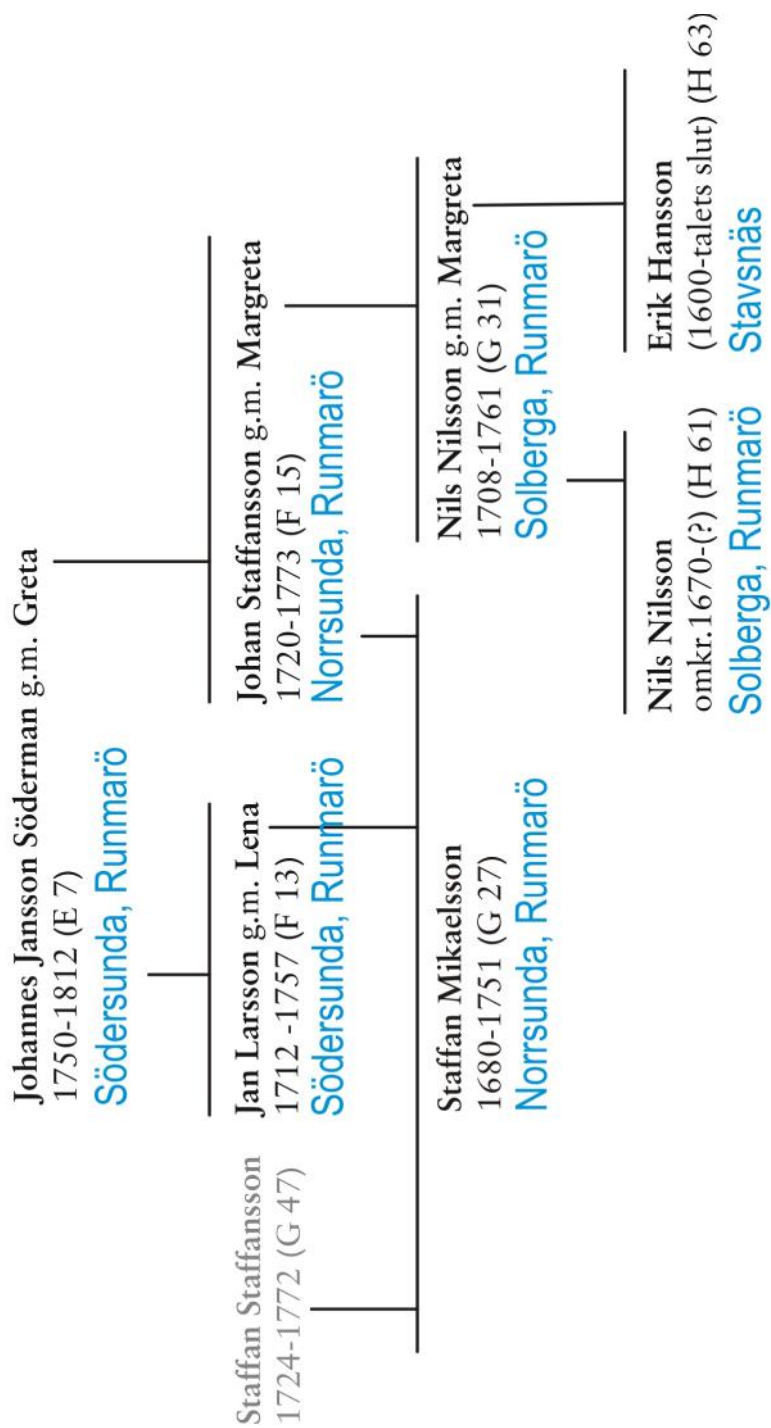
Anders Hindriksson Brändstedt
1778-(?) (E 5)

Göran Andersson Eckerman g.m. Brita
1740-1793 (F 5)
Signildsskär, Åland

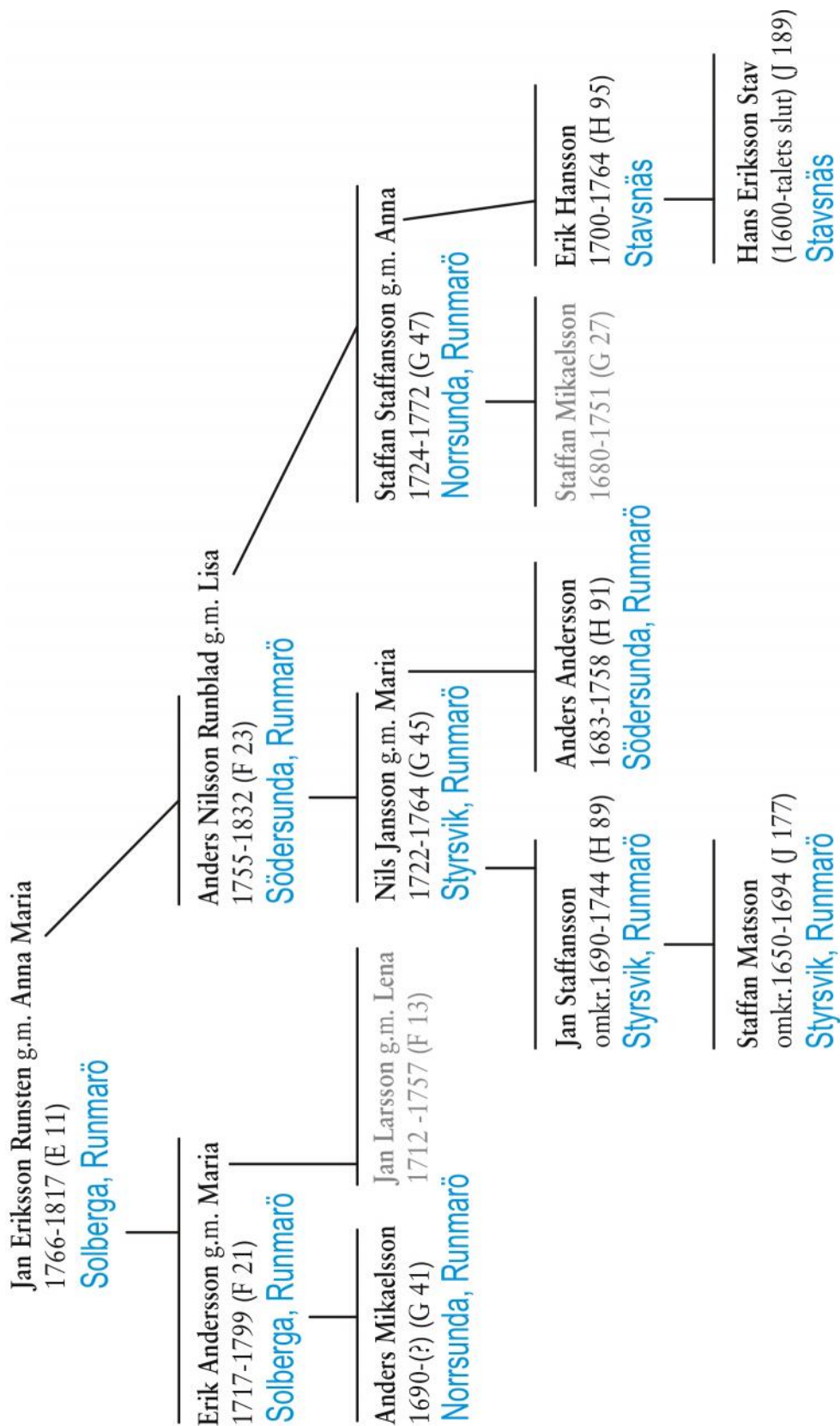
Anders Hansson g.m. Karin
1700-1768 (G 11)
Signildsskär, Åland

Erik Persson
c:a 1675-(?) (H 23)
Signildsskär, Åland

De åländska lotsarna, varav Anders Hindriksson Brändstedt sannolikt utgick från krigsflottan i Stockholm.

Den ena av de två grenarna med lotsar, mestadels boende på Runmarö, varav en av personerna även återfinns på den andra grenen.

Den andra av de två grenarna med lotsar, mestadels boende på Runmarö, varav en av personerna även återfinns på den andra grenen.

Inkomstbringande yrken eller uppdrag

Följande yrken och uppdrag är kända, undantaget lotsarna.

Barnmorska	Sofia Magdalena Hedman	F 30
Bokbindare	Lorentz Lorentzson Höijer	J 193
Boktryckmästare	Johan Carl Winter	K 387
Borgmästare	Reinhold Höijer	M 1537
Bruksarbetare	Gustaf Wilhelm Berggren	D 5
”	Petter Lagrell	G 39
Brukspatron	Carl Billsten (d.ä.)	L 771
Glasmästare	Per Höijer	H 97
Gruvarbetare	Erik Andersson	F 27
Gästgivare	Reinhold Höijer	M 1537
Handelsman	Gerlak van Emden	P 12295
”	Reinhold Höijer	M 1537
Järnbruksarbetare	Mose Fransson Lagrell	H 77
”	Johan/Jean Lagrell le Jalhay	K 305
Klockare	Anders Persson	J 219
Kofferdist*	Lars Eriksson	G 25
Kolare	Frans Lagrell	J 153
Konstapel**	Henrik Wilhelm Höijer	F 25
Kyrkovärd	Carl August Brändstedt	D 3
”	Jacob Göransson	G 51
Kökpiga (statare)	Catharina Eriksdotter Lind	E 2
Masugnsmästare	Jöns Stenström	F 19
Myntmästare	Hans Höijer	N 3079
”	Jost Höijer	O 6145
Nämndeman	Mats Eriksson	H 35
”	Nils Rogelsson	N 609
“	Mats Isaksson	H 45
Organist	Christoffer Höijer	G 49
Rättare (statare)	Erik Olofsson	E 1
Sekreterare	Staffan Creutziger	N 3083
Sergant	Anders Hindriksson Brändstedt	E 5
Skeppare	Olof Eriksson	O 6147
Skomakare	Henrik Wilhelm Höijer	F 25
”	Hans Martinsson	H 25
Skräddare	Gustaf Berggren	E 9
”	Anders Sundstedt	F 29
“	Elias Nyman	G 55
”	Elias Eliasson	H 109
”	Elia Davidsson	J 217
Soldat	Per Persson Wahl	H 73
Stadsskrivare	Johan Reinhold Höijer	L 769
Statare	Carl August Höijer	D 7
”	Hedvig Sofia Sundstedt	D 8
”	Johan Höijer	E 13

”	Anna Greta Lindkvist	E 14
” (kökspiga)	Catharina Eriksdotter Lind	E 2
” (rättare)	Erik Olofsson	E 1
Uppsyningsman	Anders Eriksson	G 53
”	Mats Eriksson	H 35

* sjöman på handelsfartyg

** inom det militära

Henrik Wilhelm Höijer (F 25) var först konstapel i flottan och sedan skomakare.

Mats Eriksson (H 35) var både nämndeman och uppsyningsman.

Reinhold Höijer (M 1537) var både borgmästare, handelsman och gästgivare.

Övrigt

Henrik Nyman (M 1543) var borgare i Åbo i Finland, men utan känt näringfång.

SKARFELTS och HAMMARS förfäder

RÄTTSFALL

Kettil Hassleson (H 37) och Hassel Gullbrandsson (J 73)

Den 2 mars 1698 dog Kettil Hassleson (Hammar H 37) i Bålstad i Köla sn. I Köla församlings dödsbok står följande om honom och hans fader Hassel Gullbrandsson (Hammar J 73).

Kättell Hassleson : född i Norije i Mörene och flösseböe Sochn af fadren Hassel Gullbransson och Modren Tora Fingolsdåtter kom effter sin fader, som i skadan för manssdråp kom, hijt till Sverje tiente pa åtskellige stellen redef. och räst Jngaf Echtenskap med sin effterlemnade hustru Carin Halfvardzdåtter i Bolstadh. med henne lefat 34 år hafft 7 Barn. 1 Sohn och 6 döttrar, Siuk i 6 dagar dödde dh 6 Martij *gamal* 54 åhr begrafven dh 13 Martij.

Kommentar och eventuell rättelse till ÄTTARTAL

Skatteböckerna visar att han fanns på gården tidigare och före 1664. De gifte sig sannolikt redan i slutet av 1650-talet, såvida inte de två äldsta barnen är från ett tidigare äktenskap. Då skulle uppgifterna kunna stämma, både att de gifte sig 1663 och att de bara fick en enda son tillsammans. I så fall är han född 1643/1644 medan hon eventuellt är född så sent som i slutet av 1640-talet, vilket samtidigt leder till att hon måste ha haft en i övrigt okänd syster som var född omkring 1630. Vad som talar för att han är född runt mitten på 1640-talet är att hans fader Hassel Gullbrandsson i Bålstad fick sonen Olof 1668 (dog 1698), och att modern Tora Fingolsdotter bör ha varit född så sent som i slutet av 1620-talet.

Några exempel på omnämningen i tingsprotokollen

Jösse häradsting – 19 febr 1602

Kom för Retta bencht ij tegelsrud och hans Son huilke hafuua waritt ij skaft Skogh och gulbrand (Skarfelt K65) och anund ij gryttom Blefue Så (... ?) andes om Skogen och bencht wedh Sin giord anundh och gulbrandh 2 fulsare efter ved 5 ij Såra wed villia

Modern svenska:

Eskil Knutsson (Skarfelt L 43) i (Västra) Olebyn har utlöst Nils Månsson och Algot Månsson och deras syster och givit dem för ¼ i ½ gården 48 daler.

Kommentar och komplettering till ÄTTARTAL

Eskils efternamn KNUTSSON saknas i den tryckta versionen av Ättartal. Eftersom han köper ¼ av halva gården av Måns ättlingar, bör denna Måns ha varit en av fyra bröder (eller fler om någon av dem var systrar) vars fader eller moder ärvde halva gården. Eskil själv eller hans till namnet okända hustru bör ha ärvt en betydande andel av återstoden av gården. Eftersom Eskil nämns som gammal omkring år 1600 kan han ha varit Måns farbror och således ha ärfvt halva gården, alternativt att hans hustru var Måns moster. År 1540 nämns en viss Amund på gården, men år 1510 anges ingen brukare.

Jösse häradsting – 14 febr 1631

Ett innestående arv

förlichtes och föreenades sigh emellan Dm : Olaus Sarellanius i Stafurnäs och Peder i Holmserud (Skarfelt K 117), att effter Peder hafuir inne medh sigh någre arf som komme hans styfdotter till och Dn : Olai syster dotter är, att Peder derföre gifuir till barnet itt för alt fem R. Dr och en tynna korn.

Kommentarer

DM = Dommum, eller en välbesutten husföreståndare

Sarellanius = kaplan

Jösse häradsting – 23-24 aug 1631

Bråk med blodvite

Knut Gullbrandsson (Skarfelt J 33) i Gryttuit anlagadhe Tool Arnnisson ibid för det han haffe huggit honom i hifuudet itt såår itt sår i handen och en blådnat, thz then andre icke neeka kundhe, blef derföre effter det 10 Cap : Sarm : B fält att böta sina --- 15 mark. Och effter Cnut samma gångh slogh denn andre itt yxhamarslagh blef fält effter det 13 Cap : Sår : B till sina --- 3 mark. Sattes uijte them emellan en oxe then sigh på den andre förbryter.

Två bröders uppgörelse om jord

Blefue nu för rätten förente Anders Leeksson (Skarfelt K 113) i Haammar och hans broder Erich Leeksson, att Anders giffr Erich iordh igen i Hagnesta i Nordmarken för sin rätt Anders hadhe till löse i Hammar.

Kommentar till jordskiftet

Anders Leksson härstammade från Hammar i Eda sn, men efftersom han bytte jord som han innehade i Hångstad i Skillingmarks sn, kan det ha varit ärvd jord exempelvis från deras moder Karin.

Jösse häradsting – 26-27 aug 1631

Ett bråk om ett arv

Samma dag kommo för rätten Anders Andersson i Bodha och hans Gälboor och karedhe till dem Vthj Byte, beskyllandes them att the välla sigh iordh till in om deras råå Och rööse, tå effterfrågat thes om the Vthj Nämpden viiste huad för thjinnan landt uare, Tå berättadhe Nämpden att ther hafue en gångh varitt sammankilr lott 24 som thz skulle hafua sijndt, huilka hafua befunnitt itt vist rööse, der hoos en Steen som the icke kundhe vist rätta sigh effter, det tredie hafua der och funnitt som suarar just effter andra men icke alldeles kan gillas, vardher effterfrågadhes huru eller om ingen visste hurulundha desse rööse och merker af åller hafue varit

achtadhe, berättadhe medh suann eedd Ingemar Andersson (Hammar L 569) i ÅÅnebergh i Köla S: Och Peder Joensson i prästgården i Järnsko S: huilke sadhe att der tu röösen hafua af ållder varit skillnat emellan Byte Och Boda. Tå omsadt Man skäl hadhe effter dee tuenne mäns vetnisbördh hur Vthi sacken *S e n t e n b e r a v e d* döma, dock liguel medhan dee så stidiga är på bådha sidher, blef dom på bådha sidher befelet afstå med then deel dee tråta om till dess man thz see kan oh nidhar sanningen fri fara och Vthleeta.

Mordet på en piga i Köla socken 1583

Från: Strödda domböcker och rättegångshandlingar 3 1528-1625, sid 233

Först följer originaltexten och sedan en fri översättning till modern svenska.

Jth Breff wppå the ssom haffua förseett
Sitt leff her wdj wester Syslett anno 83

Till thz första, haffuer enn benempd, Tordh i grytteuedh waritt för Retta på Twij hæradz tingh om thennæ Sach, att hann skulle haffua bælægrad sin lægo piga och giortt henne mz barnn och sedan Emott honn sculle föda, drog hann medh henne till quarnn wy igiönom enn ælff, och the sculle hann haffua förgiortt henne i Elffuann; och feste hann lagh på förste heradz tingh att han sculle gå segh frij för *samma* sach, doch war the Jngen som wille gå lagh medh honnom, Så bleff thz wyskutett till thz Trijdie tingett att hann skulle gå segh frij medh 24 doch fich hann Jngenn som wille gå honom frij för sama sach, och haste hann tillförne sacht, att hann aldrig kom i sængh ællr sæte medh henne, Så war enn benempd Elff i Nordby och beuiste in för tingett att hann lå i *samma* hussett som te låge tilhopa och hade sin otillbörlich handell medh henne; Teslichest förnam Enn Bonde benempdh Oloff i Morast medh henne att hon war haffuande doch sporde hann henne till, huilchen som haffuir giortt henne mz barn doch suarade honn och sade att hennas hosbonde Tordh i grytteuidh haffuer thz giortt.

marginalanteckning:

befinnes thz att han
haffr giordt mordet
då skall han steglas
hwar och rike då skall
han halshuggas

Fri översättning till modern svenska:

Ett brev uppå en som har försatt sitt liv häruti Västra syslet år 1583

Till det första ärendet har en benämnd Tord i Gryttved varit inför Rätten på två häradsting om denna sak, nämligen att han skulle ha belägrat sin lejda piga och gjort henne med barn och sedan när hon gick mot tiden för att föda, så drog han med henne till kvarnen och genom en älv och där ska han ha förgjortt henne i älven. Sedan fäste han ett lag på första häradstinget så att han skulle gå fri för samma sak, dock var det ingen som ville gå i lag med honom. Så blev det uppskjutet till det tredje tinget för att han

skulle göra sig fri med 24 personer, dock fick han ingen som ville gå med och göra honom fri för denna sak. Då hävdade han angående denna sak att han aldrig kom i säng eller säte med henne. Då kom en benämnd Elof i Nordby och han bevisade för tinget att han (Tord) hade låg i samma hus och att de hade legat tillsammans när han hade haft sin otillbörliga handel med henne. Dessutom visst en bonde benämnd Olof i Morast genom henne att hon var havande, varpå han frågade henne vem som hade gjort henne med barn, då svarade hon och sade att det var hennes husbonde Tord i Gryttved som hade gjort det.

Ifall man befinner att han har utfört mordet, så ska han steglas. "Var och rike" så ska han halshuggas.

YRKEN och UPPDRAG

Skarfelt

OBS Denna lista är inte uppdaterad

OLOF OLOFSSON SKARFELT, fabriksarbetare,	B 1
OLOF GUSTAVSSON SKARFELT, soldat	C 1
OLOF JONSSON, skomakare	C 3
PER JONASSON, skräddare	D 7
HÅKAN HÅKANSSON WIKMAN, soldat och korpral	E 1
BENGT OLOFSSON KORTMAN, soldat	E 3
JONAS HOFVILSSON, dammvakt	E 13
NILS NILSSON HOFMAN/KORTMAN, soldat	E 15
CLAVES LARSSON NORUM, soldat	F 3
OLOF HANSSON, soldat	F 5
ANDERS ANDERSSON HAMMAR/ÅMBERG, soldat	F 13
HOFVIL TORESSON, kolare	F 25
OLOF LARSSON, nämndeman	G 3
GULLBRAND ANDERSSON HOFFGREN, handelsman	G 13
ERIK JOHANSSON VITTENSTEN, soldat	G 27
ANDERS BRYNTESSON LUNDBLAD, soldat	G 55
OLOF ANDERSSON EKELUND, kronolänsman	H 7
ANDERS CARLSSON SÅGARE, sågare	H 23
ANDERS JACOBSSON, soldat och handelsman samt riksdagsman	H 25
JOHAN JACOBSSON WESTERMAN, "mästermålare"	H 27
ERIK KNUTSSON FLOGMAN, soldat	H 55
OLOF OLOFSSON, soldat	H 127
ANDERS NILSSON EKELUND, kronolänsman	J 13
DANIEL IVARSSON KJELLIN, komminister	J 15
NILS AMUNDSSON, soldat	J 41
ERIK BJÖRNSSON BJUR, präst	J 55
ANDERS OLOFSSON TRIPPE, soldat	J 219
NILS ANDERSSON, landbofogde	K 25
JOHANNES CHRISTOPHORI BRUNIUS, komminister	K 31
JON NILSSON, postbonde och gästgivare	K 83
LAURENTIUS BERONIS den äldre, präst	K 111
CHRISTOPHORUS SVENONIS BRUNIUS, präst	L 61
BJÖRN LARSSON, fjärdingsmannen	L 221
TORE SEGOLSSON, fänrik	L 889
SVENO LAURENTI BRUNIUS, prost och riksdagsman	M 121
ERLANDUS GUDMUNDI, präst och riksdagsman	M 123
LARS SVENSSON, handlare och köpman	N 241
GUDMUND, tornbyggare (av kyrkor?)	N 245

Hammar

OBS Denna lista är inte uppdaterad

HANS OLOFSSON HAMMAR, soldat och byggnadssnickare	B 1
SIMON NILSSON, skräddare	C 3
ANDERS HANSSON FJELLMAN, soldat	D 1
NILS SIMONSSON, skräddare	D 5
CARL DYBECK, skräddarmästare	F 19
CHRISTIAN DYBECK, bruksmästare och klockare	G 37
LARS LARSSON KUMFELT (KRIMFELT) / HJORTMAN, soldat	G 39
NILS ANDERSSON LEVIN, tullnär och gränsridare	G 47
DÖNICH (DÖNNES) GUNNARSSON, soldat	H 25
HANS MÅNSSON HAGMAN, soldat	H 31
BRYNTO PETRI COLONIUS, präst	H 33
OLOF JACOBSSON, soldat	H 39
ANDERS GÖRANSSON DYBECK, mästersed	H 73
JOHAN PERSSON, gesäll på järnbruk	H 75
GÖRAN DYBECK, hammarsmedsmästare	J 145
BENGT OLOFSSON, soldat	J 243
PER PERSSON, länsman	K 223
SIMON DYBECKEN, handelsman	K 289
ANDERS JONSSON, fjärdingsman	K 331
PER GREGERSSON, nämndeman	K 355
ERIK SVENSSON, soldat	K 409
SVEN, soldat	K 463
OLOF OLOFSSON, nämndeman och kyrkovärd	K 511
PER NILSSON, länsman	L 455
MATTHIAS MARCI MOLITAEUS, superintendent (biskop)	L 737
MARKUS ERIKSSON, landsfogde	M 1473
ERICUS OLAI KAXE, kontraktsprost	M 1475
OLOF KAXE, prost	N 2949

Senaste tilläggen:

SEGOL JONSSON EKEROT, fältväbel	H 105
OLOF OLOFSSON KRÅKA d.y., löjtnant	J 211
OLOF OLOFSSON KRÅKA d.ä., kapten	K 421
DIDRIK TANK, officer	K 423
INGEVALD JAKOBSSON STARK, kapten	L 841
JAKOB INGEVALDSSON STARK, officer	M 1681
INGEVALD STARK, profoss	N 3361

Präst, prost och superintendent

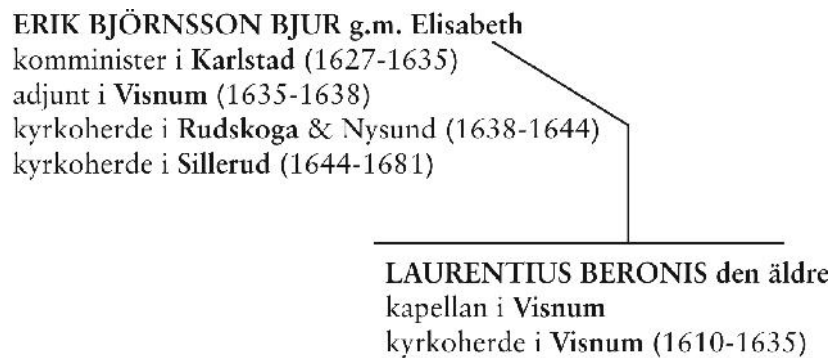
I dessa båda släkter förekommer ett mindre antal komministrar, präster, kyrkoherdar, prostar och en hovkaplan samt en superintendent.

Prästerna i Visnum, Rudskoga och Sillerud

Visnums gamla kyrka flyttades i början av 1730-talet och låg tidigare på den östra sidan av landsvägen och alldeles intill prästgården. Av den gamla träkyrkan lät man bygga en klockstapel intill den nuvarande kyrkan.

Rudskogas första träkyrka revs i slutet av 1700-talet och ersattes med den nuvarande stenkyrkan. På kyrkogården finns en uppställd korsformad gravhäll som anses vara rest över Björn Anundsson, fader till Erik Björnsson Bjur som var den förste prästen i Rudskoga.

Sillerud hade i mitten av 1600-talet en korsformad träkyrka, som brann ner 1662 och ersattes av en annan träkyrka som i sin tur ersattes i slutet av 1800-talet av den nuvarande stora stenbyggda kyrkan som samtidigt flyttades från den forna platsen.

ERIK BJÖRNSSON BJUR, [präst](#)

J 55

Student i Uppsala år 1625, komminister i Karlstad 1627, men lämnade tjänsten 1635 och blev medhjälpare eller adjunt åt sin svärfader som var kyrkoherde i Visnums sn. Utan tvivel var avsikten att bli dennes efterträdare, men genom riksrådet Bo Ribbings agerande utsågs en annan präst år 1636. Genom församlingens anhållan och samma riksråds medverkan, delades Visnums sn varvid Rudskoga sn uppstod. Från 1638 den förste kyrkoherden i Rudskoga och Nysunds socknar. Blev år 1644 kyrkoherde i Silleruds sn. Strax söder om Silleruds kyrka lät han år 1662 svedja en åker och från den spred sig elden och medförde att kyrkan som var byggd av trä brann ner till grunden. Den nya träkyrkan stod färdig år 1665. Han dog 1681.

Var gift med Elisabeth, en dotter till prästen LAURENTIUS BERONIS DEN ÄLDRE.

LAURENTIUS BERONIS den äldre, [präst](#)

K 111

Var först kapellan i Visnums sn och sedan kyrkoherde därstädes från år 1610 och till sin död 1635. Han var gift med Kerstin Jönsdotter och de fick 4 söner och 7 döttrar. Hans gravsten finns kvar, men inte på ursprunglig plats. Här kan man bland annat läsa namnen eller initialerna på honom och hustrun samt 7 av deras barn.

LBS Lars Björnsson
KID Kerstin Jönsdotter

Barnen:

ILS Jonas Larsson
OLS Olof Larsson
ALS Andreas Larsson

ELD Elisabeth Larsdotter
ALD Anna Larsdotter
MLD Malin / Margareta Larsdotter
KLD Catharina Larsdotter

Lars Björnsson den äldres gravhäll vid Visnums kyrka.

Lars Björnsson den äldres gravhäll vid Visnums kyrka.

Prästerna i Stora Kil

Stora Kils socken hette fram till 1885 enbart Kils socken. Den forna träkyrkan ersattes omkring 1673 av en stenkyrka som byggdes om i slutet av 1800-talet.

DANIEL IVARSSON KJELLIN g.m. Margareta Brunia
komminister i Stora Kil (1674-1723)

JOHANNES CHRISTOPHORI BRUNIUS
komminister i Stora Kil (c:a 1630-1674)

CHRISTOPHORUS SVENONIS BRUNIUS g.m. Elisabeth
kyrkoherde i Stora Kil (1569-1628)

SVENO LAURENTI BRUNIUS
kyrkoherde i Stora Kil (senast från 1540)
prost över östra Värmland (1550-1569, dog 1579)

ERLANDUS GUDMUNDI
Prästvigd 1575 i Linköping
adjunt i Örebro (1575-1579)
komminister i Örebro (1579-1581)
kyrkoherde i Visnum (1581-1596)
kyrkoherde i Nor (1596-1630)

DANIEL IVARSSON KJELLIN, komminister J 15
Han var komminister i Stora Kil från 1674 och fram till sin död 5 juni 1723.
Var gift med Margareta Brunia, en dotter till komminister Johannes Christophori Brunius i Stora Kil.

JOHANNES CHRISTOPHORI BRUNIUS, komminister K 31
Han var son till prästen Christophorus Svenonis Brunius
Han var komminister i Stora Kils sn från omkring 1630 till sin död 1674.

CHRISTOPHORUS SVENONIS BRUNIUS, präst L 61
Han bodde i Stora Kils sn, där han var kyrkoherde från 1569 och fram till sin död den 12 juni 1628. Han var gift med Elisabeth, dotter till prästen Erland Gudmundsson.
Vid gamla gravplatsen fanns hans gravhäll i slutet av 1800-talet. Texten skall nu vara utplånad, men där står att Christoffer Brunius avled den 12 juni 1628, och att i graven vilar även hans hustru Elisabet Arvidsdotter, död 5 januari 1597.

SVENO LAURENTI BRUNIUS, prost och riksdagsman M 121
Härstammade från Bogesund (nuvarande Ulricehamn) i Västergötland och då sannolikt från Brunn strax utanför staden. Han bodde i Stora Kils sn och var kyrkoherde i Stora Kils pastorat senast från 1540 och blev prost över östra Värmland 1550. Han dog 1579, men tjänsten som kyrkoherde tycks ha gått över till sonen Christoffer redan 1569.

ERLANDUS GUDMUNDI, präst och riksdagsman M 123
Prästvigdes år 1575 i Linköping och var en tid adjunt hos kyrkoherde Esbernus Petri Bose i Örebro innan han blev komminister därstädes 1579. Bodde i Visnums sn från 1581 där han blev kyrkoherde. Flyttade 1596 till Prästgården i Nors sn, där han var kyrkoherde 1596-1630 och till sin död. Han dog natten mellan den 7 och 8 april 1630.

”Biskopen” av Mariestad och prästerna i Tuna, Uppland

Kyrkan i Mariestad byggdes 1593-1615 och var en domkyrka fram till 1696, men den första kyrkan brann 1693.

Tuna stenbyggda kyrka är från slutet av 1200-talet eller möjligen början av 1300-talet. Sakristian på den norra sidan och vapenhuset på den södra är samtida och tillhör medeltidens slut. Under 1400-talet slogs de nuvarande tegelvalven. Den nuvarande exteriören tillkom vid en hårdhänt restaurering 1892 - 1894. Inne i kyrkan finns medeltidsmålningar.

MATTHIAS MARCI MOLITAEUS, superintendent (biskop) L 737
Han var född och uppväxt på Åland, men hans förfäder behöver inte ha kommit därifrån. Han gifte sig 9 febr 1589 i Marieholm i Leksbergs sn. Där närvarade hertig Karl och hans hustru Maria av Pfalz, vilka hade bekostat bröllopet. Hans hustru var MALIN ERIKSDOTTER KAXE, född 1570 i Tuna sn, Uppland, av kontraktsprosten Erik Olofsson Kaxe och Maria Svensdotter. Hon var före äktenskapet hertiginnans kammarjungfru.
Han var hovkaplan hos hertig Karl (IX) 1589 och strax därefter hertigens bikt-fader, samt slutligen kyrkoherde eller superintendent (biskop) i Mariestad och tillsynsman över prästerskapet i Värmland, Vadsbo och Valle 1591. Han genomdrev byggandet av Mariestads kyrka som nästan hann bli färdig innan han dog. Han dog i en landsomfattande pest 23 aug 1603.

ERICUS OLAI KAXE, kontraktsprost M 1475

Han var född 1502 i Tuna sn i Olands härad i norra Uppland, av prosten Olof Kaxe. Han gifte sig för andra gången med MARIA SVENSDOTTER, född 1530 i Tuna sn i Uppland. Han var kyrkoherde i Tuna och Stavby sn:ar i Olands härad i norra Uppland och den förste lutherska prästen i Tuna socknen som höll predikan på svenska, samt var i många år kontraktsprost innan han dog 29 maj 1584.

OLOF KAXE, [prost](#)

N 2949

Han var prost i Tuna sn i Olands härad i norra Uppland i början av 1500-talet. Eftersom han fick barn måste han ha varit gift och kan därför knappast ha varit präst förrän efter reformationen när äktenskap åter igen accepterades för präster.

MATTHIAS MARCI MOLITAEUS g.m. Malin
hovkaplan hos hertig Karl (IX) (1589-1591)
superintendent (biskop) i Mariestad (1591-1603)

ERICUS OLAI KAXE
kyrkoherde i **Tuna** och **Stavby**
i Olands härad i Uppland (omkr.1535-1584)

OLOF KAXE
prost i **Tuna** i Olands härad
i Uppland (1500-talets början)

Några fler gravstenar från prästerna

NOR - Erland Gudmundi, 1630

Län Värmlands län
Församling Nor
Sten nr 2
Namn Erland Gudmundi
Titel Prost Kyrkoherde i Nor
År 1630-04-30
Fritext HÄR VNDER ...BEGRAFVEN DEN ..RDIKE OCH/VÄLLÄDE MAN HERR ERLAND
GUDMUNDI I ORDOM/PROST OCH .RKIOHERDE I NOOR MED SIN KÄRA HVSTRV ANNA
ERIKSDOTTER. HAN AFSOMNADE/ 1630 DEN 30 APRILIS OCH HON AFSOMNADE Ao
16..
Fam-grav 2
Vård typ Häll
Anmärkning Hustrun f. Kax
Hustru år 16.
Hustru Anna Eriksdotter

STORA KIL, Christoffer Brunius, 1628

Län Värmlands län
Församling Stora Kil
Sten nr 3
Namn Christoffer Brunius
Titel Kyrkoherde
År 1628
Noteringar Enl. Anslag ligger här Kyrkoherden Christoffer Brunius, d. 1628/hustru/Son
Sven Brunius samt familjemedlemmar
Vård typ Häll

NORDMARKS och JÖSSE härad

Det äldsta omnämmandet av Värmland är i Jordanes av skrift av Cassiodorus bok om goterna, skriven i Italien i början av 500-talet. Här nämns folket virmil, som bör ha berört bygderna kring sjön Värmeln och som har gett upphov till landskapsnamnet Värmland. I detta forna landskap ingick sannolikt bygderna strax norr om Vänern och hela vägen upp mot Jösse härad där Norge tog vid, men inte Finnmarkerna i norr eller Nordmarks härad som gränsar mot Dalsland. Södra Dalsland med sina öppna slätter kallades Dal och ingick i Västergötland under medeltiden, medan skogsbygderna i norra Dalsland samt Nordmarks härad i sydvästra Värmland kallades Markerna. Detta område ingick också i Västergötland.

Enligt Snorre Sturlassons "Heimskringla" bebyggdes stora delar av Värmland i samband med att sveakungen Olof trätälja flydde ur riket i slutet av 600-talet och tog med sig mycket folk västerut. Somliga tror att han ligger begravd i någon av de fyra kungshögar som förvånansvärt nog finns i Värmland, och då i Säffle, Högsäter och Nysäter. Hans ättlingar blev norska kungar där Harald hårfager är den mest kände. Under 900-talet s mitt gjorde den svenske kungen anspråk på Värmland och allt sedan dess tycks landskapet ha styrts av svenska kungar. Den första kända regelrätta gränsdragningen mellan Värmland och Norge genomfördes år 1273.

Digerdöden tycks ha drabbat Värmliga lika hårt som övriga delar av landet och många gårdar var öde ännu i början och mitten av 1500-talet. Därefter växte befolkningen osedvanligt fort och hemmansdelningar var mycket vanligt. Socknarna i denna del av Nordmarks och Jösse häradar bestod i mitten av 1800-talet, när emigrationen till Amerika fick befolkningen av minska för första gången på länge, av 10-20 gånger fler hemman och gårdar än i slutet av 1500-talet.

Under medeltidens slut men senast från 1500-talet tycks Nordmarks två nordligaste socknar Skillingmark och Järnskogs socknar ha haft mer kontakt österut till angränsande sockar i Jösse härad, så som Eda och Köla socknar, än med den södra delen av det egna häradet. Att det fortfarande fanns kontakt med Norge och även att man gifte sig med personer på andra sidan framgår emellanåt, men ändå inte alltför ofta både i kyrkoböcker och domböcker.

Skillingmark

Socknens namn har under äldre tider stavats Skeringemark, Skeringha mark, Skiringemark, Skiljenmark eller Schillemark, men från och med 1600-talet oftast som Skiälinge-marck, Skillingemark eller Skillingmark.

Skillingmarks socken 1882

Hemmans och lägenheters namn och natur	Hemman		Areal i gammalt Tunmland	
	Nuvarande mantal	Brukningsdelar	Åker	Äng
Bergerud	1/2	8	60	194
Boda, Vestra	1	37	176	300
Bön	1	10	100	179
Gunnerserud	1/2	12	65	80
Holmserud	1	12	100	97
Hångstad	1	32	145	137
Högsäter	1	31	86	354,6
Klefvane	1/2	18	87	100
Olerud	1/2	21	42	102
Sundshagen	1/3	7	115	114,5
Wiken	1/2	23	75,3	128
Summa	7 5/6	211	1051,3	1786,6

KRIG SOM BERÖRT SKILLINGMARK

Det faktum att bygden utgör ett gränsområde mellan Sverige och Norge har lett till att både Skillingmark och angränsande områden i västra Värmland härjats och skövlats under ett flertal krig och då i synnerhet från 1500-talets slut och hundra år framåt.

Ribbungefejden 1225

Ribbungefejden eller Håkon Håkonssons hämnדתåg pågick en knapp vecka under vintern år 1225. Norges konung Håkon Håkonsson gick då över gränsen, med en stor styrka på drygt 3200 man, för att hämnas tronpretendenten och upprorsledaren Sigurd Ribbungs infall i Norge året innan. Sigurd Ribbung var son till Erling Steinvägg och hade många anhängare och starkt stöd i Nordmark. Bebyggelsen skövlades längs arméns färdväg. Fredagen den 24 Januari 1225 gick armén över den nuvarande svenska gränsen vid Morast och vidare till Mellbyn vid Bysjön. Dagen därpå gick hären över Bysjön, fortsatte längs Nysockensjön, och nådde fram till Arvika på kvällen. Den 26 Januari stod armén på sjön Värmeln's is, mellan Strand och Gersnäs. Hären fortsatte sedan via Gladafors till Knoll. Här någonstans i trakterna vände sedan hären och begav sig hemåt. Färdvägen gick via Älgå, Sulvik, Köla, Järnskog, Karlanda och Holmedal. Redan den 28 Januari var fälttåget över för Värmlands del och armén gick in på norskt område igen, efter att ha lämnat ett ruinerat landskap efter sig där de uppehållit sig. Ingenting tyder dock på att Skillingmarkstrakten skall ha drabbats av härens framfart, vare sig vid inmarschen in i landskapet eller vid utmarschen.

Nordiska Sjuårskriget 1563-1570

Nordiska Sjuårskriget pågick 1563-1570 och var ett omfattande krig mellan Sverige och deras fiender Norge och Danmark samt Lybeck och Polen. I västra Värmland stod inga historiskt kända slag, men trots det kom dansk-norska styrkor att brända ner en fjärdedel av bebyggelsen i västra Värmland 1564-65. År 1567 lät Värmlands fogde Peder Nilsson svenska trupper härja Östlandet i Norge som en vedergällning. Så gott som samtliga av Skillingmarks hemman brändes ned och skövlades i två omgångar, 1564 och 1568.

<u>Skillingmark</u>	<u>1564</u>	<u>1568</u>
Bergerud	bränt	bränt
V. Boda	bränt	skövlad
Bön	bränt	bränt
Gunnerud	bränt	bränt
Holmserud	bränt	bränt
Hångstad	bränt	bränt
Högsäter	bränt	bränt
Klevan	bränt	-
Olerud	bränt	bränt

Sundshagen	bränt	-
Vikene	bränt	bränt

År 1575 upprättades en förteckning över de hemman i Västersysslet som fortfarande var öde eller skattebefriade på grund av härjningarna. Skillingmarks socken:

"Boda, Högsäter, Klevan och Vikene, som legat öde i 8 år skulle skatta från och med 1576. Bergerud, Bön, Gunnerud, Olerud och Vikene hade alla varit öde i 8 år. Bön och Olerud skulle skatta från och med 1575, Vikene från och med 1576. Halva Holmserud, som legat öde i 8 år och haft 3 års skattefrihet, skulle skatta från och med 1575. Bergerud och Gunnerud voro fortfarande öde."

Lorentzkriget 1611-1612

Lorentzkriget år 1611 - 1612, vilket var en lokal front av Kalmarkriget. År 1612 gick en mindre norsk styrka in i Värmland, men inga större härjningar lär ha inträffat. Den fientliga truppstyrkan drevs ut av Värmlands ståthållare Bo Ribbing, som uppbadat en man från varje gård. Allmogeuppståndet ville dock inte delta i strider på andra sidan gränsen, då man mindes förstörelsen från det nordiska sjuårskriget, och inte ville utsätta sig för någon form av vedergällning. Kölas kyrkoherde Sven Faxell skrev:

"Lorentzkriget kallat utaf sin anförare, ithem hammareåhren, i hwilket en så ringa fiendskapp är öfwad, att fienden, som näste orterne af gräntzen wacht hållit, har hulptit dhe swänske att bärgia dheras höö ock hållit med dem kyrmessor, som särdeles skall wara skiedt utij Helgebo i Eda sochn."

Hannibalsfejden 1643-1645

Hannibalsfejden pågick 1643-1645. Denna fejd är uppkallad efter den danske härföraren Hannibal Sehested och är en lokal del av kriget mellan Sverige och Danmark/Norge. För Värmlands del var december 1644 den tyngsta tiden, med mycket omfattande krigshärjningar i landskapet. Den 18 november 1644 tvingades Morast skans till kapitulation och intogs av norska styrkor. En månad senare, den 17 December, stod Hannibal Sehesteds styrkor i Eda. Ytterligare ett par dagar senare, den 20 December, hade styrkorna på c:a 4000 man nått fram till Bysjön, där en svensk styrka på ett par tusen man förskansat sig ute på sjöisen. Den 20 och 21 december förekom det smärre strider mellan de båda sidornas rytteri och den 22 december stod det ett relativt omfattande slag på Bysjön, ett slag som svenskarna förlorade. Kölaprästen Sven Faxell skrev att striderna på Bysjön höll på i tre dagar, innan svenskarna fick brist på ammunition. Han skriver:

"I 3. Dagar berättas att slaget har stått, då de swänske på S:te Thomae dag och den derpå följande sig tappert wärt ock förswarat. Men på den tredje dagen, då fienden war äfwenwäl mäst bortkiörd, märkte han dock, att hos dhe swänske war mangel på ammunition, i dett dhe hwarandre tillfrågat, om dhe hade kruut att låna sig, hwaraf dhe närste giöra sig ordspråk än i dag, säijandes: "Lasse, har du krut?" Deraf fick fienden

mod, sade sig wilja nog låna dem kruut, förnöijade slaktningen ock trängde änteligen in öfwer det ophufne whålet, då derwijdh en stoor slaktning skiedde."

I och med nederlaget på Bysjöns is låg fältet fritt för de norska styrkorna att härja den västvärmländska landsbygden, vilket också skedde. Hannibal Sehesteds huvudstyrka drog sig söderut och gick in i Dalsland i början av januari. Skillingmark anfölls den 24 december 1644 och de hemman som helt spolierades var: Västra Boda, Hångstad, Högsäter, Klevan, Olerud och Sundshagen. Bön beskrivs som ett delvis spolierat hemman.

Svenske generalmajoren Gustaf Otto Stenbocks fick uppdraget att slå tillbaka anfallet, och återerövra förlorade områden samt inta Morast skans. I väntan på det artilleri som behövdes för ett anfall mot skansen i Morast, lät Stenbock sina trupper gå över Skillingmark och inta Jerpset skans i Vestmarka i april. I början på maj levererades artilleripjäserna och Stenbock slog till med all sin övermakt i en kraftfull offensiv den 24 maj. Morast skans kapitulerar genast utan strid, ett par andra mindre skansar likaså. Stenbocks sammanlagda styrkor uppgick till c:a 2000 man plus ett allmogeuppbåd på omkring 600 man.

Krabbefejden 1657-1660

Krabbefejden, som även kallades Grevefejden, pågick 1657-1660. Det här är en del av de svensk-danska kriget 1657-1660 och fejden är uppkallad efter den norske generalen Iver Krabbe. Värmlands försvar planerades, organiserades och leddes av greven och generalmajoren Gustaf Oxenstierna, som gick mycket grundligt tillväga. I Skillingmark och på många andra platser längs gränsen sattes vaktstyrkor upp. För Skillingmarks del bestod vaktstyrkan av omkring 50 beväpnade bönder under befäl av sergeant Peder Pedersson. Även c:a 40 så kallade kunskapskarlar med god lokalkännedom rekryterades. Deras främsta uppgift var att utspionera fiendens styrkor och trupprörelser. Oxenstiernas reguljära styrkor vid Eda uppgick den första tiden till sammanlagt c:a 1400 man, men den styrkan skulle snart komma att reduceras avsevärt på grund av att trupperna rekvirerades till andra platser i landet. När skansen den 11 februari 1658 anfölls av en norsk styrka på c:a 200 man, finns där för försvaret bara två kompanier om tillsammans 169 soldater, samt ett 50-tal bönder. Skansen motstod angreppet. Hur många som stupade är oklart, men efter anfallet fanns bara 61 soldater kvar. Resten var döda eller hade flytt.

Gyldenlöwefejden 1675-1679

Gyldenlöwefejden pågick 1675-1679. Fejden är uppkallad efter den danske ståthållaren i Norge, general Ulrik Fredrik Gyldenlöwe. Vid den här tiden byggdes Eda skans om och befästes. I mars 1676 gick dansk-norska dragoner över gränsen och in i Värmland. Kort därefter härjades Skillingmark:

Bergerud	Järnen av ugnarna nedertagne
Boda	Förlorat 3 hästar, 2oxar och 2 stutar. Ugnarna nederslagna
Bön	Ugnarna nederslagna

Gunnerud	All boskap rövad. Ugnarna nederslagna
Hångstad	Husen ruinerade och ugnarne nederslagna
Högsäter	Förlorat 3 hästar och all annan boskap, kläder och mat
Klevan	Förlorat 1 häst. Ugnarna nederslagna
Olerud	Förlorat 2 hästar och kläder
Sundshagen	Ugnarna nederslagna
Vikene	Förlorat en häst och en not

I februari 1679 sände general Gyldenlöwe åter sina styrkor att härja västra Värmland. Den här gången tycks generalen ha haft avsikten att åstadkomma så mycket förstörelse som möjligt. Skillingmark drabbas ännu en gång, liksom stora delar av västra Värmland. Den trupp som anföll Skillingmark kom troligen över Mangfjället vid sjön Mangeln, och härjade även Köla. Totalt brändes 25 socknar ner, och general Gyldenlöwe kunde själv konstatera "*i en strækning langs grendsens af 14-15 mils laengde och 5-6 mils bredde findes icke 20 huse tillrest*". Förhållandet mellan grannarna på båda sidor gränsen hade förgiftats av de ömsesidiga grymma och till synes onödiga gränshärjningarna.

En vid den här tiden 30-årig man, Anders Jacobsson (Skarfelt: H 25), skulle komma att bli välkänd för värmlänningarna i Nordmarks härad. Soldat hade han blivit redan 1662, och när stridigheterna tog sin början 1675-76 började han tjänstgöra som "kunskapskarl" åt befälhavaren på Eda skans, general Gyllenspetz. Lite senare skulle Anders Jacobsson komma att fungera som ledare för det allmoge-uppbåd som deltog i striderna. Det var i den positionen han utförde de gärningar och den krigslist han blev känd för.

Anders Jacobsson (Skarfelt H 25)

Anders Jacobssons krigslist på Hemsjön

Den märkliga episoden, som utspelade sig under Gyldenlöwefejden år 1679, skedde på följande sätt. En anselig trupp norska soldater marscherade mot Eda skans och rastade i Nolgård i Järnskogs socken. Härom fick en hederlig bonde, Anders Jacobsson i Gunnerud, Skillingmarks socken, kunskap, samlade ett dussin (eller 150 män) karlar, vilka han lät gå över en vik av Hemsjön i marsch och beväpnade med bössor eller muskötter, men vilka strax vände genom en liten skog över samma sjövik tillbaks och detta så många gånger att de norska som slagit läger i närheten blev rädda för en så stor myckenhet snapphanar så att de drog sig tillbaka. Svenskarna följde dem hack i häl fram till Glomsfjället och hade de orkat följa dem längre hade de återtagit allt byte, men de var uttrötade av den svåra vägen och den djupa snön.

Anders Jacobssons liv och leverne

Anders Jacobsson (1645-1708) föddes i Östra Älgestad den 1 maj 1645. År 1662 blev han soldat, vilket han skulle komma att förbli i 14 år. År 1666 gifte han sig för första gången och då med en kvinna vid namn Sigrid Grelsdotter. De fick 11 barn tillsammans, 6 döttrar och 5 söner. Han flyttade 1674 med sin familj till Tömte i Köla. När Gyldenlöwefejden tog sin början 1675 började han tjänstgöra som "kunskapskarl", åt befälhavaren på Eda skans, general Gyllenspetz. En kunskapskarl är med dagens begrepp närmast att översätta med spion. Senare under kriget skulle Anders Jacobsson bli ledare för det allmogeuppbåd som deltog i striderna. Det var i den positionen han

utförde de gärningar och den krigslist han blev känd för. Efter kriget lät kung Karl XI belöna Anders Jacobsson för hans insatser. 1680 fick han genom ett kungligt gåvobrev daterat Kungsör den 7 februari 1680 och undertecknat av Karl XI själv, ödehemmanet Gunnerud, att besitta skattefritt resten av sitt liv. Hans efterkommande utlovades att slippa undan med halv skatt för all framtid.

Anders Jacobson flyttade till Gunnerud och bedrev timmerhandel, samt var vid två tillfällen riksdagsman. Han blev också mycket aktiv inom kyrkan och enligt församlingens sockenstämmoprotokoll gav han rikliga donationer till kyrkan, dess inventarier och utsmyckning. Efter hustrun Sigrids död 1703 gifte han om sig samma år med Elin Torstensdotter. Hon avled i april 1708, på gården Kronan och fyra månader senare, den 31 augusti 1708 avled även Anders Jacobsson på Kronan. Sonen Anders Andersson hade då redan tagit över gården i Gunnerud.

Kung Karl XI's gåvobrev till Anders Jakobsson

Det här är en avskrift av Karl XI's gåvobrev till Anders Jakobsson. Gåvobrevet finns i minst två versioner. Den här versionen är från gården i Gunnarsrud:

Wi Carl med Guds nåde Swerges Göters och Vänders Konung, Storfurste till Finland, Hertig uti Skåne Est lan List lan Carelen Brehmen Varden Stetin Pommern Cofuben, Och Vändens furste till Rugen, Herre öfwer Ingerman land, och Vissmar, så och Pfals, Greve vid Rin i Beyren till Gullik Klave och Bärge Härtig S.S. Göre wetterligt att emedan denne brev hafvande och för dätta soldaten Anders Jakobsson hafver uti sist förfluten krigstid genom kunskaper och andera nytiga tjenester giort sig wärdig af vår nådiga i håg kommelse, ty hafve wi honom det samma wärkeligen att betyga velat här med. Och i kraft af detta vårt öpena brev, af särdeles gunst och nåde skänkt och för unna skatte eller jord ägande rätten af ödes hemmanet Gunnarsrud i Skillingmark socken och Nordmarks härade i Wärmeland som i genom skatte vrak för nimmes vara Oss och Kronan hemfalit; för sig och sina efter kommande till enn ewärdelig ägendom. Hafvandes och så der jämte bemälte hemman qvitt och fritt för alla de der af gående utlagor i sinn och sin husterus listid, att nuta och behålla efter som bemälte hemman och här efter till halft skall wara för medlat på det åboerne fram deles den der af gående skatt och utlagor så mycket rektigare kunna at göra och erlægga, till yttermera visso hafver wi detta med egen hand underskrefvit och med vårt kongeliga secret bekräftat låtit.

Datum Kongs Öhr den 7 februari ano 1680

Carolus

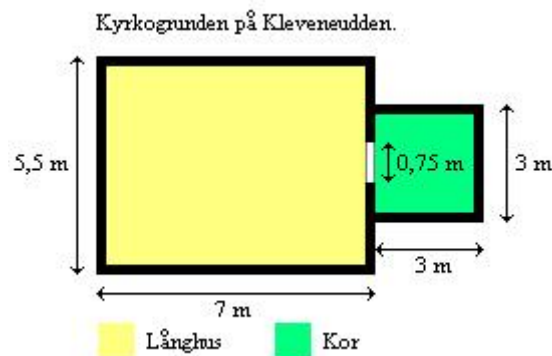
[L.S.]

Elleveårskrigen 1709-1720

Elleveårskrigen, eller Elvaårskrigen pågick 1709-1720 där en allians mellan Danmark-Norge, Polen och Ryssland hade förklarat krig mot Sverige. Västra Värmland kom att krigshärjas av norska styrkor för sista gång under det här kriget. Det var år 1718, men omfattningen av de härjningarna var relativt liten. Endast fyra socknar plundrades, nämligen Fågelvik, Töcksmark, Trankil, och Holmedal.

Skillingmarks kyrkor

År 1689 uppfördes Skillingmarks nuvarande kyrka, vilken är den tredje i ordningen, vid Skillingsfors mellan sjöarna Asksjön och Björkelången. Den andra kyrkan i ordningen var belägen på Kleveneudden/Sundsudden som skjuter ut i Asksjön norrifrån, vid sjöns norra spets. Kyrkplatsen på Kleveneudden grävdes ut 1955. Man fann då grundmurarna till ett litet rektangulärt kapell, med ett tillhörande kvadratisk kor, uppfört så tidig som på 1100-talet. Den var 8 alnar bred och 16 alnar lång. Även täljstensdopfunten från kyrkan på Kleveneudden kan dateras till 1200-talet.

Traditionen vill emellertid påstå, att en tidigare kyrka skulle ha stått på numera norskt område, på Rambolsmon eller Haugerudsmon (Rambolsmon), och att den uppfördes år 1122. De norska byggde därefter en kyrka vid Medskog (nu Ejdeskog) och de på den svenska sidan sin kyrka på Sundsudden.